

บทที่ 8

การเกษตรและชลประทาน

.....

การใช้ที่ดินในประเทศไทย ได้จำแนกไว้ตามการสำรวจโดยกระทรวงเกษตรใน พ.ศ. 2508 ไว้ ดังนี้

1. เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร ประมาณ 75.6 ล้านไร่ หรือร้อยละ 23.53 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ
 2. เนื้อที่ป่าไม้ประมาณ 180.6 ล้านไร่ หรือร้อยละ 56.23 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ
 3. เนื้อที่ที่ยังไม่ได้จำแนกประมาณ 63.3 ล้านไร่ หรือร้อยละ 19.71
 4. เนื้อที่หนองบึงต่างๆ ประมาณ 1.7 ล้านไร่ หรือร้อยละ 0.53 ของเนื้อที่ทั้งประเทศ
- อุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ก็ลดลงเช่นเดียวกัน ส่วนเนื้อที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น ประชากรทั้งหมดของประเทศประมาณร้อยละ 75 ยังคงยึดอาชีพทางเกษตรกรรม ผลผลิตทางเกษตรก็มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามเนื้อที่และภูมิศาสตร์ของแต่ละภาค

โดยที่ประเทศไทยโดยพื้นฐานเป็นประเทศเกษตร จึงต้องอาศัยการเกษตรของประเทศเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผลผลิตทางเกษตรกรรมซึ่งรวมถึงพืชประเภทต่างๆ ปศุสัตว์ ประมง และการป่าไม้ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดของรายได้ประชาชาติ และถึงแม้ว่าอัตราส่วนของผลผลิตเกษตรจะลดลงเป็นลำดับ แต่ก็ยังนับว่ายังอยู่ในระดับสูง กล่าวคือ อัตราส่วนได้ลดลงจากร้อยละ 37.2 ผลผลิตทางการป่าไม้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 59.1 ปศุสัตว์เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 16.3 การประมงเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 177.1

ในด้านการค้ากับต่างประเทศ สินค้าออกที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นปฐมอันเป็นผลผลิตทางเกษตรกรรม ซึ่งรวมทั้งพืชประเภทต่างๆ ปศุสัตว์ ผลิตภัณฑ์ป่าไม้และการประมง ในปี 2512 สินค้าออกอันเป็นผลผลิตเกษตรมีมูลค่า 10,27.8 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 68.1 ของมูลค่าสินค้าออกทั้งหมด 14,722 ล้านบาท

การขยายตัวของการเกษตรของประเทศไทยในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 มีอัตราระดับปานกลาง กล่าวคือ เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 4.1 ต่อปี แต่การกระจายประเภทผลผลิตเกษตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะการณ์ในตลาดโลกยังล่าช้าอยู่ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยได้เริ่มประสบปัญหาภาวะการขาดดุลการค้าและชำระเงินในปี 2512 สาเหตุสำคัญ

เนื่องมาจากราคาส่งออกของสินค้าที่สำคัญบางชนิดทางการเกษตรลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว และยางพารา

สภาพการเกษตร

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (2515–2519) เน้นหนักในด้านส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตเกษตร ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลก อันจะเป็นผลให้สามารถส่งสินค้าออกได้มากยิ่งขึ้น และสนับสนุนการใช้ภายในประเทศทั้งในด้านอาหารและวัตถุดิบ เพื่อกิจการอุตสาหกรรม

สภาพการเกษตรของประเทศในขณะนี้อาจกล่าวได้ดังนี้

1. **กำลังการผลิต** ผลผลิตต่อไร่โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ต่ำ สาเหตุสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนการลงทุน ทำให้เกษตรกรไม่มีปัจจัยต่างๆ ในการผลิตตามวิทยาการแผนใหม่ได้เท่าที่ควร

2. **สภาพแวดล้อมในชนบท** ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนที่มีความสามารถที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการเกษตรยังเป็นปัญหาใหม่ และนับวันจะเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น บริการการศึกษาการอนามัยและกิจกรรมสังคมอื่นๆ ยังอยู่ในระดับต่ำและไม่กว้างขวางเพียงพอกับความต้องการ ระบบการตลาดและการคมนาคมขนส่งยังไม่สมบูรณ์ และการขาดกำลังเงินทำให้เกษตรกรเสียเปรียบพ่อค้าคนกลาง ราคาที่เกษตรกรได้รับเมื่อเทียบกับราคาขายปลีกหรือส่งออกนอกประเทศ นับว่าเป็นส่วนที่ต่ำมาก กับทั้งราคายังขึ้นลงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นสาเหตุที่ไม่จูงใจให้เกษตรกรลงทุนเพิ่มต้นทุนของปัจจัยบางอย่าง เช่น ปุ๋ย มีราคาสูงเมื่อเทียบกับราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับ

3. **ฐานะของเกษตรกร** รายได้ของเกษตรกรโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก โดยเฉพาะเกษตรกร ซึ่งไม่มีที่ดินเป็นที่ทำกินของตนเอง ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกรนับวันจะเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น ความแตกต่างของรายได้ระหว่างชาวเมืองและชาวชนบทยังสูงอยู่มาก นอกจากนั้นแม้จะมีการอพยพประชากรจากชนบทเข้ามาสู่เมืองใหญ่ๆ บ้าง จำนวนประชากรในชนบทก็ยังคงเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานหรือการทำงานไม่เต็มที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับปัญหาที่ดินไม่พอทำกิน

4. **โครงสร้างของตลาดผลิตผลการเกษตร** ความต้องการสินค้าทางการเกษตรของโลก ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้ราคาสินค้าออกที่เป็นหลักต่ำลง การกระจายประเภทผลิตผลการเกษตรยังดำเนินการไปได้ไม่เร็วเท่าที่ควร ทำให้ประสบปัญหาในด้านสินค้าออกมากขึ้น

5. **การประสานงานระหว่างส่วนราชการต่าง ๆ** เนื่องจากรัฐมีหน่วยงานหลายหน่วยงานที่ดำเนินการในด้านพัฒนาการเกษตร ปัญหาการประสานงานจึงเกิดขึ้นระหว่างส่วน

ราชการต่างๆ การให้บริการของรัฐจึงกระจายและทำไม่พร้อมเพียงกัน เป็นเหตุให้ได้ผลน้อยกว่าที่ควรจะเป็น กำลังเจ้าหน้าที่วิชาการก็มีไม่เพียงพอ นอกจากนั้นประเทศไทยยังขาดกฎหมายซึ่งจำเป็นแก่การพัฒนาการเกษตรอีกหลายอย่าง

วัตถุประสงค์และนโยบาย

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาการเกษตร ได้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายไว้ดังต่อไปนี้

1. ยกระดับรายได้ ระดับการครองชีพและฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยการเร่งรัดเพิ่มผลผลิตและการจำหน่าย กับการพัฒนาสังคมชนบท
2. ส่งสินค้าขายออกให้มากยิ่งขึ้น อันเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการแก้ไขดุลการค้าและการชำระเงินของประเทศ
3. ลดการว่างงานและการทำงานไม่เต็มที่ของเกษตรกรลดลง
4. สนับสนุนให้เกษตรกรได้ฝึกกำลังกันเป็นปีกแฉ่นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง และเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแก่ประเทศ

แนวทางพัฒนา

เพื่อสนองวัตถุประสงค์ดังกล่าว การพัฒนาการเกษตรในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะอาศัยแนวทางดังต่อไปนี้

1. ให้การพัฒนาการเกษตรมีความสำคัญเป็นอันดับแรก ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้ เพราะเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของชาวไทยและมีส่วนสนับสนุนให้กิจกรรมในสาขาอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการ ได้ก้าวหน้าไปได้ในอัตราสูง รัฐจะเร่งรัดพัฒนาการผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิตผลส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศให้มากขึ้น กับทั้งส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรในประเทศ เพื่อให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นตามนโยบายยกฐานะและรายได้ของเกษตรกร

2. การพัฒนาชนบทกับพัฒนาการเกษตรจะต้องควบคู่กันไป เพื่อผลประโยชน์อันปลาย คือ การอยู่ดีกินดีของเกษตรกร

3. ตั้งเขตส่งเสริมขึ้นและวางแผนในระดับท้องที่ การพัฒนาการเกษตรจะอาศัยการวางแผนโดยใช้ข้อมูล สถิติ และแนวโน้มเอียงที่ผ่านมามาเท่านั้นไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนในภาคปฏิบัติโดยอาศัยสภาพดินฟ้าอากาศ ลักษณะและคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและความต้องการของตลาดเป็นหลัก การกำหนดเขตส่งเสริมและการติดต่อระหว่างเจ้าหน้าที่ของ

รัฐ และเกษตรกรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ โดยอาศัยเกษตรกรชั้นนำและผู้แทนสถาบันเกษตรกร เป็นสื่อโดยแยกการผลิตเป็นเขตส่งเสริมผลผลิตต่าง ๆ แต่ละเขตมุ่งจะผลิตพืชผลและปศุสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและมีตลาดที่แน่นอน

4. การวางแผนการเกษตรต้องยึดเป้าหมายในการจำหน่ายเป็นหลัก ในปัจจุบัน การประสานงานยังไม่ดีเท่าที่ควร ในด้านการค้ามักจะเน้นหนักการขายสินค้าขั้นปลายไม่ให้ความสำคัญเอาใจใส่เท่าที่ควร การตลาดระดับไร่นาถึงตัวเกษตรกรโดยตรง การตลาดขั้นต้น คือ ระหว่างเกษตรกรถึงผู้รับซื้อผลผลิตผลการเกษตรขั้นแรกยังไม่มีหน่วยงานใดดูแลโดยตรง เป็นผลให้อัตรารายได้ที่เกษตรกรได้รับสำหรับผลผลิตยังอยู่ในระดับต่ำ จึงควรปรับปรุงวิธีการส่งเสริมในด้านวิชาการทางเกษตรและเผยแพร่ไปสู่เกษตรกรให้ได้ผลยิ่งขึ้น โดยวิธีการประสานมาตรการผลิต การจำหน่าย และการให้สินเชื่อและบริการแก่เกษตรกรเข้าด้วยกัน โดยผ่านสถาบันของเกษตรกรเองเป็นส่วนใหญ่

5. การกระจายประเภทการผลิตและปรับปรุงระบบการผลิต ในระยะไม่กี่ปีมานี้ ปรากฏว่าความต้องการของตลาดต่างประเทศในด้านผลิตผลเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไป สินค้าออกบางชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวมีปัญหาทั้งด้านราคาและปริมาณส่งออก จึงมีความจำเป็นจะต้องเพิ่มประเภทผลผลิตให้มากขึ้น ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง หม่อน-ไหม มะพร้าว ผ้าย และยาสูบซึ่งสามารถส่งไปจำหน่ายต่างประเทศได้ได้ดี ทั้งนี้ โดยการปรับปรุงคันคั่ว วิทยุ และส่งเสริมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ตลอดจนการแก้ไขใช้วิธีการผลิตที่ทันสมัย เพื่อการเร่งรัดพัฒนาผลิตผลเกษตรให้สูงขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ นอกจากพืชผลแล้ว การปศุสัตว์มีลู่ทางจะก้าวหน้าไปได้มาก เพราะประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์เป็นอย่างยิ่ง มาตรการพัฒนาที่จะใช้ดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ การปราบโรคสัตว์ การขยายพันธุ์ดี การส่งเสริมคุณภาพและการตลาดในด้านการป่าไม้ นั้น จะส่งเสริมบทบาทของเอกชนให้มากขึ้น โดยสนับสนุนตั้งบริษัทร่วมทุนกับรัฐ และให้สัมปทานระยะยาว เพื่อพัฒนาการทำป่าไม้ให้ได้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนในด้านการประมง จะส่งเสริมการประมงน้ำลึก การเพาะเลี้ยงปลา-น้ำจืด และการพัฒนาที่ดินชายฝั่งทะเล ให้เป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น กุ้งทะเล เป็นต้น

6. เร่งรัดการเกษตรชลประทาน ในระยะของแผนพัฒนาสองฉบับที่ผ่านมาแล้วรัฐได้ลงทุนเพื่อก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดใหญ่แล้วเป็นอันมาก แต่การพัฒนาเนื้อที่ในบริเวณระบบส่งน้ำชลประทานยังล้าหลังอยู่ การพัฒนาการชลประทานจึงจะต้องเปลี่ยนเป็นรูปพัฒนาลุ่มน้ำ ทั้งลุ่มน้ำ โดยประสานกับการค้นคว้าทดลองและการส่งเสริมการเกษตร การรวมกลุ่มเกษตรกรเป็นสหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกรหรือสมาคมผู้ใช้น้ำเป็นมาตรการหลักอันหนึ่งในการพัฒนาการชลประทาน ทั้งนี้ จึงควรเร่งรัดพัฒนาการชลประทานตามโครงการที่มีขึ้นแล้ว โดยการก่อสร้างและปรับปรุงระบบการส่งน้ำให้ถึงมือเกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตที่มีน้ำชลประทานหลังฤดูการผลิตเพื่อปลูกพืชหมุนเวียน

7. สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรและรับผิดชอบในการจัดการสถาบันของตนเอง ในปัจจุบันนี้ระบบการเกษตรของประเทศส่วนใหญ่ยังมีลักษณะเป็นการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง การเกษตรที่เป็นรูปไร่นาเพื่อการค้า ยังมีน้อยมาก พืชที่ควรเพาะปลูกในเนื้อที่ขนาดใหญ่ เช่น ยาง และผลไม้ก็ยังปลูกกันอยู่ในรูปสวนหรือไร่นาขนาดเล็ก ทำให้การปรับปรุงและพัฒนา เช่น การปลูกยางแทน ทำได้ด้วยความยากลำบาก แต่การที่จะรวมสวนและไร่นาเข้าด้วยกันให้มีขนาดใหญ่ขึ้นย่อมทำได้ยาก และเป็นการกระทบกระเทือนถึงกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกร การสนับสนุนให้เกษตรกรได้รวมกลุ่มเป็นรูปสถาบันเกษตรกรประเภทต่างๆ จึงเป็นแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมอย่างยิ่งในปัจจุบันมีเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันต่างๆ อยู่แล้วเพียงประมาณร้อยละ 10 รัฐจึงมีมาตรการส่งเสริมให้เกษตรกรได้เข้าเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรต่างๆ มากขึ้น การกระทำดังกล่าวจะเป็นการช่วยพัฒนาการเกษตรที่ได้ผลดีที่สุดในระยะยาว

8 ส่งเสริมบทบาทของเอกชนที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมที่ใช้ผลิตผลการเกษตร รัฐจึงควรพิจารณาหาทางสนับสนุนในเรื่องนี้ เช่น การส่งเสริมสมาคมผู้ค้าผลิตผลเกษตรให้เป็นปึกแผ่นและให้ดำเนินการเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตร การร่วมมือระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบธุรกิจ และส่วนราชการ จะมีผลให้การพัฒนาการเกษตรให้เป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายยิ่งขึ้น

9. เพิ่มปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เช่น ที่ดิน ปุ๋ย อุปกรณ์ เครื่องทุ่นแรง และสินเชื่อ การเกษตรให้แก่เกษตรกร รัฐขยายบริการให้แก่เกษตรกรให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องสินเชื่อ การเกษตรและการส่งเสริมเผยแพร่บริการต่างๆ ให้ถึงมือเกษตรกร ทั้งนี้ โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมและช่วยตนเองให้มากที่สุด

10. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์แก่การเกษตรในอนาคต ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าไม้ และพันธุ์ปลาธรรมชาติอยู่ในลักษณะเสื่อมโทรมสูญหายลงแทบทั้งสิ้น กฎหมายต่างๆ ที่มีอยู่ไม่ได้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์โดยเคร่งครัด ปัญหาเรื่องอนุรักษ์กรรมจึงจะต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขให้ได้ผลจริงจัง รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในด้านเกษตร ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาบำรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินและการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรจากป่า

11. การส่งเสริมการศึกษาและฝึกอบรมในชนบท ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการเกษตรเป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน และนับวันจะเพิ่มความรู้แรงขึ้น โครงการพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรมด้านการเกษตรจึงจะต้องได้รับการสนับสนุนให้มากขึ้นกว่าในปัจจุบัน รวมทั้งในระดับท้องถิ่น เพื่อช่วยให้เยาวชนชนบทสามารถประกอบอาชีพได้โดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

12. ปรับปรุงการบริหารของรัฐในด้านการเกษตร การประสานระหว่างหน่วยราชการ การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่การปรับปรุงกฎหมายข้อบังคับต่างๆ การปรับปรุงระบบการบริหาร ทั้งส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการแบ่งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง การเกษตรและเกษตรกรเป็นแนวทางพัฒนาที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง

เป้าหมาย

การกำหนดเป้าหมายเพื่อขยายผลผลิตผลเกษตรมีปัจจัยที่สำคัญที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

1. ความสามารถในการเพิ่มพลังการผลิต เกษตรกรไทยสามารถจะเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นได้อีกมาก ทั้งนี้ เพราะผลผลิตต่อไร่โดยเฉลี่ยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก เมื่อเทียบกับมาตรฐานสากล เพราะมีการใช้ปัจจัยในการผลิตต่างๆ น้อยมาก และยังขาดแคลนกำลังคนที่มีฝีมือและกำลังเงินทุน ตลอดจนการนำผลจากการวิจัยและการคิดค้นสมัยใหม่มาใช้ในภาคประยุกต์ก็ยังเป็นไปได้โดยไม่รวดเร็ว ถ้าหากได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเหล่านี้แล้ว พลังการผลิตด้านการเกษตรของประเทศก็จะเพิ่มได้อีกมาก

2. ทรัพยากรธรรมชาติอันจะนำมาใช้ในการผลิตผลเกษตรมีจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินและน้ำเพื่อใช้ในการชลประทาน การเพิ่มปริมาณการผลิตจะหวังพึ่งเฉพาะการขยายเนื้อที่ออกตลอดไปของตนเองจะมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อแนวทางการผลิตด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตประเภทที่ควรใช้ที่ดินผืนใหญ่ เช่น ยาง และมะพร้าว นอกจากนั้นการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดิน ป่าไม้ และสัตว์น้ำก็มีผลโดยตรงในการบั่นทอนพลังการผลิตด้านการเกษตร

3. ปัญหาด้านการตลาดมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งภายในและภายนอกประเทศ สำหรับภายในประเทศนั้น ระบบการตลาดยังไม่เรียบร้อยและขาดประสิทธิภาพ เกษตรกรทั่วไปได้รับผลตอบแทนต่ำกว่าที่ควร ส่วนในด้านตลาดต่างประเทศนั้น โครงสร้างความต้องการสินค้าการเกษตรมีการผันแปรอยู่เสมอ และตลาดโลกในด้านสินค้าการเกษตรมีแนวโน้มเอียงจะเป็นตลาดของผู้ซื้อมากขึ้น มีการแข่งขันกันมากขึ้น และประเทศผู้ซื้อต่างก็พยายามทุกทางที่จะลดการสั่งซื้อสินค้าเข้าประเภทอาหารและวัตถุดิบ โดยพยายามผลิตของตนเองให้มากขึ้นอย่างรวดเร็ว

4. โครงการต่างๆ ที่รัฐได้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่เกษตรกรยังให้ผลไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพและการประสานงานที่สำคัญที่สุด คือ ความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างราชการกับเกษตรกรยังไม่ดีพอ

การกำหนดเป้าหมายจึงจำเป็นต้องตั้งสมมติฐานว่า จะต้องได้รับการสนับสนุนในด้านการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตและจำหน่าย กับทั้งจะองมีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญดังกล่าวให้หมดไป หรือน้อยลงอย่างจริงจัง

โดยถือราคาปี 2505 เป็นฐาน ผลผลิตเกษตรกรรมในปี 2514 มีอัตราส่วนร้อยละ 29.5 ของมูลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติทั้งหมด อัตราการเพิ่มของมูลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ เฉพาะของเกษตรในระยปี 2510-2514 มีประมาณร้อยละ 4.1 ต่อปี

เมื่อได้พิจารณาในด้านกำลังผลิต ตลาด และปัจจัยที่สำคัญอื่นๆ ประกอบแล้ว เห็นว่า ควรกำหนดเป้าหมายการเพิ่มของการเกษตรในระยะแผนที่ 3 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี ประมาณว่ามูลค่าของเกษตรกรรม (ตามราคาปี 2505) จะเพิ่มจาก 37,287 ล้านบาท ในปี 2514 เป็น 47,760 ล้านบาท ในปี 2519 หรือประมาณร้อยละ 27 ของมูลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติทั้งหมด

ผลผลิตการเกษตรบางชนิดจะได้รับการส่งเสริมเร่งรัดเป็นพิเศษ ทั้งนี้ โดยถือเอาความต้องการของตลาดเป็นหลักในการพิจารณา

เป้าหมายการพัฒนาเกษตร

	หน่วย	2503	2509	2514	2519
เกษตรกรรม					
1. พืชชนิดต่าง ๆ					
1.1 ข้าว	1,0000 ตัน	9,508	13,500	13,369	14,467
1.2 ยาง	1,0000 ตัน	171	218	309	397
1.3 มะพร้าว	1,000,000 ตัน	340	350	443	575
1.4 อ้อย	1,0000 ตัน	5,382	3,829	7,000	8,100
1.5 ข้าวโพด	1,0000 ตัน	544	1,122	2,100	3,500
1.6 ข้าวฟ่าง	1,0000 ตัน	-	144	128	171
1.7 ถั่วลิสง	1,0000 ตัน	152	220	210	400
1.8 ถั่วเขียว	1,0000 ตัน	60	132	280	480
1.9 ละหุ่ง	1,0000 ตัน	43	42	44	55
1.10 ถั่วเหลือง	1,0000 ตัน	25	38	100	300
1.11 มันสำปะหลัง	1,0000 ตัน	1,222	1,892	4,593	6,260
1.12 ยาสูบ	1,0000 ตัน	74	81	102	148
1.13 ฝ้าย	1,0000 ตัน	46	89	90	200
1.14 ปอแก้ว ปอกระเจา ป่าน	1,0000 ตัน	203	674	390	450
1.15 หุ่น	1,0000 ตัน	407	273	410	500
1.16 งา	1,0000 ตัน	19	20	26	48
1.17 ผลไม้ ผัก และอื่น ๆ	1,0000 ตัน	2,631	3,985	4,701	5,503
2. ปศุสัตว์					
2.1 โค	1,0000 ตัว	502	590	674	820
2.2 กระบือ	1,0000 ตัว	316	347	364	422
2.3 สุกร	1,0000 ตัว	3,585	4,115	4,711	5,870
3. ประมง					
3.1 กุ้ง	1,0000 ตัน	10	32	60	112
3.2 ปลาทะเล	1,0000 ตัน	153	500	1,100	1,860
3.3 ปลาหน้าจืด	1,0000 ตัน	73	85	96	108
4. ป่าไม้					
4.1 ไม้สัก	1,0000 ม ³	153	151	352	450
4.2 ไม้ยาง	1,0000 ม ³	321	535	545	600
4.3 อื่น ๆ		800	1,356	1,950	2,600

อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์สำคัญ

	ปี 2504-2509	ประมาณ ปี 2510-2514	เป้าหมาย ปี 2515-2519
1. พืชชนิดต่าง ๆ			
1.1 ข้าว	6.6	0.4	1.6
1.2 ยาง	4.2	7.0	5.1
1.3 มะพร้าว	0.6	5.3	5.1
1.4 อ้อย	-3.4	13.4	3.0
1.5 ข้าวโพด	13.0	14.5	9.6
1.6 ข้าวฟ่าง	-	10.7	6.0
1.7 ถั่วลิสง	9.9	1.9	13.8
1.8 ถั่วเขียว	21.6	17.4	11.4
1.9 ละหุ่ง	3.0	1.3	4.6
1.10 ถั่วเหลือง	14.4	22.8	24.6
1.11 มันสำปะหลัง	10.0	13.8	6.4
1.12 ยาสูบ	3.8	3.5	7.7
1.13 ฝ้าย	13.5	3.4	17.3
1.14 ปอแก้ว ปอกระเจา ป่าน	19.1	0.1	0.5
1.15 หนุ่	-3.8	8.8	4.0
1.16 งา	4.4	5.8	13.2
1.17 ผลไม้ ผัก และอื่น ๆ	7.2	3.4	3.2
2. ปศุสัตว์			
2.1 โค	2.9	2.6	4.0
2.2 กระบือ	1.7	1.0	3.0
2.3 สุกร	2.4	2.8	4.5
3. ประมง			
3.1 กุ้ง	22.1	14.9	13.1
3.2 ปลาทะเล	22.4	16.6	11.3
3.3 ปลาน้ำจืด	2.9	2.6	2.5
4. ป่าไม้			
4.1 ไม้สัก	6.6	16.2	4.0
4.2 ไม้ยาง	9.4	-2.0	2.0
4.3 อื่น ๆ	9.5	4.0	6.0

โครงการพัฒนาการเกษตร

โครงการเร่งรัดการผลิตและการจำหน่าย

ผลิตผลหลักในด้านการเกษตรในระยะที่แล้วมา ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ปอ ยาง และมันสำปะหลัง มีมูลค่ารวมกันประมาณ 2 ใน 3 ของพืชพรรณทั้งหมดในปี 2511 ในระยะของแผนฉบับที่ 3 (2515-2519) พืชหลักเหล่านี้ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาด้านการตลาดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าข้าว ซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ ทั้งปริมาณและราคาส่งออกมีแนวโน้มลดลงมากในระยะ 2-3 ปีที่ผ่านมา ในปี 2510 มูลค่าสินค้าออกทั้งหมดของประเทศมีจำนวน 14,166 ล้านบาท ในจำนวนนี้มีสินค้าข้าวส่งออก 1.02 ล้านตัน มูลค่า 2,945 ล้านบาท ในราคาเฉลี่ยตันละ 2,878 บาท สำหรับปริมาณข้าวส่งออกในปี 2513 ได้เพิ่มมากกว่าปี 2512 เล็กน้อย แต่ราคาและมูลค่าได้ลดลงมาก กล่าวคือ ส่งออก 1.06 ล้านตัน ราคาเฉลี่ยตันละ 2,390 บาท และมีมูลค่า 2,515 ล้านบาท

โดยที่ประเทศกำลังประสบภาวะการขาดดุลการค้าและการชำระเงิน การแก้ไขอาจทำได้โดยลดสินค้าเข้า และหรือเพิ่มสินค้าขาออก การส่งเสริมผลิตผลทางเกษตรกรรมในการส่งออกจะมีผลต่อดุลการค้า และการชำระเงินมาก ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จึงเสนอมาตรการเร่งรัดเพิ่มผลผลิตเกษตรเป็นพิเศษขึ้นเพื่อส่งออก และเพื่อสนองความต้องการภายในประเทศให้เพียงพอ ขณะนี้ก็ได้เร่งรัดให้มีการจัดทำโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 สำหรับผลิตผลบางชนิด รวมหกประเภท คือ ข้าวโพด ถั่วเหลือง หม่อน-ไหม มะพร้าว กุ้ง และโคกระบือ นอกจากนี้ยังมีพืชอีกบางชนิดที่กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำเป็นโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตขึ้น เช่น โครงการฝ้าย ยาสูบ และกาแฟ เป็นต้น

โครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ทำการสำรวจเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อกำหนดเขตส่งเสริมขึ้นสำหรับผลิตผลเป็นรายประเภทไป และวางแผนการผลิตขึ้น
2. ในเขตดังกล่าว ทำการเผยแพร่พันธุ์พืชที่ต้องการส่งเสริมให้กว้างขวางออกไปโดยด่วนและให้บริการส่งเสริมอื่นๆ เช่น วิทยาการแผนใหม่ การปราบโรคศัตรูพืชและการส่งน้ำระดับไร่นา โดยสนับสนุนให้เกษตรกรได้รวมกลุ่มเป็นสถาบันการเกษตรขึ้น
3. จัดให้เกษตรกรได้สินเชื่อการเกษตรเพิ่มมากขึ้นในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อจะได้จัดหาปัจจัยในการผลิต เช่น ปุ๋ย และยาปราบโรคศัตรูพืช
4. ช่วยเหลือในด้านการจำหน่าย เช่น จัดหาตลาดให้และสนับสนุนราคาซื้อขายในกรณีที่สามารถทำได้ โดยร่วมมือกับเอกชน

5. รัฐบาลจะต้องระดมกำลังเจ้าหน้าที่และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรตามโครงการนี้ ก็จะต้องสนับสนุนบทบาทของเอกชนในด้านการตลาด และในการตั้งอุตสาหกรรม การเกษตร

โครงการเร่งรัดการผลิตและการจำหน่ายผลิตผล 6 ประเภท มีดังนี้ คือ

1. **ข้าวโพด** ข้าวโพดเป็นสินค้าออกประเทศที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นจากสถิติว่า ในปี 2502 มีการส่งออกเพียง 236,000 ตัน มูลค่า 249.51 ล้านบาท ในปี 2513 ส่งออก 1,371,600 ตัน มูลค่า 1,856.8 ล้านบาท ญี่ปุ่นเป็นตลาดที่สำคัญที่สุด แต่ในระยะหลังนี้มีตลาดอื่นๆ เช่น ไต้หวัน สิงคโปร์ และมาเลเซีย ในปี 2514 มีเนื้อที่ปลูกข้าวโพดประมาณ 5 ล้านไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง ผลิตข้าวโพดได้ประมาณ 2.1 ล้านตัน

เมื่อได้พิจารณาแนวโน้มความต้องการของข้าวโพดแล้วเห็นว่า มีลู่ทางจะขยายได้อีกมากทั้งสำหรับผู้ส่งออกและใช้ในประเทศ จึงเป็นการสมควรที่จะขยายเนื้อที่เพาะปลูกออกไปและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น สำหรับผลผลิตต่อไร่ นั้น ปัจจุบันเฉลี่ยได้เพียงประมาณ 320 กิโลกรัม ถ้าหากได้มีการใช้ปุ๋ยและใช้พันธุ์ใหม่ที่ดี เช่น พันธุ์พระพุทธรบาท 5 แล้ว ก็จะมีผลผลิตต่อไร่ได้เป็นประมาณ 400-500 กิโลกรัม โครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตข้าวโพดนี้จะดำเนินการโดยความร่วมมือระหว่างกรม กสิกรรม และกรมส่งเสริมการเกษตร

2. **ถั่วเหลือง** พืชน้ำมันสำคัญ ได้แก่ ถั่วเหลืองและถั่วลิสง เป็นผลิตผลที่ตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศมีความต้องการมาก มีลู่ทางจะพัฒนาได้อีกมาก เพราะมีตลาดมั่นคงอยู่แล้วและขายได้มีราคาสูงพอควร นอกจากนั้นมีพืชน้ำมันอื่นๆ แต่ยังไม่ถึงขั้นจะต้องเร่งรัดการผลิตเป็นพิเศษ โครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตถั่วเหลืองเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างกรมกสิกรรม และกรมส่งเสริมการเกษตร โดยขยายพันธุ์ สจ. 1 และ สจ. 2 ในเขตส่งเสริมที่ได้กำหนดขึ้น

เป้าหมาย ในปี 2512 ผลิตถั่วเหลืองได้ 67,357 ตัน ในปี 2519 จะผลิตถั่วเหลืองให้ได้ 30,000 ตัน โดยจะเพิ่มผลผลิตถั่วเหลืองจาก 139 กก. ต่อไร่ เป็น 250 กก. ต่อไร่

3. **หม่อนและไหม** ไหมมีลู่ทางจะส่งออกได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ งานสำคัญ ได้แก่ การปลูกหม่อนพันธุ์ดี และปรับปรุงพันธุ์ใหม่ให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น ทั้งนี้ให้มีโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตหม่อนและไหมขึ้น โดยความร่วมมือระหว่างกรมกสิกรรมและกรมส่งเสริมการเกษตร

เป้าหมาย ปัจจุบันผลิตไหมพันธุ์ดีแจกกสิกร 600,000 แม่ ในปี 2515 จะผลิตไหมพันธุ์ดีให้กสิกรได้ 1,298,000 แม่ ในปี 2516 ได้ 1,664,000 แม่ ในปี 2517 ได้ 2,077,000 แม่ ในปี 2518 ได้ 2,296,000 แม่ และในปี 2519 ได้ 2,502,000 แม่ และเพิ่มผลผลิตหม่อนจาก 1,600 ก.ก. ต่อไร่ เป็น 2,000 กก.ต่อไร่

4. มะพร้าว มะพร้าวเคยเป็นสินค้าออกที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ แต่ปริมาณการผลิตมะพร้าวในระยะสิบปีที่ผ่านมาไม่เพิ่มขึ้น ทำให้ปริมาณมะพร้าวส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศมีน้อยมาก และบางปีถึงกับต้องสั่งมะพร้าวเข้าประเทศ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีโครงการปลูกแทนมะพร้าวเป็นพิเศษ เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอใช้ภายในประเทศและส่งออกด้วยในอนาคต โดยมีโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตมะพร้าว ส่วนใหญ่จะใช้วิธีขยายมะพร้าวพันธุ์ใหม่แปลงสาริตต่างๆ และตั้งสถานีใหม่เพิ่มขึ้น

เป้าหมาย เป้าหมายเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น กล่าวคือ ในปี 2513 ผลิตได้ 400-500 ผลต่อไร่ ในปี 2519 จะเพิ่มผลผลิตเป็น 800-1,000 ผลต่อไร่ และผลิตมะพร้าวพันธุ์ดีให้พอขยายได้ปีละ 20,000 ไร่ หลังปี 2519 จะส่งเสริมให้ปลูกมะพร้าวเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 100,000 ตัน การเพิ่มปริมาณการผลิตนี้ เป็นเรื่องระยะยาว เพราะมะพร้าวต้องใช้เวลาหลายปีจึงจะเริ่มให้ผล

5. กุ้ง เป็นสัตว์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ นอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศแล้ว ยังเป็นสินค้าที่ความต้องการของตลาดต่างประเทศก็มีมาก จึงสมควรสนับสนุนให้มีโครงการเร่งผลิตกุ้งเป็นพิเศษขึ้น โดยพัฒนาที่ดินชายฝั่งทะเลประมาณ 1 ล้านไร่ สำหรับกุ้งน้ำจืดควรเร่งรัดการวิจัยให้สามารถเลี้ยงได้โดยมีต้นทุนต่ำ ทั้งนี้ โดยมีโครงการพัฒนาการเพาะเลี้ยงชายฝั่งและงานเพาะเลี้ยงกุ้งของกรมประมง เป็นโครงการเร่งรัดพิเศษโดยจะร่วมสำรวจกับกรมป่าไม้ เพื่อเลือกที่ดินที่เหมาะสมกับการเลี้ยงกุ้ง และจัดตั้งศูนย์วิจัยค้นคว้าและฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงกุ้ง เพื่อทำหน้าที่ค้นคว้าวิธีเพาะลูกกุ้งได้เอง โดยไม่ต้องอาศัยธรรมชาติแต่อย่างใดและเพื่อการสาริตแก่ราษฎรด้วย

เป้าหมาย เพิ่มปริมาณกุ้งให้ปีละไม่น้อยกว่า 10,000 ตัน ปัจจุบันการผลิตกุ้งมีประมาณ 56,000 ตัน และจะเพิ่มเป็นประมาณ 112,000 ตัน ในปี 2519

6. ปศุสัตว์ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะมีการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตโคและกระบือเป็นพิเศษขึ้น โคกระบือเลี้ยงอยู่ในปัจจุบันแทบทั้งหมดเป็นสัตว์ใช้งาน ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของเอกชนแทบจะไม่มี ปริมาณโคกระบือนับวันมีแนวโน้มเพียงจะลดลง เนื่องจากเกษตรกรเปลี่ยนมาใช้เครื่องทุ่นแรงแทน เพราะประหยัดกว่าเมื่อพิจารณาถึงระยะเวลาทำงานและผลผลิต กับเพราะมีปัญหาโจรผู้ร้ายโคกระบือชุกชุมมาก จึงเห็นสมควรจะส่งเสริมการผลิตโคกระบือพันธุ์เนื้อ ซึ่งมีลู่ทางอีกมาก เนื่องจากความต้องการในประเทศสำหรับเนื้อคุณภาพดีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในปี 2512 มีการนำเข้าโคชั้นดีจากต่างประเทศเข้ามา 61,184 ก.ก. เฉลี่ยราคา ก.ก. ละ 66 บาท ตั้งแต่ มกราคม-ตุลาคม 2513 นำเข้า 34,335 ก.ก. เฉลี่ย ก.ก. ละ 74 บาท คาดว่าในไม่ช้านักจะมีความต้องการเนื้อโคชั้นดีในประเทศไม่ต่ำกว่าปีละ 2,000 ตัน สำหรับกระบือนั้นมีจำหน่ายไปต่างประเทศได้มาก เพราะขายในราคาถูก ในปัจจุบันนี้ไม่พอจำหน่าย ต้องอาศัยระบบโควตาในจำนวนประมาณปีละ 30,000 ตัว ซึ่งความต้องการในตลาดต่างประเทศมีมากกว่านี้มาก ส่วนโคนั้น ถ้ามีโคพันธุ์ดี

เพิ่มขึ้น ก็จะส่งออกได้อีกมาก สำหรับโคนมนั้น ควรส่งเสริมให้ผลิตเพื่อลดการสั่งนมเข้าจากต่างประเทศ

เป้าหมาย เร่งรัดการผลิตโคกระบือเนื้อ เพื่อให้มีอาหารประเภทเนื้อบริโภคภายในประเทศเพิ่มขึ้นและสามารถส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้ปีละไม่ต่ำกว่า 50,000 ตัน

ด **ย** **ก** **ร** **ม**

ปศุสัตว์ได้จัดทำโครงการเร่งรัด การเพิ่มผลผลิตเนื้อสัตว์สำหรับโคกระบือเพื่อส่งออก โดยจะดำเนินการส่วนใหญ่ที่สถานีใหม่สุราษฎร์ธานี สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์หนองควางและหน่วยตอนและแพร่พันธุ์สัตว์ราชบุรี

โครงการพัฒนาการเกษตรสาขาต่าง ๆ

นอกจากโครงการเร่งรัด การผลิตและการจำหน่ายแล้ว มีโครงการพัฒนาการเกษตรสาขาต่าง ๆ ที่สำคัญอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะได้ดำเนินการตามแนวทางที่สอดคล้องกับนโยบายส่วนรวม ดังโครงการ ต่อไปนี้

การวิจัยด้านเพาะปลูก

การวิจัยทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการเกษตรเพิ่งเป็นงานที่เริ่มดำเนินการได้ไม่นานนัก มีความจำเป็นต้องขยายงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับไร่นา ส่วนการวิจัยและการค้นคว้าทดลองในด้านการผลิตโดยตรงนั้น กรมกสิกรรมและกรมการข้าวเป็นผู้ดำเนินการด้วยการจัดตั้งสถานีทดลองตามสาขาต่าง ๆ ขึ้น ในปัจจุบันสถานีทดลองของกรมการข้าวเป็นผู้ดำเนินการด้วยการจัดตั้งสถานีทดลองของกรมทั้งสองมีจำนวนมากพอควร ยังขาดเจ้าหน้าที่วิชาการและกำลังเงิน กระทรวงเกษตรได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยการจัดตั้งศูนย์วิจัยการเกษตรประจำภาคขึ้น ซึ่งได้จัดทำไปแล้วในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับจะดำเนินการตั้งขึ้นในภาคเหนือ และภาคใต้ในระยะแผนที่ 3

สำหรับการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับข้าวซึ่งเป็นสินค้าหลักของประเทศมีดังนี้ ในปี 2514 กรมการข้าวมีสถานีทดลอง 20 แห่ง ซึ่งอยู่ในภาคเหนือ 3 แห่ง ภาคกลาง 9 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 แห่ง และภาคใต้ 3 แห่ง ในปี 2512 ได้มีผลงานค้นคว้าวิจัยที่สำคัญเกี่ยวกับข้าวคือ ได้ค้นพบพันธุ์ข้าวใหม่เพิ่มขึ้นอีก 3 พันธุ์เป็นพันธุ์ข้าวลูกผสม คือ พันธุ์ ก.ข. 1 ก.ข. 3 ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวเจ้า และพันธุ์ ก.ข. 2 เป็นพันธุ์ข้าวเหนียว พันธุ์ข้าวทั้ง 3 พันธุ์มีลักษณะต้นเตี้ย พางแข็งต้านทานโรคใบสีส้มได้ดี และให้ผลผลิตต่อไร่สูงถึงประมาณ 120 ถังต่อไร่ ขณะนี้ได้นำออก

เ **ผ** **ย** **แ** **พ** **ร**

ให้แก่ชาวนาไปเพาะปลูกแล้ว นอกจากนี้ในปี 2513 ได้ค้นพบข้าวพันธุ์ลูกผสมหลายพันธุ์ซึ่งจะได้ขยายพันธุ์นำออกสู่ชาวนาต่อไป

ปัจจุบันปัญหาเรื่องการเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่ให้สูงขึ้น มีรู้ทางที่จะกระทำให้สำเร็จได้แล้ว เพราะได้มีการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ไปมากแล้ว และนับได้ว่าประสบผลสำเร็จมาด้วยดี ปัญหาที่สำคัญเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตลาด ราคาข้าวในตลาดโลกมีแนวโน้มลดลง และปริมาณที่ประเทศไทยสามารถส่งไปขายก็ลดลง ปรากฏว่า อัตราส่วนของข้าวส่งออกของไทยเทียบกับจำนวนข้าวส่งออกของโลกได้ลดลงร้อยละ 24.5 โดยเฉลี่ยของปี 2506-2508 เหลือเพียงร้อยละ 15.8 ในปี 2511 ส่วนปริมาณส่งออกในระยะเดียวกันก็ลดลงมาจาก 1.74 ล้านตัน เหลือ 1.06 ล้านตัน ในปี 2513 มูลค่าที่ได้รับลดลงมาก กล่าวคือ ในปี 2511 มูลค่าข้าวส่งออกประมาณ 3,700 ล้านบาท แต่ในปี 2513 มีมูลค่าเพียง 2,500 ล้านบาท

นโยบายสำหรับการวิจัย ควรเร่งรัดขยายงานวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในด้านการผลิตและการตลาด โดยเฉพาะสำหรับพืชที่มีโครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตเป็นพิเศษมาตรการดำเนินการมีดังนี้

1. กำหนดแผนการวิจัยแต่ละภาคขึ้นให้สัมพันธ์กับแผนพัฒนาการเกษตรส่วนรวม เช่น ในภาคกลางเน้นหนักการวิจัยเรื่องข้าว พืชไร่ และพืชหมุนเวียน ในภาคเหนือเรื่องการทำไร่นาผสม ผักและผลไม้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรื่องการเลี้ยงสัตว์และการปลูกพืชไร่ เช่น ฝ้าย ยาสูบ และหม่อน ในภาคใต้เรื่องยาง ปาล์ม น้ำมัน และมะพร้าว เป็นต้น แผนดังกล่าวเมื่อกำหนดขึ้นแล้ว ควรมอบให้ศูนย์วิจัยประจำภาคเป็นผู้ดำเนินการโดยอาศัยสถานีทดลองต่างๆ เป็นสาขาประจำท้องถิ่น สำหรับส่วนกลางนั้น ควรจัดกลุ่มนักวิจัยเป็นกลุ่มๆ สำหรับผลิตผลสำคัญทุกชนิดและรวมทุกด้าน เช่น เรื่องพันธุ์ การใช้ปุ๋ย การปราบโรคและศัตรู การใช้ผลิตผลให้ได้ประโยชน์สูงสุด และเศรษฐกิจการเกษตร โดยมีหัวหน้ากลุ่มเป็นหัวหน้างานรับผิดชอบเป็นแต่ละรายผลิตผลไป ทั้งนี้จะต้องระดมกำลังจากทุกฝ่าย รวมทั้งมหาวิทยาลัยต่างๆ และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์

2. แนวทางวิจัยจะต้องยึดหลักการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และการปรับปรุงคุณภาพเป็นหลัก โดยคำนึงถึงสมรรถภาพของเกษตรกรที่จะนำผลการวิจัยนั้นไปปฏิบัติประการหนึ่ง และให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดอีกประการหนึ่ง ตัวอย่างที่เห็นได้มีอยู่มาก เช่น พันธุ์ถั่วเหลืองซึ่งตลาดต่างประเทศนิยมพันธุ์ที่มีน้ำมันสูง พันธุ์ฝ้ายปุ๋ยยาว ซึ่งทนโรคและศัตรูได้ดี ไก่กระทอง และสุกรพันธุ์เนื้อแบบเบคอน ซึ่งมีมันน้อย เป็นต้น

3. นอกจากศูนย์วิจัยประจำภาคแล้ว ควรมีศูนย์วิจัยเฉพาะผลิตผลสำคัญบางชนิดซึ่งมีตลาดแน่นอน และมีทางขยายเป็นอาชีพสำคัญของเกษตรกรได้ตลอดไป เช่น ศูนย์ข้าวโพด และข้าวฟ่าง ศูนย์ถั่วต่างๆ และศูนย์สุกร เป็นต้น โดยให้มีการร่วมมือระหว่างส่วนราชการและมหาวิทยาลัยอย่างใกล้ชิด

4. เพิ่มبودหนุนการวิจัยสำหรับนักวิจัยที่ได้แสดงผลงานเป็นที่เชื่อถือได้แล้ว เพื่อให้ทำการวิจัยเฉพาะเรื่องได้โดยอิสระและสะดวก โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับงานด้านบริหาร

สำหรับนโยบายเกี่ยวกับข้าวจะเน้นหนักในเรื่อง การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น และจะลดเนื้อที่บางแห่งที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตที่ปลูกข้าวเหนียว กล่าวคือ จะหาพืชชนิดอื่นมาปลูกแทน สำหรับในท้องที่ที่การชลประทานจะสนับสนุนการปลูกพืชอื่นนอกจากข้าวในการปลูกพืชครั้งที่สอง ทั้งนี้จะมีมาตรการในเรื่องการวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงพันธุ์ และขยายเมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูงมีความต้านทานโรคแมลงและศัตรูข้าวให้แก่ชาวนา

โครงการวิจัยที่สำคัญ

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตร งานที่เกี่ยวกับการวิจัยค้นคว้าทดลองของสำนักงานปลัดกระทรวงที่สำคัญได้แก่

งานต่อเนื่อง

แผนงานเศรษฐกิจการเกษตร มีโครงการสำคัญ ดังนี้

โครงการขยายข้อมูลเศรษฐกิจโดยเก็บข้อมูลการเกษตรทั่วประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการดำเนินนโยบายการเกษตร

- โครงการศึกษาค้นคว้าราคาสินค้าเกษตร
- โครงการศึกษาและวิจัยเรื่องการตลาด
- โครงการวิจัยแปรรูปพืชน้ำมัน

แผนงานศูนย์พัฒนาการเกษตร มีโครงการสำคัญ คือ

- โครงการศูนย์เกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น โครงการศูนย์เกษตร ภาคกลางที่จังหวัดชัยนาท ทั้ง 2 โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์วิจัยประจำภาค ทำการวิจัยวิเคราะห์และการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเกษตรในภาคนั้นๆ รวมทั้งการส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับความรู้ในการเกษตรแผนใหม่
- โครงการไร่นาสวนผสมห้วยสีทน ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นโครงการเพื่อศึกษาปรับปรุงสภาพแหล่งที่ทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในเขตชลประทานตามโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยสีทน

งานใหม่

แผนงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร มีโครงการสำคัญ คือ

- โครงการศึกษาใช้น้ำบาดาล ซึ่งเป็นโครงการที่ศึกษาถึงการใช้ทรัพยากรแหล่งใหม่ ในด้านการลงทุนเพื่อขุดน้ำบาดาลมาใช้ในการเกษตรกรรม รวมทั้งการปลูกสัตว์ด้วยว่าจะได้ผลคุ้มค่าหรือไม่ และในด้านวิธีใช้น้ำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพในท้องที่ขาดแคลนน้ำ
- โครงการศึกษาเศรษฐกิจการผลิตต่างๆ เพื่อพิจารณาว่าเกษตรกรควรจะปลูกพืชเลี้ยงสัตว์อะไร อย่างไร และขนาดเท่าใดในท้องที่ต่างๆ
- โครงการด้านการตลาด เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับความต้องการผลผลิตทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งแนวโน้มผลผลิตนั้นๆ เพื่อใช้ประกอบพิจารณาร่างแผนการผลิตให้สอดคล้องกัน
- โครงการงานวางแผนการเกษตร โดยการจัดตั้งหน่วยงานวางแผนการเกษตรขึ้นในกองเศรษฐกิจการเกษตร

ในระหว่างแผนที่ 3 จะได้มีการจัดตั้งศูนย์เกษตรกรรมภาคเหนือและภาคใต้ขึ้น เพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับสัตว์และพืชสำคัญในส่วนภูมิภาคนั้น

กรมกสิกรรม

งานต่อเนื่อง

แผนงานสำรวจค้นคว้าวิจัย มีโครงการที่สำคัญ คือ

- โครงการค้นคว้าทดลองในสถานีกสิกรรมและขยายพันธุ์พืช ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในปี 2514 รวม 31 สถานี และสถานีปลูกหมอนเลี้ยงไหม 7 แห่ง ศูนย์วิจัยการยางและสถานีการยาง 11 แห่ง เพื่อทำการค้นคว้าทดลองปรับปรุงการปลูกพืชที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและขยายพันธุ์พืชที่ประชาชนต้องการ ได้แก่ ข้าวโพด-ข้าวฟ่าง-หมอน-ไหม ฝ้ายและปอ
- โครงการค้นคว้าดินและปุ๋ย เพื่อทำการวิเคราะห์ดินทั้งในด้านเคมีและฟิสิกส์ศึกษาสภาพและความอุดมสมบูรณ์ของดิน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการแนะนำการปรับปรุงดินแก้กสิกรรมสำรวจ และทำแผนที่ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตเกษตรโดยอาศัยจุลินทรีย์ต่างๆ ในดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรต่อไปให้สูงขึ้น
- โครงการวิจัยป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อศึกษาวิจัยการป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยการวิจัยป้องกันกำจัดศัตรูพืชด้วยวัตถุมีพิษและสิ่งมีชีวิต วิสาวิทยาและเนมาวิทยาพร้อมกับผู้เชี่ยวชาญสหประชาชาติ

แผนงานพืชเศรษฐกิจ มีโครงการที่สำคัญ คือ

- โครงการวิจัยพืชเศรษฐกิจต่างๆ โดยเฉพาะพืชที่ได้รับการสนับสนุนการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตเป็นพิเศษ ได้แก่ โครงการข้าวโพด-ข้าวฟ่าง โครงการหม่อน-ไหม และโครงการมะพร้าว
- โครงการที่ดำเนินการอยู่แล้ว และจะจัดทำเป็นโครงการเร่งรัดต่อไป ได้แก่ โครงการฝ้าย โดยจะทำการวิจัยฝ้ายเพื่อเพิ่มผลผลิตจาก 150 กก./ไร่ เป็น 250 กก./ไร่ โครงการกาแฟ เพื่อขยายพันธุ์กาแฟให้พอแก่ความต้องการของเกษตรกร และโครงการปาล์มน้ำมันศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปาล์มน้ำมัน เพื่อแนะนำและบริการแก่เกษตรกรต่อไป โครงการยาง โดยจะทำการวิจัยปรับปรุงคุณภาพยาง ใช้อย่างพันธุ์ดีรวมทั้งด้านยางแผ่น และยางแท่ง โดยร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

งานใหม่

- โครงการใหม่ที่ได้รับการเร่งรัดเป็นพิเศษ ได้แก่ โครงการขยายพันธุ์พืช เช่น พืช น้ำมัน ผักและผลไม้ เพื่อให้ได้พันธุ์บริสุทธิ์ และขยายพันธุ์ให้เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ สำหรับผักนั้น ได้ดำเนินงานที่สถานีกลีกรมฝาง และสถานีกลีกรมแม่ใจ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชผักหลังฤดูการทำนา และผักเมืองหนาวสำหรับปลูกในที่สูง รวมทั้งการปลูกเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ ซึ่งมีู่ทางที่จะขยายออกไปได้มาก จึงควรได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ
- โครงการที่ดิน เป็นโครงการที่จะดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่าย ได้แก่ การพัฒนาที่ดินและกรมการข้าว เพื่อศึกษาถึงลักษณะดินอย่างละเอียดว่ามีความเหมาะสมกับพืชอะไร เพื่อประโยชน์ในการกำหนดเขตส่งเสริมต่อไป
- กรมการข้าว โครงการสำคัญๆ ของกรมการข้าวมีเฉพาะโครงการต่อเนื่องเท่านั้น ซึ่งได้แก่ เมล็ดข้าว และวิจัยแร่ธาตุในเมล็ดข้าวเพื่อทำการปรับปรุงให้มีคุณค่าทางอาหารให้สูงขึ้น โครงการสถานีทดลองข้าวซึ่งมีอยู่ 20 แห่ง ทำการค้นคว้าทดลองพันธุ์ข้าวดี รักษาพันธุ์ข้าวให้บริสุทธิ์การผลิตเมล็ดข้าว พันธุ์และขยายพันธุ์ รวมทั้งการวิจัยเรื่องปุ๋ย การปราบวัชพืช โรคแมลง และศัตรูข้าว ตลอดจนทดลองใช้เครื่องมือเครื่องจักรทุ่นแรงในการทำงาน และเป็นศูนย์วิทยากรในการทำนาแผนใหม่ด้วย
- โครงการค้นคว้า วิทยาการ เกี่ยวกับที่ดิน น้ำ ปุ๋ย โรคแมลงและศัตรูข้าว การกำจัดวัชพืช การใช้กัมมันตภาพรังสี การทดลองใช้ปุ๋ย การดูแร่ธาตุของต้นข้าว ค้นคว้าทดลองพันธุ์พืชหมุนเวียนอื่นๆ หลังฤดูทำนา

- โครงการสำรวจและวิจัยเครื่องมือเกี่ยวกับการเกษตร เพื่อสำรวจออกแบบเครื่องมือทุ่นแรง การเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของเมืองไทย
- โครงการวิจัยการแปรสภาพผลผลิตและเก็บรักษาให้มีคุณภาพดี

นอกจากนี้ก็มีบริการและเผยแพร่ความรู้ด้านวิศวกรรมการเกษตรแก่เกษตรกร ผู้สนใจการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มชาวนา และบุคลากรของสมาชิกกลุ่มชาวนาทั่วประเทศ ให้เรียนรู้หลักวิชาเครื่องยนต์ขั้นพื้นฐาน รวมทั้งวิธีการใช้ การบำรุงรักษา และการซ่อมแซมเครื่องมือเครื่องจักรในการทำงานด้วย

โครงการส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตรได้รับโอนงานการส่งเสริมพืชต่าง ๆ จากกรมกสิกรรมและกรรมการข้าวมาดำเนินงานในปี 2512 ส่วนงานส่งเสริมด้านปศุสัตว์และกรมประมงยังคงอยู่กรมปศุสัตว์และกรมประมง

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ กระทรวงเกษตรจะเร่งรัดขยายการส่งเสริมการเกษตรให้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ จะได้นั้นถึงการแก้ไขอุปสรรคต่าง ๆ และเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตของพืชที่ได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษโดยมาตรการ

1. กำหนดเขตส่งเสริมสำหรับผลผลิตการเกษตรที่สำคัญบางชนิด พร้อมทั้งให้มีแผนพัฒนาการเกษตรในเขตชลประทานและนอกเขตชลประทาน

สำหรับการกำหนดเขตส่งเสริมการทำนา ให้ยึดถือเขตชลประทานที่ได้ผลแล้วเป็นหลัก และปรับปรุงระบบการชลประทานให้ได้ผลสมบูรณ์ และไม่ควรรขยายเนื้อที่ออกไปอีกมากนัก เพราะจะประสบปัญหาที่ขาดการชลประทานและพื้นมักมีคุณภาพแล้ว ไม่เหมาะแก่การทำนากว่าในภาคใต้ซึ่งมีฝนชุกอาจขยายเนื้อที่นาออกไปได้อีกบ้าง การทำนา 2 ครั้งนั้น ต้องใช้น้ำมาก และเห็นว่าไม่ควรสนับสนุน ยกเว้นในท้องที่บางแห่งที่เห็นว่าเหมาะสมจริงๆ เท่านั้น

2. ส่งเสริมและเร่งรัดการปลูกพืชหลายครั้ง

3. ส่งเสริมสถาบันเกษตรกรให้ดำเนินการได้ด้วยควมมีประสิทธิภาพ

4. จัดให้มีการฝึกอบรมเป็นประจำ เพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่พนักงานส่งเสริมที่ศูนย์วิจัยประจำภาค นอกจากนั้นจะต้องมีกลุ่มนักส่งเสริมประจำส่วนกลาง เพื่อส่งไปสมทบเจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาคตามโครงการส่งเสริมต่างๆ เป็นประจำ

5. กำหนดแผนการส่งเสริมให้สัมพันธ์กับแผนการวิจัยอย่างใกล้ชิด เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่าย จะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำ และทำงานร่วมกันอยู่ตลอดเวลา

6. เนื่องจากพนักงานส่งเสริมมีจำนวนน้อย จึงควรจัดให้มีโครงการอบรมผู้ช่วยพนักงานส่งเสริม โดยเลือกจากเกษตรกรชั้นนำในท้องถิ่น เยาวชนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปานกลาง หรือเป็นสมาชิกชั้นนำของขบวนการยุวกสิกร ผู้ช่วยพนักงานส่งเสริมเหล่านี้ไม่ให้ถือเป็นข้าราชการ แต่เป็นผู้แทนของเกษตรกรในท้องถิ่น และอยู่ประจำที่นั้น เพื่อให้ได้ความร่วมมือจากเกษตรกร

โครงการส่งเสริมการเกษตรที่สำคัญ

1. **แผนงานส่งเสริมพืชเศรษฐกิจ** โครงการที่สำคัญ คือ โครงการเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตเป็นพิเศษ โดยร่วมมือกับกรมกสิกรรมอย่างใกล้ชิด โครงการเหล่านี้ ได้แก่ โครงการข้าวโพด ซึ่งมีเป้าหมายให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ต่อปี สามารถผลิตในปี 2519 ได้ 3,500,000 ตัน ทั้งนี้ โดยการส่งเสริมทำการแปลงขยายพันธุ์ข้าวโพด ทำแปลงสาธิตโดยร่วมมือกับกรมกสิกรรม ทำการควบคุมการระบาดของโรค ส่งเสริมการปลูกข้าวโพดในจังหวัดต่างๆ ที่สามารถปลูกข้าวโพดได้หลังฤดูทำนา เช่น จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ลำปาง ปราชินบุรี และอื่นๆ และส่งเสริมการปลูกข้าวโพดสองครั้งในบางจังหวัด ในโครงการได้กำหนดจังหวัดที่อยู่ในเขตส่งเสริมการปลูกข้าวโพดในโครงการ 5 ปี ไว้ 15 จังหวัด คือ จังหวัดนครสวรรค์ ลพบุรี นครราชสีมา สระบุรี สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก พิจิตร กำแพงเพชร กาญจนบุรี เชียงราย แพร่ น่าน และศรีสะเกษ

- โครงการพืชน้ำมัน ซึ่งได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเหลือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายผลิตถั่วเหลืองให้ได้ 300,000 ตัน โดยการขยายพันธุ์ และส่งเสริมวิธีการปลูกที่ถูกต้องแก่เกษตรกร
- โครงการมะพร้าวจะส่งเสริมการปลูกมะพร้าวใหม่ปีละ 100,000 ตัน ใน 60 จังหวัด และปรับปรุงสวนมะพร้าวให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น
- โครงการหม่อมใหม่ มีเป้าหมายเพื่อผลิตไข่ใหม่ที่ปราศจากโรคพิเบอร์ินจำหน่ายจ่ายแจกแก่เกษตรกรในปี 2512 ให้ได้ 2.5 ล้านแม่
- โครงการเกี่ยวกับพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอื่นๆ เช่น โครงการฝ้าย และโครงการปอ โดยทำการส่งเสริมการปลูกให้ถูกหลักวิชา ปรับปรุงคุณภาพตลอดจนให้ได้ผลผลิตให้สูงขึ้น สำหรับโครงการฝ้าย จะได้ทำเป็นโครงการเร่งรัดการผลิตต่อไป

2. **แผนงานส่งเสริมการผลิตข้าว** มีโครงการสำคัญ คือ

- โครงการนาสาธิตส่วนใหญ่ โดยมีเป้าหมาย จะทำการสาธิตในปี 2519 จำนวน 1,38,500 ไร่ เพื่อให้ชาวนาเห็นวิธีการทำนาที่ถูกหลักวิชาการ เป็นแหล่งขยายพันธุ์ที่ดีสู่ชาวนาและส่งเสริมให้ชาวนาใช้ที่ดินตลอดปี

- โครงการปลูกพืชหลังฤดูเก็บเกี่ยว
- โครงการขยายพันธุ์ข้าวเพื่อให้เกษตรกรได้ปลูกข้าวพันธุ์ดีและเหมาะสมกับพื้นที่
- โครงการปลูกพืชหมุนเวียนในนา ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายให้เกษตรกรปลูกพืชหมุนเวียนในเขตชลประทานให้ได้ในเนื้อที่ 1.5 ล้านไร่ ในปี 2519

3. แผนงานป้องกันกำจัดศัตรูพืช มีโครงการที่สำคัญหลายโครงการ ได้แก่

- โครงการป้องกันและกำจัดโรคใบสีส้ม โรคบัวในนาข้าว
- โครงการป้องกันและกำจัดโรคราน้ำค้างของข้าวโพด
- โครงการปราบปรามตั๊กแตน เป็นต้น
- โครงการอาสาสมัครป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยมีเป้าหมายอบรมอาสาสมัครปราบศัตรูพืชปีละ 100 อำเภอ อำเภอละ 10 ตำบล ตำบลละ 2 คน รวม 200 คนต่อปี เพื่อบริการความรู้เรื่องป้องกันและปราบศัตรูพืชให้เกษตรกรรู้จักช่วยตัวเอง
- โครงการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูมะพร้าว โดยมีเป้าหมายช่วยเกษตรกรที่มีอาชีพในการทำสวนมะพร้าวในจังหวัดต่างๆ ในเนื้อที่ 1.5 ล้านไร่ ปราศจากการระบาดของแมลงศัตรูมะพร้าว

4. แผนงานส่งเสริมสถาบันเกษตรกร มีโครงการสำคัญ คือ โครงการกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีเป้าหมายจะขยายกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอได้ปีละ 1 ศูนย์ จะรวมกลุ่มระดับอำเภอได้ปีละ 5 อำเภอ และจะรวมกลุ่มระดับตำบลและหมู่บ้านปีละ 500 กลุ่ม

5. แผนงานอบรมและเผยแพร่ มีโครงการสำคัญ คือ

- โครงการผลิตอุปกรณ์เผยแพร่การเกษตร โดยทำการผลิตและจัดหาอุปกรณ์ เพื่อเผยแพร่ให้แก่เกษตรกรได้เอาความรู้การเกษตรแผนใหม่ ไปใช้ปรับปรุงในการเกษตรกรรม
- โครงการเผยแพร่ข่าวสารวิชาการเกษตร โดยการจัดหน่วยอบรมเคลื่อนที่จัดรายการทางวิชาการ ทางโทรทัศน์ และออกวารสารเผยแพร่
- โครงการศูนย์ฝึกอบรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อทำการอบรมข้าราชการเพื่อเพิ่มความรู้ทางวิชาการ

6. นอกจากโครงการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ที่กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ดำเนินงาน ยังมีโครงการส่งเสริมที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเป็นผู้ดำเนินการ คือ โครงการเร่งรัดการปลูกยางแทนให้ได้น้ำที่ 1 ล้านไร่ ภายใน 10 ปี โดยจะปลูกแทนปีละ 70,000 ไร่ ในระยะต้น และเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ

การประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ปัจจุบันมีสถานีประมงอยู่รวม 19 แห่ง ดำเนินการวิจัยและทดลองในด้านการประมง เป็นสถานีประมงน้ำจืด 14 แห่ง สถานีน้ำกร่อย 2 แห่ง และสถานีประมงทะเล 3 แห่ง การประมงส่วนใหญ่เน้นหนักไปในด้านประมงน้ำจืดและประมงทะเล ซึ่งเป็นการประมงชายฝั่ง ส่วนการประมงน้ำลึกลึกนั้นยังไม่แพร่หลายนัก เพราะเรือประมงและอุปกรณ์ส่วนใหญ่เท่าที่ชาวประมงมีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม และยังขาดความรู้ความชำนาญในการเดินเรือทะเลลึกอีกด้วย อย่างไรก็ตามประเทศไทยนับว่าความเจริญก้าวหน้าในด้านการประมงมากประเทศหนึ่งในเอเชีย จะเห็นได้ว่าชาวประมงส่วนใหญ่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคนิคที่ทันสมัย และพร้อมที่จะรับคำแนะนำส่งเสริมเพื่อปรับปรุงให้กิจการของตนเจริญรุดหน้าต่อไปอีกด้วย ในด้านการประมงน้ำจืด กรมประมงได้ดำเนินงานเพาะพันธุ์ปลาในแหล่งธรรมชาติและในบริเวณอ่างเก็บน้ำของเขื่อนต่างๆ ตลอดจนทำการบูรณะที่จับสัตว์น้ำสาธารณะด้วย ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ 6-7 ปีที่แล้วมา จากประมาณ 577,000 ตัน ในปี 2507 เป็น 1,594,500 ตัน ในปี 2513

นโยบายหลักในการพัฒนาการประมงของแผนนี้ได้แก่ การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเล การประมงน้ำลึก เพื่อบริโภคภายในประเทศและเพื่อส่งสินค้าออกที่สำคัญมากขึ้น การค้นคว้าทดลอง ส่งเสริมและสาธิตการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดและน้ำกร่อย ตลอดจนกวดขันการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำให้ได้ผลอย่างจริงจัง นอกจากนั้นสนับสนุนให้มีโครงการเร่งผลิตกุ้งเป็นพิเศษขึ้น ทั้งนี้เพราะกุ้งเป็นสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจมาก นอกจากจะใช้บริโภคภายในประเทศแล้วยังเป็นสินค้าออกที่สำคัญและมีราคาสูง

โครงการของกรมประมงที่สำคัญๆ มีดังนี้

งานต่อเนื่อง

- โครงการพัฒนาประมงน้ำจืด ได้แก่ การดำเนินการทดลองค้นคว้าในด้านการเพาะพันธุ์ปลาในสถานีประมงน้ำจืด 14 แห่ง บูรณะที่จับสัตว์น้ำสาธารณะและขยายพันธุ์ปลาในอ่างเก็บน้ำเขื่อนต่างๆ และแหล่งน้ำทั่วไป

- โครงการพัฒนาประมงน้ำกร่อย จัดตั้งหน่วยส่งเสริมเคลื่อนที่ เพื่อส่งเสริมและสาธิตการเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยเพิ่มขึ้น และปรับปรุงงานวิจัยและทดลองในสถานีประมงน้ำกร่อยที่มีอยู่ 2 แห่ง
- โครงการพัฒนาประมงทะเล จะปรับปรุงงานวิจัยและทดลองในสถานีประมงทะเลที่มีอยู่ 3 แห่ง วิจัยและออกแบบเรือประมงและเครื่องมือประเภทต่างๆ และส่งเสริมให้ชาวประมงรู้จักวิธีการประมงน้ำลึก วิธีการเดินเรือและการใช้อุปกรณ์ทันสมัยที่เหมาะสมแก่การประมงทะเลลึก ในด้านการสำรวจจะดำเนินการสำรวจแหล่งประมงในอ่าวไทย ทะเลจีนตอนใต้และมหาสมุทรอินเดีย เพื่อทำแผนที่แหล่งสัตว์น้ำให้สมบูรณ์ นอกจากนั้นจะติดตั้งและปรับปรุงเครื่องรับวิทยุชายฝั่งและบริการข่าวสารการประมง เพื่อให้ความสะดวกด้านสื่อสารแก่ชาวประมง
- โครงการอื่นๆ ที่ส่งเสริมอาชีพประมง เช่น โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ โดยปรับปรุงการเก็บรักษา และการแปรรูปสัตว์น้ำ และโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจของชาวประมง

งานใหม่

โครงการที่สำคัญ ได้แก่ โครงการเร่งรัดพัฒนาการเพาะเลี้ยงกุ้งชายฝั่ง (งานเพาะเลี้ยงกุ้ง) เป็นโครงการเร่งรัดผลิตกุ้งเป็นพิเศษ โดยพัฒนาที่ดินชายฝั่งทะเลประมาณ 1 ล้านไร่ และจะจัดตั้งศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงกุ้ง สำหรับกุ้งน้ำจืดและกุ้งทะเลขึ้นที่จังหวัดจันทบุรี จะเร่งรัดการวิจัยให้สามารถเลี้ยงได้โดยมีต้นทุนต่ำ

การปศุสัตว์

ประเทศไทยมีลักษณะพื้นภูมิประเทศและดินฟ้าอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถทำการเลี้ยงสัตว์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โคกระบือ สุกร เป็ด ไก่ แต่เดิมมาตรการเลี้ยงโคกระบือ ส่วนมากเลี้ยงเป็นสัตว์ใช้งาน ในปัจจุบันนี้ได้มีฟาร์มหลายแห่งที่เลี้ยงโคกระบือเนื้อเป็นการค้า สำหรับโคนมนั้นได้มีการขยายการเลี้ยงเพิ่มขึ้นมากในเร็ว ๆ นี้ ซึ่งต่อไปอาจเป็นอาชีพสำคัญอย่างหนึ่งของเกษตรกรไทยได้ สำหรับสุกร เป็ด และไก่ ได้มีการเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย เทคนิคการเลี้ยงก็ได้เจริญก้าวหน้าไปมากพอสมควร ทั้งในด้านพันธุ์และการสัตวแพทย์

ในแผนฉบับที่ 3 มีนโยบายเร่งรัดการผลิตปศุสัตว์ โดยเฉพาะโคกระบือพันธุ์เนื้อเป็นพิเศษ เพื่อใช้บริโภคภายในประเทศและส่งออกนอกประเทศ ทั้งนี้ รวมทั้งการส่งเสริมสุกร และเป็ด ไก่ โดยมีมาตรการ ดังนี้

1. ขยายสัตว์พันธุ์ให้แพร่หลายโดยอาศัยพ่อพันธุ์จากต่างประเทศหรือผสมกับพันธุ์พื้นเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โคนมและโคพันธุ์เนื้อ สำหรับสุกร เป็ด และไก่ ได้ดำเนินการในเรื่องนี้ไปมากแล้ว ส่วนกระบือนั้น พันธุ์ไทยนับว่าดีอยู่แล้ว แต่ต้องรักษาขนาดและคุณภาพไม่ให้เลวลง
2. ตั้งเขตปลอดโรคนี้ขึ้นในภาคใต้ เพื่อขยายการป้องกันและปราบปรามโรคสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อย ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งสัตว์และเนื้อสัตว์ออกไปจำหน่ายต่างประเทศ
3. ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ในรูปธุรกิจ โดยกำหนดเป็นเขตส่งเสริมขึ้น เพื่อสนับสนุนกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์และผู้ประกอบกิจการขนาดใหญ่
4. ปรับปรุงระบบการตลาด ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งให้มีกฎหมายที่จำเป็น เช่น การจำแนกคุณภาพของเนื้อสัตว์ด้วย
5. ส่งเสริมการทำไร่นาผสม ให้มีการเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปกับการเพาะปลูก โดยเฉพาะสุกร เป็ด ไก่ เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎร
6. ส่งเสริมสนับสนุนงานด้านอาหารสัตว์ ได้แก่ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และการใช้ผลิตผลในประเทศ เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง มันสำปะหลัง เมื่อมีการเลี้ยงสัตว์

1. แผนงานบำรุงส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ มีโครงการที่สำคัญดังนี้ คือ

- โครงการบำรุงพันธุ์สัตว์ เมื่อทำการปรับปรุงบำรุงพันธุ์สัตว์ รักษาพันธุ์และขยายพันธุ์สัตว์ ตลอดจนให้บริการและความรู้ในเรื่องการเลี้ยงสัตว์ การคัดเลือกพันธุ์ การให้อาหาร การเตรียมอาหาร และการขยายพันธุ์สู่ประชาชน โดยจะทำการที่สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ 10 แห่ง ศูนย์แพร่พันธุ์สัตว์ 6 แห่ง และสถานีส่งเสริมการเลี้ยงเป็ด 2 แห่ง รวมทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมที่ฟาร์มโคนมไทย-เดนมาร์กด้วย
- โครงการพัฒนาการปศุสัตว์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลนิวซีแลนด์ เป็นโครงการส่งเสริมโคนเนื้อให้เป็นอาชีพหลักแก่เกษตรกรในภูมิภาคนี้
- โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม เพื่อทำการส่งเสริมเลี้ยงโคนม และปรับปรุงพันธุ์โคนมเป็นประเทศให้ดีขึ้น และค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับพืชอาหารที่ใช้เลี้ยงโคนม เป็นโครงการดำเนินงานในภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่

- โครงการส่งเสริมอาหารสัตว์ เพื่อผลิตพันธุ์อาหารสัตว์ไว้แจกจ่ายแก่เกษตรกร และส่วนราชการต่างๆ ตลอดจนเผยแพร่งานด้านอาหารสัตว์ต่อประชาชน โดยทำการวิเคราะห์อาหารสัตว์และพืชหญ้าต่างๆ และปลูกพืชอาหารสัตว์ สาธิตในท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศ

2. แผนงานป้องกันและกำจัดโรคสัตว์ มีโครงการที่สำคัญ คือ

- โครงการผลิตชีวผลิตภัณฑ์ เพื่อทำการผลิตวัคซีนและแอนติเจนให้คุณภาพดี และปริมาณเพียงพอกับความต้องการของเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์

- โครงการป้องกันและกำจัดโรคและรักษาพยาบาลสัตว์ เพื่อป้องกันมิให้โรคระบาดสัตว์เกิดขึ้น และกำจัดโรคระบาดสัตว์ให้สงบโดยเร็ว นอกจากนี้ยังทำการรักษาพยาบาล และให้การสุขาภิบาลสัตว์

3. แผนงานค้นคว้าและทดลอง มีโครงการที่สำคัญ คือ

- โครงการค้นคว้าสาเหตุที่ทำให้ลายสุขภาพและบั่นทอนความเจริญเติบโตของสัตว์ ตลอดจนการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการป้องกันและกำจัดโรคสัตว์ให้ดีขึ้น

- โครงการค้นคว้าสัตวบาล เพื่อทำการทดลองค้นคว้าด้านอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพสูงและมีต้นทุนต่ำ รวมทั้งการทดลองค้นคว้าเกี่ยวกับการให้อาหารสัตว์ การดูแลรักษาทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

- โครงการวิจัยปรับปรุงบำรุงพันธุ์สุกร และขยายการผลิต เป็นโครงการร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กับกรมปศุสัตว์ดำเนินการค้นคว้าวิจัยในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์สุกร การปฏิบัติการเลี้ยงดูป้องกันกำจัดโรค การตลาดสุกร รวมทั้งเป็นศูนย์ฝึกอบรมและหน่วยสาธิตการเลี้ยงสุกรด้วย

4. แผนงานบำรุงส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ มีโครงการใหม่ที่สำคัญ คือ

- โครงการเพิ่มผลผลิตเนื้อสัตว์ (โคกระบือ) เพื่อเร่งรัดการผลิตโคกระบือให้ เป็นไปตามแผนงานเร่งผลิตเป็นพิเศษ

ในแผนฉบับที่ 3 มีโครงการย่อยโครงการ คือ 1. โครงการสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ที่จะทำที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2. สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์หนองควาง ราชบุรี และ 3. หน่วยตอนและแพร่พันธุ์สัตว์ราชบุรี

กรมป่าไม้

ในปัจจุบันกรมป่าไม้ได้มีหน่วยป้องกันรักษาป่า 170 หน่วย หรือประมาณร้อยละ 34 ของเป้าหมายที่วางไว้ 500 หน่วยทั่วประเทศ กรมป่าไม้ได้ทำการปลูกทั้งป่าไม้สักและไม้กระยาเลยทั้งสิ้น 265,700 ไร่ มีหน่วยปรับปรุงสำหรับการรักษาต้นน้ำลำธาร 12 แห่ง ซึ่งได้ทำการปลูกสร้างป่าในบริเวณลุ่มน้ำต่างๆ 31,900 ไร่ นโยบายพัฒนาการป่าไม้ คือ การเร่งดำเนินการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ ปลูกสร้างป่าไม้แทนที่ที่ถูกโค่นทำลาย และเพิ่มผลผลิตป่าไม้ เพราะนอกจากผลิตภัณฑ์ป่าไม้จะมีค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ป่าไม้ยังมีความสำคัญในการอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นอย่างยิ่ง

โครงการป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

1. แผนงานสำรวจและวิจัย

- โครงการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งกำลังดำเนินการสำรวจรอบที่ 2 เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบันและหาสถิติข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับป่าไม้เพื่อนำไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายป่าไม้ของชาติ โดยทำแผนที่ชนิดของป่าจากระยะทางอากาศให้ได้เนื้อที่ปีละ 20,000 ตารางกิโลเมตร
- โครงการวิจัยทางวนวัฒนวิทยา เพื่อทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับวนวัฒนวิทยา นิเทศวิทยา พันธุศาสตร์ ปฐพีวิทยา สรีรวิทยา รวมทั้งการป้องกันโรคแมลงและภัยธรรมชาติ
- โครงการวิจัยคุณสมบัติไม้และของป่าอื่นๆ เพื่อให้ทราบถึงคุณสมบัติลักษณะต่างๆ ของไม้และของป่าอื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อให้อุตสาหกรรมที่ใช้ไม้ และประชาชนได้เข้าใจถึงการใช้อย่างประหยัดจากผลผลิตป่าไม้ตามหลักวิชาการ

2. แผนงานควบคุมป้องกันและรักษาป่า

- โครงการสงวนป่า เพื่อทำการสงวนป่าไม้อันมีค่าทางเศรษฐกิจและเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารทั่วประเทศ ประมาณ 250,000 ตารางกิโลเมตร โดยมีเป้าหมายแนวเขตป่าใหม่ให้ได้ปีละ 30,000 ตารางกิโลเมตร และซ่อมแซมแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ และป่าที่อยู่ระหว่างสงวนปีละ 5,000-8,000 ตารางกิโลเมตร
- โครงการปราบปรามและป้องกันรักษาป่า เพื่อปราบปรามผู้กระทำผิด พ.ร.บ. ป่าไม้ต่างๆ โดยทำการจัดตั้งหน่วยป้องกันรักษาป่าเพิ่มขึ้นปีละ 20 หน่วย ทั้งนี้ โดยมีเป้าหมายในที่สุดให้ได้ 500 หน่วย

- โครงการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เพื่อป้องกันสัตว์ป่าไม่ให้สูญพันธุ์ และค้นคว้าวิจัยทางวิชาการสัตว์ป่า โดยปรับปรุงแก้ไข พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 และจัดตั้งเขตจัดการป่า 2 แห่ง จัดตั้งเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง

3. แผนงานจัดการและบำรุงป่า

- โครงการจัดการป่าไม้ เพื่อจัดการและปรับปรุงป่าไม้ที่มีค่าทั่วประเทศตามหลักวิชาการ อันจะทำให้ป่าไม้มีกำลังผลิตสูงขึ้น และสามารถอำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยสมบูรณ์และสม่ำเสมอตลอดไป โดยมีเป้าหมายจัดตั้งหน่วยจัดการป่าไม้ขึ้นปีละ 10 หน่วย
- โครงการปลูกสร้างสวนป่าไม้สักเพื่อทำการปลูกสร้างสวนป่าไม้สักในที่ดินรกร้างเปล่าหรือในป่าที่มีสภาพเสื่อมโทรม มีเป้าหมายทำการปลูกปีละ 20,000 ไร่
- โครงการปลูกสร้างสวนป่าไม้กระยาเลย เพื่อทำการปลูกสร้างสวนป่าไม้กระยาเลย ในที่ดินจัดการอุทยานแห่งชาติ มีเป้าหมายดำเนินการจะประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้นอีก 10 แห่ง และงานวนอุทยาน ซึ่งมีเป้าหมายจะจัดตั้งเพิ่มขึ้นปีละ 1-2 แห่ง

4. โครงการจัดการและปรับปรุงต้นน้ำ เพื่อจัดการและปรับปรุงต้นน้ำที่เสื่อมโทรมทั่วประเทศ ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์โดยทำการสำรวจต้นน้ำที่ถูกทำลายเสียหายหนัก บริเวณประมาณ 10,000 ตารางกิโลเมตร และปลูกป่าเพื่อปรับปรุงต้นน้ำ 92,500 ไร่ พร้อมทั้งจะจัดตั้งศูนย์ปรับปรุงลุ่มน้ำต่างๆ 17 ลุ่มน้ำ

การพัฒนาที่ดิน

ในปัจจุบันเนื้อที่ดินเพื่อการเกษตรมีประมาณ 80 ล้านไร่ ในจำนวนนี้เป็นเนื้อที่ทำนาประมาณ 45 ล้านไร่ 5 ล้านไร่เป็นสวนยาง นอกจากนั้นเป็นพืชไร่ สวนผักและผลไม้ ทุ่งหญ้า เลี้ยงสัตว์และอื่นๆ จากผลการสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน แสดงว่าเนื้อที่นี้อาจเพิ่มขึ้นได้บ้าง แต่ไม่มากนัก โดยทั่วไปแล้วพื้นที่ดินที่เหลืออยู่มีคุณภาพในเกณฑ์ไม่สูงนักในบางภาค เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คุณภาพของดินต่ำมาก การทำนุบำรุงที่ดินมีน้อยมาก อนาคตของเกษตรกรจึงขึ้นอยู่กับ การสร้างระบบการใช้ที่ดินแบบส่งเสริมผลิตผลต่อไร่ให้สูงขึ้น

จากสถิติการสำรวจเกี่ยวกับเรื่องผลผลิตทางด้านเกษตรที่เพิ่มขึ้น ปรากฏว่าเป็นผลจากการขยายเนื้อที่การเพาะปลูกมากกว่าการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ทั้งนี้ เพราะความอุดมสมบูรณ์ของดินได้เสื่อมลงเป็นลำดับ เกษตรกรทั้งที่เป็นเจ้าของที่ดินและผู้เช่าที่ดินได้ให้ความสนใจในการปรับปรุงดินน้อยกว่าที่ควร เนื่องจากไม่มีกำลังเงินที่จะนำไปลงทุนเพื่อการนี้ และหากลงทุนก็จะต้องเสียค่าเช่าที่ดินสูงขึ้นในกรณีที่เช่าที่ดิน แต่เนื้อที่เพื่อการเพาะปลูกที่จะขยายได้นั้นก็มีจำกัด

องค์การอาหารและเกษตรได้ประมาณการไว้ว่า ในระยะปี 2505–2518 ประเทศไทยจะขยายเนื้อที่เพาะปลูกได้ร้อยละ 1.6 ต่อปี และอีก 10 ปีต่อไป จะขยายได้เพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าอัตราการเพิ่มของประชากร ดังนั้น เพื่อเพิ่มผลผลิตและผลิตภาพทางการเกษตร จึงจำเป็นต้องปรับปรุงที่ดินเพาะปลูกปัจจุบันและแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน และปัญหาการเช่าที่ดินจะทวีขึ้น

ในด้านการถือครอง จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปรากฏว่าในปี 2511/2512 มีเกษตรกรซึ่งต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำนาทั่วราชอาณาจักรร้อยละ 16.7 และในภาคกลางมีถึงร้อยละ 40.7 จำนวนครอบครัวเกษตรกรซึ่งต้องเช่าที่ดินของผู้อื่นทำนานั้นมีเพิ่มขึ้นทุกปี และเป็นจำนวนหลายแสนครอบครัว

นโยบายการพัฒนาที่ดิน ได้แก่ การเร่งรัดงาน ให้มีผลถึงเกษตรกรโดยกว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1. เร่งรัดการสำรวจจำแนกประเภทที่ดินให้เสร็จสิ้นลงโดยเร็ว และเริ่มการสำรวจสมรรถนะที่ดินเพื่อให้ทราบโดยแจ่มชัดว่า เนื้อที่ประเทศที่ควรนำมาใช้ในการเกษตรมีมากน้อยเพียงใด และควรนำมาใช้เพื่อการผลิตชนิดใด เพื่อให้ได้มาซึ่งแผนการใช้ที่ดินการเกษตรที่ถูกต้อง

2. ริเริ่มหรือขยายโครงการพัฒนาที่ดินที่ยังใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก เช่น พัฒนาที่ดินชายฝั่งทะเลที่มีน้ำท่วม ที่ดินเปรี้ยวหรือเค็ม และที่ดินชายเขา เป็นต้น

3. โครงการจัดสรรที่ดินดำเนินการอยู่ เช่น นิคมสร้างตนเองและนิคมสหกรณ์ยังไม่ได้ผลเต็มที่ เพราะขาดการประสานงานกับหน่วยงานด้านวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการเกษตร และการจัดระบบไร่นา การจัดสรรที่ดินแปลงใหญ่แต่ละครั้ง จึงควรทำเป็นรูปการประสานงาน โดยมีคณะทำงานเฉพาะแห่งเพื่อวางแผนและควบคุมการปฏิบัติงานจนเสร็จสมบูรณ์ ไม่ใช่มีเพียงผู้ปกครอง นิคม และผู้ช่วยเพียงหนึ่งหรือสองคนเช่นในปัจจุบัน

4. เนื้อที่ดินที่ยังใช้ไม่ได้ หรือได้ผลน้อยมากมีอยู่มากในประเทศไทย เช่น ที่ดินที่เปรี้ยวหรือเค็มจัด ที่ดินชายฝั่งทะเลที่เป็นเลน ที่น้ำท่วมและที่ซึ่งไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวและพืชไร่ จึงควรมีการสำรวจวางแผนการใช้ที่ดิน และโครงการพัฒนาขึ้นเป็นแห่งๆ ไป เช่น ทุ่งกุลาร้องไห้ ทุ่งรังสิต ทุ่งนครนายก เป็นต้น ที่ดินเหล่านี้เอพัฒนาแล้วอาจแปรสภาพเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์สาธารณะ หรือนากุ้งและปลาน้ำกร่อย อันจะเป็นประโยชน์แก่การพัฒนาการเกษตรมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุ่งรังสิตซึ่งเวลานี้ทำนาได้ผลเพียงไร่ละ 3-4 ถัง ควรแปรสภาพเป็นที่เลี้ยงสัตว์ผสมกับการเลี้ยงปลาน้ำจืด เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีที่สูงในภาคเหนือหลายแห่งที่ควรพัฒนาให้เป็นที่ทำกรเกษตร โดยปลูกพืชชนิดที่เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ และมักจะมีราคาดี

5. โครงการจัดรูปที่ดินด้วยการปรับระดับดินและการชลประทานระดับไร่นา ควรได้รับการสนับสนุนและขยายออกไปให้กว้างขวางและในขั้นต้นนี้ ควรดำเนินการในแบบที่ลงทุนน้อยไว้ก่อน เพื่อให้มีผลต่อเกษตรกรโดยกว้างขวาง โดยทำพร้อมกันไปกับการวางแผนจัดการไร่นาและการออกไปกรรมสิทธิ์ที่ดิน ทั้งนี้ การพัฒนาที่ดิน กรมที่ดิน กรมชลประทาน และกรมสหกรณ์ที่ดิน กำลังร่วมกันจัดทำโครงการนี้เป็นโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ขึ้น

6. โดยที่แผนพัฒนา ฉบับที่ 3 จะได้เร่งรัดให้จัดระบบการชลประทานที่จะปฏิบัติการในฤดูฝน 4,466,905 ไร่ และในฤดูแล้ง 1,957,400 ไร่ ดังกล่าวแล้วในเรื่องการชลประทาน จึงควรจะได้มีการประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในพื้นที่ปฏิบัติการนี้โดย

- (ก) สำรวจและทำแผนที่รวมทั้งการจำแนกสมรรถนะของดินในเขตปฏิบัติการ
- (ข) สำรวจและศึกษาและภาวะการถือครองที่ดิน และภาวะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในเขตปฏิบัติการ
- (ค) แนะนำการใช้น้ำและการปรับปรุงที่ดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก
- (ง) ประเมินผลการเพิ่มผลผลิตในเขตพื้นที่ปฏิบัติการ

7. นโยบายที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การเร่งรัดสนับสนุนให้เกษตรกรได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นที่ทำกินของตนเอง และป้องกันมิให้เกษตรกรต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนไปตลอดจนให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เช่าที่ดินเพื่อการเกษตร ให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ โดย

- (ก) ขยายและเร่งรัดงานกองทุนจัดสรรที่ดินเพื่อจัดหาที่ดินให้แก่เกษตรกรและการจัดตั้งสหกรณ์นิคม
- (ข) ให้มีการปฏิรูปที่ดินในรูปที่เหมาะสมกับประเทศไทย ทั้งนี้ โดยอาศัยมาตรการต่างๆ ภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญรวมทั้งการพัฒนาที่ดินรกร้างเปล่าเพื่อนำมาจัดสรรให้แก่เกษตรกร

โครงการพัฒนาที่ดินที่สำคัญ ๆ ดังนี้

- โครงการจำแนกสมรรถนะที่ดิน เพื่อทำแผนที่สมรรถนะที่ดิน (Land Capability Classification) ทั่วประเทศ และทำการวินิจฉัยคุณภาพของดินชนิดต่างๆ ว่ามีความเหมาะสมในทางเกษตรกรรม วิศวกรรม และอื่นๆ อย่างไรบ้าง

- โครงการบำรุงดิน ทำการศึกษาค้นคว้าการบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิตในแหล่งที่ดินเสื่อมโทรม พร้อมทั้งการปรับปรุงดินที่ใช้ประโยชน์ในการเกษตรให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ทำการส่งเสริมแนะนำและให้การศึกษแก่เกษตรกรให้รู้จักวิธีการพัฒนาที่ดินในสาขาต่างๆ ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาที่ดินไปปฏิบัติงานในจังหวัดต่างๆ

- โครงการปรับปรุงการถือครองที่ดินและจัดหาที่ดิน เพื่อส่งเสริมสิทธิให้มีความมั่นคงในการถือครองมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเองมากขึ้น และจัดและพัฒนาที่ดินให้เหมาะสมกับขนาดแห่งครอบครัวและสภาพภูมิประเทศ

- โครงการสำรวจที่ดิน ดำเนินการสำรวจและทำแผนที่ดิน เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะและคุณสมบัติของดิน เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาที่ดิน การเกษตร

- โครงการพัฒนาที่ดินในเขตชลประทาน โดยการสำรวจและทำแผนที่รวมทั้งการจำแนกสมรรถนะของที่ดินในเขตปฏิบัติการ สำรวจและศึกษาภาวะการถือครองที่ดินและภาวะทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในเขตปฏิบัติการ แนะนำการใช้น้ำและปรับปรุงที่ดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก และประเมินผลการเพิ่มผลผลิตในเขตพื้นที่ปฏิบัติการ

- โครงการสำรวจการใช้ที่ดิน เป็นโครงการร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาที่ดิน และกระทรวงเกษตร โครงการนี้จะเป็นรากฐานในการวางแผนพัฒนาการเกษตรต่อไปให้รัดกุมยิ่งขึ้น

ระบบถือครองที่ดิน เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลในการที่จะจัดหากรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่เกษตรกร มีมาตรการสำคัญในเรื่องนี้ดังต่อไปนี้

1. ขยายกองทุนเพื่อจัดหาที่ดินให้แก่เกษตรกรให้กว้างขวางออกไป ด้วยการจัดซื้อที่ดิน การเกษตรมาพัฒนาและจัดสรรให้ราษฎรเข้าถือครองในรูปเช่าซื้อระยะยาว ในรูปสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร โดยจะเน้นหนักภาคกลางก่อนเพราะมีผู้เช่าซื้อระยะยาว ในรูปสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกร โดยจะเน้นหนักภาคกลางก่อนเพราะมีผู้เช่าจำนวนมากสูงกว่าภาคอื่นๆ

2. ขยายและปรับปรุงโครงการจัดหาที่ดินให้แก่ราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานของกระทรวงมหาดไทยและพัฒนาการแห่งชาติ

3. พิจารณามาตรการบางอย่างที่จะช่วยเหลือเกษตรกรชั้นผู้น้อย เช่น การเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า และการจัดตั้งสถาบันการเงินเพื่อการเกษตรสำหรับระยะยาว โดยอาศัย

เ จี น ทุ น
 ส่วนหนึ่งจากการออกพันธบัตรพิเศษของรัฐบาล

สถาบันเกษตรกร

สถาบันเกษตรกร ได้แก่ สหกรณ์ประเภทต่างๆ คือ สหกรณ์เอนกประสงค์ สหกรณ์หาทุน สหกรณ์ขายข้าวและพืชผล สหกรณ์ที่ดิน สหกรณ์นิคม สหกรณ์ผู้เช่าและเช่าซื้อ รวม 991 สมาคม มีจำนวนสมาชิก 269,704 ครอบครัว และมีกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ คือ กลุ่มชาวนา 4,196 กลุ่ม สมาคมชลประทานราษฎร 210 สมาคม สมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน 96 สมาคม รวมสมาชิกทั้งสิ้น 695,696 ครอบครัว ดังรายละเอียดในตารางข้างล่างนี้

จำนวนสมาชิกและเนื้อที่ถือครองของสมาชิกสมาคมสหกรณ์

และกลุ่มเกษตรกรประเภทต่าง ๆ พ.ศ. 2514

ประเภทของสถาบัน	จำนวน สมาคม (สหกรณ์กลุ่ม)	จำนวน สมาชิก (ครอบครัว)	ที่ดินถือ ครอง (ไร่)	กรมที่ดำเนินการ	
1. ก. สหกรณ์อเนกประสงค์ อำเภอสรรพยา		3,000	38,000	สำนักงานปลัดกระทรวง พัฒนาการแห่งชาติ กรมสหกรณ์ที่ดิน	
ข. สหกรณ์การบริการ (สหกรณ์บำรุงที่ดิน)	162	45,534	1,104,560		
สหกรณ์นิคมกสิกรรม	269	6,686	174,732		
สหกรณ์นิคมเกลือ	17	233	7,948		
สหกรณ์นิคม					
การประมง	6	91	8,118		
สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน	64	1,061	53,124		
สหกรณ์ผู้เช่าที่ดิน	10	237	7,393		
ค. สหกรณ์การเกษตร	316	137,505	-		กรมสหกรณ์พาณิชย์และธนกิจ
สหกรณ์หาทุน	41	15,489	-		
สหกรณ์ขายพืชผล และอุตสาหกรรม	37	10,843	-		
สหกรณ์ขายข้าว	68	49,025	-		
รวม	991	269,704	1,393,875		
2. กลุ่มชาวนา	4,195	205,448	5,500,000	กรมส่งเสริมการเกษตร	
3. สมาคมชลประทานราษฎร	210	42,928	1,817,741	กรมการปกครอง	
4. สมาคมผู้ใช้น้ำชลประทาน	4,501	425,992	12,516,817	กรมชลประทาน	
รวม	4,501	425,992	12,516,817		
รวมทั้งสิ้น	5,492	695,696	13,910,692		

ที่มา : กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตร

หมายเหตุ 1. สหกรณ์การเกษตร ได้แก่ สหกรณ์หาทุนและสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมเดิม

2. สมาคมชลประทานราษฎรกำลังโอนไปขึ้นกระทรวงเกษตร

นอกจากนี้ ยังมีสถาบันเกษตรกรประเภทอื่นๆ อีกหลายประเภท เช่น กลุ่มกสิกร สมาคมชาวประมง กลุ่มนักธุรกิจการเกษตร ร.พ.ช. และกลุ่มอาชีพ เป็นต้น แต่ยังคงอยู่ในระหว่างเริ่มต้น และมีสมาชิกจำนวนน้อย เมื่อเทียบจำนวนครอบครัวเกษตรกรซึ่งมีจำนวนประมาณ 5 ล้านครอบครัวแล้ว จะเห็นว่าอัตราส่วนเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสถาบันต่างๆ มีเพียงร้อยละ 13.91 เท่านั้น และสถาบันเกษตรกรเหล่านี้ยังไม่แข็งแรงเท่าที่ควร ความเจริญและแพร่หลายของสถาบันเกษตรกรที่ดำเนินการโดยเข้มแข็งจะเป็นส่วนพัฒนาการเกษตร

นโยบายและมาตรการต่าง ๆ

การสหกรณ์ สนับสนุนให้มีการจัดตั้งเป็นสหกรณ์การเกษตรแบบเอนกประสงค์ โดยมีขนาดใหญ่ขึ้นแต่ไม่ใหญ่เกินกว่าที่จะบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกทั้งทางด้านการผลิตและการจำหน่ายให้แก่สมาชิกได้ยิ่งขึ้น โดยมีมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

(ก) เร่งรัดการขยายงาน จัดระบบชลประทานในเขตแผนประสานงานของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ 17 โครงการ ในพื้นที่ชลประทานเจ้าพระยาใหญ่ ลำพระเพลิง ลำปาว น้ำพอง เพชรบุรี ฯลฯ พื้นที่ 5.07 ล้านไร่ และเตรียมขยายงานให้เป็นสหกรณ์เอนกประสงค์เช่นเดียวกับสหกรณ์เอนกประสงค์ อำเภอสรรพยา

(ข) เร่งรัดสนับสนุนควบคุมสหกรณ์หาทุนให้เป็นสหกรณ์ธุรกิจเกษตรขนาดใหญ่ ซึ่งจะสามารถให้ประโยชน์และบริการแก่สมาชิกในด้านการเกษตรและการตลาด ขยายงานสหกรณ์ขายข้าว และโรงสีสหกรณ์ ฉาง และไซโล เพื่อการสหกรณ์ให้มั่นคงและกว้างขวางเพื่อประโยชน์ในการพยุงราคาข้าวเปลือก

(ค) ส่งเสริมและสนับสนุนการให้สินเชื่อการเกษตรแก่สมาคมสหกรณ์ ทั้งในด้านการผลิตและการจำหน่าย

(ง) ส่งเสริมให้สหกรณ์นิคม และสหกรณ์การเช่าและเช่าซื้อที่ดิน ขยายงานให้กว้างขวางขึ้น รวมทั้งขยายงานเกี่ยวกับการตั้งกองทุนเพื่อจัดหาที่ดินให้เกษตรกร

(จ) ส่งเสริมให้สันนิบาตสหกรณ์ ขยายบริการส่งเสริมการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สมาคมสหกรณ์ทุกระดับให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ดำเนินการได้เอง ส่วนรัฐมีหน้าที่เฉพาะช่วยเหลือสนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยงเท่านั้น

สถาบันเกษตรกร ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ นอกเหนือไปจากสมาคมสหกรณ์ให้เหลือแต่เพียงกลุ่มเกษตรกรรูปเดียว โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีอำนาจดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและแพร่หลาย ในขั้นระดับอำเภอเป็นอย่างสูงเท่านั้น และให้สามารถแปรสภาพเป็นสหกรณ์ได้ต่อไป ทั้งนี้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ. กลุ่มเกษตรกรซึ่งคาดว่าจะประกาศใช้ในปลาย พ.ศ. 2514

โครงการสหกรณ์ที่สำคัญ

สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติมีโครงการเฉพาะโครงการต่อเนื่อง 1 โครงการ คือ โครงการสหกรณ์เอนกประสงค์ อำเภอสรรพยา เป็นโครงการตัวอย่างที่สมบูรณ์ โดยเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการแบบวิสาหกิจให้บริการแก่เกษตรกรอย่างกว้างขวางได้เองอย่างครบวงจรธุรกิจ ตั้งแต่การผลิตจนถึงการขายในท้องที่ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท พื้นที่ 41,000 ไร่ โดยการร่วมมือแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเงินได้วัน ดำเนินการในด้านธุรการด้านเครดิต ด้านการซื้อ ด้านการ

ชาย ด้านชลประทาน และด้านส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะด้านการชลประทานมีงานจัดรูปที่ดิน โดยร่วมมือกับกรมชลประทาน ทำการปรับระดับที่ดิน ตัดถนนคูส่งน้ำและคูระบายน้ำผ่านที่ทุกแปลง โดยรัฐจ่ายให้ร้อยละ 30 ของค่าลงทุนในเรื่องนี้ต่อไป และเจ้าของที่ดินจ่ายสมทบอีกร้อยละ 70 โดยรัฐทดลองจ่ายเป็นเงินกู้ระยะยาว โครงการนี้เสร็จสิ้นในปี 2519 โดยสมาคมสหกรณ์จะสามารถดำเนินการต่างๆ ด้วยตนเอง ในแผนที่ 3 จะมีโครงการเร่งรัดการจัดตั้งสหกรณ์เอนกประสงค์ตัวอย่างในภาคต่างๆ

กรมสหกรณ์ที่ดิน

(ก) สหกรณ์บริการ ได้แก่ โครงการจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์บริการ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออก เพื่อขยายบำรุงที่ดินทั้ง 5 ภาค โดยตั้งเป้าหมายจัดตั้งสหกรณ์บริการในพื้นที่ 5.78 ล้านไร่ แยกเป็นพื้นที่เขตแผนประสานงาน 4.08 ล้านไร่ คือ ในภาคกลาง จัดสหกรณ์ตามแผนประสานงานของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ พื้นที่ในเขตโครงการชลประทานเจ้าพระยาใหญ่ 3.03 ล้านไร่ โครงการชลประทานเพชรบุรี 0.27 ล้านไร่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณโครงการชลประทานลำพระเพลิง น้ำพอง และลำปาว พื้นที่ 0.70 ล้านไร่ ในภาคเหนือบริเวณโครงการชลประทานแม่วังและแม่ปุง 0.08 ล้านไร่ ส่วนนอกเขตแผนประสานงานขยายงานในพื้นที่ 1.70 ล้านไร่ โดยจัดตั้งสหกรณ์ประเภทเหมืองฝาย และติดตั้งเครื่องยนต์สูบน้ำในท้องที่จังหวัดในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

(ข) สหกรณ์นิคม มีโครงการที่สำคัญ คือ โครงการจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์นิคม ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อดำเนินการขยายพื้นที่จัดสหกรณ์นิคมเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 600,000 ไร่ ในภาคเหนือ ที่อำเภอฮอด จ.เชียงใหม่ อำเภอตอนตาล อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม อำเภอปัว จังหวัดน่าน อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ 6 แห่ง พื้นที่ 300,000 ไร่ ในภาคใต้ อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง อำเภอปากพญา จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่ 240,000 ไร่ และในภาคกลางที่จังหวัดปราจีนบุรี อีก 10,000 ไร่ กิจกรรมส่วนใหญ่ของสหกรณ์นิคมจะเป็นในรูปการจัดบริการสาธารณะในเขตนิคม ได้แก่ ถนน ระบบส่งน้ำและส่วนใหญ่ของสหกรณ์นิคมจะเป็นในรูปการจัดบริการสาธารณะในเขตนิคม ให้แก่ถนน ระบบส่งน้ำ และการบุกเบิกก่อสร้างที่ดินให้สมาชิก การให้เงินกู้ และการส่งเสริมการผลิตของสมาชิก

(ค) สหกรณ์การเช่าและเช่าซื้อที่ดิน มีโครงการที่สำคัญ คือ โครงการสหกรณ์การเช่าและเช่าซื้อที่ดิน ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ เพื่อปรับปรุงสหกรณ์ประเภทนี้ในภาคต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีโครงการส่งเสริมสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม เพื่อก่อตั้งโรงงานแปรรูปนํ้านมดิบที่กรุงเทพฯ ขยายการดำเนินงานของศูนย์รวมนม จัดสถานีรับผลิตภัณฑ์นมไปจำหน่ายและจัด

เจ้าหน้าที่ไปช่วยเหลือปรับปรุงการจัดฟาร์มการเลี้ยงโคนม ตลอดจนช่วยเหลือการบริหารงานของสมาคมสหกรณ์

สหกรณ์พาณิชย์และธุรกิจ

(ก) สหกรณ์ธนกิจ มีโครงการต่อเนื่องที่สำคัญ คือ โครงการจัดตั้งสหกรณ์ธนกิจภาคเกษตร เพื่อจัดตั้ง ควบคุม ช่วยเหลือ แนะนำสหกรณ์การเกษตร และชุมนุมสหกรณ์ จำกัด ให้ธุรกิจขนาดใหญ่ โดยจัดสหกรณ์การเกษตรขึ้นใหม่ปีละ 10 สมาคม รวม 50 สมาคม ใช้ทุนเงินกู้สหกรณ์ละ 1 ล้านบาท จะปรับปรุงขยายสหกรณ์การเกษตรที่ตั้งขึ้นใหม่ในแต่ละปีและสหกรณ์การเกษตรที่มีอยู่เดิมให้ใหญ่ขึ้น โดยให้กู้เงินเป็นทุนเพิ่มจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรทุกปี เพื่อให้สามารถขยายการรับเกษตรกรกรเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งในปี 2519 จะมีสมาชิกสหกรณ์ประเภทนี้รวมทั้งสิ้นประมาณ 149,000 ครอบครัว

(ข) สหกรณ์พาณิชย์ มีโครงการต่อเนื่องที่สำคัญ คือ

- โครงการสหกรณ์ขายข้าวและสหกรณ์โรงสี เพื่อปรับปรุงและส่งเสริมสหกรณ์ขายข้าวที่มีอยู่เดิม

- โครงการสหกรณ์ขายพืชผล และอุตสาหกรรม เพื่อปรับปรุงสหกรณ์ขายพืชผลและผลิตผลที่มีอยู่ 23 สมาคม และสหกรณ์อุตสาหกรรม 4 สมาคม ให้ดำเนินธุรกิจโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โครงการสหกรณ์ขายพืชผล และอุตสาหกรรม เพื่อปรับปรุงสหกรณ์ขายพืชผลและผลิตผลที่มีอยู่ 23 สมาคม และสหกรณ์อุตสาหกรรม 4 สมาคม ให้ดำเนินธุรกิจโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การชลประทาน

การสร้างระบบชลประทานของประเทศไทยนั้น แม้จะได้ดำเนินการมาแล้วหลายสิบปี จนกระทั่งได้พื้นที่ชลประทานประมาณ 12.5 ล้านไร่ ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า พื้นที่ชลประทานเหล่านี้เป็นพื้นที่ชลประทานฤดูฝนเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่โครงการเจ้าพระยาใหญ่เอง ซึ่งเมื่อสร้างเสร็จแล้ว คาดว่าจะสามารถส่งน้ำในฤดูแล้งได้ประมาณ 1,375,000 ไร่ ในปัจจุบันสามารถส่งน้ำในฤดูแล้งได้เพียง 4-5 แสนไร่ หรือ 40 เปอร์เซ็นต์ของเนื้อที่ที่คาดว่าจะส่งน้ำในฤดูแล้งเท่านั้น ส่วนพื้นที่ที่เกษตรกรดำเนินการเพาะปลูกในฤดูแล้งจริงๆ เท่าที่สำรวจมาแล้วในปี 2513 มีอยู่เพียงประมาณแสนกว่าไร่เท่านั้น เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์จากการชลประทานยัง

มิได้ขยายไปตามแผนที่วางไว้ ทำให้การลงทุนของรัฐในด้านนี้ยังไม่ได้ผลเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการเพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกร

นอกจากนี้แล้ว รัฐได้ลงทุนสร้างเขื่อนสิริกิติ์ ซึ่งคาดว่าจะสร้างเสร็จภายในปี 2515 นี้ ปริมาณน้ำจากเขื่อนนี้ส่วนหนึ่งจะส่งมาช่วยโครงการเจ้าพระยาใหญ่ และโครงการอุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพื่อการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งให้ได้เป็นจำนวนพื้นที่ประมาณ 2.8 ล้านไร่ แต่การขยายเนื้อที่เพาะปลูกในฤดูแล้งให้ได้ตามพื้นที่ที่คาดคะเนไว้นั้น จำต้องลงทุนเพิ่มขึ้นเพื่อปรับปรุงระบบชลประทานที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ เพราะระบบชลประทานของโครงการเจ้าพระยาใหญ่เท่าที่ได้ก่อสร้างมาแล้วนั้น ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่ เช่น ระบบการระบายน้ำก็ยังไม่สร้างให้สมบูรณ์ และระบบคลองส่งน้ำที่มีอยู่เดิมจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้ได้มาตรฐานตามความต้องการด้วย มิฉะนั้นแล้ว การควบคุมส่งน้ำก็จะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์

สาเหตุที่การพัฒนาการชลประทานยังไม่ได้ผลสมบูรณ์อาจเป็นเพราะมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งทางด้านของรัฐและเกษตรกรซึ่งอาจประมาณได้ดังนี้

1. สถิติทางอุทกวิทยามีได้เก็บไว้เพียงพอที่จะใช้พิจารณากำหนดโครงการได้โดยละเอียดพอเป็นเหตุให้โครงการบางโครงการไม่ได้ผลเต็มที่ตามที่คาดหมายไว้ เช่น กรณีอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพลขาดแคลนน้ำ เป็นต้น ในเรื่องการวัดปริมาณนี้ กรมชลประทาน การพลังงานแห่งชาติ และกรมอุตุนิยมวัดค่าดำเนินการอยู่เป็นประจำ แต่ข้อมูลที่ได้มายังไม่สมบูรณ์ในปัจจุบันมีสถิติปริมาณน้ำใน 47 ลุ่มน้ำ แต่ส่วนใหญ่สถิติยังไม่สมบูรณ์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้มีโอกาสใช้แนวโน้มเพียงหามาได้เสมอไป

นอกจากในด้านสถิติไม่สมบูรณ์เป็นเหตุให้การคาดคะเนวางแผนบกพร่องแล้ว ดินฟ้าอากาศ ย่อมมีบทบาทสำคัญในด้านการชลประทานในปีที่ฝนแล้ง ปริมาณน้ำย่อมลดน้อยกว่าที่คาดและถ้ามีฝนแล้งติดต่อกันความเดือดร้อนในเรื่องนี้ย่อมทวีขึ้นเป็นลำดับ

2. การเปลี่ยนการเกษตรกรรมใช้น้ำฝนมาสู่ระบบการเกษตรชลประทานนั้น เกษตรส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติเท่าที่ควร ทำให้ปริมาณน้ำเท่าที่มากต้องสูญเสียไปเป็นอันมาก แม้แต่ในเขตที่มีคลองซอยและคันคูน้ำไปถึงแล้ว เกษตรกรจำนวนมากก็ยังไม่เข้าใจวิธีช่วยตนเองด้วยการรวมกลุ่มเพื่อขุดคูส่งน้ำ หรือเหมืองใส่ไก้ การจัดการเรื่องน้ำเพื่อการใช้น้ำให้ถูกต้องและประหยัดนี้เป็นเรื่อง ซึ่งรัฐควรให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้นโดยเร็ว

3. การสร้างโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในแบบที่เป็นอเนกประสงค์ ซึ่งต้องใช้น้ำเพื่อการชลประทาน การป้องกันอุทกภัย และการผลิตพลังงานไฟฟ้าพร้อมกัน ย่อมเป็นการแย่งกันใช้น้ำ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ เขื่อนภูมิพลในระยะหน้าแล้งที่มีความจำเป็นต้องปล่อยน้ำลงมาเพื่อดำเนินงานน้ำเต็มไว้ในเขตเจ้าพระยาตอนล่าง ไม่อาจทำได้เต็มที่ เพราะต้องคำนึงถึงระดับน้ำในอ่างที่จะต้องรักษาไว้เพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าด้วย เป็นต้น จึงควรจัดลำดับความสำคัญในเรื่องโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ

4. นอกจากนั้นการพัฒนาแหล่งน้ำยังไม่ประสานกัน โครงการขนาดใหญ่ต้องใช้เงินมาก มีปัญหาหลายประการ ทำให้ต้องขยายเวลาการก่อสร้างออกไปเป็นเวลานานกว่าจะเสร็จสมบูรณ์ทำให้ได้ผลช้าและไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ยังไม่มีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่เสร็จสมบูรณ์ทำให้ได้ผลช้าและไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่ายังไม่มีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่เสร็จสมบูรณ์ พร้อมกันไปกับการชลประทานเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านการพัฒนาการเกษตรปรากฏว่าขาดการวางแผนร่วมกันและดำเนินการให้สอดคล้องกันระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในองการจัดหาหน้า และการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์เต็มที่ การชลประทานแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพในการผลิตอย่างสูงสุดได้ จำเป็นจะต้องมีปัจจัยอื่นๆ ประกอบไปด้วย อาทิ เช่น การพัฒนาที่ดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การส่งเสริมแนะนำทางวิชาการเกี่ยวกับการเกษตรแผนใหม่ การให้ความสะดวกในเรื่องสินเชื่อเพื่อการลงทุน การปรับปรุงระบบการตลาดและอื่นๆ ข้อเท็จจริงในปัจจุบัน ปรากฏว่า พื้นที่ภายใต้โครงการชลประทานส่วนใหญ่ยังมิได้รับการพัฒนาในรูปของแผนรวมดังที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้ผลประโยชน์ที่ได้รับเพิ่มขึ้นในพื้นที่เหล่านั้นยังไม่สูงเท่าที่ควร

นโยบายและมาตรการ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีนโยบายเรื่องการชลประทาน ดังนี้

(ก) เน้นหนักในการเร่งรัดการก่อสร้างเพิ่มเติมตามโครงการชลประทานต่างๆ ให้เสร็จสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบคลองส่งน้ำและคลองระบายน้ำ ตลอดจนการสร้างคันและคูน้ำเพื่อเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตและการขยายพื้นที่เพาะปลูก 2 ครั้งในเขตชลประทาน สำหรับโครงการชลประทานใหม่ขนาดใหญ่ให้พิจารณาการก่อสร้างไว้ก่อน

(ข) ให้มีการประสานงานและการปฏิบัติงานสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดระหว่างกระทรวงเกษตรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ได้แก่ กรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน กรมสหกรณ์ที่ดิน กรมสหกรณ์พาณิชย์และธนกิจ และสำนักงานปลัดกระทรวงตามแผนประสานงาน ซึ่งได้จัดทำขึ้นร่วมกัน

(ค) เร่งรัดการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคในเขตที่ขาดแคลนน้ำ

สำหรับมาตรการต่างๆ นั้น มีดังนี้

(ก) การวางแผนเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำในประเทศไทยยังขาดการวางแผนที่ครอบคลุมทุกด้าน (Comprehensive Planning) และการวางแผนที่ติดต่อกับประสานกับทุกระดับ ในด้านการวางแผนสมบูรณ์แบบนั้น จะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปมิได้วางแผนพัฒนาทั้งแหล่งน้ำเพื่อประโยชน์ในด้านต่างๆ พร้อมกัน แต่มักจะมองแต่เฉพาะการก่อสร้างเขื่อนและอาคารต่างๆ เป็นใหญ่ ซึ่งตามความเป็นจริงนั้น การก่อสร้างเป็นเพียงส่วนหนึ่งของแผนงานเท่านั้น จำเป็น

จะต้องพิจารณาถึงการรักษาดันน้ำลำธาร การส่งน้ำให้ทั่วถึง ตลอดจนการใช้น้ำให้เป็นประโยชน์สูงสุดด้วย ส่วนในด้านวางแผนประสานงานนั้น การวางแผนชลประทานปัจจุบันยังขาดการประสานงานและการชักจูงให้หน่วยงานอื่นมาร่วมด้วย เพื่อปฏิบัติงานพร้อมกันไปทุกระดับ ไม่ให้มีการขาดช่วงหรือเหลื่อมล้ำกันได้

นอกจากนั้น เมื่อมองในระดับประเทศแล้ว การวางแผนชลประทานยังขาดแม่บท (Master Plan) ที่จะยกกลุ่มน้ำทุกกลุ่มน้ำมาพิจารณาพร้อมกัน และจัดอันดับความสำคัญให้ถูกต้องและชัดเจน การก่อสร้างเขื่อนเป็นแห่งๆ ไปโดยไม่คำนึงถึงโครงการที่สร้างแล้ว ที่กำลังสร้างหรือจะสร้างต่อไปย่อมทำให้ไม่สามารถเห็นภาพโดยสมบูรณ์ เป็นการยากแก่การพิจารณา

(ข) เร่งรัดการเกษตรชลประทานโดยให้ความสำคัญแก่การพัฒนาระบบส่งน้ำให้สมบูรณ์ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. เร่งการสร้างระบบส่งน้ำสำหรับโครงการที่มีอยู่แล้วให้เสร็จสิ้นไปโดยด่วน รวมทั้งการสร้างคันคูน้ำด้วย โครงการที่เห็นได้ชัดว่าเร่งด่วน ได้แก่ โครงการอ่างเก็บน้ำในภาคอีสาน นอกจากส่งน้ำแล้วจะต้องเร่งโครงการระบายน้ำ และปราบที่ดิน ซึ่งเวลานี้เพิ่งเริ่มงานเท่านั้น

(ค) กำหนดหลักเกณฑ์ในการเริ่มโครงการใหม่ให้แน่นอน ในขณะที่รัฐบาลกำลังเน้นหนักการสร้างโครงการที่ทำอยู่แล้วให้สมบูรณ์ อาจมีความจำเป็นที่จะต้องริเริ่มโครงการใหม่บ้างเป็นบางโครงการในเมื่อฐานะการเงินอำนวยให้ มิฉะนั้นแล้วจะเกิดการขาดดุลขึ้น เนื่องด้วยการก่อสร้างตามโครงการใหม่ต้องใช้เวลากว่าจะเกิดผล กล่าวคือ ในบางท้องที่ได้รับการชลประทานสมบูรณ์ แต่ในบางแห่งราษฎรไม่ได้รับความช่วยเหลือ การเพิ่มผลผลิตมีอาจทำได้ หลักเกณฑ์ดังกล่าว ได้แก่

1. เป็นเขตที่มีความแห้งแล้ง การชลประทาน แต่มีแหล่งน้ำซึ่งพร้อมจะพัฒนาได้ทันที มีเนื้อที่เพาะปลูกและจำนวนเกษตรกรมาก กับทั้งได้มีการสำรวจที่แน่นอน เชื่อถือได้ว่าจะให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจคุ้มค่า หรือโครงการที่พิสูจน์แล้วว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งจำเป็นจะต้องดำเนินการ ถึงแม้ว่าประโยชน์ในทางเศรษฐกิจอาจจะต่ำกว่าที่ควร

2. เงินลงทุนไม่เกินความสามารถของประเทศ ในกรณีที่ต้องกู้เงินจากภายนอก แหล่งให้กู้ต้องเป็นที่เชื่อถือได้และยืนยันว่าเห็นด้วยที่จะเริ่มโครงการดังกล่าว

(ง) การจัดการและการใช้น้ำ ถึงแม้ว่าชลประทานในประเทศไทยจะดำเนินการมาแล้วหลายปี แต่เกษตรกรไทยที่เข้าใจหลักการจัดการและการใช้น้ำยังมีน้อย แม้แต่ในภาคเหนือซึ่งดีกว่าภาคอื่น ก็ยังปรากฏว่าการใช้น้ำยังไม่เป็นไปโดยประหยัด ทำให้สูญเสียน้ำไปโดยไม่ควรเป็นอันมาก นอกจากนั้นหลักการใช้น้ำจะมีผลสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการส่งน้ำถึงไร่นา โดยเกษตรกรจัดทำคันนาคูน้ำหรือเหมืองไส้ไก่ให้ทั่วในพื้นที่ของตน ซึ่งปรากฏว่าราษฎรส่วนมากยังไม่เข้าใจความจำเป็นเรื่องนี้ กลับคิดไปว่าเป็นหน้าที่ของกรมชลประทานจะต้องส่งน้ำให้ถึงตัวสถาบัน

เกษตรกรที่มีอยู่แล้ว เช่น สหกรณ์ที่ดิน และสมาคมชลประทานราษฎรยังมีอาจให้เกษตรกรเข้าใจเรื่องอย่างแท้จริง จึงควรเร่งรัดจัดให้สถาบันเกษตรกรที่มีอยู่แล้ว ให้เข้าใจหลักการเกษตรโดยใช้น้ำชลประทาน (Irrigation Agronomy) ในเขตที่มีการชลประทานแล้ว

โครงการชลประทานที่สำคัญ โครงการพัฒนาการชลประทาน ประกอบด้วยโครงการที่สืบเนื่องมาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เป็นส่วนใหญ่ และมีบางโครงการที่ริเริ่มใหม่ ในระยะของแผนฉบับนี้

งานต่อเนื่อง

1 **เขื่อนวชิราลงกรณ์และระบบการส่งน้ำ** เป็นโครงการที่สำคัญในภาคตะวันตก เริ่มดำเนินงานระยะแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 เป็นการก่อสร้างเขื่อนทดน้ำ พร้อมกับระบบส่งน้ำ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในฤดูฝน 2,519,000 ไร่ และกำหนดแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2520 นอกจากนี้โครงการนี้ยังช่วยบรรเทาอุทกภัย และเพิ่มทางขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ

2. **เขื่อนเก็บน้ำปรางบุรีและระบบการส่งน้ำ** เป็นโครงการเขื่อนเก็บกักน้ำแม่ น้ำปราง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีขนาดความจุน้ำ 445 ล้านลูกบาศก์เมตร โครงการนี้นอกจากจะช่วยอำนวยประโยชน์ในด้านการส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกในฤดูฝน 220,000 ไร่ และในฤดูแล้ง 144,000 ไร่ และยังช่วยป้องกันอุทกภัยในทุ่งปราง เริ่มเตรียมการก่อสร้างในปี พ.ศ. 2510 และจะแล้วเสร็จในระยะปลายของแผน

3. **เขื่อนเก็บน้ำอูนและระบบการส่งน้ำ** เป็นโครงการก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำที่สำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่จังหวัดสกลนคร โครงการนี้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 อันเป็นระยะเริ่มต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เป็นเขื่อนเก็บกักน้ำบนลำน้ำอูน มีขนาดความจุของน้ำ 524 ล้านลูกบาศก์เมตร พร้อมทั้งระบบส่งน้ำ เพื่อช่วยการชลประทานในฤดูฝน เนื้อที่ 200,000 ไร่ และในฤดูแล้ง 100,000 ไร่ กำหนดจะแล้วเสร็จในปี 2517 นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันอุทกภัยให้แก่บริเวณลุ่มน้ำอูนและห้วยปลาหางอีกด้วย

4. **เขื่อนทดน้ำปัตตานีและระบบการส่งน้ำ** เป็นโครงการสร้างเขื่อนทดน้ำและระบบการส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกในฤดูฝน 300,000 ไร่ เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 กำหนดจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2520 และเมื่อก่อสร้างเขื่อนเก็บน้ำบางรางอีก 1 แห่ง ซึ่งเป็นโครงการเอนกประสงค์แล้วเสร็จจะมีขนาดจุน้ำได้ 870 ล้านลูกบาศก์เมตร สามารถช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในฤดูฝนได้ 300,000 ไร่ และสามารถผลิตไฟฟ้าได้ 36,000 กิโลวัตต์

5. **เขื่อนสิริกิติ์** เป็นโครงการเขื่อนเก็บกักน้ำเอนกประสงค์ มีขนาดความจุน้ำ 10,500 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อส่งน้ำมาช่วยชลประทานในฤดูฝน 1,551,000 ไร่ และในฤดูแล้งจะสามารถส่งน้ำมาช่วยในโครงการเจ้าพระยาใหญ่ 2.5 ล้านไร่ และในโครงการอุดรดิถี-พิษณุโลก

อีก 300,000 ไร่ และนอกจากนี้ยังสามารถผลิตไฟฟ้าได้อีก 400,000 กิโลวัตต์ เริ่มเตรียมการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 จะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2515

6. งานชลประทานราษฎร ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ จะเน้นหนักในด้านการชลประทานขนาดเล็ก ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ผลถึงมือเกษตรกรโดยตรงและรวดเร็ว งานที่สำคัญๆ คือ

(ก) คันคูน้ำ จัดทำเหมืองใส่ไถหรือร่องหนู หรือคันนาคู่ในเขตโครงการชลประทาน เนื้อที่ 1,264,700 ไร่ โดยจัดระบบการจ่ายน้ำให้ไหลไปสู่แปลงเพาะปลูกได้รวดเร็วและประหยัดน้ำชลประทาน

(ข) อ่างเก็บน้ำ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำในจังหวัดตามภาคต่างๆ เพื่อเก็บกักน้ำได้ 300 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อช่วยเหลือพื้นที่การเกษตรกรรมในพื้นที่นอกเขตชลประทานหลวง ประมาณ 1,500,000 ไร่

(ค) เหมืองฝาย จะดำเนินการสร้างฝายทดน้ำและระบบส่งน้ำขึ้นสู่แปลงเพาะปลูก สามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมได้เป็นพื้นที่ 600,000 ไร่ ในระยะเวลา 5 ปี

งานใหม่

โครงการขนาดใหญ่ที่จะเริ่มในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

1. โครงการอ่างเก็บน้ำบางพระ จังหวัดชลบุรี เป็นโครงการเสริมเขื่อนของอ่างเก็บน้ำบางพระเดิม ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่แห่งแรกของภาคตะวันออก จัดสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2596 และก่อสร้างเสร็จในปี 2502 เสียค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 19,354,000 ล้านบาท มีขนาดจุน้ำ 22 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อเก็บไว้สำหรับบรรเทาความขาดแคลนน้ำใช้เพื่อการบริโภค อุตสาหกรรมการกสิกรรม และอื่นๆ ขณะนี้เนื่องจากความเจริญในด้านอุตสาหกรรมและความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดชลบุรีเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ปริมาณน้ำที่เก็บกักไว้ไม่พอกับความต้องการ โดยเฉพาะความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เคมีจากปิโตรเลียม เป็นต้น ซึ่งจะต้องการใช้น้ำประมาณปีละ 20 ล้านลูกบาศก์เมตร จำเป็นต้องปรับปรุงให้อ่างเก็บน้ำมีความจุเพิ่มขึ้นจนเพียงพอแก่ความต้องการโดยเสริมเขื่อนของอ่างเก็บน้ำให้มีขนาดความจุ 100 ล้านลูกบาศก์เมตร การเตรียมงานเบื้องต้นได้เริ่มในปี พ.ศ. 2514 และจะทำการก่อสร้างในปี 2515 กำหนดจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2516 ค่าใช้จ่ายของโครงการเป็นเงินประมาณ 229 ล้านบาท

2. การพัฒนาการเกษตรชลประทานในเขตโครงการเจ้าพระยาใหญ่ ให้มีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกฤดูฝน 3,340,930 ไร่ สำหรับการเพาะปลูกในฤดูแล้ง 1,305,000 ไร่ โครงการชลประทานในภาคอีสาน สำหรับการเพาะปลูกฤดูฝน 707,300 ไร่ ฤดูแล้ง 490,000 ไร่ โครงการชลประทานภาคใต้ สำหรับการเพาะปลูกฤดูฝน 330,000 ไร่ ฤดูแล้ง 100,000 ไร่ และโครงการ

ชลประทานภาคเหนือ ฤดูฝน 88,875 ไร่ ฤดูแล้ง 62,400 ไร่ รวมทั้งสิ้นพื้นที่ปฏิบัติการใน ฤดูฝน 4,466,905 ไร่ และฤดูแล้ง 1,957,400 ไร่ ทั้งนี้ เนื่องด้วยเป็นพื้นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ดี มีเขื่อนเก็บกักน้ำ และคันคูน้ำ เรียบร้อยเป็นส่วนใหญ่ การดำเนินการจะอยู่ภายใต้ ขอบเขตวงเงินและความเหมาะสม และมีการจัดทำโครงการดำเนินการเป็นแห่งๆ ไป ตารางข้างล่างนี้แสดงพื้นที่ที่กำหนดเขตปฏิบัติการ

การเร่งรัดพัฒนาชนบทด้านการเกษตร

สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทได้ดำเนินการเกี่ยวกับการเกษตร คือ งานพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งได้ดำเนินการไปแล้วประมาณ 500 แหล่ง ส่วนมาก ได้แก่ การขุดบ่อน้ำ นอกนั้นเป็นการขุดบ่อบาดาล สระอ่างเก็บน้ำ ผลิตน้ำประปา สร้างฝายน้ำล้นและคลองส่งน้ำ งานธุรกิจเศรษฐกิจชนบท ได้จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอขึ้น 40 อำเภอ

นโยบายในเรื่องการเร่งรัดพัฒนาชนบทในด้านการเกษตร คือ เพื่อเป็นงานเสริมกิจการในด้านการเกษตรในเขตที่มีการแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล โดยทำให้งานระดับหมู่บ้านตำบลมีความสมบูรณ์ ช่วยให้ชาวชนบทได้รับประโยชน์จากบริการของรัฐ มีพลังทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะช่วยตนเองและช่วยรักษาความมั่นคงในท้องที่ไว้ได้ด้วย

โครงการ ร.พ.ช. ที่สำคัญ

แผนงานที่สำคัญเป็นแผนงานต่อเนื่อง คือ

แผนงานพัฒนาขั้นพื้นฐาน มีโครงการที่สำคัญ คือ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำระยะยาว เพื่อปรับปรุงและจัดหาแหล่งน้ำสำหรับสาธารณสุขโรคและการเกษตรในบริเวณที่ขาดแคลนน้ำ ในจังหวัดเขตเร่งรัดพัฒนาชนบท โดยจะทำการขุดบ่อน้ำตื้น 950 บ่อ สร้างสระมาตรฐาน 1,900 สระ เจาะบ่อบาดาล 2,450 บ่อ และทำนบขนาดเล็กและอ่างเก็บน้ำในบริเวณที่เหมาะสม

แผนงานเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของเกษตรกร ในเขต ร.พ.ช. มีโครงการที่สำคัญ คือ โครงการธุรกิจเศรษฐกิจชนบท เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เกษตรกรโดยการฝึกกำลังขึ้นเป็นสถาบันกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอ ในระยะของแผนจะดำเนินการจัดตั้งสถาบันกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอให้ได้ 140 อำเภอ

แผนงาน ร.พ.ช. สมบูรณ์แบบ มีโครงการสำคัญ คือ โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคกระบือ, เลี้ยงปลาน้ำจืด, ปลูกพืชไร่ และการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวชนบทมีรายได้และความ เป็นอยู่ดีขึ้น โดยจะดำเนินการในอำเภอต่างๆ ตามเป้าหมายที่วางไว้

สินเชื่อเพื่อการเกษตร

จากการสำรวจสินเชื่อการเกษตรในประเทศไทยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในปี 2506 ปรากฏว่า ธนาคารเพื่อการสหกรณ์ให้เงินกู้แก่เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 90 ของสถาบันของรัฐบาลทั้งหมด โดยให้กู้ไปประมาณ 200 ล้านบาท ซึ่งเป็นเพียงร้อยละ 5 ของสินเชื่อของเกษตรกรทั้งหมด

ในวันที่ 31 ธันวาคม 2513 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรซึ่งรับโอนงานธนาคารเพื่อการสหกรณ์ตั้งแต่ปี 2509 มียอดเงินที่ให้กู้แก่เกษตรกร เป็นจำนวนประมาณ 1,209 ล้านบาท ธนาคารกรุงเทพ 123 ล้านบาท และธนาคารอื่นๆ อีกประมาณ 25 ล้านบาท รวมยอดเงินกู้แก่เกษตรกรจากสถาบันต่างๆ มีประมาณ 1,357 ล้านบาท

เมื่อพิจารณาถึงความเจริญของเกษตร ซึ่งต้องการเทคนิคใหม่ๆ ในการผลิต ก็เห็นได้ว่า มีความต้องการเงินทุนเพิ่มมากขึ้น ประกอบด้วยสิ่งของและเครื่องอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการเกษตรกรรมได้มีราคาสูงกว่าเดิม ความต้องการสินเชื่อในการเกษตรกรรมก็ต้องเพิ่มขึ้นด้วย ฉะนั้น จึงอาจประมาณได้ว่า สถาบันการเงินได้ให้เงินกู้แก่เกษตรกรในสิ้นปี 2513 ไม่เกินร้อยละ 10-15 ของความต้องการสินเชื่อในการเกษตรกรรมทั้งหมด

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นสถาบันสินเชื่อการเกษตรที่สำคัญที่ดำเนินการให้กู้ยืมแก่เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรในระยะสั้นและปานกลาง

นโยบายและมาตรการ

ขยายการให้สินเชื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรทั้งระยะสั้นและระยะปานกลางให้กว้างขวางยิ่งขึ้น พร้อมทั้งพิจารณาจัดตั้งสถาบันการเงินเพื่อการเกษตรสำหรับเงินกู้ระยะยาว ทั้งนี้ โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

1. ขยายทุนเรือนหุ้นของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้สูงขึ้นอีกประมาณหนึ่งเท่า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้รับการสนับสนุนเงินกู้ทุนจากงบประมาณแผ่นดินเสมอมา จนบัดนี้ได้รับงบประมาณใกล้เคียงเต็มจำนวนทุนเรือนหุ้นที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย จำนวน 1,000 ล้านบาทแล้ว
2. พิจารณาออกกฎหมายพิเศษเพื่อออกพันธบัตรสำหรับชำระให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นค่าที่ดินบางส่วน
3. ขยายการรับช่วงซื้อตัวเงินสินเชื่อเพื่อการเกษตร ทั้งในด้านการผลิตและการตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือจากธนาคารแห่งประเทศไทย
4. สนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์ขยายสินเชื่อเพื่อการเกษตรให้มากยิ่งขึ้น

5. ส่งเสริมให้มีการกู้เงินจากสถาบันการเงินต่างประเทศเพื่อการพัฒนาเกษตร โดยมีแผนปฏิบัติงานที่แน่นอน

6. สนับสนุนสถาบันการเงินต่างๆ ให้ดำเนินการให้กู้เงิน โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรของรัฐให้มากที่สุด แผนการนี้ควรกำหนดสำหรับท้องที่เป็นแห่งๆ ไป โดยถือว่าเป็นเขตส่งเสริมการเกษตรเฉพาะอย่าง

7. จัดตั้งสถาบันการเงินเพื่อการเกษตรสำหรับระยะยาวขึ้น เพื่อให้สถาบันการเกษตรกู้โดยมีอัตราดอกเบี้ยต่ำและระยะใช้นี้ยาวพอควร เพื่อประโยชน์ในการลงทุนเพื่อการพัฒนาที่ดิน และการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน

การช่วยเหลือเกษตรกร

โครงการช่วยเหลือเกษตรกร (เดิมเรียกโครงการช่วยเหลือชาวนา) ซึ่งมีคณะกรรมการช่วยเหลือเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการ ได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2509 โดยรวบรวมงานช่วยเหลือชาวนาที่ดำเนินการอยู่ตามหน่วยราชการและสถาบันต่างๆ ที่กระจัดกระจายกันอยู่เข้ามาไว้ในโครงการเดียวกัน และมีหลักการช่วยเหลือ 3 ประการ คือ การเพิ่มผลผลิต การพยุงราคาข้าว และการให้สินเชื่อการเกษตร

1. การเพิ่มผลผลิต ซึ่งได้ให้การช่วยเหลือโดยผ่านสถาบัน 3 ประเภท คือ กลุ่มชาวนา สมาคมชลประทานราษฎร์ และสหกรณ์ เพื่อให้เกษตรกรยืมไปใช้จ่ายซื้อปุ๋ย เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นยา ยาปราบศัตรูพืช และเครื่องทุ่นแรงต่างๆ ได้จัดสรรงบประมาณให้เพื่อการนี้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับทุกๆ ปี กล่าวคือ เพิ่มจากปี 2509 จากจำนวน 30 ล้านบาท มาให้เป็น 100 ล้านบาท ในปี 2513 ปี 2514 เป็น 100 ล้านบาท และปี 2515 เป็น 130 ล้านบาท

การให้สินเชื่อเพื่อเพิ่มผลผลิตดังกล่าวนี้ ได้ประสบอุปสรรคต่างๆ เกี่ยวกับการติดตามหนี้คืน ปรากฏว่า หนี้สูญและการผิดชำระหนี้ของเกษตรกรเป็นจำนวนมาก ประกอบกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายผู้ติดตามหนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และพนักงานส่งเสริมของส่วนราชการ ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการขัดกับส่งเสริมต้องให้ราษฎรดีใจที่ได้พบปะ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ แทนที่จะเป็นผู้คอยติดตามทวงหนี้ ซึ่งราษฎรต้องการหลบหลีก ดังนั้น จึงได้พิจารณาจัดดำเนินการให้มีโครงการจัดตั้งกองทุนพิเศษส่งเสริมการเกษตรขึ้นภายใต้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร

2. การพยุงราคาข้าว รัฐบาลได้มีมาตรการประกันราคาข้าวขั้นต่ำให้แก่ชาวนาโดยได้ดำเนินการพยุงราคาข้าวเปลือกตั้งแต่ปี 2509 เป็นต้นมา ทั้งนี้ โดยได้กำหนดราคาประกันสำหรับแต่ละปี โดยตั้งหน่วยรับซื้อดำเนินการตามระเบียบการรับซื้อเพื่อพยุงราคาไว้ทั้งที่กรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดด้วย ในปี 2514 โครงการนี้ได้รับเงินช่วยเหลือพยุงราคาข้าว เป็นจำนวน 50

ล้านบาท โดยจัดสรรมาให้จากบช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อเพิ่มผลผลิต ในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 จะเปลี่ยนวิธีพยุราคาข้าวเปลือกมาให้สถาบันเกษตรกรดำเนินการเอง รวมทั้งการประกันราคาพืชผลบางชนิดที่อยู่ในแผนส่งเสริมพิเศษด้วย

3. **สินเชื่อเพื่อการเกษตร** ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร ได้ตั้งมาตั้งแต่ปี 2509 และได้รับงบประมาณสนับสนุนเรื่อยมา ในปี 2514 ได้รับ 210 ล้านบาท ในระยะแผนที่ 3 คาดว่าจะได้เงินลงทุนเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 1,000 ล้านบาท

การตลาดการเกษตร

การส่งเสริมการผลิตมีปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ การจำหน่ายทั้งภายในและภายนอกประเทศประสบอุปสรรค เนื่องจากเกษตรกรผู้ผลิตไม่สามารถจำหน่ายสินค้าได้ในราคาที่เหมาะสม คู่แข่งกับต้นทุนที่ลงไปประกอบทั้งราคาก็เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงมาก และส่วนมากราคามักถูกในต้นฤดูเก็บเกี่ยว เพราะว่าเกษตรกรมีความจำเป็นต้องขายพืชผลเป็นส่วนใหญ่

นโยบายการตลาด ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 3 จะได้พิจารณาตลาดและวิธีการตลาดให้เหมาะสมควบคู่ไปกับการเร่งรัดการส่งเสริมการผลิตด้วย เพื่อเป็นการช่วยให้เกษตรกรผู้ผลิตได้รับราคาโดยยุติธรรมและมีความแน่นอนหรือเสถียรภาพในเรื่องราคา ทั้งนี้ โดยมีมาตรการต่างๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมสถาบันเกษตรกรให้เจริญแพร่หลาย และมีความสามารถในเรื่องด้านธุรกิจให้เข้มแข็ง เพื่อที่จะได้ดำเนินการซื้อขายได้เองไม่ต้องผ่านคนกลาง
2. สินค้าที่มีการเร่งรัดการผลิตเพิ่มผลผลิตเป็นพิเศษควรส่งเสริมให้มีการกระทำร่วมกันในระดับการผลิตและการจำหน่ายให้ถึงมือผู้บริโภค
3. ในระยะแผนฉบับที่ 3 ควรสนับสนุนให้มีคณะกรรมการหรือคณะดำเนินงานพิจารณานโยบาย และวิธีการตลาดในสินค้าที่สำคัญๆ แต่ละประเภท ทั้งนี้ เพื่อจะได้พิจารณาถึงปัญหาอุปสรรค ตลอดจนวิธีดำเนินงานตามหน้าที่ต่างๆ ของการตลาด องค์ประกอบของตลาดและเค้าโครงสร้างของตลาด
4. ในกรณีที่เหมาะสมและสามารถกระทำได้ ควรจัดให้มีการประกันราคาพืชระดับไร่นา โดยให้เอกชนร่วมมือด้วย
5. กระทรวงเกษตรควรร่วมมือประสานงานกับกระทรวงเศรษฐกิจการสนับสนุนโครงการตลาดระดับไร่นา รวมทั้งการให้ข่าวสารการเกษตรแก่เกษตรกรด้วย

โครงการตลาดที่สำคัญ

โครงการและมาตรการที่สำคัญๆ ที่จะช่วยเหลือเกี่ยวกับด้านการตลาดมีโครงการสหกรณ์
อเนกประสงค์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยสมาชิกทั้งในด้านการผลิตและการจำหน่าย

ขณะนี้ได้มีกลุ่มเกษตรกรตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก และกำลังจะมีพระราชบัญญัติรับรองกลุ่ม
เกษตรกรให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล สามารถดำเนินธุรกิจได้

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศให้มีการรับซื้อตั๋วเงินสินเชื่อเพื่อการเกษตรได้ มาตรการ
นี้เป็นมาตรการที่สำคัญอันหนึ่งในการที่จะช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องการตลาดโดยเฉพาะ และ
จะช่วยให้สถาบันเกษตรกรเจริญแพร่หลายและเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ปุ๋ย ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น นอกจากน้ำแล้วก็คือ ปุ๋ย
ปัจจุบันนี้ปรากฏว่าได้มีการห้ามนำปุ๋ยประเภทไนโตรเจน เช่น แอมโมเนียซัลเฟต และยูเรียเข้า
ประเทศ มาตั้งแต่ 28 มิถุนายน 2511 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้นำปุ๋ยต่างประเทศดังกล่าวเข้า
มาแข่งขันกับบริษัทปุ๋ยเคมี จำกัด จึงเห็นควรกำหนดนโยบายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ส่งเสริมให้
เกษตรกรได้ใช้ปุ๋ยในราคาถูกลง มิฉะนั้นจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการเร่งรัดพัฒนาการเกษตร
โรงงานปุ๋ยในประเทศ ควรได้รับการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญในทางเคมีวิศวกรรมว่า จะแปลงเป็น
โรงงานผลิตปุ๋ยโดยใช้กรรมวิธีอื่นหรือผลิตเคมีวัตถุดิบได้อย่างไร และต้องพิจารณาโดยรอบคอบ
ถึงเงินลงทุนและวิธีดำเนินการเป็นขั้นๆ ด้วย

งบพัฒนาการเกษตร

เงินลงทุนเพื่อพัฒนาการเกษตรนั้นมาจากส่วนเอกชนและที่ได้มาจากงบประมาณแผ่นดิน
สมทบด้วย เงินกู้และความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

1. งบประมาณ อัตราส่วนของงบพัฒนาการเกษตรต้องพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ของประเทศทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือ ประมาณร้อยละ 20 เหตุผลส่วนใหญ่ที่ตั้งงบประมาณ
ในส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรต่ำ (ยกเว้นกรมชลประทาน) ก็เนื่องด้วยส่วนราชการ
เหล่านี้ทำงานได้ในวงจำกัด เพราะการขาดกำลังเจ้าหน้าที่ที่ทรงคุณวุฒิ และลักษณะของโครงการ
ส่วนมากก็ไม่ต้องใช้งบประมาณมากนัก โดยที่นโยบายในการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาฯ
ฉบับที่ 3 จะเน้นหนักในด้านการเกษตรก็จะได้สนับสนุนในด้านกำลังคนที่มีคุณวุฒิและ
ความสามารถทางเกษตร

อัตราการเพิ่มของงบประมาณเพื่อพัฒนาสาขาเกษตร นอกจากชลประทานในระยะ
แผนที่ 3 ประมาณไว้ว่าจะเพิ่มร้อยละ 10 ต่อปี เนื่องจากนโยบายเรื่องชลประทานในระยะ 3 นี้
จะได้เปลี่ยนจากการสร้างเขื่อนใหญ่ เป็นการสร้างระบบส่งน้ำและระบายน้ำในเขื่อนที่สร้างเสร็จแล้ว
ให้นำไปถึงมือเกษตรกร และเร่งรัดการก่อสร้างโครงการที่กำลังดำเนินการให้เสร็จ ดังนั้น จึง

กำหนดไว้ว่าอัตราส่วนงบประมาณชลประทานซึ่งเป็นยอดประมาณร้อยละ 50 ถึง 60 ของยอดพัฒนาสาขาเกษตรกรด้านอื่นๆ เพิ่มได้มากขึ้น (ดังตารางประกอบงบประมาณประจำปีงบประมาณ 2515–2519 หน้า 256)

2. เงินกู้ต่างประเทศ เงินกู้จากต่างประเทศเพื่อพัฒนาการเกษตรนั้น ส่วนใหญ่ได้ใช้เพื่อการก่อสร้างตามโครงการชลประทานทั้งสิ้น มิได้กู้มาเพื่อพัฒนาการเกษตรโดยตรง ในโอกาสต่อไปจึงควรริเริ่มการกู้เงินเพื่อการเกษตรสาขาที่สำคัญ เช่น สินเชื่อการเกษตร การประมง เครื่องมือและวัสดุทุนแรงในการเกษตร เพื่อสมทบกองทุนของสถาบันการเงินที่มีอยู่แล้ว ซึ่งสามารถให้กู้แก่อุตสาหกรรมการเกษตรชลประทานด้วย

3. ความช่วยเหลือต่างประเทศ โครงการช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อการเกษตรที่แล้วมาอยู่ในระดับต่ำ ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือขนาดเล็กและกระจัดกระจาย ทำให้ไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงควรจัดทำแผนขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้านการเกษตรขึ้น โดยรวมเฉพาะโครงการใหญ่ๆ ที่สำคัญและมีแนวดำเนินการแน่นอน แผนนี้จะต้องยึดลำดับความสำคัญตามแผนพัฒนาของชาติเป็นหลัก โดยเน้นหนักการผลิตสินค้าประเภทที่ส่งออกได้ การกระจายประเภทการผลิตโดยส่งเสริมผลิตผลใหม่ๆ และผลิตผลที่สามารถขายออกได้โดยมีตลาดแน่นอน และการดำเนินการให้ถึงตัวเกษตรกรโดยตรง เป็นต้น เนื่องจากการลงทุนเพื่อการเกษตรเป็นการลงทุนระยะยาวได้ผลน้อยในระยะแรก จึงจะติดต่อขอความช่วยเหลือประเภทให้เปล่าด้วย

งบพัฒนาการเกษตรและชลประทาน

หน่วย : ล้านบาท

กรมหรือส่วนราชการ	งบพัฒนาปี 2515-2519					รวม
	2515	2516	2517	2518	2519	
กระทรวงเกษตร						
สำนักงานปลัดกระทรวง	43.71	50.33	47.45	65.55	72.20	292.24
กรมส่งเสริมการเกษตร	106.42	125.26	139.29	156.23	172.45	699.65
กรมกสิกรรม	126.54	143.34	161.96	183.17	210.33	825.34
กรมการข้าว	62.50	71.20	76.80	81.50	90.10	382.10
กรมประมง	67.60	66.36	73.34	75.10	80.20	362.60
กรมปศุสัตว์	109.43	121.20	126.37	139.70	150.05	646.75
กรมป่าไม้	119.83 ^{1/}	121.66 ^{2/}	136.97	155.01	174.96	708.43
กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ						
สำนักงานปลัดกระทรวง	8.19	19.06	24.96	26.23	32.18	110.62
กรมพัฒนาที่ดิน	76.53	87.28	97.00	98.20	105.30	464.31
กรมสหกรณ์พาณิชย์และธนกิจ	13.47	15.28	17.73	20.58	23.93	90.99
กรมสหกรณ์ที่ดิน ^{4/}	56.04	72.17	88.49	103.26	115.65	435.61

กรมหรือส่วนราชการ	งบประมาณปี 2515-2519					รวม
	2515	2516	2517	2518	2519	
รัฐวิสาหกิจการเกษตร						
องค์การสะพานปลา	5.57	12.13	10.14	5.61	6.00	39.45
องค์การสวนยาง	10.54	9.88	0.12	-	1.72	22.26
องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	11.33	8.32	9.75	8.70	11.69	49.79 ^{5/}
สำนักงานกองทุนสงเคราะห์ การทำสวนยาง	29.86	40.42	145.06	168.83	166.64	550.82
รวมเกษตร	850.56	960.89	1,165.03	1,287.67	1,413.41	5,680.96
อื่น ๆ						
สินเชื่อการเกษตร	220.00 ^{6/}	220.00 ^{6/}	220.00 ^{6/}	220.00 ^{6/}	220.00 ^{6/}	1,100.00
งบช่วยเหลือเกษตร	150.00 ^{6/}	150.00 ^{6/}	150.00 ^{6/}	150.00 ^{6/}	150.00 ^{6/}	750.00
กองทุนจัดสรรที่ดิน	33.16	35.00	40.00	45.00	50.00	203,16
อื่นๆ (กรมการปกครอง รพช.)	69.13	84.64	91.67	99.67	106.73	451.22
รวมอื่น ๆ	472.29	489.69	501.00	514.67	526.73	2,504.38

กรมหรือส่วนราชการ	งบพัฒนาปี 2515-2519					รวม
	2515	2516	2517	2518	2519	
กรมชลประทาน						
ก่อสร้างเขื่อนใหญ่	698.10	685.30	708.60	540.00	560.00	3,192.00
อ่างเก็บน้ำ	126.00	055.00	170.00	180.00	190.00	821.00
เหมืองฝาย	150.00	162.00	165.00	180.00	200.00	857.00
คันคูน้ำ	50.00	55.00	55.00	65.00	65.00	290.00
ชลประทานทั่วไป	209.00	265.00	278.00	318.00	348.00	1,418.00
ถนนบนคันคลอง	63.00	65.00	65.00	70.00	70.00	333.000
รวมชลประทาน	1,296.00	1,387.000	1,441.60	1,353.00	1,433.00	6,911.00
รวมงบประมาณสาขาการเกษตรและสหกรณ์	2,618.95	2,850.00	3,108.03	3,155.34	3,373.14	15,096.34
เงินกู้ต่างประเทศ	-	-	-	-	-	11,635.00 ^{7/}
เงินช่วยเหลือ						
รวมทั้งสิ้น	-	-	-	-	-	17,581.34^{8/}

รัฐวิสาหกิจการเกษตร

รัฐวิสาหกิจเกษตรประกอบด้วย องค์การสะพานปลา องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น องค์การสวนยาง องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และองค์การเลี้ยงไก่ รัฐวิสาหกิจเกษตรส่วนใหญ่มุ่งในด้านส่งเสริมอาชีพเกษตรกร รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และดำเนินการส่งเสริมแหล่งตลาดจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำ

องค์การสะพานปลา ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของชาวประมงในด้านการขนส่ง การตลาดสินค้าสัตว์น้ำ และส่งเสริมสวัสดิการของชาวประมง ตลอดจนพัฒนาตลาดสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมประมง 7 แห่ง อยู่ที่จังหวัดภาคใต้ 6 แห่ง และภาคตะวันออก 1 แห่ง กิจการสะพานปลาที่กรุงเทพฯ และท่าเทียบเรือประมงบางแห่งเท่านั้นที่พอมีกำไร นอกนั้นประสบการขาดทุน การดำเนินกิจการขององค์การสะพานปลามีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหากำไร หากแต่เพื่อบริการสาธารณะเท่านั้น ปัจจุบันท่าเทียบเรือประมงยังมีไม่พอกับความต้องการของชาวประมงในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จะได้พิจารณาโครงการขยายท่าเทียบเรือประมงที่สงขลา หัวหิน และขยายสะพานปลาสมุทรสาครด้วย

องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็น ได้เริ่มดำเนินกิจการตั้งแต่ปี 2501 มีวัตถุประสงค์เพื่อบริการประชาชนในการอุตสาหกรรมห้องเย็น เพื่อป้องกันการขาดแคลนสินค้าสัตว์น้ำในบางฤดูกาล โดยวิธีเก็บสินค้าสัตว์น้ำให้อยู่ในสภาพดีมีคุณภาพ แล้วจำหน่ายให้ประชาชนในราคาพอสมควร อันเป็นการช่วยให้ประมงมีรายได้ดีขึ้น การดำเนินธุรกิจขององค์การฯ ที่เป็นกิจการหลักได้แก่ การซื้อและจำหน่ายสินค้าสัตว์น้ำโดยเฉพาะปลาหู แต่ปรากฏว่าในระยะหลังกิจการหลักประสบการขาดทุนทุกปีมา เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการบริหารงานขององค์การสูงมาก ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้จะได้พิจารณาแผนที่จะรวมกิจการห้องเย็นไว้กับองค์การสะพานปลา และวิธีประหยัดค่าใช้จ่าย

องค์การสวนยาง ดำเนินการปลูกสร้างสวนยางพันธุ์ดี เพาะเมล็ดพันธุ์ยางเพื่อขยายการทำสวนยาง และการปลูกยางแทน ตั้งแต่ปี 2506 จนถึงสิ้นปี 2514 องค์การสวนยางได้ปลูกสร้างสวนยางพันธุ์ดีสวนที่ 2 ไปแล้วทั้งสิ้น 10,400 ไร่ นอกจากนี้ในปี 2514 องค์การสวนยางได้ก่อสร้างโรงงานทำยางแท่ง 1 โรง เพื่อเตรียมผลิตยางแท่งจากน้ำยางพันธุ์ดีสวนที่ 2 ขององค์การอีกด้วย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ องค์การสวนยางจะมีโครงการปลูกสร้างสวนยางต่อไปในปี 2515 และปี 2516 อีกปีละ 3,200 ไร่ ซึ่งจะปลูกยางพันธุ์ดีได้รวมทั้งสิ้น 16,800 ไร่ เต็มเนื้อที่ตามโครงการปลูกสร้างสวนยางพันธุ์ดีสวนที่ 2 และจะได้พิจารณาโครงการก่อสร้างโรงงานยางแท่งชั้นอีก 1 โรง ในปี 2518 สำหรับผลิตยางแท่งกรีตได้จากสวนยางพันธุ์ดีสวนที่ 2 ด้วย ซึ่งจะได้คำนึงถึงบริการด้านขนส่งและค่าใช้จ่ายโดยรอบคอบ

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ มีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ของประเทศอยู่มาก ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ได้ปลูกสร้างสวนป่าไม้สัก และไม้กระยาเลยในท้องที่ภาคเหนือรวม 6 สวน เป็นเนื้อที่ 18,000 ไร่ เนื่องจากการดำเนินงานขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ไม่เป็นไปตามเป้าหมายและได้ผลดี ประกอบกับองค์การฯ มีงบประมาณกำลังเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์การปลูกสร้างสวนป่าอยู่พร้อมข้อมูลแล้ว ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 องค์การฯ จึงมีโครงการเร่งรัดการปลูกสร้างสวนป่าจาก 6 สวน เป็น 10 สวน โดยจะปลูกไม้สักและไม้กระยาเลยปีละ 10,000 ไร่ โดยใช้งบค่าใช้จ่ายจากเงินรายได้ขององค์การฯ เองทั้งสิ้น

องค์การเลี้ยงไก่ ดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี 2596 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอาชีพในการเลี้ยงไก่ จำหน่ายลูกไก่พันธุ์ดี และอาหารสัตว์ เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และช่วยเหลือประชาชนเกี่ยวกับการครองชีพโดยวิธีตรึงราคาเนื้อสัตว์ให้อยู่ในราคาพอสมควร ในขณะเดียวกันก็พยายามช่วยพยุงราคาเนื้อสัตว์มิให้ต่ำลงจนเป็นเหตุให้ผู้เลี้ยงเดือดร้อน การดำเนินงานขององค์การในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 อยู่ในขอบเขตจำกัด เพราะอยู่ระหว่างการปรับปรุง

งบประมาณรัฐวิสาหกิจเกษตร

พ.ศ. 2515-2519

(ล้านบาท)

หน่วยราชการ โครงการ	งบประมาณ	เงินกู้	เงินช่วยเหลือ	เงินรายได้ รัฐวิสาหกิจ เกษตร	รวม
1. องค์การสะพานปลา	39.45	-	-	-	39.45
2. องค์การสวนยาง	22.26	-	-	-	22.26
3. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	-	-	-	50.29	50.29
รวม	61.71	-	-	50.29	112.00

กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางไม้นับอยู่ในคำจำกัดความของรัฐวิสาหกิจ ดำเนินการโดยเก็บเงินสงเคราะห์จากผู้ส่งยางออกนอกประเทศนำมาใช้จ่ายเพื่อการปลูกบางพันธุ์ดี แทนสวนยางเก่าเป็นปีๆ ไป กองทุนเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2505 จนถึงปี 2513 ปลูกยางแทนไปแล้วทั้งสิ้น 420,000 ไร่ ซึ่งยังน้อยอยู่มาก ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีโครงการเร่งรัดการปลูกยางแทนให้เร็วขึ้น เพื่อเร่งรัดการปลูกแทนให้ได้เนื้อที่ 11.5 ล้านไร่

ภายใน 10 ปี รวมเนื้อที่เดิมด้วย โดยจะเร่งรัดการปลูกยางแทน ในปี 2515 154,000 ไร่ และปีละ 135,000 ไร่ ตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นไป

รัฐวิสาหกิจเกษตร

(ล้านบาท)

หน่วยราชการ โครงการ	2515	2516	2517	1518	2519	รวม
เสนอของบประมาณ						
1. องค์การสะพานปลา	5.57	1+2.13	10.14	5.61	6.00	39.45
2. องค์การสวนยาง	10.54	9.88	0.12	-	1.71	22.26
รวม	16.11	20.01	10.26	5.61	7.72	61.71
ตั้งค่าใช้จ่ายจากรายได้ของ รัฐวิสาหกิจ						
1. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้	11.83	8.32	9.75	8.70	11.69	50.29
รวม	11.83	8.32	9.75	8.70	11.69	50.29

กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางไม่นับอยู่ในคำจำกัดความของรัฐวิสาหกิจ ดำเนินการโดยเก็บเงินสงเคราะห์จากผู้ส่งยางออกนอกประเทศนำมาใช้จ่ายเพื่อการปลูกบางพันธุ์ดี แทนสวนยางเก่าเป็นปีๆ ไป กองทุนเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2505 จนถึงปี 2513 ปลูกยางแทนไปแล้วทั้งสิ้น 420,000 ไร่ ซึ่งยังน้อยอยู่มาก ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีโครงการเร่งรัดการปลูกยางแทนให้เร็วขึ้น เพื่อเร่งรัดการปลูกแทนให้ได้เนื้อที่ 11.5 ล้านไร่ ภายใน 10 ปี รวมเนื้อที่เดิมด้วย โดยจะเร่งรัดการปลูกยางแทน ในปี 2515 154,000 ไร่ และปีละ 135,000 ไร่ ตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นไป

งบพัฒนาการเกษตร (กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง)

โครงการ	2515	2516	2517	1518	2519	รวม
โครงการเร่งรัดการปลูกยางแทน	29.86	40.42	145.06	168.83	166.65	550.82
รวม	29.86	40.42	145.06	168.83	166.65	550.82

.....

บทที่ 9

อุตสาหกรรมและเหมืองแร่

.....

การพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 2

ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 (2510-2514) อุตสาหกรรมของประเทศได้มีการพัฒนาขยายตัวเพิ่มขึ้น มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้สูงขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 11.5 ต่อปี สูงกว่าอัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติซึ่งเฉลี่ยร้อยละ 7.2 ต่อปี ในปี 2514 มูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีประมาณ 22,000 ล้านบาท ซึ่งทำให้สัดส่วนของรายได้ในสาขาอุตสาหกรรมเทียบกับมวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติได้เปลี่ยนแปลงจากเดิม คือ ในปี 2509 สัดส่วนรายได้ของอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 15.5 ของมวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ สำหรับปี 2514 สัดส่วนนี้ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 17.2 นอกจากการเพิ่มรายได้แล้ว การขยายตัวในทางอุตสาหกรรมได้เพิ่มการมีงานทำขึ้นปีละประมาณ 20,000 คน ในปี 2514 แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ มีจำนวนประมาณ 20,000 คน ในปี 2514 แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ มีจำนวนประมาณ 750,000 คน หรือประมาณร้อยละ 5 ของแรงงานทั้งหมด

ในระหว่างปี 2510-2514 จำนวนโรงงานที่จดทะเบียนไว้กับกระทรวงอุตสาหกรรมได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณ 2,300 โรง ในปี 2509 มีจำนวนโรงงาน 41,212 โรง และเพิ่มเป็นประมาณ 53,000 โรง ในปี 2514 โรงงานซึ่งตั้งขึ้นใหม่ในระยะเวลาดังกล่าวประมาณร้อยละ 93 เป็นโรงงานขนาดเล็กมีเงินลงทุนน้อยกว่าหนึ่งล้านบาท และมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมครัวเรือนที่มีอยู่ตั้งเดิมแล้ว อุตสาหกรรมเหล่านี้ ได้แก่ โรงสีข้าว อู่ซ่อมเครื่องจักรยนต์ โรงกลึง โรงหล่อ โรงพิมพ์ โรงงานประกอบยารักษาโรค โรงไม้หิน และอื่นๆ โรงงานเหล่านี้มีการลงทุนประมาณร้อยละ 25 ของการลงทุนในอุตสาหกรรมทั้งสิ้น

สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดกลางและใหญ่ มีเงินลงทุนมาก ในระหว่างปี 2510-2513 มีอุตสาหกรรมที่ได้รับบัตรส่งเสริมจำนวนประมาณ 340 ราย เงินลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 14,200 ล้านบาท มีจำนวนคนงานประมาณ 50,000 คน ในจำนวนนี้เป็นทุนจดทะเบียนของคนไทยประมาณร้อยละ 65 นอกนั้นเป็นเงินทุนจากต่างประเทศ ประเทศที่ลงทุนมากในประเทศไทย ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐจีน สหราชอาณาจักร ตามลำดับ

ระบบอุตสาหกรรมไทย ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจาก 10 ปีที่ผ่านมา โดยความสำคัญของอุตสาหกรรมที่มีอยู่ดั้งเดิม เช่น โรงสีข้าว โรงเลื่อยไม้ และโรงน้ำแข็ง ได้ลดถอยลงไป

อุตสาหกรรมใหม่ๆ ได้เกิดขึ้นและเป็นส่วนประกอบส่วนสำคัญของระบบอุตสาหกรรมในปัจจุบัน อุตสาหกรรมเหล่านี้ ได้แก่ อุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า อุตสาหกรรมเครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้า อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์และยานยนต์อื่นๆ อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมันพืช และอุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง

การขยายตัวของอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจทำให้ขีดความสามารถของระบบอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น และนำไปสู่ความสามารถพึ่งตัวเองได้ของประเทศในหลายด้าน บางอุตสาหกรรม สามารถส่งผลิตภัณฑ์ออกไปจำหน่ายในต่างประเทศเป็นสินค้าออกได้ เป็นต้นว่า อุตสาหกรรมผลไม้ กระจก อุตสาหกรรมสิ่งทอ และอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง

อุตสาหกรรมที่ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นในระยะที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูปเพื่อการอุปโภคบริโภค การที่อุตสาหกรรมประเภทนี้ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นก่อนประเภทอื่น เนื่องด้วยเป็นอุตสาหกรรมผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า ตลาดสินค้าอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้มีอยู่แล้ว ประกอบกับรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนทางอุตสาหกรรมในด้านต่างๆ ทั้งที่เป็นทุนภายในประเทศและทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งให้ความสนับสนุนคุ้มครองอุตสาหกรรมด้วยพิกัดอัตราภาษีที่เพียงพอ สำหรับอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูปหรือวัตถุดิบและสินค้าประเภททุน ถึงแม้จะมีอยู่บ้าง แต่ก็ยังมีจำนวนจำกัด ทั้งนี้ เนื่องจากอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าสำเร็จรูปและสินค้าประเภททุน เป็นอุตสาหกรรมประเภทพื้นฐานที่จะต้องมีความกำลังการผลิตมากและต้องมีตลาดที่กว้างขวาง และจำเป็นต้องมีการลงทุนมาก

รัฐบาลได้มีบทบาทสำคัญด้านการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมให้ขยายตัวเพิ่มขึ้น ในระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 การสนับสนุนและส่งเสริมของรัฐบาล ได้แก่

(1) การส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม โดยกำหนดสิทธิประโยชน์ต่างๆ เป็นต้นว่า ลดหย่อนและยกเว้นภาษีอากรเครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ ภาษีเงินได้ในกำหนดระยะเวลา 5 ปี อนุญาตให้นำนายช่างฝีมือจากต่างประเทศ อนุญาตให้นำเงินออกนอกประเทศ และให้สิทธิซื้อที่ดินแก่ชาวต่างประเทศ

(2) การสนับสนุนในด้านสินเชื่อต่างๆ สำหรับสินค้าเพื่ออุตสาหกรรมขนาดกลางและใหญ่ โดยมีบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นจักรกลสำคัญ และกำลังขยายการดำเนินงานให้กว้างขวางออกไปอีกมาก สำหรับอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีทุนไม่เกิน 2 ล้านบาท ก็ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวง อุตสาหกรรมร่วมกับธนาคารกรุงไทย อันเป็นธนาคารพาณิชย์ของรัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยได้พิจารณาให้ความช่วยเหลือรับช่วงซื้อลดตัวสัญญาใช้เงิน สำหรับการซื้อวัตถุดิบเพื่อกิจการอุตสาหกรรมอีกด้วย ขณะนี้สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมกำลังพิจารณาร่วมกับบริษัทเงินทุนเพื่อจะขยายงานด้านช่วยเหลืออุตสาหกรรมขนาดย่อมมากขึ้น

(3) กระทรวงอุตสาหกรรมได้ดำเนินงานในด้านควบคุมและให้บริการอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติมาตรฐานอุตสาหกรรม พ.ศ. 2512 และการปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรมให้รัดกุมยิ่งขึ้น การให้บริการในด้านวิเคราะห์วิจัยแก่อุตสาหกรรม การจัดตั้งนิคมเพื่อให้อุตสาหกรรมเฉพาะประเภทได้เช่าสร้างโรงงานในราคาต่ำ การจัดตั้งสำนักงานอ้อยและน้ำตาลทรายขึ้น เพื่อให้บริการด้านวิชาการและเครดิตแก่ชาวไร่อ้อย ทำการฝึกอบรมหัวหน้าและเจ้าหน้าที่ชั้นบริหาร พร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำด้านการจัดการ การบัญชี และวิศวกรรมแก่อุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น และให้การฝึกอบรมคนงานและบริการด้านวิชาการแก่ อุตสาหกรรมขนาดย่อมตามโครงการของสถาบันบริการอุตสาหกรรมขนาดย่อม

ถึงแม้ว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมจะได้ขยายตัวออกไปในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 ก็ตาม แต่ก็ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคอันเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคต กล่าวคือ

(1) **ปัญหาในด้านโครงสร้างของอุตสาหกรรม** เนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะที่ผ่านมาเป็นไปในลักษณะที่อุตสาหกรรมแต่ละชนิดเกิดขึ้นเท่าที่สิ่งแวดล้อมจะอำนวยประโยชน์ การวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมแต่ละประเภทยังไม่สอดคล้องและรัดกุมเพียงพอ การขยายตัวของอุตสาหกรรมจึงประสบอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ซึ่งสร้างจุดอ่อนให้แก่โครงสร้างระบบอุตสาหกรรม กล่าวคือ ระบบมาตรฐานที่มั่นคง ได้แก่ อุตสาหกรรมพื้นฐาน ขาดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตลาดผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมมีขนาดจำกัด ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ อุตสาหกรรมเพียงบางประเภทเท่านั้นที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออกไปต่างประเทศได้

(2) **ปัญหาเรื่องเงินทุนและสินเชื่อเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม** เงินทุนในประเทศยังมีอยู่จำกัด เนื่องจากตลาดเงินทุน Capital Market ของเรายังไม่ได้จัดตั้งขึ้นอย่างจริงจัง สินเชื่อจากสถาบันการเงินที่มีอยู่ภายในประเทศ ส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อระยะสั้นจากธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ การได้รับสินเชื่อก็จำเป็นต้องหาหลักทรัพย์ค้ำประกันเงินกู้ ส่วนสินเชื่อระยะยาวจากสถาบันการเงินเฉพาะประเภทนั้น นอกจากมีจำกัดแล้ว ส่วนใหญ่ยังเป็นสินเชื่อค่าเครื่องจักรจากต่างประเทศ เสียด้วย

(3) **ปัญหาระบบภาษีอากร** ระบบภาษีอากรและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ด้านศุลกากรและสรรพากรในปัจจุบันยังไม่อาจอำนวยให้การพัฒนาอุตสาหกรรมก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากการปรับปรุงภาษีอากรได้ดำเนินการไปเป็นเฉพาะราย ๆ เป็นครั้งคราว แต่มิได้แก้ไขต้นเหตุในระบบภาษีอากร นอกจากนั้นการปรับปรุงภาษีอากรก็มุ่งไปในแง่เพิ่มรายได้ของรัฐเป็นสำคัญอีก จึงทำให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมประสบอุปสรรคไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตได้เพียงพอ

(4) ปัญหาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ก) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ บริการสาธารณูปการ เช่น ถนน ท่าเรือ โทรศัพท์ ไฟฟ้า น้ำประปา และนิคมอุตสาหกรรม จำเป็นจะต้องขยายให้กว้างขวางออกไป และให้บริการแก่อุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

ข) มาตรฐานอุตสาหกรรมยังมิได้ประกาศใช้บังคับโดยทั่วถึง

ค) ขณะนี้มีความจำเป็นจะต้องกำหนดนโยบายและวางแผนที่เหมาะสมในการเลือกประเภทอุตสาหกรรมที่จะให้การส่งเสริม พร้อมด้วยมาตรการอันเด็ดขาดและทันที่ตามที่ตามคำสั่งปฏิบัติการ

ง) การวินิจฉัยปัญหาในด้านการให้ความสนับสนุนและส่งเสริม ควรดำเนินการอย่างจริงจัง และรวดเร็วทันเหตุการณ์ โดยเฉพาะในด้านให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือแก่ อุตสาหกรรมในประเทศ

จ) การขาดประสานงานระดับนโยบายระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการขาดแคลนเจ้าหน้าที่อีกด้วย

(5) ปัญหาเรื่องข้อมูลสารสนเทศ การขาดข้อมูลต่าง ๆ ในด้านอุตสาหกรรม หรือข้อมูลที่มีอยู่แล้วก็ได้รวบรวมไว้พอเพื่อนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์แห่งการพิจารณาวินิจฉัย เป็นเหตุให้การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาหรือให้การสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาลเป็นไปได้ไม่รวดเร็วเท่าที่ควร

วัตถุประสงค์

การพัฒนาอุตสาหกรรมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) นี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. มุ่งเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจการเกษตรให้มีสมดุลกับระบบการอุตสาหกรรม กล่าวคือ พยายามให้อุตสาหกรรมมีอัตราส่วนในผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติสูงขึ้น พร้อมๆ กับอัตราความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจส่วนรวมเพิ่มขึ้น

2. นำทรัพยากรแห่งชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศมากที่สุด เพื่อขยายการมีงานทำแก่ประชาชนและเพิ่มรายได้ของชาติ

3. สนับสนุนให้อุตสาหกรรมเป็นผู้ซื้อที่สำคัญสำหรับผลิตผลเกษตร กล่าวคือ สนับสนุนการแปรรูปผลิตผลเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมแล้ว จึงจำหน่ายให้แก่ผู้ใช้และผู้บริโภคทั้งภายในและนอกประเทศ

นโยบาย

เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว การพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะเวลาของแผนฉบับนี้ ได้วางนโยบายในการพัฒนาไว้ดังนี้

1. รัฐจะยึดถือระบบเศรษฐกิจเสรีเป็นหลัก โดยจะสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่การประกอบการอุตสาหกรรมเอกชนเป็นสำคัญ หน้าที่ของรัฐ ได้แก่ การกำหนดนโยบายที่แน่นอนในการให้บริการและเครื่องจูงใจเพื่อส่งเสริมการลงทุน ตลอดจนการวิเคราะห์วิจัยอุตสาหกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ลงทุนอย่างกว้างขวาง

2. รัฐจะไม่ตั้งรัฐวิสาหกิจขึ้นใหม่เพื่อแข่งขันกับเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอุตสาหกรรมการผลิต (Manufacturing industry) ส่วนรัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรมที่รัฐดำเนินการอยู่แล้วก็จะทำการทบทวนวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวิธีปฏิบัติให้เสร็จภายในระยะเวลาของแผนฯ เพื่อกำหนดนโยบายที่แน่นอนในการคงไว้หรือเลิกดำเนินการต่อไปให้แน่ชัด นอกจากนี้จะได้พิจารณาถึงการเปิดโอกาสให้เอกชนได้มาร่วมทุนด้วย

3. รัฐจะไม่โอนวิสาหกิจของเอกชนมาเป็นของรัฐ เว้นแต่ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ แต่ในกรณีเช่นนี้ก็ให้เงินทดแทนหรือชดเชยตามสมควรแก่มูลค่าของสิ่งของวิสาหกิจเอกชน

4. จะสนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของเอกชนที่ผลิตขึ้นได้ภายในประเทศที่มีมาตรฐานและในราคาพอสมควรเป็นอันดับแรก

5. รัฐจะส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกและเพื่อทดแทนสินค้าเข้าที่สำคัญ ซึ่งใช้วัตถุดิบและแรงงานภายในประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ ในการพิจารณาให้การส่งเสริมการลงทุนและการให้กู้เงินจากสถาบันการเงินของรัฐ จะได้ให้ความสำคัญต่ออุตสาหกรรมส่งออกและหาทางช่วยให้อุตสาหกรรมประเภทนี้สามารถส่งสินค้าออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศได้มากขึ้น

6. รัฐจะส่งเสริมอุตสาหกรรมที่สามารถจัดตั้งในภูมิภาคให้มากขึ้น ทั้งนี้ ให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินจากสถาบันเงินกู้ของรัฐ ให้บัตรส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนและโดยการช่วยเหลือเกี่ยวกับการพิจารณาลดอัตราค่าไฟฟ้า ประปา และบริการสาธารณะอื่นๆ เป็นกรณีพิเศษให้แก่อุตสาหกรรมที่ประสงค์จะไปตั้งในชนบทที่ห่างไกล พร้อมกันนั้นจะได้

ทำการค้นคว้าวิจัยว่าภูมิภาคใดควรจะมีอุตสาหกรรมอะไรบ้าง และจัดให้มีบริการขนส่งต่าง ๆ แก่ผู้ลงทุนด้วย

7. รัฐจะพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อมให้เจริญก้าวหน้าและส่งเสริมในการส่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญ โดยให้ความช่วยเหลือหรือบริการทางด้านวิชาการ เงินทุน และการตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

8. รัฐจะส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตในวิสาหกิจอุตสาหกรรม โดยวางแผนกำหนดเขตอุตสาหกรรมและจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมให้เร็วที่สุด เร่งรัดการผลิตแรงงานฝีมือ และส่งเสริมสถาบันการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มผลผลิตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ศึกษาหาช่องทางพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้ผลอย่างจริงจัง และทำการเผยแพร่ให้เอกชนสนใจในการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมยิ่งขึ้น

9. รัฐจะส่งเสริมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมให้ได้มาตรฐาน และขยายตลาดทั้งภายในและนอกประเทศให้แก่ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมไทย ทั้งนี้ จะได้เร่งรัดจัดทำร่างแผนการออกมาตรฐานอุตสาหกรรมและปฏิบัติให้เป็นไปตามแบบที่ออก และจะได้จัดให้มีการร่วมมือและประสานงานกันระหว่างกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ทั้งจะได้ร่วมมือกับสมาคมอุตสาหกรรมไทยและเอกชนที่เกี่ยวข้องจัดทำโครงการในด้านขยายตลาดสินค้า เพื่อผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนั้นๆ

10. การพัฒนาอุตสาหกรรมในแผนฉบับนี้ นอกจากจะเน้นหนักอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกและอุตสาหกรรมพื้นฐานแล้ว ยังจะได้ให้ความสำคัญแก่การประสานสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมอื่นๆ อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สาขาเกษตรเพราะอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปจากผลิตผลเกษตรนั้นมีช่องทางที่จะพัฒนาก้าวหน้าไปได้อีกมาก

เป้าหมาย

การพัฒนาอุตสาหกรรมในแผนฉบับนี้ มีเป้าหมายกำหนดไว้ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายในแผนฉบับนี้ คำนึงถึงการลงทุนของเอกชนเป็นสำคัญ ซึ่งคาดว่าจะมีการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม ในรูปทรัพย์สินถาวรเพิ่มขึ้นประมาณ 25,000 ล้านบาท และการมีงานทำซึ่งมีอยู่ในปี 2514 ประมาณ 750,000 ล้านคน หรือร้อยละ 5 ของการมีงานทำทั้งสิ้น

2. กำหนดให้มูลค่าเพิ่มผลผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสูงขึ้นร้อยละ 8 ต่อปี เป็นอย่างต่ำ และในปี 2519 มีอัตราส่วนต่อมวลรวมผลผลิตภัณฑ์ภายในประเทศประมาณร้อยละ 20 หรือมูลค่าประมาณ 31,370 ล้านบาท รวมทั้งผลผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมประเภทใหม่ๆ ด้วย และสามารถ

ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศได้ 2,800 ล้านบาท ดังประมาณการมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญแต่ละหมวดต่อไปนี้

มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นรายหมวดปี 2515-2519

ราคาปี 2505

หน่วย : ล้านบาท

อุตสาหกรรมหมวด	2515	2519
1. อาหาร	4,890	5,530
2. เครื่องดื่ม	2,030	2,760
3. ยาสูบ	1,760	2,270
4. ทอผ้า เครื่องสวมใส่และรองเท้า	3,390	4,500
5. ผลิตภัณฑ์ไม้	860	1,140
6. เครื่องตกแต่งบ้าน	640	920
7. กระดาษ	130	390
8. การพิมพ์หนังสือ	600	750
9. หนังสือ	50	80
10. ผลิตภัณฑ์ยาง	260	370
11. เคมี	1,340	2,000
12. ปิโตรเลียม	2,340	3,500
13. อุตสาหกรรมโลหะ	1,570	1,960
14. อุตสาหกรรมเบสเมตอล	230	430
15. อุตสาหกรรมโลหะ	360	540
16. การซ่อมเครื่องยนต์	380	530
17. อุปกรณ์การไฟฟ้า	280	440
18. อุปกรณ์การขนส่ง	1,550	2,570
19. อุตสาหกรรมอื่นๆ	460	710
รวม	23,120	31,370

3. การผลิตอุตสาหกรรมที่สำคัญได้ประมาณการไว้ ดังนี้

ปริมาณผลิตอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้ว

ประเภทอุตสาหกรรม	หน่วย	2515	2519
น้ำตาล	พันตัน	580	700
กระสอบ	ล้านใบ	60	60
ปูนซีเมนต์	พันตัน	3,150	4,200
กระดาษ	พันตัน	51	100
น้ำมันพืช	พันตัน	15	47
ยางรถยนต์	พันเส้น	970	1,600
น้ำมันปิโตรเลียม	ล้านบาเรล	41	78
เหล็กเส้น	พันตัน	326	750
ทอผ้า	ล้านหลา	500	700
ผลไม้กระป๋อง	พันตัน	180	300

1) อุตสาหกรรมน้ำตาล ในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีโรงงานน้ำตาลและกำลังผลิตเพิ่มขึ้น จนเป็นเหตุให้มีการผลิตน้ำตาลเกินความต้องการภายในประเทศ ในปี 2512 ผลิตได้ 350,000 ตัน สามารถส่งออกได้เพียง 16,000 ตัน ในปี 2513 การผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 580,000 ตัน ขณะเดียวกันความต้องการภายในประเทศก็เพิ่มขึ้นเป็น 400,000 ตันต่อปี เนื่องจากประเทศไทยได้ลาออกจากภาคีน้ตาลระหว่างประเทศแล้ว คาดว่าจะสามารถจัดไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มากขึ้นอีกบ้าง และคาดว่าจะเพิ่มผลผลิตทั้งสิ้นได้เป็น 700,000 ตัน

2) อุตสาหกรรมกระสอบ ปัจจุบันมีโรงงานกระสอบเปิดดำเนินการแล้ว 10 โรง มีกำลังผลิตประมาณปีละ 60 ล้านใบ ในปี 2515-2519 คาดว่ากำลังการผลิตจะไม่เพิ่มขึ้น คือจะผลิตในระดับเท่าเดิม เหตุที่การผลิตไม่เพิ่มขึ้นเพราะความต้องการกระสอบภายในประเทศมีเพียงปีละ 35 ล้านใบ

3) อุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ในปัจจุบันนี้มีโรงงานผลิตปูนซีเมนต์ที่เปิดดำเนินการแล้ว 5 โรง มีกำลังผลิตรวมกันได้ปีละประมาณ 3,150,000 ตัน และในปี 2515-2519 นี้จะมีโรงงานผลิตปูนซีเมนต์เปิดดำเนินการอีก 2 โรง คาดว่าจะสามารถผลิตปูนซีเมนต์รวมทั้งสิ้นได้ประมาณ 4,200,000 ตัน ในปี 2519

4) **อุตสาหกรรมกระดาษ** ปัจจุบันมีโรงงานผลิตกระดาษที่จดทะเบียนต่อกระทรวงอุตสาหกรรมรวม 27 โรง ในจำนวนนี้เป็นโรงงานรัฐวิสาหกิจ 2 โรง โรงงานเอกชนมีจำนวน 9 โรง ที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เปิดดำเนินการแล้ว 5 ราย และอยู่ในระหว่างเตรียมงาน 4 ราย รวมอัตรากำลังผลิตทั้งหมด 143,000 ตันต่อปี คาดว่าในปี 2519 จะผลิตได้ประมาณ 100,000 ตัน

5) **อุตสาหกรรมน้ำมันพืช** ในปัจจุบันมีโรงงานผลิตน้ำมันพืชขนาดกลางและขนาดใหญ่ 12 โรงงาน วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง รำข้าว และเมล็ดนุ่น มีอัตรากำลังผลิตทั้งสิ้นรวมกันปีละประมาณ 15,000 ตัน และคาดว่าในปี 2519 จะสามารถผลิตได้ 47,000 ตัน

6) **อุตสาหกรรมยางรถยนต์** โรงงานผลิตยางรถยนต์ที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน มีทั้งหมด 4 โรง มีกำลังผลิตรวมกันทั้งสิ้นประมาณ 970,000 เส้น ในจำนวนนี้มี 1 โรงงาน มีโครงการจะผลิตยางเครื่องบินและล้อดอกยางเครื่องบินอีกด้วย คาดว่าในปี 2519 จะสามารถผลิตยางได้ทั้งสิ้นเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1,600,000 เส้น

7) **อุตสาหกรรมน้ำมันปิโตรเลียม** ปัจจุบันมีโรงกลั่นน้ำมันอยู่ 4 โรง กำลังผลิตรวมกันประมาณ 130,000 บาเรล น้ำมันดิบต่อวัน ส่วนความต้องการผลิตภัณฑ์ทุกชนิดมีประมาณ 145,000 บาเรลต่อวัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี เป็นอย่างต่ำ ในระยะของแผนฉบับนี้จะได้ส่งเสริมให้มีการผลิตน้ำมันเพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับความต้องการของประเทศ ซึ่งในปี 2519 คาดว่าจะมีประมาณ 300,000 บาเรลต่อวัน และเพื่อส่งออกด้วย

8. **อุตสาหกรรมเหล็กเส้น** โรงงานถลุงเหล็กในประเทศมีอยู่ 2 โรง ซึ่งเป็นโรงงานหลอมเหล็กจากเศษเหล็กเป็นส่วนใหญ่ และมีโรงงานรีดเหล็กอีกประมาณ 30 โรง ในปี 2514 มีกำลังผลิตรวมทั้งสิ้น 460,000 ตันต่อปี และในปี 2519 คาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 750,000 ตัน

9. **อุตสาหกรรมผลไม้กระป๋อง** มีอยู่แล้ว 4 โรง รวมกำลังผลิต 180,000 ตัน ในระยะของแผนฯ จะเพิ่มอีก 4 โรง รวมกำลังผลิต 300,000 ตัน หรือ 8 ล้านหีบ แทบทั้งหมดเป็นสับปะรดกระป๋อง

แนวทางการพัฒนา

การพัฒนาอุตสาหกรรมในระบบเสรีจะขยายโดยเร็วย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเอกชน การกำหนดกลวิธีในการพัฒนา ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐบาล นับว่ามีความสำคัญต่อการตัดสินใจของเอกชน และจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่วนรวมด้วย แนวทางการพัฒนาที่สำคัญในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้กำหนดไว้ดังนี้ คือ

1. ส่งเสริมให้มีการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมทั้งที่เป็นทุนภายในประเทศและทุนจากต่างประเทศ สำหรับการลงทุนจากต่างประเทศจะสนับสนุนให้มีคนไทยร่วมทุนอยู่ด้วยตามอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในด้านความรู้ในทางเทคโนโลยีและในด้านการบริหารอุตสาหกรรม อนึ่ง การลงทุนจากต่างประเทศจะสนับสนุนให้มีการลงทุนจากประเทศต่าง ๆ ให้มากประเทศขึ้น และมีให้ประเทศใดประเทศหนึ่งมีอิทธิพลในอุตสาหกรรมใดจนเกินขอบเขต

2. การส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ จะดำเนินการโดยมีแผนการส่งเสริมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่กำหนดในแผนพัฒนา ฉบับนี้ และจำกัดการส่งเสริมเฉพาะเพื่อให้มีการลงทุนทางอุตสาหกรรม โดยกำหนดปริมาณและการผลิตให้เหมาะสม กับทั้งสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการเตรียมพร้อมของชาติเป็นพิเศษ

3. การพิจารณาอนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานตามพระราชบัญญัติโรงงาน จะให้สะดวกยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่กำหนดในแผนพัฒนา ฉบับนี้ และสอดคล้องกับแผนการส่งเสริมการลงทุนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนฯ โดยพิจารณาหลักเกณฑ์ในด้านขีดความสามารถของอุตสาหกรรมตลอดจนขนาดการผลิต ประสิทธิภาพการผลิตและการเข้าร่วมถือหุ้นของสาธารณชน

4. สนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศ ด้วยการปรับปรุงระบบภาษีอากรให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนา ฉบับนี้ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมทั่วไป และการส่งเสริมตามความเหมาะสมเฉพาะกรณี กับการกำหนดเงื่อนไขราคาในการประมูลเพื่อให้อุตสาหกรรมในประเทศสามารถแข่งขันได้ตามสมควร

มาตรการและโครงการพัฒนา

เพื่อประโยชน์ในการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นตามลำดับ และเป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รัฐจะใช้มาตรการและโครงการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. **การส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม** การให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ในระหว่างปี 2510 ถึงมิถุนายน 2514 ได้มีการให้บัตรส่งเสริมไป 391 โครงการ โดยใช้ทุนดำเนินการทั้งสิ้นประมาณ 16,600 ล้านบาท และเมื่อรวมโครงการที่ได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ต้นจะเป็นจำนวนโครงการทั้งสิ้น 715 โครงการ เป็นเงินลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 24,500 ล้านบาท ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 3 จะได้ดำเนินการให้การส่งเสริมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมต่อไป กล่าวคือ สิทธิประโยชน์แก่ผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนในด้านการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ยกเว้นอากรขาเข้า ภาษีการค้า ภาษีเงินได้ การนำเข้าและนำออกซึ่งเงินตราต่างประเทศ การอนุญาตให้ช่างฝีมือและ

ผู้ชำนาญการเข้ามาช่วยดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด และการส่งผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ นอกจากนี้รัฐให้หลักประกันแก่ผู้ลงทุนเอกชน ว่ารัฐจะไม่ประกอบกิจการอุตสาหกรรมขึ้นใหม่แข่งขันกับกิจการอุตสาหกรรมของผู้ได้รับการส่งเสริม รัฐจะไม่โอนกิจการอุตสาหกรรมของเอกชนมาเป็นของรัฐ และในกรณีที่เหมาะสมรัฐจะพิจารณาให้ผู้ได้รับการส่งเสริมได้รับการคุ้มครองจากการแข่งขันกับสินค้านำเข้าประเภทเดียวกันภายในกำหนดเวลาที่เห็นสมควรอีกด้วย

ในระยะของแผนฯ ฉบับนี้ จะได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม เพื่อให้สิทธิและประโยชน์เป็นพิเศษแก่อุตสาหกรรมผลิตเพื่อส่งออก อุตสาหกรรมทดแทนสินค้านำเข้าที่สำคัญซึ่งใช้วัตถุดิบและแรงงานภายในประเทศเป็นจำนวนมาก และอุตสาหกรรมที่จัดตั้งโรงงานในส่วนภูมิภาค

เพื่อให้การส่งเสริมการลงทุนมีผลเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลข้างต้น ในระยะของแผนฯ ฉบับนี้ รัฐบาลจะได้เร่งรัดและสนับสนุนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อกิจการอุตสาหกรรมให้สามารถให้บริการ ซึ่งช่องทางการลงทุน และชักจูงเอกชนทั้งไทยและต่างประเทศให้มาลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้งให้สามารถติดตามผลของการส่งเสริม ในช่วงระยะของแผนฯ ฉบับที่ 3 นี้ ประมาณว่าจะมีผู้ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเปิดดำเนินการเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 200 ราย รวมทั้งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายราย

2. บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2502 ถึงกลางปี 2514 ได้อนุมัติให้เงินกู้ไปแล้ว 179 ราย เป็นเงิน 763 ล้านบาท ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จะพิจารณาให้เงินกู้แก่ผู้ลงทุนประกอบกิจการอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกและเพื่อทดแทนการนำเข้าที่สำคัญ ซึ่งใช้วัตถุดิบและแรงงานภายในประเทศเป็นจำนวนมาก และสามารถจัดตั้งขึ้นในภูมิภาคที่ห่างไกลความเจริญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอยู่ในอันดับสูง ซึ่งระบุไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ หรืออุตสาหกรรมและบริการอื่นใดที่บริษัทพิจารณาเห็นสมควร หรือโครงการที่รัฐสนับสนุนและมอบให้บริษัทดูแลในรูปกองทุนพิเศษ

ตลอดระยะเวลาของแผนฯ ความต้องการเงินกู้และการลงทุนของบริษัทเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งสิ้น คาดว่าจะมีประมาณ 1,700 ล้านบาท หรือโดยเฉลี่ยประมาณปีละ 340 ล้านบาท เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมส่วนรวม บริษัทจำเป็นต้องแสวงหาเงินทุนมาเพื่อสนองความต้องการดังกล่าวระหว่างปี 2515-2519 รวมทั้งสิ้นเป็นเงินบาทประมาณ 400 ล้านบาท และเงินตราต่างประเทศประมาณ 832 ล้านบาท ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเงินที่จะกู้จากแหล่งต่างประเทศในอัตราดอกเบี้ยต่ำเป็นพิเศษประมาณ 400 ล้านบาท เพื่อให้กู้แก่กิจการอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เงินลงทุนมาก และมีผลกำไรในอัตราต่ำหรือผลตอบแทนต่ำ ซึ่งการ

จัดหาเงินทุนทั้งหมดนี้รัฐบาลจะเป็นผู้ค้ำประกันเท่าที่จำเป็น และจะต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งบรรษัทฯ เมื่อให้สามารถขยายทุนและการกู้ยืมของบรรษัทได้

3. อุตสาหกรรมขนาดย่อม ประมาณร้อยละ 93 ของโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กซึ่งมีเงินทุนน้อยกว่าหนึ่งล้านบาท โดยเหตุที่อุตสาหกรรมขนาดย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ต่อไป และสามารถที่จะส่งเสริมให้เป็นสินค้าขายออกได้บ้าง บางประเภท รัฐจึงมีนโยบายที่จะให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีอยู่แล้วและที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป ตามโครงการที่สำคัญดังต่อไปนี้

3.1 การให้บริการแก่อุตสาหกรรมขนาดย่อม โดยเหตุที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดย่อมยังขาดความรู้ความชำนาญในด้านการผลิต การจัดการและช่างฝีมืออยู่เป็นอย่างมาก จึงได้จัดตั้งสถาบันบริการขนาดย่อมขึ้นตั้งแต่ปี 2510 โดยได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนพิเศษสหประชาชาติ ในระยะที่ 1 สิ้นสุดในปี 2515 และจะได้รับความช่วยเหลือต่อไปอีกในระยะที่ 2 เป็นเวลา 3 ปี จนถึงสิ้นปี 2518 โดยจะให้บริการด้านวิชาการและช่วยฝึกอบรม การออกแบบเครื่องจักร การผลิตเครื่องจักรตัวอย่าง และการฝึกอบรมด้านการจัดการและเทคนิคการผลิต ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับลู่ทางความเจริญในอนาคตของอุตสาหกรรมขนาดย่อม และส่งเสริมอุตสาหกรรมบางประเภทเป็นพิเศษ เช่น ประเภทวิศวกรรมขนาดเบา และจะขยายงานการส่งเสริมให้กว้างขวางไปในส่วนภูมิภาคเริ่มด้วยภาคเหนือก่อน คาดว่าจะสามารถให้บริการทางเทคนิคและวิชาการ รวมทั้งการฝึกอบรมและช่วยเหลืออุตสาหกรรมขนาดย่อมได้ปีละไม่ต่ำกว่า 300 ราย

3.2 การส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งออก เพื่อส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมให้เป็นสินค้าออก ซึ่งเป็นการขยายตลาดให้แก่อุตสาหกรรมไทย และเป็นส่งเสริมให้เกษตรกรในภูมิภาคสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวมากขึ้น พร้อมทั้งเป็นการสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดย่อมให้สามารถผลิตสินค้าได้มากและในราคาที่ถูกลง เป็นการสร้างพื้นฐานให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถผลิตสินค้าได้มากและในราคาที่ถูกลง เป็นการสร้างพื้นฐานให้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ต่อไป รัฐบาลจะได้จัดตั้งโครงการเร่งส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมเพื่อส่งออกในรูปองค์การของรัฐขึ้น โดยปรับปรุงในด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าหัตถกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดต่างประเทศและนักท่องเที่ยว จัดหาสถานที่แสดงและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมให้เหมาะสมและกว้างขวางยิ่งขึ้น พร้อมทั้งให้การฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ ดังนั้น จะได้รวมงานออกแบบร้านไทยอุตสาหกรรม โรงงานบางกอกเย็บสานอุตสาหกรรม และโรงงานเครื่องเงินเชียงใหม่ไว้ในหน่วยงานดังกล่าวเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 บริการให้เงินกู้แก่อุตสาหกรรมขนาดย่อม การขาดเงินทุนเพื่อประกอบการอุตสาหกรรมเอกชนโดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดย่อมของคนไทยเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง

ประการหนึ่ง โครงการนี้จะขยายความช่วยเหลือแก่อุตสาหกรรมแต่ขาดเงินทุน และให้ความช่วยเหลือแก่อุตสาหกรรมที่ต้งขึ้นแล้วกลับไปปรับปรุงกิจการให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดตั้งสำนักงานเงินกู้เพื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อมขึ้นตั้งแต่ปี 2507 แล้ว ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อม ซึ่งดำเนินการโดยได้รับงบประมาณเป็นเงินรวมทั้งสิ้น 42.5 ล้านบาท ซึ่งนำไปสมทบกับธนาคารกรุงไทยในอัตราส่วน 1 : 3 ขณะนี้ได้ให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมกู้ไปแล้ว 533 ราย เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 139.60 ล้านบาท

ในระยะของแผนฯ ฉบับนี้ คาดว่าจะให้เงินกู้ได้ปีละไม่ต่ำกว่า 30 ล้านบาท โดยจะได้ขยายการให้เงินกู้สำหรับเช่าซื้อเครื่องจักร และให้เงินกู้แก่ผู้ประกอบการไฟฟ้าสัมปทานเอกชนปีละ 5 ล้านบาทด้วย นอกจากนี้เพื่อให้การบริหารงานของสำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จะได้พิจารณาปรับปรุงระบบการดำเนินงานของสำนักงานใหม่ โดยได้รับความร่วมมือจากบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม

4. นิคมอุตสาหกรรม เนื่องจากเอกชนได้ประสบปัญหาเรื่องการหาที่ดิน เพื่อจัดตั้งโรงงานอยู่มาก ในแผนฯ ฉบับที่ 2 รัฐได้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นที่บางชัน ในเนื้อที่ 706 ไร่ ให้เอกชนได้เช่าสร้างโรงงานเสร็จเรียบร้อย และมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปอยู่อาศัยบ้างแล้ว ในแผนฯ ฉบับที่ 3 นี้ เขตและนิคมอุตสาหกรรมยังมีความสำคัญอย่างเร่งด่วน เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านบริการสาธารณูปโภคแก่โรงงาน และความเรียบร้อยของบ้านเมือง รัฐจะได้พิจารณาจัดตั้งสำนักงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบในเรื่องนี้โดยเฉพาะ อยู่ภายใต้ควบคุมของคณะกรรมการระดับชาติคณะหนึ่ง ทำหน้าที่พิจารณาศึกษากำหนด และเสนอแนะแก่รัฐบาล หรือดำเนินการเกี่ยวกับการกำหนดเขต และจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งย่านการค้าเสรี เขตอุตสาหกรรมส่งออก และจะได้รวมนิคมอุตสาหกรรมบางชันไว้ในการดำเนินงานของหน่วยงานนี้ด้วย ทั้งนี้ จะได้เร่งรัดโครงการนี้ให้สำเร็จโดยรวดเร็วที่สุดในระยะของแผน

5. การเพิ่มผลผลิต โครงการนี้มีวัตถุประสงค์จะยกมาตรฐานการบริหารและสมรรถภาพการผลิตปัจจุบันให้สามารถผลิตได้เพิ่มขึ้น โดยการจัดฝึกอบรมในด้านวิชาการทุกระดับ ในปี 2505 ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนพิเศษสหประชาชาติจัดตั้งศูนย์เพิ่มผลผลิตภายใต้การควบคุมของกระทรวงอุตสาหกรรม ดำเนินการฝึกอบรมผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ นักวิชาการจากองค์กรและวิสาหกิจเอกชน ในระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ศูนย์เพิ่มผลผลิตได้ขยายงานออกไปในด้านให้คำปรึกษาแนะนำแก่อุตสาหกรรมยิ่งขึ้น โดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำปรึกษาแนะนำในด้านการจัดการ การบัญชี และวิศวกรรมแก่กิจการอุตสาหกรรมตามแบบธุรกิจ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น ในปี 2516 ความช่วยเหลือจากกองทุนพิเศษสหประชาชาติสำหรับโครงการนี้จะสิ้นสุดลง ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 3 รัฐจะได้ขยายงานด้านการเพิ่มผลผลิตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเพิ่มให้บริการด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบข้อมูลทางการจัดการด้วย

6. การศึกษาค้นคว้าและวิจัยทางวิทยาศาสตร์เพื่อการอุตสาหกรรม เพื่อศึกษาหาเส้นทางพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการอุตสาหกรรมให้ได้ผลอย่างจริงจัง และทำการเผยแพร่ให้เอกชนผู้สนใจในการลงทุนได้ทราบ รัฐจะได้ดำเนินการค้นคว้าและวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ มีดังนี้

1) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย จะได้ทำการวิจัยวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์ต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสถานวิจัยเทคนิควิทยา (TRI) ได้รับความช่วยเหลือจากกองทุนพิเศษสหประชาชาติตั้งตั้งแต่ปี 2507 เป็นต้นมา และจะสิ้นสุดลงในปี 2516 เพื่อให้การริเริ่มและส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นโดยใช้วัตถุดิบจากภายในประเทศ และให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจส่วนรวม ขณะเดียวกันหาทางแก้ไขปัญหาล่าช้าและอุปสรรคในทางวิชาการของอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้ว ทั้งนี้ ในระยะของแผน จะได้นำนโยบายในด้านเทคนิควิทยาทางอาหาร และอุตสาหกรรมเคมี เป็นอันดับแรก ส่วนการค้นคว้าวิจัยทางด้านอื่นๆ จะได้ให้ความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควบคู่กันไป

2) กรมวิทยาศาสตร์ จะได้ดำเนินการค้นคว้าศึกษาวิเคราะห์และวิจัยวิทยาศาสตร์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมให้เกิดมีขึ้น และเพิ่มพูนประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น ทำการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับบริการกำจัดน้ำทิ้งอุตสาหกรรม บริการเทคนิคแก่ผู้ประกอบการ และกระบวนการเพื่ออุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์วัสดุก่อสร้าง ทดสอบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ให้บริการและพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารและพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา วิเคราะห์วัตถุดิบเพื่ออุตสาหกรรมกระดาษ เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาล่าช้าและอุปสรรคแก่โรงงาน รวมทั้งประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงโรงงานที่ประสบความเดือดร้อน ได้แก่ ปัญหากลิ่น คับ และน้ำทิ้งอุตสาหกรรม

7. การจัดวางมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม งานด้านนี้มีความจำเป็นต่อการส่งเสริมและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในประเทศ เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือของประชาชนผู้บริโภค และเพื่อจัดการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมและการเอาเปรียบผู้บริโภคบริโภค รวมทั้งเป็นการสนับสนุนให้มีการส่งผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศอีกด้วย

สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรม กรมวิทยาศาสตร์ได้เริ่มงานออกกำหนดมาตรฐานตั้งแต่ปี 2510 เป็นต้นมา จนถึงปี 2514 จัดทำกำหนดมาตรฐานประกาศใช้แล้ว 17 มาตรฐาน โดยพิจารณาจากผลิตภัณฑ์ที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคบริโภค ผลิตภัณฑ์ที่ต้องมีมาตรฐานอุตสาหกรรม เช่น ผลิตภัณฑ์จากโรงงานที่ได้รับการส่งเสริมตามพระราชบัญญัติการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม นอกจากงานด้านการกำหนดมาตรฐานแล้ว ยังพิจารณารวมถึงการ

อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานตราติดไว้กับผลิตภัณฑ์ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ มีเป้าหมายว่าจะสามารถประกาศจำนวนมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ได้ประมาณ 505 มาตรฐาน ทั้งนี้ ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากองค์การพัฒนาอุตสาหกรรมของสหประชาชาติ ในด้านผู้เชี่ยวชาญทุนฝึกอบรม และเครื่องมืออุปกรณ์ตั้งแต่ปี 2514 ถึงปี 2517

8. ศูนย์สารสนเทศอุตสาหกรรม ในปัจจุบันข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอุตสาหกรรมยังขาดความสมบูรณ์และที่มีอยู่ก็กระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ ทั้งในหน่วยราชการและในวิสาหกิจเอกชน ทั้งนี้ เนื่องจากขาดหน่วยงานซึ่งเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ จึงจะได้จัดตั้งศูนย์สารสนเทศอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแหล่งกลางในการประมวลข้อมูลเกี่ยวกับอุตสาหกรรมเป็นบริการให้แก่หน่วยราชการและวิสาหกิจต่อไป

9. การพัฒนาอุตสาหกรรมส่วนภูมิภาค ขณะนี้อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังตั้งอยู่ในบริเวณจังหวัดพระนครและธนบุรี จึงสมควรกระจายอุตสาหกรรมไปยังส่วนภูมิภาค โดยขยายงานด้านบริหารของกระทรวงอุตสาหกรรมไปยังส่วนภูมิภาค กับทั้งให้อุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นในภูมิภาคได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษเกี่ยวกับเงินกู้ของบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรม และให้ได้รับสิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุน ได้รับบริการสาธาณูปโภคของรัฐ เช่น ไฟฟ้า ประปา เป็นต้น โดยสะดวกซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ เพิ่มปริมาณการผลิต รายได้ ตลอดจนปริมาณการมีงานทำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมตลาดสำหรับผลิตผลทางเกษตร ให้แก่ประชาชนต่างจังหวัดของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น

10. การควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการระบายน้ำ อากาศเสีย อนามัย และความปลอดภัยในทางอุตสาหกรรม ในปัจจุบันปรากฏว่า โรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น และได้มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโรงงานในด้านการระบายน้ำเสีย อากาศเสีย และสิ่งทิ้งอุตสาหกรรมอื่นๆ รวมทั้งในด้านความปลอดภัยในการใช้เครื่องจักรและอนามัยของคนงาน เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ กระทรวงอุตสาหกรรมจะได้ขยายงานในด้านการควบคุมตรวจตราดูแลในเรื่องดังกล่าวให้กว้างขวางและทั่วถึง นอกจากนี้จะได้ศึกษาและวิจัยการกำจัดน้ำทิ้งอุตสาหกรรม โดยทำการสำรวจวิเคราะห์ พิจารณาออกแบบเครื่องกำจัดน้ำทิ้งให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและการปฏิบัติของโรงงานในการดำเนินงานขจัดน้ำทิ้งแก่โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ อีกด้วย

11. การจดทะเบียนเครื่องจักรเพื่อการจำหน่าย การจดทะเบียนเครื่องจักรทั่วประเทศจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม เนื่องจากสามารถนำเครื่องจักรไปจำหน่ายได้และยังสามารถแลกเปลี่ยนเครื่องจักรในวงงานอุตสาหกรรมกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้มีการใช้เครื่องจักรอย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ รัฐจะได้เร่งรัดพระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักรออกบังคับใช้และอำนวยความสะดวกจดทะเบียนเครื่องจักรแก่อุตสาหกรรมต่างๆ ต่อไป

12. การค้นคว้าฝึกอบรมและสาธิตเกี่ยวกับการปรับปรุงประสิทธิภาพโรงสีข้าว อุตสาหกรรมสีข้าวเป็นอุตสาหกรรมจากผลิตผลทางเกษตรที่สำคัญที่สุดของประเทศ โรงสีข้าวทั่วประเทศ จำนวน 21,977 โรง เป็นโรงสีชนิดบดกลบเป็นรำ 17,016 โรง ส่วนโรงสีที่เข้าขนาดมาตรฐานมีอยู่เพียง 4,961 โรง โรงสีข้าวเหล่านี้ได้ตั้งกระจายอยู่ตามท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ส่วนมากเป็นโรงสีขนาดเล็ก มีประสิทธิภาพในการสีข้าวต่ำมาก จึงเป็นการสมควรปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงสีข้าวเหล่านี้โดยจะได้ศึกษาหาหนทางจัดตั้งศูนย์ค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับการสีข้าว เพื่อให้เป็นสถานีตัวอย่างและให้การฝึกอบรมสาธิตในเรื่องการสีข้าว จะได้ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อให้โครงการดังกล่าวนี้สัมฤทธิ์ผล

13. การส่งเสริมวิชาการสิ่งทอ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ที่ผ่านมามีอุตสาหกรรมสิ่งทอได้มีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เมื่อรวมจำนวนโรงงานทั้งหมดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมสิ่งทอแล้ว จะมีโรงงานประมาณ 500 กว่าโรง มีคนงานทำงานไม่ต่ำกว่า 30,000 คน โรงงานเหล่านี้กำลังประสบปัญหาเรื่องช่างฝีมือเป็นอย่างมาก กระทรวงอุตสาหกรรมจะได้ขยายงานด้านส่งเสริมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยดำเนินการทดลองค้นคว้าให้บริการทางวิชาการ ฝึกอบรมทดสอบคุณภาพ ส่งเสริมการออกแบบ ปรับปรุงคุณภาพ และรวบรวมแพร่สถิติข่าวสารเกี่ยวกับอุตสาหกรรมสิ่งทอแก่โรงงานกับอุตสาหกรรมสิ่งทอต่างๆ ในระยะของแผนนี้คาดว่าจะสามารถฝึกอบรมช่างในระดับต่างๆ ได้ปีละประมาณ 300 คน โครงการนี้จะได้ขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อให้งานได้ผลดียิ่งขึ้น

14. การรักษาเสถียรภาพของอุตสาหกรรมน้ำตาล การส่งน้ำตาลทรายออกไปจำหน่ายต่างประเทศจะมีความสำคัญอย่างหนึ่งในระยะเวลาของแผนฉบับนี้ พร้อมกันนั้นยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้ทั้งแก่ชาวไร่อ้อยและผู้ประกอบการในโรงงานน้ำตาล รัฐจะให้ความช่วยเหลือแก่ชาวไร่อ้อยในด้านสินเชื่อและบริการทางวิชาการต่อไป กับจะได้เจรจาทำสัญญาขายระยะยาวกับต่างประเทศด้วย อีกประการหนึ่งรัฐจะได้รับการรักษาไว้ซึ่งราคาน้ำตาลทรายภายในประเทศให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมและมีให้ขึ้นลงมากนัก

อุตสาหกรรมเอกชนที่มีความสำคัญสูง

อุตสาหกรรมเอกชนที่อยู่ในลำดับความสำคัญอันดีสูง สมควรได้รับการเร่งรัดพัฒนาให้มีความก้าวหน้าหรือเพิ่มขยายการผลิตขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ โดยได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลตามความจำเป็นและเหมาะสมเป็นเฉพาะกรณี ได้แก่ อุตสาหกรรมเอกชน ดังต่อไปนี้

1. อุตสาหกรรมแต่งและถลุงแร่ การผลิตแร่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ ส่งออกในรูปแบบสินแร่ เกือบทั้งสิ้นปัจจุบันมีโรงงานถลุงแร่ภายในประเทศเฉพาะดีบุกเท่านั้น ส่วนอุตสาหกรรมถลุงเหล็กจากภายในประเทศก็มีขนาดเล็กมาก ฉะนั้น รัฐจะสนับสนุนให้เกิดอุตสาหกรรมถลุงแร่ที่

ใช้สินแร่ภายในประเทศ ทั้งนี้ รวมถึงอุตสาหกรรมแต่งแร่ขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแร่พลูออไรต์ เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มมูลค่าของสินแร่อีกด้วย

2. อุตสาหกรรมประเภทอาหาร รัฐจะส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทนี้เป็นพิเศษ เพื่อให้เป็นการขยายตลาดด้านเกษตรกรรม และเพื่อประโยชน์ในการทำรายได้ให้แก่ประเทศด้วย

ส่งออก อุตสาหกรรมประเภทนี้สามารถจะขยายตัวไปได้อีกมาก เพราะมีความต้องการทั้งภายใน และภายนอกประเทศอยู่แล้ว อุตสาหกรรมดังกล่าว ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมน้ำมันพืช และอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ เป็นต้น

3. อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล เพื่อส่งเสริมสินค้าทุนให้สามารถผลิตได้ภายในประเทศมากขึ้น ในแผนฯ ฉบับนี้ รัฐจะให้ความสำคัญแก่อุตสาหกรรมเครื่องจักรกล คือ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักร อุตสาหกรรมผลิตเครื่องมือกล อุตสาหกรรมผลิตส่วนประกอบรถยนต์ อุตสาหกรรมผลิตโทรทัศน์และอุปกรณ์ อุตสาหกรรมผลิตส่วนประกอบและอะไหล่ยานพาหนะ และ อุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้า เพื่อเป็นการขยายการจ้างแรงงานและลดสินค้าเข้าให้ลดลง และอุตสาหกรรมผลิตอุปกรณ์ไฟฟ้า เพื่อเป็นการขยายการจ้างแรงงานและลดสินค้าเข้าให้ลดลงกับทั้งเป็นการสร้างรากฐานให้อุตสาหกรรมหลักสามารถเกิดได้เร็วขึ้น

4. อุตสาหกรรมเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีปิโตรเลียม เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมพื้นฐานด้านเคมีให้เกิดขึ้นในประเทศ ในแผนฯ ฉบับนี้ รัฐจะให้ความสำคัญแก่อุตสาหกรรมประเภทผลิตสารเคมีและผลิตภัณฑ์เคมีทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เคมีปิโตรเลียม รัฐบาลได้อนุมัติให้บริษัทต่างประเทศจัดตั้งกิจการแล้ว คาดว่าจะจะมีการลงทุนประมาณ 6,000 ล้านบาท และจะเปิดดำเนินการได้ในปี 2519

5. อุตสาหกรรมรีดและถลุงเหล็ก ความต้องการเหล็กและเหล็กกล้าภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการสั่งเข้าปีละเป็นจำนวนมาก ฉะนั้น เพื่อให้อุตสาหกรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้น รัฐจะให้การส่งเสริมเป็นพิเศษแก่อุตสาหกรรมผลิตเหล็กรีดเย็น ในระยะของแผนเพื่อเป็นการนำไปสู่การถลุงเหล็กจากสินแร่ในระยะต่อไป อัตราการผลิตเหล็กรีดเย็นนี้ได้กำหนดไว้ไม่ต่ำกว่า 500,000 ตัน และจะทำการส่งเสริมให้มีเฉพาะโรงเดียวก่อน

6. อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สัตว์ เป็นอุตสาหกรรมที่จะได้เร่งรัดในลำดับความสำคัญสูง จะได้พยายามส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สัตว์ให้สอดคล้องกับธุรกิจการเกษตร โดยเฉพาะ การเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อให้สามารถผลิตเพื่อส่งออกให้ได้มากขึ้น นอกจากนี้ก็มีอุตสาหกรรมประเภทหมอนไหมที่ควรได้รับการส่งเสริมยิ่งขึ้น

7. **อุตสาหกรรมผลิตรถยนต์** ในปัจจุบันมีโรงงานประกอบรถยนต์ 9 โรง กำลังผลิตรวมกันประมาณ 2,000-2,500 คันต่อเดือน ส่วนประกอบที่ผลิตในประเทศยังต่ำอยู่มาก รัฐจึงมีนโยบายจะส่งเสริมให้โรงงานประกอบรถยนต์เหล่านี้แปรสภาพเป็นโรงงานผลิตโดยให้ใช้ส่วนประกอบที่ผลิตในประเทศไม่ต่ำกว่าร้อยละ 25 ของมูลค่ารวมทั้งหมด โดยจะให้ความสนับสนุนด้านภาษีอากร

8. **อุตสาหกรรมอื่น ๆ** อุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่ควรสนับสนุนเป็นพิเศษ ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม ที่ใช้วัตถุดิบหรือแรงงานในประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมกระดาษ หนังสือพิมพ์ ทำของเล่น ทำเฟอร์นิเจอร์ และฟอกหนัง เป็นต้น ทำให้โรงงานไม่สามารถดำเนินการอยู่ได้ด้วยรายได้ของตัวเอง ฉะนั้น ในแผนฉบับที่ 3 จะเร่งรัดการสำรวจเพื่อตรวจหาน้ำมันดิบและแก๊สธรรมชาติที่ลุ่มแอ่งเชียงใหม่ให้แล้วเสร็จ เพื่อทราบผลเป็นที่แน่นอนภายในปี 2516 นี้ ในวงเงินงบประมาณ 4.50 ล้านบาท บริเวณที่จะทำการสำรวจ ดังกล่าวนี้ คลุมพื้นที่เชียงใหม่ และลำพูน บริเวณต่อเนื่องระหว่างอำเภอสันกำแพง สารภีและสันป่าตอง ส่วนการผลิตน้ำมันดิบและกลั่นน้ำมันดิบที่แอ่งฝาง แม่สูนหลวง และไชยปราการนั้น จะรักษางานเดิมไว้ ในวงเงินงบประมาณไม่เกินปีละ 12 ล้านบาท เมื่อสิ้นปี 2516 หากผลปรากฏว่าไม่มีแหล่งน้ำดิบที่ลุ่มแอ่งเชียงใหม่ พอที่จะป้อนโรงงานให้ดำเนินการโดยไม่ขาดทุนต่อไปได้ จะพิจารณายุติการดำเนินการตามที่เหมาะสมต่อไป

2. โรงงานทอกระสอบ โรงงานทอกระสอบของรัฐ 3 แห่ง มีกำลังผลิตรวมกันประมาณ 30 ล้านใบต่อปี ปัจจุบันอุตสาหกรรมเอกชนสามารถผลิตสนองความต้องการในประเทศได้อย่างเต็มที่ ฉะนั้น เพื่อให้โรงงานของเอกชนได้มีความสำคัญแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทนี้ยิ่งขึ้น โรงงานทอกระสอบของรัฐจะไม่ทำการขยายกำลังผลิต แต่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของการผลิตให้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน จะได้พิจารณารวมการบริหารงานของรัฐวิสาหกิจทั้ง 3 เข้าด้วยกัน โดยให้ทำหน้าที่เป็นแหล่งซื้อวัตถุดิบที่สำคัญตามโครงการส่งเสริมปอด้วย ในแผนนี้จะสนับสนุนโครงการซื้อปอของบริษัทกระสอบอีสาน จำกัด ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตรและธนาคารเพื่อการเกษตรฯ อีกด้วย ส่วนโรงงานกระสอบใดที่มีเอกชนประสงค์จะรับไปดำเนินการรัฐจะได้พิจารณา จั ก า ห นั ก ย ไ ห้ เอกชนรับไปดำเนินการเป็นราย ๆ ไป

3. **โรงงานน้ำตาล** โรงงานน้ำตาลทรายของรัฐบาลมีอยู่ 4 โรง มีกำลังผลิตรวมกันประมาณ 1 ใน 3 ของกำลังผลิตทั้งประเทศ ปัจจุบันโรงงานน้ำตาลของเอกชนสามารถผลิตได้เกินความต้องการภายในประเทศ และบางปียังมีปัญหาเกี่ยวกับตลาดส่งออกอยู่มาก ดังนั้น ในระยะของแผนฉบับนี้ โรงงานน้ำตาลของรัฐจะไม่เพิ่มกำลังผลิตให้สูงขึ้น แต่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง พร้อมกันนี้จะได้พิจารณารวมการดำเนินงานของทั้ง 4 โรงงานให้เข้ามาอยู่ภายใต้การบริหารงานอันเดียวกัน และทำการผลิตน้ำตาลส่วนหนึ่งส่งให้ตามข้อตกลงที่

บทที่ 10

การพาณิชย์และบริการ

.....

การพาณิชย์เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจระบบวิสาหกิจเสรี เพื่อทำการจำหน่ายผลิตผลไปยังผู้ใช้และผู้บริโภค และก่อให้เกิดการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่างๆ ให้ทั่วถึง ทั้งภายในและต่างประเทศ ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 2 รัฐดำเนินนโยบายการพาณิชย์โดยให้ออกชนมืบทบาทในการพัฒนาด้วยอย่างแท้จริง รัฐจึงทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การพาณิชย์ยิ่งขึ้น สำหรับโครงการที่ได้จัดสรรงบประมาณให้เป็นกรณีพิเศษในสาขานี้ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ที่สำคัญ คือ โครงการส่งเสริมอาชีพของคนไทย โดยให้เงินกู้เพื่อทำการค้าปลีกแก่ร้านค้าย่อยของคนไทย ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปลายปี 2511 เป็นต้นมา

ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 2 ได้มีปัญหาค่าเสียเปรียบหรือการค้าขาดดุล ในปี 2510-2513 ดุลการค้าไทยเสียเปรียบประมาณ 8,150 ล้านบาท 10,650 ล้านบาท 11,298 ล้านบาท และ 12,258 ล้านบาท ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากสินค้าออกที่สำคัญของไทย เช่น ข้าว และพืชผลทางเกษตรบางชนิดประสบปัญหาด้านราคากับทั้งประเทศไทย ขยายสินค้าทุกชนิดให้ตลาดต่างประเทศได้น้อยลง พร้อมกันนั้นความจำเป็นทางด้านการพัฒนาประเทศและการเพิ่มรายได้ของประชาชน บางกลุ่มทำให้สินค้าเข้าเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รัฐได้ดำเนินการในเรื่องนี้ไปแล้วหลายประการ ในปี 2514 ที่สำคัญก็คือ 1) การเพิ่มอัตราพิภพศุลกากรแก่สินค้าบางประเภท และ 2) ยกเลิกค่าฟรีเมีย่มข้าวส่งออกสำหรับข้าวชนิดตั้งแต่ 10% ลงมา เพื่อลดราคาขายข้าวในต่างประเทศและพยุงราคาข้าวภายในประเทศให้สูงขึ้น การวางนโยบายการพาณิชย์และบริการในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มุ่งที่จะปรับปรุงบริการต่างๆ ได้แก่ บริการตลาด การประกันภัย และการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้อำนวยความสะดวกในทางเศรษฐกิจให้มากขึ้น เพื่อให้เพิ่มรายได้แก่ประชาชนและของรัฐและเพื่อช่วยแก้ไขดุลการค้า เสียเปรียบให้ลดน้อยลง

วัตถุประสงค์

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการพาณิชย์และบริการ มีดังต่อไปนี้ คือ

1. ปรับปรุงดุลการค้าเสียเปรียบให้ลดลง โดยการส่งเสริมสินค้าขาออกทั้งด้านเกษตรและอุตสาหกรรม ตลอดจนส่งเสริมบริการต่างๆ ที่นำรายได้เข้ามาสู่ประเทศ ได้แก่ การท่องเที่ยว

และบริการต่างๆ ในด้านการพาณิชย์ให้มากขึ้น ทั้งนี้ ได้กำหนดเป้าหมายของการส่งออกให้เพิ่มขึ้นและสั่งสินค้าเข้าให้ลดลงเป็นลำดับ

2. จัดช่วยเหลือผู้ผลิตให้จำหน่ายสินค้าได้ในราคาที่เหมาะสม
3. ส่งเสริมระบบการตลาดและการค้าให้เป็นที่ไปอย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการเอาเปรียบของคนกลาง
4. ส่งเสริมตลาดการค้าของสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้กว้างขวางและมีเสถียรภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแสวงหาตลาดต่างประเทศเพิ่มเติมและขยายปริมาณขายในตลาดที่มีอยู่แล้ว
5. ส่งเสริมให้คนไทยประกอบการค้าให้เป็นอาชีพที่เป็นลำดับ
6. ประสานงานด้านการจำหน่ายกับการผลิตให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพื่อเร่งรัดการเพิ่มผลผลิตเกษตร โดยเฉพาะประเภทที่มุ่งเร่งรัดเพื่อการส่งออก

นโยบาย

เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ข้างต้น รัฐจะดำเนินนโยบายดังต่อไปนี้

1. รัฐจะยึดถือนโยบายวิสาหกิจเสรี โดยสนับสนุนให้เอกชนประกอบการค้าภายใต้ระบบการแข่งขันที่เหมาะสม ทั้งนี้ รัฐจะกำหนดนโยบาย วางแผนและให้บริการต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ธุรกิจการพาณิชย์อย่างแท้จริง
2. รัฐจะไม่จัดตั้งรัฐวิสาหกิจการพาณิชย์ที่ไม่จำเป็นขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะเป็นการแข่งขันกับเอกชน ส่วนรัฐวิสาหกิจการพาณิชย์ที่ดำเนินการอยู่แล้ว จะได้ทบทวนและศึกษาวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง เพื่อกำหนดนโยบายให้แน่นอนว่ารัฐวิสาหกิจใดควรจะปรับปรุงให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาตลาดต่อไป
3. ประสานนโยบายการเงิน การคลัง และการพาณิชย์ให้สัมพันธ์สอดคล้องกัน เพื่อส่งเสริมการผลิตและการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเพิ่มสินค้าส่งออกให้มากขึ้น
4. จัดให้มีการศึกษาวิจัยการผลิตและการตลาดของสินค้าแต่ละประเภท เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการผลิต การตลาด ตลอดจนการส่งออกของสินค้านั้นๆ ให้มีประสิทธิภาพและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด

5. ส่งเสริมการส่งออกสินค้าออกไปจำหน่ายต่างประเทศ โดยทำการหาตลาดในต่างประเทศ เพื่อหาทางจำหน่ายผลผลิตทางเกษตรและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้มากขึ้น จะจัดให้มีบริการโฆษณาสินค้าไทยและมาตรการช่วยเหลือการส่งออก ตลอดจนส่งเสริมและจัดระเบียบของผู้ส่งสินค้าออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศให้รัดกุมยิ่งขึ้น และให้สามารถแข่งขันกับสินค้าจากประเทศอื่นได้

6. ส่งเสริมประชาชนให้ใช้สินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตได้ภายในประเทศ เพื่อเป็นการขยายตลาดภายในประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

7. สนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร เช่น สถาบันเกษตรกร สหกรณ์ สมาคมต่างๆ เป็นต้น เพื่อประโยชน์แก่การจัดระบบตลาดระดับไร่นา และเป็นแหล่งที่จะประสานงานระหว่างการผลิต และการจำหน่ายให้เป็นผลดียิ่งขึ้น

8. รัฐจะส่งเสริมกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักธุรกิจที่เกี่ยวข้องของเอกชน โดยรัฐจะเป็นผู้จัดสรรสภาพการสิ่งแวดลอมภายในประเทศเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวมากขึ้น และจะทำให้นักท่องเที่ยวได้เกิดความพอใจและปลอดภัย พร้อมกันนั้นก็จะได้บำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น ตามลำดับ

9. รัฐจะส่งเสริมธุรกิจที่ประกอบการเกี่ยวกับบริการต่างๆ ให้ดีขึ้น เพื่อเป็นการลดต้นทุนสินค้าและบริการ อันจะสามารถอำนวยความสะดวกแก่การพาณิชย์ และเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ

การพาณิชย์

ประเทศไทยมีการส่งสินค้าเข้ามามากกว่าส่งสินค้าออกตลอดมาในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 2 การค้าขาดดุลมีมูลค่าประมาณ 8,150 ล้านบาท ในปี 2510 และเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 12,258 ล้านบาท ในปี 2513 กล่าวคือ

มูลค่าสินค้านำเข้า มีประมาณ 21,813.3 ล้านบาท ในปี 2510 เพิ่มขึ้นเป็น 26,514 ล้านบาท ในปี 2513 สินค้าหมวดวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบและสินค้านำเข้าเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมาก คือ ประมาณร้อยละ 14 และ 13 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนสินค้าอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 4 ต่อปี ในมูลค่าสินค้านำเข้าทั้งหมดเมื่อปี 2514 ร้อยละ 20 เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ร้อยละ 26 เป็นสินค้าประเภทวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบ ร้อยละ 35 เป็นสินค้าประเภททุนร้อยละ 8 เป็นประเภทยานพาหนะและอะไหล่ ร้อยละ 8 เป็นสินค้าประเภทน้ำมันและน้ำมันหล่อลื่น และอีกร้อยละ 3 เป็นสินค้าประเภทอื่นๆ

ในระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 คาดว่าประเทศไทยจะยังคงมีการส่งสินค้าเข้าเพิ่มขึ้น แต่เพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่ลดลงหรือต่ำกว่าอัตราเพิ่มในระยะของแผนฯ ฉบับที่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าประเภทอุปโภคบริโภคจะมีมูลค่านำเข้าลดลง ทั้งนี้ ได้ประมาณมูลค่าสินค้านำเข้าประเภทที่สำคัญไว้ในระยะของแผน ดังนี้

มูลค่าสินค้าเข้าประเภท (ล้านบาท)	2515	2519
สินค้าอุปโภคบริโภค	5,200	5,450
สินค้าทุน	9,500.	10,700
สินค้าวัตถุดิบและอื่นๆ	12,250	14,550

มูลค่าสินค้าส่งออก เมื่อปี 2510 มีประมาณ 13,808 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 14,256 ล้านบาท ในปี 2513 สินค้าออกที่สำคัญก็คือ ข้าว ยาง ดีบุก ข้าวโพด ปอ และผลิตภัณฑ์แป้งมันสำปะหลัง ข้าวซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญที่สุดส่งออกไปได้ลดมูลค่าลงเรื่อยๆ ตลอดระยะเวลาของแผนฯ ฉบับที่ 2

มูลค่าสินค้าเข้าประเภท (ล้านบาท)	2515	2519
ผลิตผลเกษตร	11,000	13,670
ผลิตผลประมง	390	600
ผลิตผลป่าไม้	235	275
ผลิตผลเหมืองแร่	2,040	2,360
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	1,445	2,720
สินค้าอื่นๆ ที่แยกประเภทไม่ได้	2,245	3,316
รวม	17,355	22,951

ประมาณการส่งออกของสินค้าประเภทที่สำคัญ

ประเภทสินค้า	หน่วย	2515	2519
ข้าว	พันตัน	1,300	1,500
ยาง	พันตัน	312	383
ดีบุก	พันตัน	23	26
ปอ	พันตัน	350	300
ข้าวโพด	พันตัน	2,000	3,000
ปศุสัตว์	พันตัว	40	40
กุ้งทะเล	พันตัน	10	04
น้ำตาล	พันตัน	120	200
ผ้าไหม	ร้อยหลา	10,360	15,616
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	พันตัน	1,400	1,800
แร่ฟลูออไรต์	พันตัน	450	600
ผลไม้กระป๋อง	พันหีบ	2,200	5,000
ปูนซีเมนต์	พันตัน	400	400
ด้าย	พันตัน	2.5	15
ผ้า	ล้านหลา	10	16
เสื้อผ้าสำเร็จรูป	พันโหล	400	800
กระสอบ	ล้านใบ	25	25
ชิ้นส่วนนาฬิกา	พันชิ้น	900	1,500
กล่องนาฬิกา	พันชิ้น	500	2,500
กากน้ำมันพืช	พันตัน	26	170

ข้าว ปัญหาสำคัญที่สุดในการส่งออก ได้แก่ ปัญหาความต้องการในตลาดต่างประเทศ ลดลง อย่างไรก็ดี โดยที่ข้าวเป็นสินค้าสำคัญในระบบเศรษฐกิจของไทย ดังนั้น การพิจารณา

ดำเนินการ เพื่อให้สามารถส่งข้าวออกได้เพิ่มขึ้น จึงเป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วน การขยายตลาดข้าวของไทยนี้ พอดีจะมีคู่แข่งทางตลาดได้อีกบ้างได้แก่ ตลาดในทวีปแอฟริกา และตะวันออกกลาง เพื่อการนี้มีความจำเป็นต้องพิจารณาในด้านราคาเพื่อให้แข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้มากยิ่งขึ้น นอกจากตลาดดังกล่าวแล้ว การรักษาตลาดข้าวประจำ คือ มาเลเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง ก็เป็นเรื่องสำคัญ ส่วนตลาดอื่นๆ ในเอเชีย นั้น คาดว่าจะขยายเพิ่มเติมได้ไม่มาก จากในระดับปี 2512 ได้สำหรับตลาดยุโรปนั้นอาจมีช่องทางขยายตัวได้เพิ่มขึ้นบ้าง ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากประมาณการของตลาดที่มีอยู่ในขณะนี้ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าปริมาณข้าวส่งออกในปี 2519 จะมีจำนวน 1.5 ล้านตัน และได้ประมาณเป้าหมายการส่งออกของข้าวได้ดังนี้

เป้าหมายการส่งออกของประเทศไทย

	2512	2519
มาเลเซีย ฮ่องกง และสิงคโปร์	.56	.60
ตลาดอื่นๆในทวีปเอเชีย	.32	.30
ตลาดในทวีปยุโรป	.02	.10
ตลาดในทวีปแอฟริกา	.14	.20
ประเทศตะวันออกกลาง	.08	.15
ตลาดใหม่	-	.15
รวม (ล้านตัน)	1.02	1.50

ยาง ในปี 2512 ไทยส่งยางออกเป็นจำนวน 276,000 ตัน เปรียบเทียบกับจำนวนประมาณ 187,000 ตัน ในปี 2506 เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7.0 ต่อปี ตลาดที่สำคัญของยางไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมันตะวันตก อิตาลี และญี่ปุ่น ตลาดที่มีแนวโน้มซื้อจากไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ได้แก่ ญี่ปุ่น กล่าวคือ ในปี 2508 ญี่ปุ่นซื้อจากไทยเป็นจำนวน 54,178 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.7 ของปริมาณยางส่งออกทั้งหมด แต่ในปี 25123 ญี่ปุ่นซื้อจากไทยเป็นจำนวน 101,838 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 36.8 ของปริมาณยางส่งออกทั้งหมด ทางด้านการผลิตนั้น ในปี 2506 ไทยผลิตยางได้เป็นจำนวนประมาณ 198,000 ตัน ในปี 2512 ผลิตได้ประมาณ 282,000 ตัน หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 6.3 ต่อปีในปี 2519 คาดว่าไทยจะผลิตยางได้ประมาณ 400,000 ตัน เนื่องจากการขยายเนื้อที่เพาะปลูกมากขึ้นด้วย ดังนั้น จึงประมาณเป้าหมายการส่งออกในปี 2519 ไว้ว่าจะมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 383,000 ตัน

ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ในปี 2506 ประเทศไทยส่งผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังออกเป็นจำนวนประมาณ 427,000 ตัน เท่านั้น แต่ในปี 2513 ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังส่งออกมีปริมาณถึง 1,300,000 ตัน หรืออัตราเฉลี่ยร้อยละ 20 ต่อปี ตลาดที่สำคัญได้แก่ ประเทศเยอรมัน

ตะวันตก เนเธอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเบลเยียม ในจำนวนตลาดสำคัญนี้ปรากฏว่า ประเทศเนเธอร์แลนด์ และเยอรมันตะวันตกเป็นตลาดที่สำคัญซึ่งมีแนวโน้มการสั่งมันสำปะหลังจาก ไทยเพิ่มขึ้นมาก กล่าวคือ ในปี 2510 ประเทศทั้งสองซื้อเป็นจำนวน 253,385 ตัน และ 285,568 ตัน ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 32.4 และ 36.5 ของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ส่งออกทั้งหมด แต่ในปี 2512 ปริมาณซื้อเปลี่ยนเป็น 571,979 ตัน และ 179,361 ตัน ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 59.7 และ 18.4 ของปริมาณส่งออกทั้งหมด เมื่อพิจารณาจากด้านการตลาดแล้ว คาดว่าในปี 2519 จะสามารถส่งผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังออกได้เป็นจำนวนประมาณ 1,800,000 ตัน หรือเพิ่มขึ้นจากปี

2 5 1 3 เฉลี่ยร้อยละ 7 . 2

ปอ ประเทศไทยเคยส่งปอออกได้เป็นจำนวนถึง 483,300 ตัน ในปี 2509 แต่หลังจากนั้น ปริมาณการส่งออกลดลงเรื่อยๆ จนถึงประมาณ 256,000 ตัน ในปี 2512 ทั้งนี้ เนื่องมาจากความไม่แน่นอนของราคาปอประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง เนื่องจากผลผลิตปอของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นปอคุณภาพต่ำซึ่งตลาดต่างประเทศมีความต้องการน้อย ในปี 2519 คาดว่า ผลผลิตปอจะเป็นประมาณ 450,000 ตัน หรือเพิ่มในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.5 และเมื่อพิจารณาถึง ปริมาณการใช้ปอเพื่อผลิตกระสอบ ซึ่งใช้ประมาณปีละ 70,000–80,000 ตันแล้ว คาดว่าในปี 2519 ไทยจะมีปอเหลือส่งออกได้เป็นจำนวนประมาณ 300,000 ตัน ตลาดประจำที่สำคัญของ ปอไทย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น อังกฤษ เบลเยียม ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันตก และอิตาลี ตลาดที่มี แนวโน้มซื้อปอจากไทยเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ ในปี 2503 ญี่ปุ่นซื้อปอจากไทยเป็นจำนวน 13,523 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 22.0 ของปริมาณ ส่งออกทั้งหมด แต่ในปี 2512 ญี่ปุ่นซื้อปอจากไทยเป็นจำนวน 73,377 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 28.7 ของปริมาณส่งออกทั้งหมด

ข้าวโพด เป้าหมายการผลิตข้าวโพมมีจำนวน 3.5 ล้านตัน และจะส่งออกได้จำนวน 3.0 ล้านตัน ส่วนที่เหลืออีก 0.5 ล้านตัน สำหรับใช้ทำพันธุ์และใช้บริโภคภายในประเทศ ปริมาณการ ส่งออก 3.0 ล้านตัน แยกออกเป็นตลาดใหญ่ 2 ตลาด คือ ญี่ปุ่น และไต้หวัน ดังนี้

	2512	2514	2519
ญี่ปุ่น	0.49	1.00	1.50
ไต้หวัน	0.49	0.40	0.80
อื่นๆ	0.54	0.40	0.70
รวม (ล้านตัน)	1.48	1.80	3.00

เป้าหมายการส่งออกได้ประมาณจะเพิ่มมากขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้มีเหตุผลสรุปได้ดังนี้

- ก. ปริมาณผลผลิตจะเพิ่มขึ้นตามโครงการเร่งรัดการผลิต เนื่องจากก็มีข้าวโพดพันธุ์ดีอยู่แล้ว และสามารถขยายเนื้อที่เพาะปลูกได้อีก
- ข. เป้าหมายการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเป็น 3 ล้านตันนั้น ได้กำหนดจากสภาพความต้องการของตลาดในปัจจุบันและในอนาคต ความต้องการข้าวโพดยังสามารถเพิ่มขึ้นได้ทั้งในด้านอุตสาหกรรมสัตว์เลี้ยงที่เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10 ต่อปี และตลาดที่คาดหมายว่าสามารถจะเพิ่มได้มากขึ้น ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน และประเทศเอเชียอื่นๆ เช่น สิงคโปร์ ซึ่งข้าวโพดจากประเทศไทยอยู่ในฐานะได้เปรียบ และอยู่ในสภาพที่จะแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

กุ้งทะเล เป้าหมายการส่งกุ้งออกในปี 2519 เป็นจำนวนประมาณ 14,000 ตัน เพิ่มจากระดับปัจจุบันประมาณ 1 เท่าตัว หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 17 ต่อปี ตลาดสำคัญของกุ้งไทย คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ฮองกง และมาเลเซีย และประเทศในทวีปยุโรป ปริมาณการส่งออกของกุ้งไทยไปยังญี่ปุ่นประมาณร้อยละ 60 ของปริมาณการส่งออกทั้งหมด และคาดว่าปริมาณความต้องการกุ้งของตลาดในการส่งออก ซึ่งประมาณว่าจะเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 17 จึงน่าที่จะหาตลาดได้โดยไม่ยากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดญี่ปุ่นซึ่งเป็นตลาดใหญ่

ดีบุก ในปี 2513 ไทยส่งแร่ดีบุกออกเป็นจำนวนประมาณ 21,800 ตัน เทียบกับจำนวนประมาณ 23,400 ตัน ในปี 2512 หรือลดลงร้อยละ 6.8 ทั้งนี้ เนื่องจากภาวะด้านการใช้ดีบุกในตลาดสำคัญ เช่น ยุโรป และสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนแปลงไป คือ ปริมาณการใช้ดีบุกทั้งในยุโรปตะวันตก และสหรัฐ มีแนวโน้มในทางตกต่ำ ดังนั้น โดยที่ภาวะด้านตลาดของดีบุกอยู่ในสภาพไม่แจ่มใส คาดว่าปริมาณการส่งดีบุกออกในระยะต่อไปจะเพิ่มขึ้นไม่มากนัก คือประมาณว่า จะมีจำนวน 2 6 , 0 0 0 ตัน ในปี 2 5 1 9

น้ำตาล การส่งน้ำตาลออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ แต่เดิมได้มีโควต้าส่งออกกับสหรัฐอเมริกาและองค์การน้ำตาลระหว่างประเทศปีละประมาณ 50,000 ตัน แต่เนื่องจากในปี พ.ศ. 2514 น้ำตาลที่เหลือใช้ภายในประเทศมีจำนวนถึง 200,000 ตัน และการขอเพิ่มโควต้าทำได้ยากมาก รัฐบาลจึงมีมติให้ลาออกจากสมาชิกองค์การน้ำตาลระหว่างประเทศ และคาดว่าน้ำตาลเหลือใช้จะสามารถขายได้โดยทำสัญญาขายนอกภาคี ประมาณว่าในปี 2519 จะผลิตได้เป็นจำนวน 600,000 ตัน ความต้องการภายในประเทศจะเพิ่มขึ้นถึง 400,000 ตัน ทั้งนี้ จะมีน้ำตาลเหลือใช้ในรูปน้ำตาลดิบ ประมาณปีละ 200,000 ตัน ซึ่งควรจะได้เตรียมทำสัญญาเพื่อส่งออก เพราะต้นทุนการผลิตภายในประเทศต่ำลงเพียงพอที่จะแข่งขันกับราคาขายในตลาดโลกได้

ผ้าไหม มีโครงการที่จะเร่งรัดให้เพิ่มผลิตไหม เพื่อส่งออกให้ได้มากขึ้นเพราะมีลู่ทางที่จะขยายตลาดต่างประเทศได้มาก การผลิตไหมทั้งหมดตามโครงการเร่งรัดคาดว่าจะผลิตได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10.8 ต่อปี ในปี 2515 คาดว่าจะส่งออกได้ 1,036,000 หลา และเพิ่มขึ้นเป็น 1,561,600 หลา ในปี 2519

ฟลูออไรต์ ในปี 2513 ได้ส่งฟลูออไรต์ออกไปขายเป็นจำนวน 350,000 ตัน เปรียบเทียบกับจำนวน 15,900 ตัน ในปี 2506 หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 64.8 ต่อปี ตลาดที่สำคัญสำหรับฟลูออไรต์ของไทย ได้ประเทศญี่ปุ่น แร่ฟลูออไรต์นี้เป็นแร่ที่ยังมีลู่ทางในการขยายตลาดได้อีกมาก ดังนั้น จึงตั้งเป้าหมายการส่งออกไว้ในปี 2519 ประมาณ 600,000 ตัน หรืออัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี การผลิตฟลูออไรต์ให้สามารถส่งออกได้ตามเป้าหมาย 600,000 ตัน จำเป็นจะต้องวางโครงการช่วยเหลือในด้านขนส่งและในด้านแต่งแร่คุณภาพต่ำให้สูงขึ้น จึงจะส่งออกได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

ผลไม้กระป๋อง โรงงานผลไม้กระป๋องได้เริ่มผลิตเพื่อส่งออกในกลางปี 2510 ในปี 2513 มีโรงงานผลไม้กระป๋องที่เปิดดำเนินการอยู่ 2 โรง มีกำลังการผลิต 125,000 ตันต่อปี ซึ่งคิดเป็นผลไม้กระป๋องประมาณ 2.27 ล้านหีบ กำลังการผลิตในระยะปี 2515-2519 จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในปี 2519 จะมีกำลังการผลิต 312,000 ตัน (5.85 ล้านหีบ) ในปี 2513 ได้ส่งผลไม้กระป๋องไปต่างประเทศจำนวนประมาณ 800,000 หีบ มูลค่าประมาณ 60 ล้านบาท ในปี 2519 คาดว่าจะสามารถส่งออกได้ประมาณ 5 ล้านหีบ มูลค่า 350 ล้านบาท ในด้านความต้องการของตลาดต่างประเทศ คาดได้ว่าจะยังคงเพิ่มขึ้นในระยะข้างหน้า ในปัจจุบันความต้องการของตลาดโลกมีประมาณ 45 ล้านหีบ ตลาดที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา กลุ่มตลาดรวม และญี่ปุ่น

ปูนซีเมนต์ ในปี 2513 มีโรงงานปูนซีเมนต์ดำเนินการผลิต 4 โรง มีปริมาณการผลิต 2,625,000 ตัน ในปี 2515 โรงงานที่ก่อสร้างใหม่อีก 3 โรงงาน จะแล้วเสร็จและจะมีโรงงานปูนซีเมนต์รวมทั้งสิ้น 7 โรงงาน ซึ่งผลิตได้เกินความต้องการภายในประเทศ ในปี 2513 ได้ส่งปูนซีเมนต์ออกจำหน่ายต่างประเทศประมาณ 165,000 ตัน มูลค่าประมาณ 80 ล้านบาท ในปี 2519 คาดว่าจะสามารถส่งปูนซีเมนต์ออกได้ประมาณ 400,000 ล้านตัน มูลค่าประมาณ 100 ล้านบาท โดยขายในราคาที่ต่ำ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตรายอื่นๆ ได้

ตลาดที่สำคัญ ได้แก่ ลาว เวียดนาม เขมร และอินโดนีเซีย

ด้าย ปัจจุบันด้ายที่ผลิตได้เกินความต้องการของอุตสาหกรรมภายในประเทศนั้น ได้ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ คาดว่าในปี 2515 จะสามารถส่งด้ายออกได้ประมาณ 2,500 ตัน มูลค่าประมาณ 50 ล้านบาท ในปี 2519 คาดว่าจะสามารถส่งออกได้ประมาณ 15,000 ตัน มูลค่าประมาณ 1 2 0 ล้านบาท

ตลาดที่มีขนาดใหญ่และมีความต้องการค้าขายมาก ได้แก่ อินโดนีเซีย และประเทศใกล้เคียง ในเอเชีย อนาคตของการส่งค้าขายออกมีลักษณะค่อนข้างแจ่มใส เนื่องจากประเทศต่างๆ ในเอเชียมีแนวโน้มในการคุ้มครองอุตสาหกรรมทอผ้าของตนและจะมีการจำกัดปริมาณการนำเข้าประเทศ ส่วนค้าขายนั้น เป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของอุตสาหกรรมทอผ้าซึ่งจะได้รับการกีดกันน้อยกว่า

ผ้า ในปัจจุบันปรากฏว่าผ้าผลิตได้เกินความต้องการของตลาดภายในประเทศ จำเป็นต้องส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ คาดว่าปี 2515 จะสามารถส่งผ้าออกได้ประมาณ 10 ล้านหลา มูลค่าประมาณ 50 ล้านบาท และในปี 2519 สามารถส่งออกได้ประมาณ 16 ล้านหลา มูลค่าประมาณ 8 0 ล้านบาท

ตลาดที่มีความสำคัญในอนาคต ได้แก่ ตลาดยุโรป อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น โดยเฉพาะผ้าฝ้าย เนื่องจากแรงงานในประเทศเหล่านี้ได้สูงขึ้น และส่วนใหญ่ทำการผลิตผ้าราคาสูง

เสื้อผ้าสำเร็จรูป อุตสาหกรรมผลิตเครื่องนุ่งห่มสำเร็จ เพื่อส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ในปัจจุบันได้เปิดดำเนินการผลิต 1 โรงงาน ในปี 2513 ซึ่งเป็นระยะแรกทำการผลิตสามารถผลิตได้ประมาณ 3 แสนโหลต่อปี และคาดว่าจะกำลังการผลิตจะขยายเต็มตามโครงการในปี 2519 ซึ่งสามารถผลิต เสื้อสำเร็จรูปชนิดต่างๆ ได้ 8 แสนโหลต่อปี เป็นมูลค่า 1 9 0 ล้านบาท

ตลาดต่างประเทศที่มีความต้องการมาก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และยุโรป ฝรั่งก็ดี สำหรับสหรัฐอเมริกา มีมาตรการจำกัดการส่งเสื้อผ้าสำเร็จรูปจากไทยในปริมาณต่ำมาก

กระสอบ ในปี 2513 มีโรงงานกระสอบดำเนินการผลิต 10 โรง มีกำลังการผลิต 60 ล้านใบต่อปี กำลังการผลิตในระยะปี 2515-2519 คาดว่าจะไม่เพิ่มขึ้น คือ จะทำการผลิตในระดับ 60 ล้านใบต่อปี เนื่องจากความต้องการใช้กระสอบมีปริมาณจำกัด

การส่งออกในอนาคตจะส่งเป็นกระสอบและผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ผ้าเฮสเซียนตลาดที่สำคัญในอนาคตจะเป็นประเทศกลุ่มอาฟริกา ยุโรป และอินโดนีเซีย

ชิ้นส่วนนาฬิกา โรงงานผลิตชิ้นส่วนนาฬิกาเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อส่งออกโดยเฉพาะ ปัจจุบันมีโรงงานผลิต 1 โรงงาน เปิดดำเนินการเมื่อปี 2511 มีปริมาณการผลิตประมาณ 1 ล้านชิ้นต่อปี กำลังการผลิตในระยะปี 2515-2519 จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยคาดว่าในปี 2519 จะสามารถผลิตชิ้นส่วนนาฬิกาได้ประมาณ 1.5 ล้านชิ้น

ในปี 2513 ชิ้นส่วนนาฬิกาที่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศมีประมาณ 3 แสนชิ้นมูลค่าประมาณ 15 ล้านบาท ในปี 2519 คาดว่าจะสามารถส่งออกได้ 1.5 ล้านชิ้น มูลค่าประมาณ 75 ล้านบาท ส่งไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์ประมาณร้อยละ 90 ที่เหลือส่งไปยังสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

การผลิตกล่องนาฬิกา เป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะ ปัจจุบันมีโรงงานที่ดำเนินการผลิตอยู่ 1 โรงงาน โดยเริ่มดำเนินการผลิตตั้งแต่ปี 2507 กำลังผลิตในระยะปี 2515–2519 จะเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยคาดว่าในปี 2519 จะมีกำลังการผลิตประมาณ 2.5 ล้านกล่อง

ในปี 2513 ส่งกล่องนาฬิกาและกล่องแหวนออกจำหน่ายต่างประเทศ ประมาณ 2 แสนกล่อง มูลค่าประมาณ 3 ล้านบาท ในปี 2519 คาดว่าจะส่งกล่องนาฬิกาและกล่องแหวนออกได้ประมาณ 2.5 ล้านกล่อง มูลค่าประมาณ 40 ล้านบาท ส่งไปจำหน่ายยังประเทศสวีเดนประมาณร้อยละ 60 และประเทศในทวีปยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และฮ่องกง อีกร้อยละ 40

กากน้ำมันพืช (ถั่วเหลือง) กากถั่วเหลืองเป็นผลิตผลพลอยได้ของอุตสาหกรรมสกัดน้ำมันพืช ในปี 2513 ผลิตกากถั่วเหลืองได้ประมาณ 19,000 ตัน ในระยะปี 2515–2519 คาดว่าจะผลิตเพิ่มขึ้นตามลำดับ เนื่องจากมีโครงการเร่งรัดการผลิตถั่วเหลือง เพื่อสนองความต้องการของอุตสาหกรรมน้ำมันพืชในปี 2519 คาดว่าจะสามารถผลิตกากถั่วเหลืองได้ 195,000 ตันต่อปี

ในปี 2512 ส่งกากถั่วเหลืองออกจำหน่ายต่างประเทศจำนวน 9,000 ตัน มูลค่าประมาณ 18.61 ล้านบาท ในปี 2519 คาดว่าจะสามารถส่งกากถั่วเหลืองออกได้ประมาณ 170,000 ตัน มูลค่าประมาณ 340 ล้านบาท

ตลาดที่สำคัญ ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไต้หวัน และญี่ปุ่น

แนวทางพัฒนาการพาณิชย์

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายในการเร่งผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกและปรับปรุงระบบตลาดการจำหน่ายภายในประเทศให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อลดต้นทุนการส่งสินค้าออก และเพื่อควบคุมพ่อค้าคนกลางมิให้เอารัดเอาเปรียบผู้ผลิตมากเกินไป จึงได้กำหนดแนวทางการพาณิชย์ไว้ ดังต่อไปนี้

1. **ปรับปรุงตลาดให้สอดคล้องกับการผลิต** ประเภทสินค้าเพื่อเร่งรัดการส่งออก ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการเกษตร ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง หม่อนและไหม มะพร้าว กุ้งทะเล และโค-กระบือ จะได้มีการปรับปรุงระบบการจำหน่ายให้สอดคล้องกันกับผลิตผลเหล่านี้ ส่วนสินค้าออกที่เป็นหลักอยู่เดิม ก็จะมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับภาวะในตลาดโลกเช่นกัน แนวทางพัฒนาที่สำคัญ มีดังนี้

ก. สินค้าออกประเภทเร่งรัด

ข้าวโพด เพื่อเร่งรัดให้ส่งออกได้เป้าหมายตามที่วางไว้ จะได้เร่งสนับสนุนให้ดำเนินการขยายในรูปชุมนุมสหกรณ์และกลุ่มการค้าให้มากขึ้นเป็นลำดับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

ในด้านการจำหน่ายให้เป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตและจะพยายามรวมหน่วยงานให้สินเชื่อและหน่วยตลาดการจำหน่ายเข้าด้วยกัน โครงการที่จะเร่งรัดในระดับความสำคัญสูง ได้แก่ โครงการฉาง และไซโลของชุมนุมสหกรณ์ซื้อขาย ทั้งนี้ เพื่อกำหนดให้สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้มีบทบาทในการรวบรวมข้าวโพดมาขายมากขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

ถั่วเหลือง เป็นพืชที่ต้องการเร่งรัดให้เพิ่มขึ้นจนสามารถส่งไปขายและนำเงินตราต่างประเทศมาให้ได้ เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่สำคัญสำหรับโรงงานสกัดน้ำมันพืช จึงควรขอความร่วมมือจากเอกชน รวมทั้งการประกันราคาขั้นต่ำด้วย

หม่อม-ไหม สินค้าประเภทนี้มีตลาดเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว มาตรการตลาดที่สำคัญ ได้แก่ การรักษาคุณภาพและปรับปรุงวิธีขายในต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพและเข้มแข็งยิ่งขึ้น

โค-กระบือ นอกจากการส่งเสริมการผลิตทั้งหน่วยงานของรัฐและของเอกชน จะได้ส่งเสริมการตลาดการจำหน่าย โดยจัดตั้งให้มีการรวมกลุ่มการซื้อขาย เพื่อเป็นหน่วยกลางในการจำหน่ายเพื่อส่งออก นอกจากนั้นจะได้ทำการส่งเสริมให้เลี้ยงและทำฟาร์มโค-กระบือขนาดใหญ่ เพื่อส่งออกด้วย การส่งออกในรูปแบบสัตว์มีชีวิตและผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ก็ได้รับการสนับสนุนมาก และจะได้กำหนดเขตปลอดโรคภาคใต้เพื่อประโยชน์แก่การส่งออก

กุ้งทะเล กุ้งทะเลมีตลาดในต่างประเทศพร้อมอยู่แล้ว และมีราคาสูง ปัญหาสำคัญ ได้แก่ การปรับปรุงขนาดและมาตรฐานคุณภาพ

ข. สินค้าออกที่เคยเป็นหลัก

ข้าว พัฒนาการตลาดระดับชาวไร่ชาวนา โดยสนับสนุนให้สหกรณ์และสถาบันเกษตรกรมีฉางของตนเอง ส่วนในด้านการส่งออกจะพยายามแสวงหาตลาดใหม่ เพื่อส่งข้าวทุกชนิดออกให้มากขึ้น และใช้มาตรการตลาดใหม่ๆ เช่น การขายในรูปแบบสินเชื่อ

ยาง รัฐบาลจะช่วยเหลือในด้านการตลาด ด้านปรับปรุงคุณภาพและรักษามาตรฐาน ตลอดจนการส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ยางเป็นวัตถุดิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมยางแท่ง ซึ่งจะต้องสนับสนุนเป็นพิเศษหลายด้านทั้งในทางขนส่งด้วย เพราะในปัจจุบันยังไม่สามารถแข่งขันกับบางประเทศได้

แร่ฟลูออไรด์ จะได้เร่งรัดผลิตและส่งออกมากขึ้น เพราะตลาดต่างประเทศกำลังขยายตัวออกมาก ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับฟลูออไรด์ที่อยู่ที่การขนส่งแร่จากแหล่งมายังท่าเรือกรุงเทพฯ รัฐบาลจะได้ส่งเสริมให้มีบริการอำนวยความสะดวกให้ผู้ส่งแร่ฟลูออไรด์

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมบางประเภท อุตสาหกรรมบางประเภทสามารถส่งออกจำหน่ายในต่างประเทศได้แล้ว และยังมีอีกหลายประเภทที่จะสามารถผลิตเพื่อส่งออกได้ต่อไป รัฐมีแนวทางที่จะสนับสนุนการส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมในด้านภาษีอากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และสินเชื่อเพื่อกิจการอุตสาหกรรม

2. ปรับปรุงระบบการตลาดภายในประเทศ ปัญหาสำคัญในด้านพาณิชย์ในขณะนี้ก็คือ ระบบการค้าภายในประเทศ ทั้งนี้ เพราะผู้ผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรไม่มีแหล่งที่จะเสนอขายได้เพียงพอ บางกรณีก็ถูกกดราคา รัฐจะได้พัฒนาระบบตลาดภายในประเทศ ดังนี้

1) สนับสนุนการตั้งสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์ หรือกลุ่มเกษตรกร และสนับสนุนสถาบันเกษตรกรดังกล่าวให้มีอุปกรณ์จำหน่ายและบริการเกี่ยวกับการตลาดให้เพียงพอ เช่น ฉางไซโล และคลังสินค้า สินเชื่อการตลาด กับเผยแพร่ข้อสนเทศและข่าวสารการตลาดให้ทั่วถึง เพื่อให้ราคาที่เกษตรกรได้รับสูงขึ้น

2) สนับสนุนให้มีการจัดระเบียบเกี่ยวกับตลาดสินค้าบางอย่าง ในด้านการซื้อ การขาย การรักษาคุณภาพ และมาตรฐานสินค้า

3) สนับสนุนให้มีศูนย์รวมสินค้าหรือตลาดรวมสินค้าเฉพาะประเภทขึ้นในท้องที่ที่เหมาะสม เช่น ตลาดปอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตลาดข้าวโพดที่ภาคกลางและตลาดยางในภาคใต้

4) จัดให้มีตลาดจำหน่ายในราคาประกันให้แก่เกษตรกร และจัดให้มีสภาพการตลาดสำหรับผลิตผลการเกษตรบางชนิด

5) ศึกษาและปรับปรุงรัฐวิสาหกิจการพาณิชย์และวิสาหกิจที่อยู่ในความควบคุมของราชการให้ดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ในการที่จะให้บริการด้านตลาดจำหน่ายสำหรับเกษตรกรและทำหน้าที่ในการจำหน่ายร่วมกับกลุ่มผลิต เช่น สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรอย่างใกล้ชิด กับทั้งช่วยเหลือในการประกันราคา เพื่อให้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากรัฐวิสาหกิจเหล่านี้ตามควร

6) จัดให้มีมาตรการป้องกันและควบคุมการผูกขาดและการรวมหัวทางด้านการค้าเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้ผลิตและผู้บริโภค

3. การส่งเสริมตลาดการค้าต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมตลาดการค้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น รัฐจะได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ปรับปรุงวิธีการหาตลาดในต่างประเทศ โดยอาศัยคณะผู้แทนการค้าจากเอกชนให้มากขึ้น ปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของสำนักงานเจ้าหน้าที่พาณิชย์ในต่างประเทศ จัดให้มีศูนย์การค้า เพื่อทำหน้าที่ในการแสดงสินค้า ศึกษาวิจัย และให้ข้อเสนอแนะทางการค้า ตลอดจน ปรับปรุงวิธีการแสดงสินค้าให้ทันสมัย สามารถดึงดูดความสนใจยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จะสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้ส่งสินค้าออก เพื่อป้องกันการแข่งขันตัดราคา กัน และเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการเจรจากับผู้ซื้อในต่างประเทศ

3) จัดให้มีเป้าหมายการส่งสินค้าออกกับประเทศต่าง ๆ พร้อมทั้งมาตรการ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วย

4) หาตลาดใหม่ เช่น ในอาฟริกา อเมริกาใต้ และยุโรปตะวันออก

4. รักษาระดับราคาอันควร ในระยะของแผนนี้ คาดว่าระดับราคาสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพของประชาชนจะเพิ่มขึ้นบ้าง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้กำหนดมาตรการป้องกันมิให้มีการค้ากำไรเกินควร โดยขยายระบบตลาดใหม่ในย่านชุมชนให้กว้างขวางและควบคุมสินค้าโดยอาศัยมาตรการด้านกฎหมายเท่าที่จำเป็น

5. ส่งเสริมให้คนไทยประกอบอาชีพการค้า ในการส่งเสริมให้คนไทยประกอบอาชีพการค้ามากขึ้นนั้น รัฐบาลดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ขยายการช่วยเหลือให้แก่พ่อค้าคนไทยในด้านสินเชื่อให้กว้างขวางออกไป รวมทั้งการหาอาคารค้า ตลอดจนการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพาณิชย์ด้วย ทั้งนี้ จะได้สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มพ่อค้าชายส่งและขายปลีกสินค้าแต่ละประเภทขึ้น เพื่อเป็นการร่วมมือซึ่งกันและกัน

2) จะให้ความช่วยเหลือแก่พ่อค้าชายส่งคนไทยทางด้านเครดิตเป็นกรณีพิเศษ เพื่อช่วยหมุนเวียนการค้าระหว่างท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการตลาด โดยผ่านทางสถาบันเกษตรกร รวมทั้งการพยุงราคาผลผลิตเกษตรบางประเภทในระดับผู้ผลิตในกรณีที่เหมาะสมด้วย

3) สงวนอาชีพบางประเภทให้คนไทยตามที่จำเป็นและสมควร

6. การศึกษาและวิจัยในด้านการตลาด รัฐบาลได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตลาดของสินค้าแต่ละประเภท ทั้งสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เพื่อประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงประสิทธิภาพการตลาดและวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

2) ปรับปรุงงานด้านบริหารของกระทรวงเศรษฐกิจบางส่วนเสียใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานเศรษฐกิจในภูมิภาค ทั้งนี้ เพื่อจะได้ติดตามความเคลื่อนไหวด้านการค้า ท้องถิ่นและขณะเดียวกันก็จะให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรอย่างใกล้ชิดด้วย

7. มาตรฐานสินค้าเพื่อการส่งออก จะได้ศึกษาหาวิธีการปรับปรุงคุณภาพและควบคุมรักษามาตรฐานของสินค้าส่งออกให้เป็นที่เชื่อถือได้มากขึ้น โดยปรับปรุงระเบียบและวิธีการปฏิบัติให้รัดกุม ตลอดจนการร่วมมือกับกลุ่มการผลิตและการจำหน่ายในระดับต่าง ๆ ให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เพื่อหาทางกำหนดคุณภาพให้ได้มาตรฐานและให้ต่างประเทศยอมรับนับถือสินค้าของไทย มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการขยายตลาดต่างประเทศให้กว้างขวาง

8. สถาบันการพาณิชย์ รัฐจะสนับสนุนการพาณิชย์โดยมีสถาบันที่มั่นคงและเป็นปึกแผ่น เพื่อประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้งการตั้งบริษัทสาธารณชน และการปรับปรุงมาตรการด้านทะเบียนการค้า โดยพยายามป้องกันและควบคุมกิจการค้าที่ตั้งขึ้นมาชั่วระยะหนึ่ง เพื่อหาประโยชน์แล้วเลิกไป ซึ่งทำความเสียหายและความปั่นป่วนให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือประชาชนทั่วไป

การบริการ

การบริหารมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก เพราะเป็นแหล่งที่นำเข้ามาซึ่งเงินตราต่างประเทศ อันมีส่วนช่วยให้ดุลการค้าขาดดุลน้อยลงตลอดมา โดยเฉพาะในแผนฉบับที่ 2 ระหว่างปี 2510-2513 ประเทศไทยมีรายได้สุทธิจากการบริการรวมกันประมาณ 23,300 ล้านบาท เป็นการชดเชยการขาดดุลการค้าในแต่ละปี

(ล้านบาท)

รายการ	2510	2511	2512	2513
รายได้จากการบริการ	8,434.4	9,249.7	9,284.4	9,513.1
รายจ่ายเพื่อการบริการ	2,521.3	3,061.4	3,430.9	4,058.6
รายได้สุทธิจากการบริการ	5,913.0	6,188.3	5,853.5	5,454.5
การค้าขาดดุล	8,150.2	10,650.0	11,297.7	12,258.0
การค้าและบริการขาดดุลสุทธิ	2,237.1	4,461.7	5,444.2	6,083.6

การบริการประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ หลายประเภท ซึ่งบางเรื่อง เช่น การขนส่งก็ได้แยกไว้ในสาขาที่เกี่ยวข้องแล้ว สำหรับบริการที่เห็นว่าสำคัญและได้รวมไว้ในบทนี้ ได้แก่ การประกันภัย และการท่องเที่ยว

ก. การประกันภัย การประกันภัยมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นเครื่องมือช่วยคุ้มครองให้ความมั่นใจและชดเชยความเสียหายแก่สังคมและประชาชนเกี่ยวกับชีวิตและสุขภาพของคน ทรัพย์สิน และการลงทุนในการผลิต นอกจากนี้การประกันภัยยังช่วยส่งเสริมการออมทรัพย์สิน

และการระดมทุนเพื่อการลงทุนภายในประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งนับว่าจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและตลอดจนการใช้กำลังคนภายในประเทศให้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้การประกันภัยให้กิจการประกันภัยมีความมั่นคงก้าวหน้ายิ่งขึ้นและมีส่วนในการพัฒนาประเทศยิ่งขึ้น

วิวัฒนาการของการประกันภัยในระยะ 4 ปีที่ล่วงมาแล้ว แสดงได้ดังนี้

	2510	2514	หมายเหตุ
1. จำนวนบริษัทประกัน			ถึงวันที่ 1 ส.ค. 14
ก. ชีวิต	11	11	
ข. วินาศภัย	49	55	
ค. สาขา บ.ประกันชีวิต และ บ.ประกันวินาศภัย	130	130	
2. เงินทุนบริษัทประกันภัย (ใน ประเทศ)			
ก. เงินทุนจดทะเบียน (บาท)	290,900,000	324,200,000	เพิ่มขึ้นจากปี 2512 42.5 ล้านบาท
ข. เงินทุนชำระแล้ว (บาท)	189,211,000	250,595,000	เพิ่มขึ้นจากปี 2512 20.0 ล้านบาท
3. ทรัพย์สินของบริษัทประกันภัย			
ก. ทรัพย์สินลงทุน	1,149,835,900	1,818,632,030	
ข. ทรัพย์สินอื่น ๆ	673,573,800	1,379,186,130	ประมาณจากยอดปี 2510 2511
4. เงินทุนสำรอง (บาท)	476,262,100	439,445,900	2512
ก. ชีวิต	579,876,600	873,519,100	
ข. วินาศภัย	97,099,800	100,170,900	
5. จำนวนเงินเอาประกันภัย (บาท)	50,168,313,100	92,892,651,300	
ก. วินาศภัย	5,171,910,100	5,657,811,500	
ข. วินาศภัย	44,996,403,000	87,234,839,800	
6. เบี้ยประกันภัย (บาท)	691,552,200	899,186,600	
ก. ชีวิต	276,886,900	318,738,500	
ข. วินาศภัย	414,665,300	570,448,100	

ที่มา : กระทรวงเศรษฐกิจ

เห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ฐานะการเงินของบริษัทประกันภัยมั่นคงกว่าเดิม เงินทุนของบริษัทประกันภัยเพิ่มขึ้น รายการทรัพย์สินในปี 2514 เพิ่มขึ้นจากปี 2510 ร้อยละ 58 เงินสำรองประกันภัย ในปี 2514 เพิ่มขึ้นจากปี 2510 ร้อยละ 43 เบี้ยประกันรับทั้งสิ้นในปี 2514 เป็น 899,196,000 บาท เปรียบเทียบกับเบี้ยประกันรับในปี 2510 ซึ่งมีจำนวน 691,552,000 บาท เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี การประกันที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การประกันรถยนต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกันเพื่อคุ้มครองการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของบุคคลที่สาม ถัดไปได้แก่

ประกันอัคคีภัย และการประกันทางทะเล ตามลำดับ ส่วนด้านประกันชีวิต อัตราการเพิ่มของเบี้ยประกันอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ คือ ร้อยละ 3 ต่อปี

แนวโน้มการขยายตัวและแนวทางการดำเนินการภายในระยะของแผน

	2514	2519
เบี้ยประกัน (ล้านบาท)	899	1,250
ชีวิต	319	380
วินาศภัย	580	870
เงินสำรองประกันภัย (ล้านบาท)	973	1,185
ชีวิต	873	1,035
วินาศภัย	100	150
ทรัพย์สิน (ล้านบาท)	1,818	2,000
ทรัพย์สินลงทุน	1,379	1,550
ทรัพย์สินอื่นๆ	439	450

การประมาณการในเรื่องการประกันภัยสำหรับปี 2519 เป็นการประมาณการขั้นต้นโดยถือภาวะปกติเป็นเกณฑ์ อย่างไรก็ตามเมื่อได้มีการดำเนินการตามมาตรการที่ได้วางไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้แล้ว วงเงินในปี 2519 ก็จะสูงกว่านี้

ข. การส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวได้เจริญก้าวหน้าจนกลายเป็นธุรกิจที่สำคัญในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา กล่าวคือ ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งในส่วนของรัฐและของเอกชน ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ของชาติ และเป็นการเผยแพร่ทัศนคติของประเทศไปพร้อมๆ กัน เมื่อปี 2513 มีนักท่องเที่ยวในประเทศไทยมีจำนวน 628,670 คน นักท่องเที่ยวพักอยู่ในประเทศไทยประมาณ 4.8 วันต่อคน และการมีการใช้จ่ายโดยเฉลี่ยต่อคนประมาณวันละ 28 เหรียญสหรัฐ วัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเท่าที่ผ่านมาแล้ว ได้แก่ เป็นความพยายามที่จะให้ประเทศไทยเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางระยะไกล เพราะนักท่องเที่ยวทั้งหลายมักจะวางแผนในการท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวของตนโดยผ่านหลายๆ ประเทศ สำหรับปัญหาในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้ความอบอุ่นใจและความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยวในฐานะเจ้าของบ้านยังไม่ดีเท่าที่ควร และมีแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ยังไม่ได้พัฒนาในด้านนี้ส่วนการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ

ในด้านกาโฆษณาและเผยแพร่เพื่อจูงใจให้มีผู้มาท่องเที่ยวให้มากขึ้นนั้นเป็นมาตรการประการหนึ่งซึ่งจะต้องดำเนินการให้ถูกต้อง

ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 3 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น คือ ประมาณ 660,000 คน ในปี 2515 จะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1 ล้านคน ในปี 2519 เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวพักอยู่ในเมืองไทยเป็นเวลานานและใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องจัดหาบริการต่างๆ ให้เพียงพอ โดยรัฐบาลจะได้ส่งเสริมส่วนราชการและเอกชนให้ทำการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้นทั้งในด้านคุณค่าและปริมาณ พร้อมทั้งร่วมสร้างบรรยากาศอันอบอุ่นในฐานะเจ้าของบ้านให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น การหาที่พัก การแนะนำรายการที่น่าสนใจ ความสะดวกในการเดินทาง การจองตั๋วและที่พัก ความสะอาด อนามัย อาหาร การดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและบริการอื่นๆ ที่เป็นการช่วยเหลือ และเอาใจใส่ให้นักท่องเที่ยวได้รับความสุขสบายและพอใจมากที่สุด ส่วนกาโฆษณาเผยแพร่เพื่อจูงใจให้ชาวต่างประเทศมาเที่ยวมากขึ้นนั้นควรให้ความสนับสนุนโดยร่วมมือกับเอกชนให้มากที่สุดที่จะกระทำได้

หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโดยตรง ที่จะให้การส่งเสริมเพื่อให้เป็นไปตามแผนกาของรัฐดังกล่าวนี้ ได้แก่ องค์กาส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเพื่ดำเนินการในการให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2503 ปัจจุบันมีสำนักงานตั้งอยู่ภายในประเทศ 5 แห่ง และในต่างประเทศ 2 แห่ง คือ ที่นิวยอร์ก และที่ลอสแอนเจลิสสหรัฐอเมริกา การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 2 มุ่งลงทุนส่งเสริมกาขาย โดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในตลาดท่องเที่ยวเพื่อจูงใจให้ชาวต่างประเทศมาเที่ยวมากขึ้นเป็นส่วนใหญ่ในระยะของแผนนี้จะต้องคำนึงถึงมาตรการอื่นๆ เข้าประกอบด้วย

ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 3 นี้ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนี้

1. สำราจและจัดทำแผนหลักกาพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยขึ้นเพื่อให้แล้วเสร็จโดยด่วน
2. ประสานงานและส่งเสริมส่วนราชการและเอกชน เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ทั้งนี้ จะได้ทำการสำราจและกำหนดที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พร้อมกับศึกษารายละเอียดของแต่ละแห่ง แล้วทำโครงการตลอดวิธีการส่งเสริมกาพัฒนาสถานที่กำหนดโดยดำเนินการตามแผนเป็นปีๆ ไป
3. ประสานงานและแก้ไขข้อบกพร่องและข้อบงคับที่ล่าสมัยต่างๆ ที่มีอยู่เกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวโดยรีบด่วน โดยเฉพาะระเบียบกาที่ทำความระอาใจ

4. ให้ความสำคัญลดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ
5. ส่งเสริมและริเริ่มในการตกแต่งบริเวณห้างดงาม การรักษาความสะอาด ส่งเสริมการจัดสถานที่พักผ่อน เช่น สวนดอกไม้ สวนสาธารณะ สถานที่เดินเล่น (Promenade)
6. สนับสนุนและให้ความร่วมมือแก่วิสาหกิจบริการของเอกชน ตลอดทั้งคำแนะนำในด้านนี้แก่นักท่องเที่ยว เช่น สมาคมโรงแรม และสมาคมบริการนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการโฆษณาเผยแพร่ เพื่อจูงใจให้มีผู้มาท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ รวมถึงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่มัคคุเทศก์และบริการของบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่างๆ ด้วย

รัฐวิสาหกิจ

ในแผนฉบับนี้รัฐจะไม่จัดตั้งรัฐวิสาหกิจทางด้านพาณิชย์และบริการขึ้นใหม่ ทั้งนี้ เพื่อสนองรับกับนโยบายของรัฐที่ไม่ประกอบการค้าแข่งขันกับเอกชน และยึดถือระบบการค้าเสรีเป็นหลัก แต่จะได้ปรับปรุงรัฐวิสาหกิจที่สำคัญให้ทำหน้าที่บริการอันจะเป็นประโยชน์แก่การพาณิชย์และบริการอย่างแท้จริงดังต่อไปนี้

องค์การคลังสินค้า มีนโยบายที่จะโอนงานข้าวที่ไม่ได้ใช้งานขององค์การการคลังสินค้าไปให้สหกรณ์รับไปดำเนินการ สำหรับการดำเนินงานขององค์การคลังสินค้าจะขยายการรับซื้อประกันราคาพืชผลทางเกษตรต่างๆ ออกไปในระดับชาวไร่ชาวนาให้มากขึ้น และจะพยายามรับนโยบายของรัฐบาลในด้านการหาตลาดจำหน่าย เพื่อขยายผลผลิตพืชสำคัญที่จำเป็นจะต้องเร่งรัดในระยะของแผนฉบับนี้

บริษัทค้าพืชผลต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตร ได้แก่ บริษัทปอไทย จำกัด บริษัทค้าพืชผลไทย จำกัด บริษัทพืชกสิกรรม จำกัด และบริษัทจังหวัดต่างๆ ที่มีอยู่ ควรจะได้กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ในการช่วยหาตลาดให้แก่พืชเร่งรัด ตามแนวการค้าและการหาตลาดที่มีความชำนาญอยู่แล้ว โดยสนับสนุนให้ดำเนินงานให้กว้างขวางและเพิ่มพูนประสิทธิภาพให้สูงขึ้น และสามารถสนับสนุนการจำหน่ายให้แก่กลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์ในท้องถิ่นให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น และควรจะเป็นส่วนหนึ่งในกลไกของรัฐบาลในการพยุงราคาสินค้าแต่ละชนิดให้ได้ผล ถ้ามีการปรับปรุงนโยบายและวัตถุประสงค์ร่วมกันได้สอดคล้องกันแล้ว การจัดตั้งบริษัทจังหวัดต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยร่วมมือกับเอกชนหรือกลุ่มพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น เพื่อเป็นหน่วยรับซื้อและพยุงราคา จึงควรสนับสนุน แต่ไม่ควรให้มีสิทธิพิเศษใดๆ ในการดำเนินงานดังกล่าวนี้

องค์การตลาด ควรจะได้มีการปรับปรุงวัตถุประสงค์การดำเนินงานเสียใหม่ให้ถูกต้องเพื่อเป็นแหล่งกลางในการจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้าให้แก่ชาวไร่และชาวนา

องค์การเชื้อเพลิง ทำการจำหน่ายน้ำมันให้ทางราชการและเอกชนทั่วไป และเก็บสำรองน้ำมันไว้ใช้ประเทศเมื่อยามฉุกเฉิน ขณะเดียวกันก็เพื่อตรึงราคาน้ำมันที่จำหน่ายภายในประเทศมิให้สูงเกินควร นอกจากนี้ยังมีความสำคัญในด้านการเตรียมพร้อมด้วย

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว อ.ส.ท. ยังขาดแผนงานพัฒนาที่แน่นอน จึงควรรีบจัดทำแผนหลักขึ้นโดยด่วน และให้ความร่วมมือกับเอกชน เช่น โรงแรม บริษัทการบิน และบริษัทเดินทาง การขายหุ้นให้แก่คนไทยโดยยึดหลักให้รัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่

งบประมาณ

งบพัฒนาสำหรับการพัฒนาการพาณิชย์และบริการมีจำนวนทั้งสิ้น 870.95 ล้านบาท ในระยะเวลาของแผนพัฒนา โดยแยกเป็นงบประมาณแผ่นดิน 170.0 ล้านบาท และรายได้จากรัฐวิสาหกิจ 700.95 ล้านบาท

งบพัฒนาการพาณิชย์และบริการ

(ล้านบาท)

ที่มาของเงิน	2515	2516	2517	2518	2519	รวม
งบประมาณ	30.00	35.00	35.00	35.00	35.00	170.00
เงินกู้ต่างประเทศ	-	-	-	-	-	-
เงินช่วยเหลือต่างประเทศ	-	-	-	-	-	-
รายได้รัฐวิสาหกิจ	119.09	125.51	136.40	152.48	170.47	700.95
รวม	146.09	160.51	171.40	187.48	205.47	870.95

งบพัฒนาสำหรับการพัฒนาการพาณิชย์และบริการได้จัดไว้สำหรับงบประมาณแผ่นดินประมาณ 20 ล้านบาท ตลอดระยะเวลา 5 ปี ตามที่ปรากฏในแผนนี้ได้จัดไว้เป็นเงินสำรองตลอดระยะเวลา 5 ปี อีก 10 ล้านบาท เพื่อจัดให้แก่โครงการพัฒนาที่มีลักษณะเป็นงบบริหารที่ควรสนับสนุนให้ใช้เงินเพื่อประโยชน์ของแผนพัฒนาฯ ส่วนอีก 140 ล้านบาท จัดสำรองไว้สำหรับโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อจัดทำแผนหลักอันเหมาะสม

งบรายได้ของรัฐวิสาหกิจที่ปรากฏในตารางรวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 700.95 ล้านบาท ตลอด
ระยะเวลา 5 ปีนั้น เป็นการใช้จ่ายของรัฐวิสาหกิจที่จะจ่ายจากรายได้ของตนเอง ซึ่งจัดไว้ในหมวด
การพาณิชย์และบริการในบทว่าด้วยการพัฒนาวิสาหกิจทั้งหมด รวมทั้งสิ้น 3 แห่ง คือ องค์การ
คลังสินค้า องค์การเชื้อเพลิง และบริษัทสหโรงแรมไทยและการท่องเที่ยว จำกัด

.....

บทที่ 11

การคมนาคมและขนส่ง

.....

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 2 การพัฒนาด้านการคมนาคมและขนส่งได้มุ่งไปในการบูรณะและปรับปรุงระบบการคมนาคมและขนส่งที่มีอยู่แล้วให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ก่อสร้างขยายระบบการคมนาคมและขนส่งให้กว้างขวางออกไปพร้อมกันด้วย เพื่อให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาอื่นๆ

ในระหว่างปี 2510-2514 คาดว่าจะมีการใช้จ่ายเงินเพื่อพัฒนาการคมนาคมและขนส่งเป็นจำนวนประมาณ 16,100 ล้านบาท เมื่อเทียบกับวงเงินที่ประมาณว่าจะจ่ายจริงกับวงเงินที่กำหนดไว้ตามโครงการพัฒนาเศรษฐกิจจำนวน 18,564 ล้านบาทแล้ว จะเห็นว่าจำนวนเงินที่จะจ่ายจริงต่ำกว่าที่วางไว้ตามแผนเป็นจำนวนประมาณ 2,464 ล้านบาท ทั้งนี้ เป็นเพราะการดำเนินโครงการบางโครงการล่าช้า และในการดำเนินงานตามแผนฯ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขและลดเป้าหมายของโครงการบางโครงการลงให้สอดคล้องกับความสามารถในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งได้ตัดทอนโครงการบางโครงการลงด้วย ผลการดำเนินงานที่สำคัญๆ ในระยะของแผนพัฒนาฉบับที่ 2 สรุปได้ดังนี้

การขนส่ง

การขนส่งทางบก การพัฒนาการขนส่งทางบกที่สำคัญได้แก่ การก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัด ซึ่งได้ดำเนินงานตามโครงการระยะยาวเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2508 จนถึงปี 2514 โครงการนี้กำหนดเป้าหมายที่จะก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดิน 109 สาย รวมระยะทางประมาณ 8,063 กิโลเมตร ก่อสร้างบูรณะทางหลวงจังหวัด 120 สาย (รวมทางตามโครงการศูนย์เครื่องมือกล) รวมระยะทางประมาณ 4,169 กิโลเมตร รวมเป็นการสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดตามแผนฯ จำนวน 12,232 กิโลเมตร

ในการดำเนินโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดนี้ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงโครงการฯ หลายครั้ง เนื่องมาจากการประมาณราคาและระยะเวลาดำเนินโครงการฯ เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับสูงเกี่ยวกับการวางแผนทางหลวง นอกจากนี้ ได้มีการสร้างทางนอกโครงการเพิ่มขึ้นจากที่ได้กำหนดไว้ในแผนฯ ด้วย

ความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดจนถึงสิ้นปี 2514 สรุปได้ดังนี้

- (1) ก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินได้เป็นจำนวน 94 สาย ระยะทาง 5,778 กิโลเมตร
- (2) ก่อสร้างและบูรณะทางหลวงจังหวัดจำนวน 103 สาย ระยะทาง 3,018 กิโลเมตร

รวมเป็นระยะทางที่ก่อสร้างและบูรณะแล้วเสร็จตามโครงการทั้งสิ้น 8,796 กิโลเมตร ซึ่งต่ำกว่าโครงการที่วางไว้เป็นจำนวน 3,436 กิโลเมตร อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาดังกล่าวได้มีการก่อสร้างทางนอกโครงการเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนถึง 5,778 กิโลเมตร ทางนอกโครงการเหล่านี้รัฐบาลได้อนุมัติให้ดำเนินการเป็นปีๆไปโดยไม่มีแผนงานล่วงหน้าส่วนใหญเป็นทางที่มีมาตรฐานต่ำ การสร้างทางนอกโครงการจำนวนมากนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลการสร้างทางในโครงการต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

การพัฒนากิจการรถไฟ

งานตามแผนฯ ที่สำคัญ ได้แก่การจัดหารถจักรดีเซล 84 คัน และเครื่องอะไหล่ จัดหารถดีเซลราง 32 ชุด จัดหาและสร้างรถโดยสาร 205 คัน เปลี่ยนสะพานเป็นชนิดรับน้ำหนักมาตรฐาน 15 ต้น เปลี่ยนนรางและเชื่อมรางในทางสายเหนือ สายใต้ และสายตะวันออกเฉียงเหนือ ขยายย่านสถานี ปรับปรุงพื้นทาง ผลิตหมอนคอนกรีต ปรับปรุงรถไฟสายแม่กลอง และสำรวจทางสายใหม่

ผลการดำเนินงานส่วนใหญ่สามารถดำเนินไปได้ตามเป้าหมาย งานสำคัญที่ประสบความสำเร็จได้แก่การจัดหารถจักรดีเซล ซึ่งในระยะเวลาสิ้นสุดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้รับรถจักรดีเซลมาใช้งานเพียง 30 คันเท่านั้น งานอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จได้แก่การจัดหารถโดยสาร การเปลี่ยนสะพาน การขยายย่านสถานี การผลิตหมอนคอนกรีต การเปลี่ยนนราง สาเหตุสำคัญของความสำเร็จสืบเนื่องมาจากต้องใช้เวลาดำเนินการขั้นเตรียมการและพิจารณาการจัดซื้อเตรียมการและพิจารณาการจัดซื้อจากต่างประเทศเป็นเวลานาน นอกจากนี้ ยังขาดการวางแผนงานที่ดีในส่วนที่เกี่ยวกับงานก่อสร้างซึ่งการรถไฟดำเนินการเอง

การขนส่งทางน้ำ

(1) การพัฒนาการขนส่งทางน้ำในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 กำหนดจะมีการจัดหาเรือขุด เรือสำรวจ การสร้างเขื่อนกันคลื่นที่สงขลาและการปรับปรุงขุดลอกร่องน้ำทางเข้าท่าเรือที่จังหวัดสงขลา ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี ปัตตานี และสำรวจทางภูมิศาสตร์เส้นทางเดินเรือ ซึ่งงานเหล่านี้ได้ดำเนินงานแล้วเสร็จตามเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่ นอกจากการจัดหาเรือขุด 3 ลำ และเรือสำรวจ 1 ลำ ซึ่งประสบความสำเร็จในการประมูลทำให้ได้รับเรือเข้าไป 1 ปี จึงทำให้โครงการขุดลอกร่องน้ำบางแห่งที่จะใช้เรือขุดนี้ต้องล่าช้าไปด้วย เช่น โครงการขุดลอกร่องน้ำทางเข้าท่าเรือภูเก็ต เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีโครงการก่อสร้างเขื่อนกันคลื่นที่สงขลา ซึ่งล่าช้ากว่าแผนงานที่กำหนดไว้เดิมมาก เนื่องจาก

ผู้รับเหมาก่อสร้างไม่มีความชำนาญงานเพียงพอ อย่างไรก็ตามในปี 2514 จะมีการจัดหาเรือขุด
 2 ลำ

(2) ในด้านการปรับปรุงการขนส่งสินค้าที่ทำเรือกรุงเทพฯ ได้มีการปรับปรุงก่อสร้างคลัง
 เก็บสินค้า โรงพักสินค้า พื้นวางสินค้ากลางแจ้ง อาคารที่ทำการ และจัดหาอุปกรณ์ยกขนส่งสินค้าเพิ่มเติม
 พร้อมทั้งโครงการก่อสร้างเขื่อนเทียบเรือด้านตะวันออกจำนวน 4 ท่า และโครงการก่อสร้างหลักผูกเรือ
 กลางน้ำจำนวน 30 หลัก โครงการเหล่านี้ได้ดำเนินการเสร็จตามเป้าหมายเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้
 โครงการก่อสร้างเขื่อนตะวันออกและโครงการก่อสร้างหลักผูกเรือกลางน้ำซึ่งการก่อสร้างเริ่มขึ้นช้ามาก
 เนื่องจากมีอุปสรรคในด้านการออกแบบล่าช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเขื่อนตะวันออกมีปัญหาใน
 เรื่องที่ดินด้วย แต่คาดว่าจะการดำเนินงานก่อสร้างจะเริ่มขึ้นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2515

(3) งานพัฒนาการขนส่งทางน้ำ ในด้านการสำรวจเพื่อก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก แห่งที่ 2 ได้มี
 การตกลงรับความช่วยเหลือของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ ให้บริษัทเนเดโกเป็นผู้สำรวจและออกแบบ
 ท่าเรือน้ำลึกที่แหลมกระบัง ศรีราชา งานสำรวจแล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ 2514

อนึ่ง ในตอนปลายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 นี้ ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล
 สหรัฐในการสำรวจท่าเรือน้ำลึกที่สัตหีบด้วย

การขนส่งทางอากาศ

(1) การพัฒนาการขนส่งทางอากาศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้แก่ การ
 ปรับปรุงบริการวิทยุการบินอากาศ การปรับปรุงก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศ ซึ่ง
 ประกอบด้วยการสำรวจออกแบบและก่อสร้างอาคาร และทางวิ่งของสนามบินเชียงใหม่ เชียงราย ตาก ขอนแก่น
 นครพนม แพร่ ขยายและต่อเติมทางวิ่งของสนามบิน พิษณุโลก สกลนคร ปัตตานี ก่อสร้างทางขับ
 สนามบินหัวหินก่อสร้างทางวิ่งสนามบินแม่ฮ่องสอน ตรัง ตาก แม่สอด สำรวจและออกแบบสนามบิน
 เลย งานเหล่านี้สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ งานก่อสร้างสนามบิน
 บางแห่งจะต้องดำเนินการต่อไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 ด้วย เช่นงานสร้างทางวิ่ง
 สนามบินแพร่ ตาก และแม่สอด เป็นต้น

(2) เกี่ยวกับโครงการสนามบินพาณิชย์แห่งที่ 2 นั้น เป้าหมายตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2
 กำหนดจะสำรวจเพื่อกำหนดที่ตั้งของสนามบินและวางแผนแม่บทให้แล้วเสร็จ นอกจากนี้จะทำการ
 จัดหาที่ดินจำนวนประมาณ 15,000 ไร่ ไว้เพื่อเตรียมการก่อสร้างด้วย การดำเนินงานได้ล่าช้าไปจาก
 เป้าหมายข้างต้นไปบ้าง กล่าวคือ การจัดหาที่ดินได้ดำเนินไปแล้วเพียงประมาณ 10,850 ไร่ ส่วนการ
 สำรวจและออกแบบสนามบินนั้นยังอยู่ในขั้นพิจารณากำหนดรายละเอียดเพื่อเรียกประกวดราคาจาก
 บริษัทสำรวจออกแบบและพิจารณาข้อเสนอให้ความช่วยเหลือของประเทศต่าง ๆ เท่านั้น งานที่ค้าง
 เหล่านี้จะต้องดำเนินการต่อไปในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

(3) แผนพัฒนา ฉบับที่ 2 ได้กำหนดให้มีการปรับปรุงสนามบินดอนเมืองให้ทันสมัย มีขีดความสามารถเพียงพอกับจำนวนการจราจรที่เพิ่มขึ้นใน 10 ปี และสามารถรับเครื่องบินโดยสาร ขนาดจัมโบ้เจ็ตได้ด้วย งานนี้ประกอบด้วย การปรับปรุงทางวิ่ง ทางขับ สร้างลานจอด คลังศุลกากร และอาคารที่พักผู้โดยสารเพิ่มเติม ซึ่งงานปรับปรุงทางวิ่ง ทางขับ และสร้างลานจอดได้เสร็จสมบูรณ์ ส่วน การก่อสร้างอาคารท่าอากาศยานเพิ่มเติมและการสร้างคลังสินค้าศุลกากรประสบความสำเร็จแล้ว และคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2515

(4) ในด้านการพัฒนากิจการบินภายในประเทศ ได้มีการจัดซื้อเครื่องบินโดยสารแบบ กังหันไอพ่น จำนวน 7 ลำ มาใช้ในสายการบินของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด เพื่อเพิ่มบริการและใช้ แทนเครื่องบิน ซี 47 ที่หมดอายุใช้งาน

การสื่อสารคมนาคม

1. ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 มีเป้าหมายที่จะเพิ่มเลขหมายโทรศัพท์ในเขต พระนคร-ธนบุรี ขึ้นอีก 105,100 เลขหมาย ภายในปี 2514 ซึ่งงานนี้ได้แล้วเสร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยได้มีการแก้ไขโครงการบางส่วน ซึ่งถ้าได้ติดตั้งแล้วเสร็จภายในปี 2514 จะทำให้พระนครและธนบุรีมีเลขหมายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 162,300 เลขหมาย เป็นจำนวนมากกว่า 2 เท่าของเลขหมายโทรศัพท์ นครหลวงเมื่อก่อนปี 2510

ส่วนกิจการโทรศัพท์ภูมิภาคซึ่งมีโครงการขยายกิจการครั้งที่ 3 (พ.ศ.2510-2515) มีเป้าหมายที่จะติดตั้งชุมสายอัตโนมัติจำนวน 35,800 เลขหมายนั้น ได้เริ่มดำเนินการเข้าไป 1 ปี เพราะมีปัญหาในด้านการกู้เงิน จึงจำเป็นต้องขยายโครงการไปถึงปี 2516 อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ได้แล้วเสร็จตามเป้าหมาย แต่มีงานที่จะต้องเลื่อนไปดำเนินการในปี 2516 อยู่ 2 ชุมสาย จำนวน 800 เลขหมาย และหลังปี 2516 จะมีเลขหมายโทรศัพท์ในส่วนภูมิภาคทั้งสิ้น 61,040 เลขหมาย

2. ในด้านโทรศัพท์ทางไกลก็ได้ดำเนินการติดตั้งอุปกรณ์เชื่อมโยงโทรศัพท์ทางไกลระหว่างจังหวัดและอำเภอต่างๆ ให้ประสานกับเส้นทางโทรคมนาคมสายหลัก ซึ่งงานได้แล้วเสร็จตามเป้าหมาย

3. กิจการโทรคมนาคมสายหลัก ซึ่งได้เริ่มงานมาตั้งแต่แผนพัฒนา ฉบับแรกนั้น ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 ก็ได้มีการก่อสร้างระบบโทรคมนาคมสำหรับภาคเหนือและภาคใต้จนเสร็จสมบูรณ์ ทำให้ประเทศไทยมีระบบโทรคมนาคมสายหลักที่มีประสิทธิภาพสูงทั่วประเทศ นอกจากนี้การก่อสร้างสถานีถาวรภาคพื้นดินและจานเสอากาศ เพื่อติดต่อสื่อสารกับดาวเทียมทางด้านมหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดีย ก็ได้เสร็จสมบูรณ์ตามเป้าหมายและเปิดใช้งานแล้ว

4. การขยายกิจการไปรษณีย์โทรเลข ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 ได้กำหนดแผนงานจะก่อสร้างที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขท้องถิ่น รวม 137 แห่ง แต่เนื่องจากมีอุปสรรคในด้านการ

จัดหาที่ดินก่อสร้าง จึงเปิดบริการได้ 88 แห่ง ส่วนที่เหลืออีก 49 แห่งนั้น จะต้องดำเนินการต่อไปใน
ระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

5. โครงการขยายบริการโทรศัพท์ทั่วประเทศ (พ.ศ.2510-2514) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ
ก่อสร้างสถานีส่งโทรศัพท์และสถานีถ่ายทอดสัญญาณโทรศัพท์เพื่อถ่ายทอดรายการโทรศัพท์จาก
ส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคในภาคเหนือและภาคใต้ด้วยระบบไมโครเวฟ รวมทั้งการก่อสร้างศูนย์
ควบคุมระบบการส่งโทรศัพท์ในพระนคร เพื่อควบคุมการส่งโทรศัพท์จากพระนครไปยังต่างจังหวัดด้วย
นั้นมีอุปสรรคในด้านการจัดทำโครงการการทำแผนดำเนินงานและความล่าช้าในการออกแบบถนนและ
อาคาร โครงการนี้จึงจำเป็นต้องเลื่อนไปดำเนินการในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

วัตถุประสงค์และนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาฯ สาขาการคมนาคมและขนส่ง พ.ศ.2515-2519

เมื่อการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 สิ้นสุดลง งานปรับปรุงและบูรณะระบบการ
ขนส่งและคมนาคมที่มีอยู่แล้ว อันเป็นวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 จะแล้ว
เสร็จสมบูรณ์เป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) จึงจะ
มุ่งไปในทางเสริมสร้างระบบการขนส่งและการคมนาคมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้อง
และอำนวยความสะดวกแก่การพัฒนาเศรษฐกิจสาขาอื่น ๆ ผลจากการนี้จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจ
ของประเทศ เป็นส่วนรวมสามารถดำเนินไปได้ในจังหวัดที่รวดเร็วขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่งในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะดำเนิน
ไปในแนวต่อไปนี้

1. การพัฒนาทางหลวงจะยังคงมีความสำคัญสูง และได้รับการพิจารณาจัดสรรเงิน
งบประมาณเป็นจำนวนมากอยู่ต่อไป ทั้งนี้ จะมุ่งไปทางด้านพัฒนาทางหลวงจังหวัดมากยิ่งขึ้น โดยจะ
ก่อสร้างทางหลวงจังหวัดหรือทางหลวงท้องถิ่นเชื่อมต่อกับแหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายให้มากที่สุด
เพื่อให้ทางหลวงแผ่นดินที่การก่อสร้างแล้วเสร็จสามารถอำนวยความสะดวกแก่การพัฒนาเศรษฐกิจของ
ประเทศได้มากขึ้น และจะให้ความสำคัญแก่การปรับปรุงระบบการขนส่งบริเวณชานเมืองหลวงมากขึ้น
เพื่อช่วยบรรเทาความคับคั่งของการจราจรในพระนคร

2. ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการขนส่งทางน้ำภายในประเทศมากขึ้น โดยจะเริ่มงาน
สำรวจและขุดลอกเส้นทางขนส่งทางน้ำที่สำคัญๆ ในประเทศ เพื่อให้การขนส่งทางน้ำมีบทบาทต่อการ
ขนส่งของประเทศมากขึ้น และประสานกับการขนส่งประเภทอื่นๆ ดีขึ้นด้วย

3. การพัฒนาการขนส่งทางรถไฟ ยังคงจะเน้นหนักไปในการปรับปรุงบริการที่มีอยู่แล้วให้
มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และเพียงพอแก่ความต้องการ นอกจากนี้ จะส่งเสริมให้การรถไฟปรับปรุงบริการ
ให้สามารถอำนวยความสะดวกชานเมืองให้มากขึ้น ส่วนการสร้างทางรถไฟสายใหม่นั้นยังคงจะ

ดำเนินการในเฉพาะเส้นทางที่มีผลได้ทางเศรษฐกิจสูง หรือเป็นเส้นทางที่ก่อสร้างขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น

4. ให้มีการสำรวจเพื่อวางแผนปรับปรุงและก่อสร้างท่าเรือทะเลลึกทั้งทางฝั่งตะวันออกและทางภาคใต้ให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจ การปรับปรุงก่อสร้างท่าเรือดังกล่าวอาจจะเริ่มขึ้นในระยะปลายของแผนฯ หากผลการสำรวจแสดงว่าเป็นโครงการที่มีผลได้ทางเศรษฐกิจอย่างพอเพียง ในส่วนที่เกี่ยวกับท่าเรือชายฝั่งนั้น จะเน้นหนักไปในการขุดลอกร่องน้ำทางเข้าท่าเรือชายฝั่งและท่าเรือประมงที่สำคัญๆ

5. ให้ปรับปรุงสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพสูงและมีขีดความสามารถพอเพียงกับปริมาณการขนส่งทางอากาศที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ จะมีการสำรวจเพื่อพิจารณาว่าสมควรปรับปรุงสนามบินดอนเมืองต่อไปอีกเพียงใด เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ดีที่สุดและจะมีความจำเป็นต้องย้ายสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศไปอยู่ ณ ที่แห่งใหม่หรือไม่ หากผลการสำรวจแสดงให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องย้ายสนามบิน ก็จะทำการศึกษาและออกแบบแบบถมสนามบินพาณิชย์แห่งที่สอง เพื่อเตรียมไว้ก่อสร้างเมื่อจำเป็นด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับสนามบินพาณิชย์ภายในประเทศนั้นจะให้เร่งปรับปรุงสนามบินพาณิชย์ให้มีมาตรฐานสูง เพื่อให้เครื่องบินพาณิชย์ในประเทศสามารถใช้บริการขึ้นลงได้โดยสะดวกและปลอดภัย การสร้างสนามบินแห่งใหม่ขึ้นจะดำเนินไปในขอบเขตจำกัด

นอกจากนี้ ให้ปรับปรุงบริการสื่อสารและควบคุมการจราจรทางอากาศให้มีประสิทธิภาพสูง

6. ในการขนส่งทางอากาศทั้งภายในและนอกประเทศ จะส่งเสริมให้มีการปรับปรุงบริการการขนส่งทางอากาศให้มีประสิทธิภาพสูง มีเครื่องบินพาณิชย์ที่ทันสมัยและเหมาะสมแก่ความต้องการของผู้โดยสาร

7. พณิชยนาวิจะดำเนินไป โดยการส่งเสริมให้มีบริษัทเดินเรือเอกชนของไทยที่เป็นปีกแผ่นส่วนกิจการเดินเรือของรัฐนั้นจะมีการลงทุนเพิ่มเติมเฉพาะในกรณีที่ได้มีการศึกษาผลได้ผลเสียทางเศรษฐกิจรวมทั้งความสามารถในการบริหารงานโดยรอบคอบแล้วเท่านั้น

8. การสื่อสารและการโทรคมนาคม จะปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพสูง และเพียงพอแก่ความต้องการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นส่วนรวม ในการนี้จะส่งเสริมให้มีการประสานงานกันดีขึ้น เพื่อให้การลงทุนดำเนินไปโดยประหยัด

อนึ่ง โครงการขยายบริการโทรทัศนทั่วประเทศจะได้ดำเนินไปโดยสอดคล้องกันทั้งโครงการด้านการทหารและการประชาสัมพันธ์ฝ่ายพลเรือน ทั้งนี้ เพื่อให้การลงทุนเป็นไปโดยประหยัดและได้รับประโยชน์จากโครงการอย่างเต็มที่

9. การบริหารงานขนส่ง จะได้มีการสำรวจเพื่อหาข้อมูลในการจัดระบบการขนส่งให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในด้านบริการ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ประกอบการขนส่งและผู้ส่งสินค้าออก เพื่อให้ผู้ส่งสินค้าออกได้มีบริการขนส่งที่พอเพียงในอัตราค่าขนส่งที่สมควร ในการนี้ รวมถึงการสนับสนุนให้มีการคิดอัตราค่าขนส่งในอัตราต่ำพิเศษแก่ผู้ส่งสินค้าออกด้วย นอกจากนี้จะให้มีการประสานงานกันระหว่างการขนส่งประเภทต่าง ๆ ดียิ่งขึ้นด้วย เพื่อเป็นการประหยัดเงินลงทุนและให้โครงการต่าง ๆ เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจของประเทศมากที่สุด

งบประมาณการคมนาคมและขนส่ง

1. การลงทุนด้านการคมนาคมและขนส่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะเป็นจำนวนทั้งสิ้น 24,183.06 ล้านบาท แยกเป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน 15,262.03 ล้านบาท เงินกู้ 5,614.36 ล้านบาท เงินช่วยเหลือต่างประเทศ 242.98 ล้านบาท และเงินรายได้ของรัฐวิสาหกิจ 3,063.69 ล้านบาท ทั้งนี้อาจแบ่งได้เป็นการพัฒนาการขนส่งทางบก 18,633.05 ล้านบาท การพัฒนาการขนส่งทางน้ำ 895.48 ล้านบาท การพัฒนาการขนส่งทางอากาศ 815.69 ล้านบาท และการพัฒนาด้านการคมนาคม 3,838.84 ล้านบาท ปรากฏรายละเอียดแยกตามรายโครงการที่สำคัญดังต่อไปนี้

(หน่วย : ล้านบาท)

โครงการ	งบประมาณปี 2515 - 2519					หมายเหตุ
	งบประมาณ	เงินกู้	เงินช่วยเหลือ	เงินรายได้	รวมเงิน	
การพัฒนาการขนส่งทางบก						
ก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดิน	6,657.98	1,529.32	193.90	-	8,381.20	
ก่อสร้างและบูรณะทางหลวงจังหวัด	6,050.10	605.10	-	-	6,655.20	
ทางหลวงท้องถิ่นและอื่นๆ	1,230.59	-	-	-	1,230.59	
การพัฒนากิจการรถไฟ	351.813	1,113.443	-	467.735	1,932.993	
การจัดการรถโดยสารและรถบรรทุก	-	-	-	352.18	352.18	
อื่นๆ	58.42	-	22.47	-	80.89	
รวมงบประมาณการขนส่งทางบก	14,348.903	3,247.865	216.37	819.915	18,633.053	
การพัฒนาการขนส่งทางน้ำ						
งานสำรวจท่าเรือ	1.835	1.65	5.80	-	9.285	
การพัฒนาท่าเรือชายฝั่ง	37.80	42.50	-	-	80.30	

โครงการ	งบพัฒนาปี 2515 - 2519					หมายเหตุ
	งบประมาณ	เงินกู้	เงินช่วยเหลือ	เงินรายได้	รวมเงิน	
การพัฒนาเครื่องหมายช่วยการเดินทาง เดินเรือ	60.19	-	-	-	60.19	
การพัฒนาท่าเรือกรุงเทพฯ อื่นๆ	-	260.00	-	410.00	670.00	
รวมงบพัฒนาการขนส่ง ทางน้ำ	138.125	337.15	10.20	410.00	895.475	
การพัฒนาการขนส่งทาง อากาศ						
การพัฒนามาบิน	258.31	-	-	-	258.31	
การพัฒนากิจการวิทยุ เดินอากาศ	80.58	64.00	-	-	144.58	
การพัฒนากิจการบินระหว่าง ประเทศ	70.00	86.00	-	76.00	232.00	
อื่นๆ	89.39	-	16.41	75.00	180.80	
รวมงบพัฒนาการขนส่งทาง อากาศ	498.28	150.00	16.41	151.00	815.69	
การพัฒนาการโทรคมนาคม						
การพัฒนากิจการโทรศัพท์	1.29	1,670.73	-	1,682.77	3,354.79	
การพัฒนากิจการไปรษณีย์ โทรเลข	198.80	-	-	-	198.80	
การพัฒนากิจการโทรทัศน์	68.71	208.62	-	-	277.33	
การปรับปรุงกิจการวิทยุติดต่อ เรือเดินทะเล	7.92	-	-	-	7.92	
รวมงบพัฒนาการ โทรคมนาคม	276.72	1,879.35	-	1,682.77	3,838.84	
รวมงบพัฒนาทั้งสิ้น	15,262.028	5,614.365	242.980	3,012.685	24,183.058	

หมายเหตุ

1. ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ ประมาณว่าสาขาการคมนาคมและการขนส่งจะได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นจำนวน 20,112 ล้านบาท โดยที่งบประมาณจัดสรรนี้มียอดต่ำกว่าวงพัฒนาตามรายโครงการจึงอาจจำเป็นต้องมีการตัดทอนโครงการและวงเงินลงตามความจำเป็น ทั้งนี้ จะได้มีการพิจารณาปรับปรุงโครงการตามอันดับความสำคัญให้เหมาะสมกับวงพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่งเป็นปี ๆ ไป (รายละเอียดการจัดอันดับความสำคัญโครงการปรากฏในเอกสารภาคผนวก)

2. จำนวนเงินช่วยเหลือตามประมาณการจัดสรรเป็นเงิน 450 ล้านบาท ซึ่งสูงกว่ายอดเงินช่วยเหลือตามแผน ทั้งนี้ เพราะในแผนฯ ได้รวมโครงการช่วยเหลือที่ค่อนข้างแน่นอนแล้วเท่านั้น

3. ยอดเงินงบประมาณแผ่นดินตามแผนฯ ได้รวมงบประมาณของกรมไปรษณีย์โทรเลข ซึ่งเป็นเงินที่จ่ายจากกองทุนไปรษณีย์เข้าไว้ด้วย

2. การที่งบประมาณด้านการคมนาคมและขนส่ง ส่วนใหญ่กำหนดจะใช้ไปในการพัฒนาการขนส่งทางบกนั้น เพราะเป็นการขนส่งทางบกมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและยังมีส่วนที่จะต้องก่อสร้างเพื่อให้มีระบบการขนส่งที่สมบูรณ์ และปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาการขนส่งทางถนนและการรถไฟ นอกจากนี้ โครงการใหญ่ ๆ ที่สำคัญของการขนส่งประเภทอื่น เช่น การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกและการก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศแห่งที่ 2 ยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่งที่จะใช้เงินงบประมาณมากในอันดับรองลงไป คือ การพัฒนาการคมนาคม ทั้งนี้ เพราะในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 3 นี้ ได้มีการเร่งรัดให้ปรับปรุงและขยายบริการโทรศัพท์ให้เพียงพอแก่ความต้องการทั้งในเขตนครหลวงและต่างจังหวัด กับทั้งได้กำหนดจะให้มีการขยายบริการส่งโทรทัศน์ด้วยระบบไมโครเวฟไปยังต่างจังหวัดด้วย

แนวทางในการพัฒนา

1. ในกรณีที่ประเทศมีเงินเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างจำกัด ดังที่เป็นภาวะของประเทศไทยในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามนี้ ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงโครงการและเป้าหมายลงตามความเหมาะสม ดังนั้นเพื่อให้การพิจารณาตัดทอนโครงการและเป้าหมายสามารถดำเนินไปได้โดยสะดวกและไม่กระทบกระเทือนต่อเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ด้านการคมนาคมและขนส่งน้อยที่สุด จึงได้จัดอันดับความสำคัญของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่งขึ้นโดยยึดถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้.-

อันดับที่หนึ่ง

ได้แก่ โครงการที่มีสัญญาผูกพันไว้แล้วที่จะต้องดำเนินการจนเสร็จสมบูรณ์ โครงการที่รัฐบาลถือเป็นนโยบายว่าจะต้องดำเนินการเพื่อความปลอดภัยของประเทศหรือประชาชน และโครงการที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับสูง

อันดับที่สอง

ได้แก่ โครงการที่มีอันดับความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับรองลงไป และโครงการที่อยู่ในระหว่างดำเนินการ หากเลิกล้มโครงการกลางคัน จะทำให้เกิดผลเสียหายยิ่งกว่าการดำเนินโครงการให้แล้วเสร็จสมบูรณ์

อันดับที่สาม

ได้แก่ โครงการที่มีอันดับความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับต่ำ โครงการที่มีการเสนอให้ดำเนินการด้วยเหตุผลอื่นๆ ซึ่งไม่เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอ

อันดับที่สี่

ได้แก่ โครงการที่ไม่พร้อมที่จะดำเนินการ โครงการที่หากดำเนินการแล้วจะก่อให้เกิดภาระด้านการเงินแก่รัฐบาลมากเกินไปทางเศรษฐกิจ โครงการที่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย

นอกจากการจัดอันดับความสำคัญโครงการทั่วไปดังกล่าวข้างต้นแล้ว ได้มีการจัดอันดับความสำคัญโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวงประเภทต่างๆ โดยยึดถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

อันดับที่หนึ่ง

ได้แก่ เส้นทางในโครงการผูกพันที่มีสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างแน่นอนแล้ว เส้นทางที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้ดำเนินการก่อสร้าง และทางที่ก่อสร้างโดยศูนย์เครื่องมือกล

อันดับที่สอง

ได้แก่ เส้นทางที่ปรากฏผลสำรวจทางเศรษฐกิจสูง เส้นทางเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรคับคั่ง

อันดับที่สาม

ได้แก่ เส้นทางสายใหม่ ทางยุทธศาสตร์ หรือทางที่จำเป็นต้องปรับปรุงพิจารณาเร่งด่วน

อันดับที่สี่

ได้แก่ เส้นทางนอกเหนือไปจากที่กล่าวไว้ในอันดับหนึ่ง สองและสามนอกจากการจัดอันดับความสำคัญดังกล่าวแล้ว ในระยะของแผนฯ นี้ จะมีการสร้างทางนอกโครงการทางหลวงจังหวัดปีละประมาณ 70 ล้านบาท

2. โดยอาศัยหลักเกณฑ์การจัดอันดับความสำคัญที่กล่าวข้างต้นอาจสรุปอันดับความสำคัญโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ พ.ศ. 2515-2519 ด้านการคมนาคมและขนส่งได้ดังนี้

อันดับที่หนึ่ง จำนวน 86 โครงการ วงเงิน 10,993.97 ล้านบาท แยกเป็นเงินงบประมาณ 5,036.35 ล้านบาท เงินกู้ 3,565.82 ล้านบาท เงินช่วยเหลือต่างประเทศ 237.36 ล้านบาท เงินรายได้รัฐวิสาหกิจ 2,154.44 ล้านบาท

อันดับที่สอง จำนวน 49 โครงการ วงเงิน 7,761.01 ล้านบาท แยกเป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน 5,093.22 ล้านบาท เงินกู้ 1,998.64 ล้านบาท เงินช่วยเหลือต่างประเทศ 1.41 ล้านบาท เงินรายได้รัฐวิสาหกิจ 667.74 ล้านบาท

อันดับที่สาม จำนวน 23 โครงการ วงเงิน 3,153.53 ล้านบาท แยกเป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน 2,922.91 ล้านบาท เงินกู้ 49.90 ล้านบาท เงินช่วยเหลือต่างประเทศ 4.21 ล้านบาท เงินรายได้รัฐวิสาหกิจ 176.51 ล้านบาท

อันดับที่สี่ จำนวน 10 โครงการ วงเงิน 2,274.55 ล้านบาท แยกเป็นเงินงบประมาณแผ่นดิน 2,209.55 ล้านบาท และเงินรายได้รัฐวิสาหกิจ 65.00 ล้านบาท

นอกจากการจัดอันดับความสำคัญโครงการฯ ตามที่กล่าวมาแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่งควรจะดำเนินไปในแนวต่อไปนี้

1. งานนอกโครงการควรจำกัดให้เหลือน้อยที่สุด เพราะงานนอกโครงการเหล่านี้มิได้มีการวางแผนไว้โดยรอบคอบ การดำเนินงานที่เป็นมาแล้วมักจะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จตามแผนฯ ที่วางไว้

2. มีข้อสังเกตว่าทางหลวงจังหวัด ทางหลวงชนบท และทางหลวงท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น มีหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการอยู่หลายหน่วย แต่หน่วยงานที่สามารถบำรุงรักษาทางได้ดีก็คือ กรมทางหลวง ฉะนั้น ในหลักการควรจะสนับสนุนให้กรมทางหลวงรับเอาสายทางที่การ

ก่อสร้างแล้วเสร็จมาบำรุงรักษาเองมากขึ้นตามขีดความสามารถ ทั้งนี้ ควรปรับปรุงมาตรฐานการก่อสร้างทางของหน่วยงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับมาตรฐานของกรมทางหลวงด้วย เพื่อให้สะดวกแก่การพิจารณารับโอนเส้นทางต่างๆ ในภายหลัง

3. ในการพัฒนากิจการรถไฟนั้น การปรับปรุงบริการและอุปกรณ์การขนส่งบนทางที่เปิดเดินรถแล้วยังคงมีอันดับความสำคัญสูงอยู่ต่อไป การสร้างทางรถไฟสายใหม่จะดำเนินไปในกรณีที่เป็นโครงการซึ่งรัฐบาลมีนโยบายให้ดำเนินการเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในระยะของแผนนี้จะมีการสำรวจ เพื่อพิจารณาให้การรถไฟดำเนินบริการที่เป็นประโยชน์แก่การขนส่งผู้โดยสาร บริเวณชนเมืองมากขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาความคับคั่งของการจราจรในเขตนครหลวงด้วย

4. ในปัจจุบันการบริการขนส่งทางถนนยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ คือ

(1) ผู้ประกอบการเดินรถบรรทุกส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้ประกอบการขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก ทำการแข่งขันกันรับบริการขนส่งอย่างไม่มีระเบียบ เป็นเหตุให้เกิดมีอุบัติเหตุในอัตราสูงเกิดการสูญเสียด้านอุปกรณ์การขนส่งในอัตราที่สูงกว่าที่ควร มีการบรรทุกน้ำหนักเกินขนาดทำให้ถนนชำรุดเสียหายในเวลาเร็วกว่าที่ควร กับทั้งผู้ประกอบการเองก็ประสบกับการขาดทุนโดยไม่รู้ตัว

(2) การประกอบการเดินรถโดยสารต่างจังหวัดและระหว่างจังหวัดเกิดภาวะการณ็คล้ายคลึงกันกับรถบรรทุกในแง่ที่ว่า มีผู้ประกอบการรายย่อยเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่รวมตัวกันในลักษณะรถร่วม ทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกที่ดีและประกอบการขนส่งอย่างเป็นปึกแผ่นได้ สำหรับพระนครและธนบุรีก็มีผู้ประกอบการเดินรถโดยสารถึง 27 บริษัท กิจการของแต่ละบริษัทก็ไม่ได้ขนาดที่จะสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้รถเก่าชำรุดและมีการเดินรถทับเส้นทางกัน

ด้วยเหตุนี้การวางแผนในระยะต่อไปจึงจะมุ่งไปในการส่งเสริมสนับสนุนให้มีผู้ประกอบการรายใหญ่ขึ้น ทั้งด้านกิจการรถบรรทุกและรถโดยสาร สนับสนุนให้มีการจัดระเบียบและจัดเส้นทาง การขนส่งเสียใหม่ให้เหมาะสม และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงวิธีการควบคุมรถบรรทุกและรถโดยสารให้มีสมรรถภาพสูงยิ่งขึ้นด้วย สำหรับในเขตนครหลวงจะมีการพิจารณาสนับสนุนให้รวมกิจการเดินรถโดยสารประจำทางในเขตพระนครและธนบุรีให้เหลือจำนวนน้อยรายที่สุด ทั้งนี้ จะทำให้บริษัทเดินรถแต่ละบริษัทมีประสิทธิภาพการดำเนินงานสูงขึ้น สามารถปรับปรุงขยายกิจการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

5. การอำนวยความสะดวกขนส่งทางถนนของรัฐวิสาหกิจ รัฐวิสาหกิจยังคงมีบทบาทสำคัญอยู่ต่อไป ทั้งการขนส่งด้วยรถบรรทุกและรถโดยสาร แต่จะสนับสนุนให้บริการด้านรถร่วมให้

น้อยลงโดยใช้รถของรัฐวิสาหกิจให้มากขึ้น หรือไม่ก็ถอนตัวออกเพื่อเปิดโอกาสให้บริษัทเอกชนที่มี ความสามารถที่จะดำเนินการได้เข้าดำเนินการแทน

6. การพัฒนาพาณิชย์นาวี จะดำเนินไปในแนวดังต่อไปนี้

(1) แนวทางพัฒนาพาณิชย์นาวีโดยทั่วไป คือ ส่งเสริมกิจการพาณิชย์นาวีใน ประเทศไทยให้ค่อยๆ มีความสามารถดำเนินงานเป็นขั้นๆ โดยวางแผนอันรอบคอบเป็นระยะยาว และเปิดสายเดินเรือเฉพาะที่สามารถให้ผลกำไรแข่งขันกับต่างประเทศได้ และที่ได้พิจารณาศึกษา โดยถี่ถ้วนและมีประสบการณ์พอสมควรแล้ว ทั้งนี้ ก็จะสนับสนุนบริษัทเดินเรือของเอกชนคนไทยให้ เป็นปีกแผ่นในประเทศด้วย

(2) ในปัจจุบันบริษัทเดินเรือสินค้าระหว่างประเทศของไทยทั้งที่เป็นของรัฐและ เอกชนรวมสามบริษัท ต่างก็เปิดสายการเดินเรือไปยังประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้ เพราะประเทศไทยได้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากในปีหนึ่งๆ แต่โดยที่สายการเดินเรือดังกล่าวนี้อยู่ ภายใต้การควบคุมของขบวนการเดินเรือสายไทย-ญี่ปุ่น และสายญี่ปุ่น-ไทย บริษัทเดินเรือของไทย จึงต้องเข้าเป็น สมาชิกของขบวนการเดินเรือดังกล่าวด้วย ผลการเดินเรือที่ผ่านมาแล้วปรากฏว่าการ ขนส่งสินค้าจากประเทศไทยไปยังประเทศญี่ปุ่นไม่มีปัญหามากนัก แต่การขนส่งสินค้าจากประเทศ ญี่ปุ่นมายังประเทศไทยนั้น บริษัทเดินเรือของไทยไม่ได้ผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะต้องถูกกีด กันจากขบวนการเดินเรือหลายประการ คือ

- บริษัทเดินเรือของไทยทุกบริษัทถูกจำกัดเที่ยวเรือที่เดินรับสินค้าจาก ประเทศญี่ปุ่นมายังประเทศไทย แต่บริษัทเดินเรือชาติอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกขบวนการเดินเรือเดียวกัน ไม่ต้องถูกจำกัดเรื่องเที่ยวเรือ

- จำนวนเที่ยวเรือที่ขบวนการเดินเรือจัดให้แก่บริษัทเดินเรือของไทยทั้ง สามบริษัทในปัจจุบัน คือ 72 เที่ยวต่อปี ในขณะที่เรือของขบวนการขนส่งสินค้าจากญี่ปุ่นมายังประเทศ ไทยปีละประมาณ 420 เที่ยวต่อปี ทั้งนี้ แสดงว่าบริษัทเดินเรือของไทยได้รับสิทธิขนส่งสินค้าเป็น อัตราส่วนประมาณ 17 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนเที่ยวเรือทั้งหมดเท่านั้น

- แม้ว่าขบวนการเดินเรือจะเสนอให้บริษัทเดินเรือของไทยเพิ่มเที่ยวเรือ เป็น 90 เที่ยวต่อปีในปี 2515 และ 108 เที่ยวต่อปีในปี 2516 แต่ขบวนการเดินเรือก็เสนอที่จะผูกมัด บริษัทเดินเรือของไทยให้ขนส่งสินค้าประเภท pool cargo ซึ่งเป็นสินค้าที่มีค่าระวางสูงได้ไม่เกิน 0.25 เปอร์เซ็นต์ต่อเที่ยว หากขนส่งสินค้าได้เกินกว่าอัตราส่วนที่กล่าวนี้ก็ต้องนำรายได้ส่วนที่เกินไป แบ่งให้สายการเดินเรือสมาชิกอื่นๆ

โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศเจ้าของสินค้าซึ่งจะต้องเป็นผู้จ่ายเงินค่า ะวาง จึงสมควรที่จะสนับสนุนให้บริษัทเดินเรือของไทยสามารถได้รับสินค้าบรรทุกจากประเทศ ญี่ปุ่นให้มากที่สุดโดยดำเนินมาตรการดังต่อไปนี้

- ให้ความสนับสนุนบริษัทเดินเรือของไทยในการเจรจากับชมรมการเดินเรือสายญี่ปุ่น-ไทย เพื่อให้ได้รับสิทธิในการเพิ่มเที่ยวเรือบรรทุกสินค้าจากประเทศญี่ปุ่นมายังประเทศไทยโดยสัมพันธ์กับจำนวนเรือที่เพิ่มขึ้น
- ขัดขวางมิให้ชมรมการเดินเรือใช้มาตรการจำกัดรายได้ขั้นสูงแก่กิจการเดินเรือของไทย
- สนับสนุนให้ผู้ส่งสินค้าขาเข้าจากประเทศญี่ปุ่นใช้บริการเดินเรือของไทยมากขึ้น

(3) บริษัทเดินเรือของรัฐบาลยังคงจะได้รับความสนับสนุนให้ขยายการดำเนินงานโดยรอบคอบเป็นขั้นๆ เพื่อให้รัฐวิสาหกิจเดินเรือของรัฐบาลมีฐานะอันมั่นคงและไม่ก่อให้เกิดภาวะด้านการเงินแก่รัฐบาล ในขั้นแรกนี้จะเน้นหนักไปในการขยายบริการในสายการเดินเรือไทย-ญี่ปุ่น เพราะขณะนี้มีการอยู่บ้างแล้ว เมื่อดำเนินกิจการในสายการเดินเรือสายนี้สำเร็จมั่นคงดีแล้วจึงสมควรให้ขยายงานออกไปในสายการเดินเรืออื่นๆ ต่อไปอีก โดยจะได้ศึกษาสถานการณ์พาณิชย์นาวีในสายการเดินเรือต่างๆ ให้รอบคอบเสียก่อน ทั้งนี้ รวมถึงการพิจารณา ร่วมทุนกับบริษัทเดินเรือที่มีชื่อเสียงจากต่างประเทศด้วย

(4) สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมคนไทยให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินการและการบริหารการเดินเรือพาณิชย์มากขึ้น ทั้งนี้ รวมถึงการส่งเสริมให้มีสถาบันฝึกอบรมการเดินเรือพาณิชย์ขึ้นด้วย

(5) ในกิจการเดินเรือชายฝั่ง รัฐยังคงจะดำเนินการต่อไป เพื่ออำนวยความสะดวกขนส่งชายฝั่งให้แก่ประชาชนโดยคิดอัตราค่าระวางพอสมควร ในปัจจุบันมีปัญหาว่า หากบริษัทเดินเรือชายฝั่งของรัฐบาลประกอบกิจการเดินเรือชายฝั่งแต่เพียงอย่างเดียวก็จะไม่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ จะได้มีการพิจารณาด้วยว่าจะสมควรรวมกิจการเดินเรือชายฝั่งเข้ากับกิจการเดินเรือระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจด้วยกันเพียงใดหรือไม่ เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายและจะทำให้การขนส่งสินค้าชายฝั่งสัมพันธ์กับการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

7. การพัฒนาท่าเรือชายฝั่ง

การพัฒนาท่าเรือชายฝั่งจะดำเนินไปโดยยึดถือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของโครงการเป็นบรรทัดฐานในการวางแผนโครงการและพิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ยังคงมีอยู่ในงานพัฒนาท่าเรือชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะสนับสนุนให้ทำการสำรวจรายละเอียดทางวิศวกรรมอย่างละเอียดรอบคอบเสียก่อนที่จะดำเนินการขุดลอกร่องน้ำ โดยสนับสนุนให้กรมเจ้าท่าดำเนินการสำรวจร่วมกับเจ้าหน้าที่สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ส่วนการสำรวจเพื่อสร้างท่าเรือชายฝั่งที่สำคัญๆ จะดำเนินการโดยขอความช่วยเหลือหรือจ้างผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศมาดำเนินการ

การพัฒนาท่าเรือชายฝั่งนี้จะดำเนินการไปพร้อมๆ กับการปรับปรุงเครื่องหมายความช่วยการเดินเรือ ซึ่งกรมอุทกศาสตร์กองทัพเรือจะเป็นผู้ดำเนินการนอกเขตท่า และกรมเจ้าท่าจะเป็นผู้ดำเนินการในเขตท่า เพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่การเดินเรือ

8. การพัฒนาการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ

การขนส่งทางน้ำภายในประเทศมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วยอย่างหนึ่ง แต่ยังมีได้มีการวางโครงการพัฒนางานด้านนี้อย่างจริงจัง เนื่องจากยังมีได้ทำการสำรวจทางเศรษฐกิจเพื่อวางโครงการและอันดับความสำคัญของโครงการโดยละเอียดในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาทำการสำรวจเศรษฐกิจของเส้นทางเดินเรือและแม่น้ำลำคลองสายต่างๆ ในภาคกลาง และส่วนหนึ่งของภาคเหนือ เพื่อจัดวางโครงการและจัดอันดับความสำคัญของโครงการการขุดลอกร่องน้ำทางเดินเรือภายในประเทศ อาจเริ่มขึ้นในระยะหลังของแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวนี้นี้ด้วย แผนการพัฒนาการขนส่งทางน้ำที่จัดวางขึ้นนี้ นอกจากมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การขนส่งทางน้ำมีบทบาทต่อการขนส่งสินค้าของประเทศมากขึ้นแล้ว ยังจะมุ่งหนักไปในทางอำนวยความสะดวกแก่การขนส่งแร่และพืชผลที่เป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ต้นทุนการส่งออกลดต่ำลง

9. การพัฒนาท่าเรือพาณิชย์ระหว่างประเทศ

(1) จะมีการพิจารณารายงานการสำรวจท่าเรือที่แหลมกระบัง ซึ่งกำลังดำเนินการอยู่และรายงานการสำรวจท่าเรือสัตหีบซึ่งจะดำเนินการในเร็วๆ นี้ เพื่อเปรียบเทียบว่าควรพัฒนาที่ใดเป็นท่าเรือพาณิชย์แห่งที่ 2 และควรจะทำในขอบเขตอย่างไร

(2) สำหรับท่าเรือสงขลาและท่าเรือภูเก็ตซึ่งกำลังติดต่อขอรับความช่วยเหลือด้านผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศให้ดำเนินการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการที่จะสร้างท่าเรือดังกล่าวให้เป็นท่าเรือพาณิชย์ระหว่างประเทศนั้น หากปรากฏภายหลังว่าท่าเรือใดมีเหตุผลสมควรทางเศรษฐกิจมากที่สุดก็อาจมีการพิจารณาเริ่มงานสร้างท่าเรือดังกล่าวในตอนปลายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ด้วย

(3) ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 การขยายขีดความสามารถของท่าเรือกรุงเทพฯ ได้ดำเนินการอยู่แล้วโดยการสร้างท่าเทียบเรือเพิ่มอีก 4 ท่า ซึ่งเป็นงานที่เริ่มมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่สอง แต่เป็นที่คาดหมายด้วยว่าปริมาณสินค้าออกด้านการเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด และแป้งมันสำปะหลังจะเพิ่มมากขึ้น ในกรณีนี้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าทางเรือระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการขนส่งสินค้าออกให้มากขึ้น โดยให้สัมพันธ์กับปริมาณสินค้าออกที่เพิ่มขึ้นด้วย โดยที่สินค้าออกที่สำคัญ เช่น ข้าว และข้าวโพดได้ดำเนินการส่งออกโดยอาศัยท่าเรือตามลำน้ำเจ้าพระยาอยู่แล้ว และสินค้าเข้าส่วนใหญ่ก็มาขึ้นที่ท่าเรือกรุงเทพฯ จึงถือว่าการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการ

ขนส่งทางน้ำระหว่างประเทศในลำน้ำเจ้าพระยาคงมีความสำคัญอันดับสูงอยู่ต่อไป ในการนี้จะได้มีการพิจารณาด้วยการขุดลอกและปรับปรุงร่องน้ำทางเข้าท่าเรือกรุงเทพฯ เพื่อให้เรือขนาดใหญ่เข้าออกได้จะมีผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจหรือไม่และควรจะดำเนินการเพียงใด หากผลของการพิจารณาปรากฏว่ามีเหตุผลสมควรก็จะได้หารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนดำเนินการที่เหมาะสมต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็จะได้มีการพิจารณาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่การขนส่งสินค้าออกบางประเภท ณ ท่าเรือทางฝั่งตะวันออกด้วย นอกจากนี้เป็นที่คาดหมายว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 สินค้าออกที่เป็นผลิตผลอุตสาหกรรมจะเพิ่มมากขึ้นด้วย จึงจะได้มีการพิจารณาใช้ท่าเรือกรุงเทพฯ เป็นท่าสำหรับส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมดังกล่าวด้วย

10. การขนส่งทางอากาศ

(1) การพัฒนาสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ จะไม่มีการลงทุนขนาดใหญ่แต่อย่างใด ทั้งนี้ เพราะการลงทุนเพื่อปรับปรุงสนามบินดอนเมืองได้ดำเนินการไปแล้วในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับ 2 การลงทุน ณ สถานที่ก่อสร้างสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศแห่งใหม่คาดว่าจะเป็นการจัดหาที่ดินเพิ่มเติมตามผลของการสำรวจของผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเท่านั้นโดยจะทำการออกแบบให้เสร็จเสียก่อน นอกจากนี้ จะมีการปรับปรุงสนามบินพาณิชย์ต่างจังหวัดบางแห่ง เช่นที่หาดใหญ่ และเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศที่ใช้งานได้

(2) การปรับปรุงสนามบินพาณิชย์ต่างจังหวัดจะดำเนินการไปให้สอดคล้องกับบริการที่ประชาชนต้องการและขีดความสามารถของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด ทั้งนี้ ถือว่าสนามบินที่บริษัท เปิดบริการอยู่แล้วมีอันดับความสำคัญสูง นอกจากนี้ อาจจะมีการก่อสร้างปรับปรุงสนามบินต่างจังหวัดบางแห่งตามนโยบายด้านการบินของรัฐบาลด้วย

(3) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบินพาณิชย์ระหว่างประเทศนั้น โดยที่กิจการของบริษัทการบินไทยในขณะนี้ประสบผลสำเร็จด้วยดีตลอดมา และนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมากการพัฒนากิจการบินระหว่างประเทศจึงจะสนับสนุนให้มีการดำเนินกิจการในรูปแบบเดิมอยู่ต่อไป ในการนี้จะมีการสนับสนุนให้มีการเปิดสายการบินสายใหม่ขึ้นตามผลของการสำรวจ ศึกษา และวางแผนระยะยาวของบริษัทที่ได้ผ่านการพิจารณาลั่นกรองแล้ว และจะสนับสนุนให้มีการจัดซื้อเครื่องบินในจำนวนแบบและขนาดที่เหมาะสมด้วย

(4) การบินภายในประเทศก็จะสนับสนุนให้เพิ่มบริการให้ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น

11. การประสานงานด้านการขนส่ง

ประเทศไทยได้ดำเนินการสำรวจด้านการประสานงานการขนส่งระยะที่หนึ่งเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่การสำรวจระยะที่หนึ่งนี้เป็นเพียงการรวบรวมข้อมูลด้านการขนส่ง และชี้ให้เห็นปัญหาข้อขัดข้องในด้านการประสานงานระหว่างการขนส่งประเภทต่างๆ อย่างกว้างๆ เท่านั้น การสำรวจระยะที่สองจึงควรดำเนินการต่อไปโดยด่วน เพราะการสำรวจระยะที่สองนี้จะเป็นการสำรวจเพื่อเสนอแนะให้ดำเนินโครงการด้านการขนส่งที่สำคัญๆ ประเมินค่าทางเศรษฐกิจของโครงการ และจัดอันดับความสำคัญของโครงการเหล่านั้น ตลอดจนเสนอแนะมาตรการแก้ปัญหาข้อขัดข้องด้านการประสานงานการขนส่ง เพื่อให้บริการขนส่งต่างๆ สามารถอำนวยความสะดวกแก่เศรษฐกิจของประเทศมากที่สุดด้วย

12. การพัฒนาคมนาคม

(1) การพัฒนาคมนาคมที่มีอันดับความสำคัญสูง จะคงได้แก่การพัฒนากิจการโทรศัพท์ซึ่งประกอบด้วยโทรศัพท์นครหลวง โทรศัพท์ภูมิภาคและโทรศัพท์ทางไกลสาขา ในส่วนที่เกี่ยวกับโทรศัพท์นครหลวงนั้น นอกจากจะเพิ่มเลขหมายและเครื่องชุมสายให้เพียงพอแก่ความต้องการแล้ว จะขยายบริการโทรศัพท์ไปยังแถบชานเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นและจะเปลี่ยนระบบเครื่องชุมสายให้เป็นระบบ cross bar โดยสมบูรณ์ด้วย ทั้งนี้ โดยเปิดประมูลพร้อมกัน เพื่อให้ได้ราคาต้นทุนต่ำ และสนับสนุนให้ผู้ประกวดราคาได้ตั้งโรงงานผลิตเครื่องโทรศัพท์และอะไหล่ขึ้นในประเทศไทยสำหรับบริการโทรศัพท์ภูมิภาคและโทรศัพท์ทางไกลสาขานั้นก็จะสนับสนุนให้ขยายบริการโทรศัพท์ไปทั่วทุกจังหวัด โดยให้เพียงพอแก่ความต้องการ ในการนี้จะมีบริการโทรศัพท์ทางไกลติดต่อกับพระนครได้โดยสะดวกด้วย

(2) การพัฒนากิจการไปรษณีย์จะเน้นหนักไปในการปรับปรุงงานไปรษณีย์ เช่น การขยายบริการไปรษณีย์โทรเลขท้องถิ่น การขยายบริการประเภทรับฝาก การสร้างศูนย์กลางนำจ่าย เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะการปรับปรุงงานด้านโทรเลขได้แล้วเสร็จไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ในระหว่างระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง

(3) การพัฒนาการคมนาคมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ จะมีการจัดสร้างข่ายโทรทัศน์ขึ้นในภาคเหนือและภาคใต้ของประเทศ เพื่ออำนวยความสะดวกส่งโทรทัศน์ด้วยระบบไมโครเวฟจากส่วนกลางไปยังภาคเหนือและภาคใต้ ส่วนการส่งรายการโทรทัศน์ไปยังภาคอีสาน จะดำเนินการโดยใช้งบประมาณด้านการทหาร

เป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาการคมนาคมและขนส่ง พ.ศ. 2515-2519

1. เป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาการคมนาคมและขนส่งในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม สรุปได้ดังนี้

-	สำรวจทางจำนวน	1,162 กม.
-	ก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดินจำนวน	5,974 กม.
-	ก่อสร้างและบูรณะทางหลวงจังหวัดจำนวน	7,468 กม.
-	ก่อสร้างทางหลวงชนบท ทางหลวงท้องถิ่นและทางซึ่งดำเนินการโดยหน่วยงานอื่น นอกจาก กรมทางหลวงจำนวน	12,200 กม.
-	จัดหารถยนต์โดยสารจำนวน	550 คัน
-	จัดหารถยนต์บรรทุก จำนวน	800 คัน
-	สำรวจทางรถไฟสายใหม่ จำนวน	829 กม.
-	เพิ่มรถตู้สินค้า จำนวน	712 หลัง
-	จำนวนต้น - กิโลเมตร ทำการของการรถไฟในระยะของแผนฯ	3,000 ล้านต้น/กม.
-	เพิ่มรถตู้โดยสาร จำนวน	210 หลัง
-	จำนวนกิโลเมตรผู้โดยสารทำการของการรถไฟในระยะของแผน	4,710 ล้านผู้โดยสาร/กม.
-	จัดหาหัวรถจักร จำนวน	154 คัน
-	สำรวจสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศ	1 แห่ง
-	ปรับปรุงและก่อสร้างสนามบินภายในประเทศ	7 แห่ง
-	จำนวนกิโลเมตรบินของ บ.ด.ท. ในระยะของแผนฯ	31.1 ล้าน กม.
-	จัดหาเรือเดินทะเล ขนาด 8,000 ตัน	1 ลำ
-	สร้างเขื่อนเทียบเรือด้านตะวันออกเพิ่มอีก 4 ท่าทำให้ท่าเรือกรุงเทพฯ สามารถรับสินค้าได้เพิ่มขึ้นอีกปีละ	1,500,000 ตัน
-	สำรวจท่าเรือทะเลลึก	3 แห่ง
-	สำรวจท่าเรือชายฝั่งและวางแผนแม่บท	2 แห่ง
-	ขุดลอกร่องน้ำทางท่าเรือ	4 แห่ง
-	ขุดลอกร่องน้ำทางเดินเรือภายในประเทศในภาคกลาง	
-	ขยายบริการไปรษณีย์โทรเลขท้องถิ่น จำนวน	100 แห่ง

- เพิ่มเลขหมายโทรศัพท์ในจังหวัดพระนคร - ธนบุรี จำนวน 219,700 เลขหมาย
- เพิ่มเลขหมายโทรศัพท์ในต่างจังหวัดจำนวน 53,500 เลขหมาย
- จัดสร้างสถานีโทรศัพท์ในต่างจังหวัด เพื่อให้สามารถส่ง 17 สถานี
โทรศัพท์โดยระบบไมโครเวฟได้จำนวน

2. เมื่อการดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่ง พ.ศ. 2515-2519 สำเร็จลง ประเทศไทยจะมีระบบการคมนาคมและขนส่งที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาอื่นๆ ให้ดำเนินไปโดยสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น กล่าวคือ

2.1 จะมีทางหลวงแผ่นดินสายหลักที่มีมาตรฐานสูงสามารถใช้งานได้ตลอดทุกฤดูกาลและติดต่อถึงกันได้ทั่วทุกภาคทั่วประเทศ นอกจากนี้ จะมีทางหลวงแผ่นดินติดต่อโดยตรงระหว่างภาคต่างๆ เช่น ระหว่างภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น ส่วนทางภาคใต้นั้น จะมีทางหลวงแผ่นดินสายสำคัญเชื่อมระหว่างภาคกลางและภาคใต้ ทางฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นอีกสายหนึ่ง

2.2 จะมีระบบทางหลวงจังหวัดที่กว้างขวาง และมีมาตรฐานสูงขึ้น ทำให้การนำพืชผลในท้องถิ่นห่างไกลออกสู่ตลาดกระทำได้โดยสะดวกขึ้นและสนับสนุนให้ค่าขนส่งต่ำลง

2.3 การขนส่งสินค้าทางรถไฟจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้นและมีบริการขนส่งสินค้าและผู้โดยสารที่สมดุลกับความต้องการยิ่งขึ้น

2.4 ท่าเรือชายฝั่งและท่าเรือประมงที่สำคัญๆ จะได้รับการขุดลอกให้เรือชายฝั่งและเรือประมงเข้าเทียบท่าได้โดยสะดวก

2.5 ท่าเรือกรุงเทพฯ จะมีขีดความสามารถรับสินค้าได้เพิ่มขึ้นมาก และเป็นที่ยกคาคงหมายได้ว่า เมื่อการดำเนินโครงการก่อสร้างเขื่อนตะวันออกเฉียงเหนือแล้วเสร็จ ท่าเรือกรุงเทพฯ จะสามารถอำนวยความสะดวกได้โดยไม่ประสบความคับคั่งต่อไปอีกเป็นเวลาห้าถึงแปดปี

2.6 สนามบินพาณิชย์ในต่างจังหวัดทุกแห่งจะเป็นสนามบินที่ได้มาตรฐานสามารถใช้งานได้ตลอดทุกฤดูกาล

2.7 สนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศที่ดอนเมืองจะอยู่ในฐานะที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่กิจการบินระหว่างประเทศได้ดีขึ้น เนื่องจากการปรับปรุงสนามบินดอนเมืองจะแล้วเสร็จในระยะของแผนนี้

2.8 ประเทศไทยจะมีบริการโทรศัพท์ในเขตนครหลวงและต่างจังหวัดที่เพียงพอแก่ความต้องการและจะมีบริการโทรศัพท์ทางไกลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วย

2.9 ประเทศไทยจะสามารถส่งรายการโทรทัศน์จากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาค ด้วยระบบไมโครเวฟได้เป็นครั้งแรก

2.10 เป็นที่คาดหมายว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สี่จะต้องมีการลงทุนในด้านการพัฒนาการขนส่งทางน้ำและการขนส่งทางอากาศมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะมีโครงการลงทุนที่สำคัญๆ ที่อาจต้องดำเนินการในระยะนั้น เช่น โครงการสร้างท่าเรือน้ำลึกและโครงการสร้างสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการคมนาคมและขนส่ง พ.ศ. 2515-2519 ที่สำคัญ

การขนส่งทางบก

1. ทางหลวง

1.1 โครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวงแผ่นดิน กำหนดจะดำเนินการก่อสร้างและบูรณะทางระหว่างปี 2515-2519 จำนวน 91 สาย รวมระยะทาง 5,974.1 กิโลเมตร แยกเป็นดำเนินการในภาคเหนือ 16 สาย ระยะทาง 1,041 กิโลเมตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 30 สาย ระยะทาง 2,636 กิโลเมตร ภาคกลาง 35 สาย ระยะทาง 1,163.6 กิโลเมตร และภาคใต้ 10 สาย ระยะทาง 1,132.8 กิโลเมตร นอกจากนี้ มีโครงการที่จะต้องผูกพันดำเนินการต่อไปหลังจากปี 2519 อีกเป็นระยะทาง 1,359 กิโลเมตร หนึ่งในระยะของแผนนี้กำหนดจะทำการสำรวจออกแบบทางหลวงแผ่นดินอีก 462 กิโลเมตร ด้วย

1.2 โครงการก่อสร้างและบูรณะทางจังหวัด มีเป้าหมายที่จะดำเนินการก่อสร้างและบูรณะทางจำนวน 245 สาย รวมระยะทาง 7,467.6 กิโลเมตร แยกเป็นดำเนินการในภาคเหนือ 70 สาย ระยะทาง 2,452.4 กิโลเมตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 58 สาย ระยะทาง 1,558.5 กิโลเมตร ภาคกลาง 75 สาย ระยะทาง 1,920.0 กิโลเมตร และภาคใต้ 42 สาย ระยะทาง 1,536.7 กิโลเมตร นอกจากนี้ ยังผูกพันที่จะต้องดำเนินการต่อไปหลังจากปี 2519 อีก 2,718.0 กิโลเมตร และจะมีการสร้างทางนอกโครงการอีกประมาณ 1,000 กิโลเมตร การพัฒนาทางหลวงจังหวัดนี้ จะมีการวางโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการเพื่อการพัฒนาของสาขาเศรษฐกิจอื่น ๆ มากขึ้น และเพื่อให้ทางหลวงแผ่นดินที่ก่อสร้างแล้วเสร็จสามารถอำนวยประโยชน์แก่การพาณิชย์ การพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศได้มากขึ้น ในการนี้จะมีการก่อสร้างทางหลวงชนบท ทางหลวงท้องถิ่น และทางหลวงชลประทานอีกประมาณ 12,200 กิโลเมตร และทำการสำรวจออกแบบทางหลวงจังหวัดเป็นจำนวน 700 กิโลเมตร ด้วย

2. การรถไฟ

โครงการที่สำคัญได้แก่การปรับปรุงและขยายงานบนทางที่เปิดเดินรถแล้วโครงการนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับแรก โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะปรับปรุงบริการที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและเพียงพอกับความต้องการ สำหรับการดำเนินงานระหว่างปี 2515-2519 ส่วนหนึ่งจะเป็นการดำเนินงานตามแผนพัฒนากิจการรถไฟ พ.ศ. 2510-2514 นอกนั้นจะเป็นการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงบริการขนส่งชานเมืองให้มากขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพความเร็วขบวนรถและจัดหา หัวรถจักร รถตู้สินค้า และรถโดยสารเพิ่มขึ้น เพื่อปรับปรุงให้มีการบริการขนส่งที่พอเพียงและสะดวกรวดเร็วในอัตราค่าขนส่งที่สมควร ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ คือ

- จัดหารถจักรดีเซล 154 คัน
- จัดสร้างรถโดยสาร 210 คัน
- จัดสร้างรถสินค้า 721 คัน
- ขยายย่านสถานีขนาดใหญ่และขนาดกลาง
- เปลี่ยนสะพานให้เป็นชนิดรับน้ำหนักมาตรฐานได้ 15 ตัน จำนวน 103 แห่ง
- ผลิตและจัดหาหมอนรองรางจำนวน 150,000 ท่อน
- เปลี่ยนราง 50 ปอนด์เป็น 60 ปอนด์ ในทางสายตะวันออกเฉียงเหนือระยะทาง 100 กิโลเมตร และเปลี่ยนราง 60 ปอนด์ เป็น 80 ปอนด์ ในทางสายใต้และสายตะวันออกเฉียงเหนือระยะทาง 312 กิโลเมตร
- เชื่อมราง 70 ปอนด์ ในทางสายใต้ ระยะทาง 200 กิโลเมตร
- ปรับปรุงการเดินรถไฟสายแม่กลองให้รวดเร็วและปลอดภัยยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น จะมีการสำรวจแนวทางที่จะก่อสร้างทางรถไฟจากคลองสิบเก้าถึงบ้านภาชีระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร สำรวจแนวทางสายบัวใหญ่-ร้อยเอ็ด-มุกดาหาร-นครพนมระยะทางประมาณ 375 กิโลเมตร และสำรวจเส้นทางรถไฟ สายเด่นชัย-เชียงใหม่ เพื่อแก้ไขเปลี่ยนแนวทาง ระยะทางประมาณ 215 กิโลเมตร และจะมีการสำรวจเศรษฐกิจทางรถไฟ สายจะเข็งเทรา-แหลมฉบัง สัตหีบ-และสายคลองสิบเก้า-บ้านภาชี ด้วย

3. โครงการประสานงานการขนส่งและคมนาคมของประเทศ ระยะที่ 2

เป็นโครงการต่อเนื่องจากงานสำรวจระยะที่ 1 ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จในระยะเวลาของแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 งานสำรวจวิจัยระยะที่ 2 นี้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิจัยเพื่อเสนอแนะการดำเนินโครงการด้านการขนส่งที่สำคัญๆ ประเมินค่าทางเศรษฐกิจของโครงการ และจัดอันดับความสำคัญของโครงการในด้านนี้ รวมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการประสานงานการขนส่งด้วย เพื่อให้บริการขนส่งด้านต่างๆ สามารถอำนวยความสะดวกแก่เศรษฐกิจของประเทศมากที่สุดโครงการนี้จะดำเนินการโดยคณะผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ

4. โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสาร มีเป้าหมายที่จะจัดตั้งสถานีขนส่งผู้โดยสารขึ้นในจังหวัดต่างๆ รวม 17 แห่ง แยกเป็นสถานีขนส่งชั้นหนึ่ง 2 แห่ง ชั้นสอง 5 แห่ง และชั้นสาม 10 แห่ง เพื่อใช้เป็นสถานีรถโดยสารประจำจังหวัดต่างๆ เป็นการจัดระเบียบให้แก่การขนส่งผู้โดยสารด้วยรถประจำทาง และแก้ปัญหาจราจรคับคั่งในจังหวัดนั้นๆ ด้วย ส่วนการเลือกสถานที่ที่จะจัดสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสารนั้นจะมีการพิจารณาโดยละเอียดเสียก่อน

การขนส่งทางน้ำ

1. โครงการปรับปรุงการขนส่งทางน้ำภายในประเทศ ดำเนินการสำรวจเบื้องต้นทางเศรษฐกิจและวิศวกรรม เพื่อปรับปรุงแม่น้ำลำคลองที่เป็นเส้นทางขนส่งทางน้ำที่สำคัญๆ ในลุ่มแม่น้ำภาคกลาง คือแม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกง และในบางส่วนของแม่น้ำในภาคเหนือ ให้สามารถใช้ในการขนส่งได้โดยสะดวกรวดเร็ว และปลอดภัยทุกฤดูกาล เมื่อการสำรวจแล้วเสร็จจะได้มีการวางแผนงานปรับปรุงแนวร่องน้ำและทำการขุดลอกร่องน้ำที่สำคัญๆ ตามที่เสนอแนะไว้ในรายงาน

2. โครงการสำรวจท่าเรือที่สำคัญ ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 3 นี้ จะมีการสำรวจท่าเรือน้ำลึกที่สัทธิบภายใต้โครงการช่วยเหลือของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาความเหมาะสมที่จะปรับปรุงให้เป็นท่าเรือทะเลลึกที่ทันสมัย สำหรับการขนส่งสินค้าออกและสินค้าเข้าของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้รับกับการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ การสำรวจนี้จะศึกษาถึงความเหมาะสมที่จะใช้ท่าเรือสัทธิบเป็นท่าขนถ่ายสินค้าประเภทหีบห่อมาตรฐานด้วย

นอกจากนี้ จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นในการสำรวจเบื้องต้นทางเศรษฐกิจและวิศวกรรมท่าเรือสงขลา เพื่อสร้างท่าเรือขนาดกลางทางฝั่งตะวันออก สำรวจท่าเรือนราธิวาสโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลนิวซีแลนด์ เพื่อสร้างท่าเรือชายฝั่ง สำรวจท่าเรือภูเก็ตโดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลอังกฤษ เพื่อสร้างเป็นท่าเรือทะเลลึกทางฝั่งตะวันตก และสำรวจและวางแผนแม่บทก่อสร้างท่าเรือกันตังเป็นท่าเรือชายฝั่งที่เหมาะสม โดยใช้เงินกู้จากรัฐบาลเดนมาร์ค

3. โครงการปรับปรุงท่าเรือชายฝั่ง มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการสำรวจเพื่อวางแผนในการขุดลอกและปรับปรุงร่องน้ำทางเข้าท่าเรือ เพื่อให้เรือสินค้าชายฝั่งและเรือประมงสามารถใช้ท่าเรือต่างๆ ได้ตลอดทุกฤดูกาล โดยจะดำเนินงานเป็นขั้นๆ ดังนี้

- ดำเนินการสำรวจทางเศรษฐกิจของท่าเรือต่างๆ รวม 15 แห่ง ได้แก่ท่าเรือบางปะกง ประแส จันทบุรี ตราด สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ปราณบุรี บ้านแหลม ชุมพร ระนอง ตะกั่วป่า กระบี่ พังงา สตูล และตากใบ โดยจะดำเนินการในปี 2516 เพียงปีเดียว และเมื่อผลการสำรวจแสดงว่าท่าเรือแห่งใดเหมาะสมก็จะดำเนินการวางแผนขุดลอกร่องน้ำต่อไป
- ดำเนินการสำรวจทางด้านวิศวกรรมท่าเรือชายฝั่ง รวม 10 แห่ง ได้แก่ท่าเรือ ตราด สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ชุมพร ระนอง ตะกั่วป่า สตูล บ้านดอน ปากพนัง ปัตตานี โดยกรมเจ้าท่าจะดำเนินงานในด้านนี้ร่วมกับสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย
- ดำเนินการขุดลอกร่องน้ำทางเข้าท่าเรือต่างๆ รวม 4 แห่ง ได้แก่ร่องน้ำทางเข้าท่าเรือสมุทรสาคร ชุมพร สตูล และปากพนัง ทั้งนี้ จะได้มีการจัดหาเรือขุดชนิดต่างๆ มาเพิ่มเติมอีก 2 ลำ เพื่อใช้ในงานขุดลอกด้วย

4. โครงการปรับปรุงบริการขนถ่ายสินค้าและขยายเขื่อนเทียบเรือที่ท่าเรือกรุงเทพฯ ทำการก่อสร้างเขื่อนเทียบเรือด้านตะวันออก ต่อจากการดำเนินการในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รวมทั้งสร้างเขื่อนเทียบเรือลำเลียง โรงพักสินค้า พื้นวางสินค้ากลางแจ้ง ถนน สะพานทางรถไฟ และเครื่องอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานขนถ่ายสินค้าในบริเวณท่าเรือกรุงเทพฯ ทั้งนี้ จะทำให้ท่าเรือกรุงเทพฯ สามารถรับเรือสินค้าขนาด 1 หมื่นตันพร้อมกันเพิ่มขึ้นได้อีก 6-7 ลำเรือลำเลียงขนาดใหญ่อีก 2-3 ลำ และสามารถรับสินค้าได้เพิ่มขึ้นอีกปีละประมาณ 1.5 ล้านตัน

5. โครงการพัฒนาเครื่องหมายช่วยการเดินเรือ มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการปรับปรุงซ่อมแซม และติดตั้งเครื่องหมายช่วยการเดินเรือในท้องทะเลตามชายฝั่ง และปากทางเข้าแม่น้ำและท่าเรือที่สำคัญๆ รวมทั้งติดตั้งเครื่องหมายช่วยการเดินเรือตามร่องน้ำทางเข้าท่าเรือชายฝั่ง เพื่ออำนวยความสะดวกและปลอดภัยให้แก่ชาวเรือ

โครงการนี้จะดำเนินงานโดยหน่วยงานสองหน่วย คือ กรมเจ้าท่าและกรมอุทกศาสตร์ โดยกรมเจ้าท่าจะดำเนินงานภายในเขตร่องน้ำทางเข้าท่าเรือชายฝั่ง คือ จะติดตั้งเครื่องหมายช่วยการเดินเรือตามร่องน้ำของท่าเรือที่สมุทรสาคร, ชุมพร, หลังสวน, ปากพนัง และสตูล

สำหรับงานนอกเขตร่องน้ำภายในท้องทะเลจะดำเนินการโดยกรมอุทกศาสตร์โดยจะทำการก่อสร้างกระโจมไฟรวม 11 แห่ง บนเกาะและในท้องทะเลบริเวณจังหวัดชลบุรี 1 แห่ง

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3 แห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 แห่ง และจังหวัดสตูล 2 แห่ง ก่อสร้าง
 प्रकार 1 แห่ง ที่จังหวัดตรัง ก่อสร้างอาคารที่ทำการ โรงซ่อม ฯลฯ เพื่อเป็นศูนย์ซ่อมบำรุง
 เครื่องหมายการเดินทางรวมทั้งจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ และยานพาหนะเพื่อดำเนินการ
 ปรับปรุงและซ่อมแซมเครื่องหมายช่วยการเดินทาง 15 แห่ง

การขนส่งทางอากาศ

1. โครงการสำรวจสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศ จะดำเนินการสำรวจเบื้องต้น
 เพื่อพิจารณาว่าจะสมควรปรับปรุงสนามบินตอนเมืองต่อไปอีกเพียงใดเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ดีที่สุด
 และจะมีความจำเป็นต้องย้ายสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศไปอยู่ ณ ที่แห่งใหม่หรือไม่ ถ้าเป็น
 การสมควรจะสมควรย้ายเมื่อใด และบริเวณหนองงูเห่าจะเหมาะสมที่จะใช้สร้างสนามบินพาณิชย์
 หรือไม่ ในกรณีที่ผลการสำรวจแสดงว่าจะต้องมีการย้ายที่ตั้งสนามบิน ก็จะดำเนินการสำรวจ
 เบื้องต้นทางเศรษฐกิจและวิศวกรรม รวมทั้งวางแผนแม่บทขึ้น ณ บริเวณหนองงูเห่าการสำรวจ
 ดังกล่าวนี้จะดำเนินการโดยวิธีคัดเลือกบริษัทวิศวกรที่ปรึกษาที่มีชื่อเสียงจากต่างประเทศเข้า
 ดำเนินการ ส่วนค่าใช้จ่ายในการสำรวจจะจ่ายจากเงินงบประมาณแผ่นดิน ทั้งนี้ เป็นที่คาดหวังว่า
 การสำรวจจะเริ่มขึ้นในปี 2515 และแล้วเสร็จในปี 2516

2. โครงการพัฒนาสนามบินต่างจังหวัด เพื่อดำเนินการปรับปรุงสนามบินพาณิชย์
 ในประเทศให้มีพื้นผิวคอนกรีตหรือลาดยาง ซึ่งมีลักษณะและขนาดถูกต้องตามมาตรฐานสากลและ
 อยู่ในสภาพที่สามารถใช้การได้ตลอดทุกฤดูกาล โครงการนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับแรก
 และฉบับที่ 2 ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ จะมีการดำเนินงานก่อสร้างสนามบิน
 ต่างๆ ต่อจากที่ดำเนินการสำรวจออกแบบหรือก่อสร้างไว้แล้ว โดยจะดำเนินการที่สนามบินแม่สอด,
 ตาก, แพร่, เชียงใหม่, เลย์, สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต

3. โครงการวิทยุเดินอากาศ เพื่อปรับปรุงระบบสื่อสารและการควบคุมการจราจร
 ทางอากาศให้มีประสิทธิภาพสูงได้มาตรฐานสากล โครงการนี้ได้เริ่มมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับแรก
 และดำเนินงานต่อเนื่องมาในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ในระหว่างปี 2515-2519 จะมีการ
 ปรับปรุงงานวิทยุเดินอากาศตามสนามบินต่างๆ ได้แก่ สนามบินเชียงใหม่, ตาก, หาดใหญ่, สุ
 ราษฎร์ธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สนามบินหาดใหญ่และเชียงใหม่ จะปรับปรุงให้มีบริการสื่อสารและ
 ควบคุมการจราจรทางอากาศที่ได้มาตรฐานสากลสามารถอำนวยความสะดวกแก่การบินระหว่าง
 ประเทศได้ด้วย

การคมนาคม

การไปรษณีย์โทรเลข

1. **โครงการขยายการไปรษณีย์โทรเลขท้องถิ่น** โดยเปิดที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเพิ่มขึ้นเพื่อโอนงานที่ทำการไปรษณีย์อนุญาตซึ่งฝากไว้กับอำเภอหรือเอกชนมาดำเนินการโดยกรมไปรษณีย์โทรเลขเอง ทั้งนี้ เพื่อให้กิจการโทรเลขในท้องถิ่นห่างไกลมีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะดำเนินการเพื่อเปิดที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขของกรมฯ ขึ้นปีละ 20 แห่ง รวมทั้งสิ้น 100 แห่ง

2. **โครงการขยายการไปรษณีย์โทรเลขประเภทรับฝาก** มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการจัดตั้งที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขประเภทรับฝากขึ้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี และจังหวัดใหญ่ๆ ในย่านที่มีชุมชนหนาแน่น ในปี 2515-2519 ปีละ 4 แห่ง รวม 20 แห่ง

3. **โครงการขยายการไปรษณีย์โทรเลขในเขตนครหลวง** มีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการจัดหาที่ดินและก่อสร้างที่ทำการแขวงไปรษณีย์เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางนำจ่ายในเขตรอบนอกนครหลวง โดยเปิดที่ทำการแขวงไปรษณีย์ขึ้น รวม 14 แห่ง ในบริเวณรอบเขตนครหลวง เพื่อให้ทันกับการขยายของเขตเมืองและทันกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นด้วย ในระยะของแผนนี้ คาดว่าจะเปิดที่ทำการแขวงขึ้น 10 แห่ง คือ ที่ไปรษณีย์สุขุมวิท ภาษีเจริญ คลองจั่น นนทบุรี สมุทรปราการ บางนา ดอนเมือง ราษฎร์บูรณะ ปากเกร็ด บางขุนเทียน ส่วนอีก 4 แห่ง ที่พระประแดง รามอินทรา บางปู และจรเข้บัวนั้นจะเป็นการหาที่ดินเตรียมไว้ก่อน

การโทรศัพท์

1. **โครงการขยายกิจการโทรศัพท์นครหลวง พ.ศ. 2515-2519** เพื่อเพิ่มเลขหมายโทรศัพท์ในเขตจังหวัดพระนคร-ธนบุรี ขึ้นอีก 181,700 เลขหมาย ในการนี้จะมีการเปิดชุมสายใหม่ขึ้นเป็นจำนวน 9 แห่ง และสร้างชุมสายถาวรขึ้นอีก 2 แห่ง ขยายชุมสายที่เปิดดำเนินการอยู่แล้วให้มีเลขหมายเพิ่มขึ้นอีก 23 แห่ง เมื่อโครงการนี้เสร็จสิ้นลงในปี 2519 และเมื่อคำนึงถึงเลขหมายโทรศัพท์ที่มีอยู่เดิมในปี 2514 และที่จะติดตั้งขึ้นตามโครงการขยายกิจการโทรศัพท์นครหลวงส่วนเพิ่มเติม พ.ศ. 2513-2516 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติอีกจำนวน 38,000 เลขหมาย และส่วนหนึ่งของโครงการ 2515-2519 ที่คณะรัฐมนตรีให้นำมาดำเนินการเป็นการเร่งด่วนแล้ว จังหวัดพระนครและธนบุรีจะมีชุมสายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 34 แห่ง รวม 348,000 เลขหมาย ในสิ้นปี 2519 และมีชุมสายโทรศัพท์ทั้งสิ้นเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่เมื่อสิ้นปี 2514 อีก 9 แห่ง

2. **โครงการขยายกิจการโทรศัพท์ภูมิภาค พ.ศ. 2515-2519** เพื่อปรับปรุงและเพิ่มชุมสายโทรศัพท์ในส่วนภูมิภาคให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน ในการนี้จะมีการจัดหาที่ดิน 49 แห่ง สำหรับสร้างอาคารชุมสายก่อสร้างอาคารชุมสายใหม่รวม 80 แห่ง ดัดแปลงอาคารชุมสายเดิม 3 แห่ง และติดตั้งเครื่องชุมสาย รวม 118 แห่ง รวม 53,500 เลขหมาย ซึ่งจะมีผลทำให้ชุมสายโทรศัพท์ในภูมิภาครวมทั้งสิ้น 154 แห่ง สามารถให้บริการโทรศัพท์ในเขตภูมิภาคได้เป็นจำนวน 106,300 เลขหมาย ในปี 2519

3. **โครงการขยายกิจการโทรศัพท์ทางไกล พ.ศ. 2515-2519** เพื่อปรับปรุงบริการโทรศัพท์ทางไกลให้มีประสิทธิภาพและทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยอาศัยระบบโทรคมนาคมสายหลักเป็นสื่อในการสื่อสาร โครงการนี้จะประกอบด้วยการจัดหาที่ดินเพื่อก่อสร้างอาคารสถานีโทรคมนาคม รวม 33 สถานี ติดตั้งเครื่องอุปกรณ์ระบบโทรศัพท์ทางไกลในเส้นทางใหม่และอุปกรณ์โทรคมนาคมตามสถานีโทรคมนาคมที่มีอยู่เดิม 80 แห่ง นอกจากนี้ จะได้มีการก่อสร้างและติดตั้งอุปกรณ์เกี่ยวกับการถ่ายทอดสัญญาณโทรทัศน์จากพระนครไปยังต่างจังหวัดบางจังหวัดด้วยเมื่อโครงการนี้แล้วเสร็จจะทำให้สามารถติดต่อโทรศัพท์ทางไกลไปยังชุมสายในต่างจังหวัดได้รวม 154 แห่ง

การโทรทัศน์

โครงการขยายบริการโทรทัศน์ทั่วประเทศ เพื่อจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้นในภาคเหนือและภาคใต้ตามผลการสำรวจ ซึ่งจะได้จัดทำในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ในการนี้จะมีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ขึ้น 17 แห่ง คือ ที่นราธิวาส ปัตตานี ยะลา พังงา ตรัง บ้านห้วยลึก ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช นครสวรรค์ ลพบุรี พิษณุโลก เด่นชัย ปางป๋วย ดอยขุนตาลน้อย งาว เชียงราย ปรับปรุงห้องส่งโทรทัศน์ที่ลำปางและต่อเติมศูนย์ควบคุมระบบโทรทัศน์ที่พระนคร

.....

บทที่ 12

การพัฒนาพลังงานไฟฟ้า

.....

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2

พลังงานไฟฟ้านับได้ว่าเป็นบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอันที่จะช่วยสนับสนุนให้การพัฒนาในสาขาเศรษฐกิจต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมการเกษตร ธุรกิจและบริการต่างๆ สามารถก้าวหน้าและขยายตัวออกไปได้อย่างรวดเร็ว การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในระยะของแผนพัฒนา ฉบับแรกได้กำหนดแนวนโยบายจัดให้มีแหล่งผลิตส่วนกลางขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตสูง และมีต้นทุนการผลิตต่ำ พร้อมทั้งจัดระบบสายส่งและสายจำหน่ายเชื่อมโยงจังหวัดและอำเภอต่างๆ แทนการผลิตจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลขนาดเล็กที่มีอยู่เดิมในแต่ละจังหวัดและอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าได้เพียงพอ ทั้งยังมีต้นทุนการผลิตสูง ส่วนในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ได้เร่งรัดการดำเนินงานในด้านการผลิตและการจำหน่ายให้แล้วเสร็จ เพื่อให้สามารถสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศที่เพิ่มขึ้นขึ้นในอัตราค่าก่อนข้างสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในอัตราราคาที่ลดต่ำลงกว่าเดิม

การพัฒนาที่สำคัญในระยะ 11 ปีที่ผ่านมา ระหว่าง พ.ศ. 2504-2514 สรุปได้ดังนี้

ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ

(1) สามารถดำเนินการก่อสร้างแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าที่สำคัญได้เสร็จตามเป้าหมาย อาทิ เช่น โรงไฟฟ้าพลังน้ำที่เขื่อนภูมิพล และเขื่อนอุบลรัตน์ โรงไฟฟ้าพลังไอน้ำที่พระนครเหนือที่จังหวัดกระบี่ และที่พระนครใต้ ทำให้กำลังการผลิตติดตั้งได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 269,880 กิโลวัตต์ ในปี 2504 เป็น 1,169,000 กิโลวัตต์ ในปี 2514 ประกอบด้วยกำลังผลิตติดตั้งจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำประมาณร้อยละ 38 พลังไอน้ำร้อยละ 44 เครื่องกำเนิดไฟฟ้ากังหันแก๊สและเครื่องดีเซลอีกประมาณร้อยละ 18

(2) ในด้านการก่อสร้างระบบสายส่งและสถานีไฟฟ้าย่อย สามารถก่อสร้างสถานีไฟฟ้าย่อยได้ 68 แห่ง ประกอบด้วยสถานีไฟฟ้าย่อยขนาดแรงดัน 230 เควี จำนวน 7 แห่ง ขนาดแรงดัน 115 เควี จำนวน 40 แห่ง และขนาดแรงดัน 69 เควี จำนวน 21 แห่ง และสามารถก่อสร้างระบบสายส่งไฟฟ้าได้รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 5,176 วงจรกิโลเมตร ประกอบด้วยสายส่ง

ไฟฟ้าขนาดแรงดัน 230 เควี ระยะทาง 1,691 วงจรกิโลเมตร ขนาดแรงดัน 115 เควี ระยะทาง 2,648 วงจรกิโลเมตร และขนาดแรงดัน 69 เควี ระยะทาง 837 วงจรกิโลเมตร โดยสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่จังหวัดและอำเภอต่างๆ ได้รวม 51 จังหวัด

(3) ในด้านการก่อสร้างระบบจำหน่ายไฟฟ้า ในส่วนภูมิภาคสามารถก่อสร้างสายจำหน่ายแรงสูงขนาด 33,22 และ 11 เควี และระบบสายจำหน่ายแรงต่ำขนาด 400/230 เควี ได้รวมระยะทางประมาณ 9,660 วงจรกิโลเมตร ใน 52 จังหวัด ที่อยู่ในเขตจ่ายไฟของระบบสายส่งแรงสูงดังกล่าวข้างต้น ส่วนในเขตนครหลวงสามารถก่อสร้างสถานีเปลี่ยนแรงดันย่อย ขนาด 115/24 เควี และ 69/12 เควี ได้รวม 33 แห่ง พร้อมทั้งสายจำหน่ายแรงสูงขนาด 69,24 และ 12 เควี และสายจำหน่ายแรงต่ำขนาด 220-440 เควี ได้รวมระยะทาง 8,206 วงจรกิโลเมตร ใน 4 จังหวัด

(4) นอกจากนี้ อำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านในชนบทที่ห่างไกลจากการจ่ายกระแสไฟฟ้า ซึ่งระบบสายส่งและสายจำหน่ายยังเข้าไปไม่ถึง ได้เร่งรัดการขยายบริการออกไปตามความจำเป็นเท่าที่กำลังเงินจะสามารถอำนวยได้ในท้องที่บางแห่งที่มีความเหมาะสมและความจำเป็นเร่งด่วน โดยการติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลขนาดเล็ก ตามโครงการไฟฟ้าพัฒนาการ ได้รวม 221 แห่ง คิดเป็นกำลังผลิตติดตั้งรวมทั้งสิ้นประมาณ 5,525 กิโลวัตต์

ผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

(5) ความต้องการใช้ไฟฟ้าในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาได้เพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก การขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการพัฒนาในด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจและบริการต่างๆ ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงระดับมาตรฐานการครองชีพ และการประกอบธุรกิจของประชาชน โดยเฉพาะความนิยมในอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกและรวดเร็ว ดังปรากฏในตารางที่ 1 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 1
ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้า

	ความต้องการสูงสุด (เมกะวัตต์)						ความต้องการพลังงานไฟฟ้า (ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง)						
	ทั่วประเทศ	อัตราเพิ่มร้อยละ	ในส่วนภูมิภาค	อัตราเพิ่มร้อยละ	ในเขตหลวง	อัตราเพิ่มร้อยละ	ทั่วประเทศ	อัตราเพิ่มร้อยละ	การใช้ไฟฟ้าต่อบุคคล	ในส่วนภูมิภาค	อัตราเพิ่มร้อยละ	ในนครหลวง	อัตราเพิ่มร้อยละ
เมื่อสิ้นแผนหนึ่ง	347	37	114	56	233	29	1,367	39	41	294	47	1,073	37
เมื่อสิ้นแผนสอง	968	23	369	27	599	21	4,237	26	109	1,237	35	3,000	23
เมื่อสิ้นแผนสาม (ประมาณการ)	2,070	16	720	14	1,280	16	9,373	17	213	2,866	18	6,507	17

- หมายเหตุ**
1. ในส่วนภูมิภาครวมความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมที่ซื้อพลังงานไฟฟ้าโดยตรงจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
 2. อัตราเพิ่มเป็นอัตราโดยเฉลี่ยในช่วงระยะเวลาของแผนยกเว้นเมื่อสิ้นแผนหนึ่ง ซึ่งเป็นอัตราของปี 2509
 3. การใช้ไฟฟ้าต่อบุคคล หน่วยเป็นกิโลวัตต์-ชั่วโมง

(6) อัตราการเพิ่มความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้ามีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะกิจกรรมสาขาต่างๆ ที่ต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้า ซึ่งปรากฏว่าส่วนใหญ่มาจากอุตสาหกรรมและธุรกิจซึ่งได้เพิ่มขึ้นจาก 695 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2508 เป็นประมาณ 3,490 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2514 หรือประมาณร้อยละ 76 ของความต้องการใช้ไฟฟ้าทั่วประเทศ

(7) การผลิตกำลังงานไฟฟ้าในปี 2504 จากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลและเครื่องไอน้ำขนาดเล็กและเก่าที่มีอยู่ในขณะนั้น ซึ่งมีจำนวนรวมทั้งสิ้นเพียงประมาณ 590 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ได้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 4,433 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2514 โดยมีสัดส่วนการผลิตจากเครื่องพลังน้ำประมาณร้อยละ 32 จากเครื่องพลังไอน้ำประมาณร้อยละ 63 และเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลและแก๊สเทอร์ไบน์เพียงประมาณร้อยละ 5 ผลจากการดำเนินงานตามแผนพัฒนาพลังงานไฟฟ้าทำให้ต้นทุนการผลิตทั้งระบบลดต่ำลงเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้ว่าต้นทุนการผลิตรวมค่าเสื่อมราคาจากเครื่องพลังน้ำและเครื่องพลังไอน้ำมีอัตราเฉลี่ยประมาณหน่วยละ 9.05 สตางค์ และ 19.59 สตางค์ ตามลำดับ ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยทั้งระบบลดลงเหลือเพียงประมาณหน่วยละ 18.71 สตางค์ ดังนั้น อัตราค่ากระแสไฟฟ้าที่จำหน่ายให้กับผู้ใช้ไฟฟ้าเฉลี่ยทุกประเภททั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงสามารถลดค่าขายโดยเฉลี่ยหน่วยละประมาณ 73.15 สตางค์ ในปี 2505 ลดลงเหลือเฉลี่ยเพียงหน่วยละประมาณ 42.17 สตางค์ ในปี 2514 สำหรับในส่วนภูมิภาคได้มีการลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้า รวม 10 ครั้ง จากอัตราค่าขายโดยเฉลี่ยหน่วยละประมาณ 1.62 บาท ในปี 2504 ลดลงเหลือเฉลี่ยเพียงหน่วยละประมาณ 0.66 สตางค์ ในปี 2514

การดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

กลวิธีและแนวทางพัฒนา

การจัดการแหล่งผลิต จากประสบการณ์ที่ผ่านมา การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำประสบปัญหาภาวะฝนแล้งที่เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปี ทำให้ไม่สามารถสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าได้เพียงพอ จึงจำเป็นต้องติดตั้งเครื่องกังหันแก๊สเพิ่มขึ้นอีก 150,000 กิโลวัตต์ ซึ่งนอกจากจะต้องลงทุนเพิ่มอีกประมาณ 340 ล้านบาทแล้ว ยังทำให้ต้องระงับการลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้า เนื่องจากต้นทุนการผลิตจากเครื่องกังหันแก๊สมีราคาสูงกว่าอัตราจำหน่ายสูงมาก เหตุการณ์ดังกล่าว ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาวางแผนเตรียมการจัดการและก่อสร้างแหล่งผลิตเพื่อให้มีกำลังผลิตสำรองไว้บ้าง ในอัตราที่เหมาะสม ซึ่งจะสามารถสนองความต้องการได้ในทุกๆ สถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำยังคงมีความจำเป็นอยู่มาก สำหรับสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงสุด เพราะว่าเป็นแหล่งผลิตประเภทที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าแหล่งอื่นมาก แต่เนื่องจากการพัฒนาทรัพยากรแหล่งน้ำของประเทศ ซึ่งมีจำนวนจำกัด และเป็นงานที่จะต้องใช้งบลงทุนเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงการใช้น้ำเพื่อประโยชน์ที่จะได้รับทางด้านชลประทานการป้องกันอุทกภัยและประโยชน์อื่นๆ ควบคู่กันไป ดังนั้น จึงควรพิจารณาจากหลักการต่อไปนี้

(1) การก่อสร้างแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังน้ำที่จะริเริ่มขึ้นใหม่ในระยะของแผนพัฒนาฉบับที่ 3 ควรจะได้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเริ่มตั้งแต่ขั้นการสำรวจและการกำหนดแผนงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยสามารถที่จะพิจารณาเปรียบเทียบอันดับความสำคัญและความเหมาะสมของแต่ละโครงการในลุ่มน้ำเดียวกันได้

(2) การวางแผนเตรียมการก่อสร้างแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศ ซึ่งคาดว่าจะเพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงระยะเวลา ทั้งที่เป็นกำลังผลิตมั่นคง (Firm Capacity) และกำลังผลิตสำรองในระบบจะต้องพิจารณาถึงราคาต้นทุนการผลิตของทั้งระบบโดยไม่ให้ราคาต้นทุนสูงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การจัดระบบส่งกำลังไฟฟ้า ระบบการส่งกำลังไฟฟ้าให้กับประชาชนผู้ใช้ไฟในเขตจ่ายไฟรวม 51 จังหวัด ในปัจจุบันปรากฏว่าในบางเขตยังมีประสิทธิภาพไม่ดีพอ ทำให้บรรดาผู้ใช้ไฟรายใหญ่ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเมืองแร่ต้องหันไปผลิตไฟฟ้าใช้เอง เพราะขาดความเชื่อถือในประสิทธิภาพและความแน่นอนของการผลิตไฟฟ้าจากแหล่งกลาง ดังนั้น ในระยะต่อไปเมื่อความเจริญทางเศรษฐกิจได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศจะเป็นความต้องการของอุตสาหกรรมและธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ จึงควรวางแผนเตรียมการปรับปรุงประสิทธิภาพและความมั่นคงของระบบส่งกำลังไฟฟ้าไว้ให้สามารถสนองความต้องการได้อย่างเพียงพอ และแน่นอนยิ่งขึ้น มาตรการเหล่านี้จะมีความสำคัญอย่างยิ่งและจะเป็นผลดีต่อฐานะการเงินของการไฟฟ้าอีกด้วย

นอกจากนี้ในอีก 20 จังหวัด ซึ่งปัจจุบันยังมิได้รวมอยู่ในเขตจำหน่ายจากแหล่งผลิตส่วนกลาง ปรากฏว่า ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้ายังคงถูกจำกัดโดยกำลังผลิตของเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลเก่าที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัด และโดยค่ากระแสไฟฟ้าซึ่งยังสูงกว่าในเขต 51 จังหวัด ที่ได้รับกระแสไฟฟ้าจากแหล่งผลิตกลาง ดังนั้น เพื่อเป็นการสนับสนุนแนวทางพัฒนาอาชีพและสวัสดิภาพของประชาชนในจังหวัดเหล่านี้ จึงจะได้พิจารณาเพ่งเล็งถึงความแตกต่างในด้านนี้และพิจารณาเตรียมการวางแผน คือ กำหนดลำดับความสำคัญในอันที่จะเร่งรัดการขยายบริการออกไปยังท้องถิ่นดังกล่าว

การจัดระบบจำหน่าย ในปี 2513 ปรากฏว่า ระบบจำหน่ายทั่วประเทศทั้งในเขตที่จ่ายไฟจากแหล่งผลิตกลางและจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้เพียงประมาณ 6.5 ล้านคน ในจำนวนประชากรทั้งสิ้นประมาณ 34 ล้านคน หรือเท่ากับร้อยละ 19 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ดังจะเห็นได้ว่าในส่วนกลาง คือ เขตจำหน่ายของการไฟฟ้านครหลวงซึ่งครอบคลุม 4 จังหวัด จำหน่ายของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคซึ่งครอบคลุม 67 จังหวัด ของจำนวนประชากร 30 ล้านคน สามารถให้บริการได้เพียงประมาณ 4 ล้านคน หรือเท่ากับร้อยละ 13 ของจำนวนประชากร

(1) ฉะนั้นการริเริ่มการสำรวจและวางแผนเพื่อขยายเขตจำหน่ายออกไปยังอำเภอและตำบลชั้นนอก จะได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับการขยายผังเมืองและการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม เพื่อเป็นการกระจายความเจริญและขจัดปัญหาความแออัด โดยเฉพาะในเรื่องที่อยู่อาศัยของประชากรในเขตนครหลวง ส่วนในภูมิภาคการขยายเขตจำหน่ายออกไปยังท้องถิ่นที่ห่างไกลและยังไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้นับได้ว่าเป็นปัญหาใหญ่และต้องใช้เวลาาน ซึ่งนอกจากจะต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมากแล้ว ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติ อาทิ เช่น ปัญหาอัตราค่าจ้างหน้าที่จะต้องใช้ในการก่อสร้างและการบำรุงรักษา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โดยที่อัตราการเพิ่มของประชากรในระยะ 10 ปี ข้างหน้ายังคงอยู่ในระดับสูง คือ เพิ่มขึ้นประมาณปีละ 1 ล้านคน และในจำนวนที่เพิ่มขึ้นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบท ปัญหาความต้องการใช้ไฟฟ้าของประชาชนเพื่อการประกอบธุรกิจและการครองชีพที่จะยังมีได้รับการตอบสนองจะทวีเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐและความเป็นธรรมในระบบสังคมในการจัดบริการสาธารณูปโภคประเภทนี้ให้แก่ประชาชนแล้ว จึงสมควรมีการพัฒนาในด้านระบบจำหน่าย เพื่อขยายบริการออกไปยังท้องถิ่นส่วนต่างๆ ของประเทศให้กว้างขวางและทั่วถึงเท่าที่จะทำได้

(2) มาตรการและการดำเนินงานในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น แต่ยังคงต้องพิจารณาถึงขอบเขตของปัญหาในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการให้เหมาะสมในด้านเศรษฐกิจของโครงการและฐานะการเงินของประเทศ การสำรวจและวางแผนขยายเขตจำหน่ายออกไปยังท้องถิ่นที่ห่างไกลต่อไป ก็จะได้พิจารณาและศึกษาโดยละเอียดถึงวิธีการและความเหมาะสมในด้านต่างๆ ดังนี้

(ก) เปรียบเทียบความเหมาะสมทางด้านเทคนิคของการขยายเขตจำหน่าย ระหว่างการจัดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลกับการเดินสายจากระบบจำหน่ายเดิมออกไป ประกอบกับพิจารณาเปรียบเทียบความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจของการลงทุน ฐานะการเงินและผลตอบแทนของโครงการ

(ข) กำหนดหลักเกณฑ์ในการขยายเขตครอบคลุมพื้นที่ โดยพิจารณาเปรียบเทียบความเหมาะสมระหว่างการขยายเขตในแบบ Intensive และ Extensive Area Coverage ว่าวิธีใดจะก่อให้เกิดผลดีต่อภาวะทางเศรษฐกิจของชุมชนในชนบทนั้นๆ ได้มากที่สุด

(ค) การกำหนดเป้าหมายและลำดับความสำคัญของแผนงานที่จะดำเนินการก็จะพิจารณาถึงขนาดของชุมชน ความเหมาะสมและความจำเป็นที่จะให้ชุมชนนั้นได้ออกค่าใช้จ่ายสมทบในการลงทุนด้วย

การกำหนดอัตราค่ากระแสไฟฟ้า ปัจจุบันการผลิตกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ในแต่ละปี แบ่งออกเป็นจำนวนที่จำหน่ายโดยตรงให้แก่อุตสาหกรรมรายใหญ่ประมาณร้อยละ 6.6 และจำหน่ายส่งให้แก่การไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคประมาณร้อยละ 72.7 และ

20.7 ตามลำดับ นอกจากนี้ในแต่ละปีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคยังต้องผลิตกระแสไฟฟ้าจำหน่ายให้แก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกลอีกประมาณปีละ 130 ล้านหน่วย

(1) การจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในเขตของการไฟฟ้านครหลวงรวม 4 จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี และสมุทรปราการ ปรากฏว่า ความต้องการใช้ไฟฟ้าสำหรับอุตสาหกรรม และธุรกิจมีจำนวนประมาณร้อยละ 81 ของความต้องการใช้ไฟฟ้าทั้งหมดในปี 2514 ค่ากระแสไฟฟ้าที่เรียกเก็บจากผู้ใช้ในแต่ละประเภทในปี 2514 มีอัตราดังต่อไปนี้

ประเภทผู้ใช้ไฟ	อัตราจำหน่ายโดยเฉลี่ย (สตางค์/หน่วย)
1. บ้านอยู่อาศัย	58.96
2. ธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดเล็ก	55.81
3. ธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดกลางและใหญ่ ตั้งแต่ 30 กิโลวัตต์ ขึ้นไป	33.72
4. ไฟฟ้าถนนสาธารณะ	38.00

(2) ส่วนการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าในเขตของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ รวม 67 จังหวัด ปรากฏว่า จากจำนวนที่รับซื้อจากฝ่ายผลิต ความต้องการใช้ไฟฟ้าสำหรับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ และธุรกิจมีจำนวนเพียงประมาณร้อยละ 57 ของความต้องการทั้งหมดในปี 2512 นอกจากนั้นเป็นความต้องการใช้ไฟฟ้าเพื่อแสงสว่าง ส่วนในเขตที่อยู่นอกระบบจำหน่ายซึ่งยังต้องผลิตจากเครื่องดีเซลจำหน่ายเองเป็นความต้องการใช้ไฟฟ้าเพื่อแสงสว่างทั้งหมด ค่ากระแสไฟฟ้าที่เรียกเก็บจากผู้ใช้ไฟแต่ละประเภทในปี 2513 มีอัตราดังต่อไปนี้

ประเภทผู้ใช้ไฟ	อัตราจำหน่ายโดยเฉลี่ย (สตางค์/หน่วย)	
	ในเขตรับซื้อ	ในเขตผลิตเอง
1. บ้านอยู่อาศัย	1.07	1.47
2. ธุรกิจรายย่อย	0.62	0.82
3. ธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ	0.43	-
4. การประปา	0.60	0.70
5. อุตสาหกรรมเหมืองแร่	0.40	0.50
6. การสูบน้ำเพื่อการเกษตร	0.40	1.60

(3) การกำหนดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าในแต่ละเขตในระยะของแผนพัฒนาฯ ทั้ง 2 ฉบับที่ผ่านมาแล้ว มีแนวนโยบายกำหนดส่วนลดโดยเฉลี่ยเท่ากันทั่วประเทศ ประกอบกับในส่วนกลางคือ ในเขตการไฟฟ้านครหลวงเป็นศูนย์กลางของความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงทำให้ค่ากระแสไฟฟ้าที่เรียกเก็บจากผู้ใช้ไฟฟ้าในส่วนภูมิภาคยังคงมีอัตราสูงกว่าในส่วนกลางในทุกๆ ประเภทของผู้ใช้ไฟ ความแตกต่างในอัตราค่ากระแสไฟฟ้างกล่าวในปัจจุบันนับได้ว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญ อันหนึ่งต่อการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร การแก้ปัญหาการว่างงานและการกระจายความเจริญในด้านต่างๆ ออกไปยังภูมิภาค ดังนั้น การกำหนดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ก็จะได้พิจารณากำหนดมาตรการพิเศษในอันที่จะแก้ไขปัญหาค่าแตกต่างดังกล่าวด้วยกล่าวคือ ในการจัดซื้อน้ำมันเตาและน้ำมันดีเซลที่จำเป็นต้องใช้จำนวนปีละมากๆ สมควรกำหนดให้ดำเนินการโดยวิธีการเปิดประมูลทั่วไป ซึ่งน่าจะมีผลทำให้การไฟฟ้าซื้อน้ำมันได้ในราคาที่ต่ำกว่าปัจจุบัน และนำผลต่างเฉพาะในส่วนนี้มาเป็นส่วนลดพิเศษให้กับผู้ใช้ไฟฟ้าในส่วนภูมิภาค

การวางแผนพัฒนาพลังงานไฟฟ้า ถึงแม้ว่าจะได้รวมหน่วยงานผู้ผลิตไฟฟ้า ซึ่งมีอยู่เดิม 3 แห่ง เข้าเป็นหน่วยงานเดียวกันเมื่อปี 2512 แล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันยังคงมีหน่วยงาน คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยและการพลังงานแห่งชาติ ซึ่งยังมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนจัดหาและก่อสร้างแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าของประเทศ แต่แนวทางในการวางแผนจัดหาและก่อสร้างของหน่วยงานทั้งสองยังไม่เป็นในแนวเดียวกันหรือมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดเท่าที่ควร กล่าวคือ โดยทั่วไป การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ มีแนวนโยบายเน้นหนักไปในทางก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากพลังน้ำขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพสูง หรืออยู่ใกล้ศูนย์กลางความต้องการใช้ไฟฟ้า แล้วส่งพลังไฟฟ้าจำหน่ายไปยังจุดต่างๆ ส่วนการพลังงานแห่งชาติซึ่งเป็นแหล่งกลางเกี่ยวกับความร่วมมือในการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขง ระหว่างประเทศมีแนวนโยบายมุ่งหนักไปทางด้านก่อสร้างแหล่งผลิตจากพลังน้ำทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่เป็นสำคัญ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กระทรวงในฐานะผู้ปฏิบัติและผู้รับผิดชอบจะมีนโยบายประสานงานอย่างใกล้ชิดในระดับหน่วยราชการ ซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของโครงการพัฒนาและการใช้งบประมาณของประเทศ เพื่อป้องกันปัญหาการดำเนินงานซ้อนกันทั้งในขั้นการสำรวจ การวางแผนและการก่อสร้าง ซึ่งจะมีผลทำให้การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าของประเทศต้องล่าช้าอันเป็นผลเสียหายต่อส่วนรวม

การประสานงานกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยส่วนรวม นอกเหนือไปจากกลวิธีและแนวทางดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าของประเทศในด้านการจัดหาแหล่งผลิต การจัดระบบส่งกำลังไฟฟ้า การจัดระบบจำหน่าย และการกำหนดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าดำเนินไปได้โดยสอดคล้องต่อกันและกันและอย่างมีประสิทธิภาพแล้วนั้น ปัญหาการประสานงานการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าให้สอดคล้องกับแนวนโยบาย มาตรการและลำดับความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยส่วนรวมของประเทศจะมีความสำคัญอย่างยิ่ง กล่าวคือ

(1) ในการลงทุน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้น โดยให้ความช่วยเหลือในเรื่องทุนประเดิมในระยะแรก และเป็นหน่วยงานที่มีรายได้เป็นของตนเอง การก่อสร้างเพื่อขยายกิจการตามโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าต่าง ๆ เป็นการลงทุนเพื่อเพิ่มทรัพย์สินถาวรที่มีอายุการใช้งานระยะยาว คือ อย่างน้อยที่สุด 10-15 ปี ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนเป็นลงทุนเพื่อการขยายกิจการดังกล่าว จึงควรที่จะได้ใช้จากแหล่งกู้ระยะยาวจากต่างประเทศสำหรับค่าใช้จ่ายลงทุนในส่วนที่เป็นเงินบาทให้มากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการผ่อนคลายภาระในด้านเงินงบประมาณแผ่นดิน ประหยัดเงินตราต่างประเทศ และเพื่อให้สามารถนำส่งเงินเข้าคลังได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยยิ่งขึ้น

(2) พลังงานไฟฟ้าเป็นปัจจัยพื้นฐานประการหนึ่งที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ กล่าวคือ

(ก) ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ปรากฏว่าการสูบน้ำเพื่อการเพาะปลูกในบริเวณลุ่มเจ้าพระยาและในบางท้องที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอยู่ในเขตโครงการชลประทานของหน่วยงานต่าง ๆ ได้เปลี่ยนมาใช้ไฟฟ้าจากระบบจำหน่ายของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเพิ่มมากขึ้นแทนการสูบน้ำด้วยเครื่องดีเซล ซึ่งการใช้เครื่องดีเซลนอกจากจะมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าแล้ว ยังประสบปัญหาในด้านการเดินเครื่องและการบำรุงรักษา ปัจจุบันการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ดำเนินการก่อสร้างสายจำหน่ายแรงต่ำจ่ายไฟให้กับเครื่องสูบน้ำประมาณกว่า 20 จุด คิดเป็นความต้องการประมาณ 3,200 เควี เอ และกำลังดำเนินการอยู่อีก 10 จุด อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าเพื่อการสูบน้ำในปัจจุบันจะยังมีจำนวนไม่มากก็ตาม แต่ก็นับได้ว่า พลังงานไฟฟ้าเริ่มมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรมากขึ้นตามลำดับ และคาดว่าในระยะของแผนฉบับนี้ความต้องการใช้ไฟฟ้าสำหรับสูบน้ำเพื่อการเพาะปลูกจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาสำคัญก็คือ การเลือกสถานที่ตั้งของเครื่องสูบน้ำ ซึ่งส่วนใหญ่ห่างไกลจากสายจำหน่ายที่มีอยู่ เนื่องจากระบบจำหน่ายในเขตโครงการต่าง ๆ ทั่วประเทศยังคงจำกัดอยู่เฉพาะในเขตอำเภอเมือง อำเภอ และตำบลใหญ่ ๆ เท่านั้น ดังนั้น การเลือกสถานที่และการกำหนดลำดับความสำคัญของการใช้ไฟฟ้าสำหรับสูบน้ำเพื่อการเพาะปลูกในเขตและนอกเขตชลประทานแต่ละแห่งให้แน่นอนจะเป็นมาตรการที่สำคัญอย่างยิ่ง และคาดว่า การวางแผนพัฒนาระบบจำหน่ายไฟฟ้าจะสามารถดำเนินงานให้สอดคล้องเพื่อเป็นการสนับสนุนเป้าหมายการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรอันเป็นนโยบายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้

(ข) การเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นนโยบายหลักที่สำคัญอีกประการหนึ่งของประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ และคาดว่าอุตสาหกรรมและธุรกิจจะเป็นผู้ใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่ คือประมาณร้อยละ 76 ของความต้องการใช้ไฟฟ้าทั่วประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาการลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าตามปกติ และวิธีการลดแบบพิเศษให้แก่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อการส่งออกที่ใช้วัตถุดิบในประเทศเป็นจำนวนมาก อุตสาหกรรมที่ทดแทนการนำเข้าที่สำคัญ และอุตสาหกรรมที่รัฐพิจารณาเห็นว่ามีความสำคัญในอันดับสูง ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการเพิ่มผลผลิตทางอุตสาหกรรมของประเทศ

นโยบาย

การพัฒนาพลังงานไฟฟ้ามีแนวนโยบายดังต่อไปนี้

(1) การพัฒนาแหล่งน้ำที่จะริเริ่มขึ้นใหม่เพื่อประโยชน์ในการผลิตพลังงานไฟฟ้าจะต้องถือหลักการประสานงานในขั้นการสำรวจ และการวางแผนอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ให้บังเกิดผลสูงสุดแก่ส่วนรวม รวมทั้งการป้องกันและอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร

(2) การพัฒนาแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังไอน้ำ เพื่อให้เป็นกำลังผลิตหลักของระบบ จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทางเทคนิค เศรษฐกิจของขนาด และความสามารถในการสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและในราคาต้นทุนที่ไม่สูงกว่าราคาต้นทุนการผลิตในปัจจุบัน

(3) จะสนับสนุนการปรับปรุงประสิทธิภาพและความมั่นคงของระบบสายส่งสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยและอุปกรณ์ไฟฟ้าอื่นๆ ให้สามารถสนองความต้องการใช้ไฟฟ้าได้อย่างแน่นอนและมั่นคงยิ่งขึ้น รวมทั้งพิจารณาขยายระบบส่งกำลังไฟฟ้าออกไปให้ครบทุกจังหวัด

(4) จะสนับสนุนการขยายเขตจำหน่ายออกไปยังชนบทที่ปัจจุบันยังไม่มีกระแสไฟฟ้าใช้ให้กว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น ตามความเหมาะสมทางด้านเทคนิคและเศรษฐกิจของโครงการ โดยให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรการในการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวม และการเร่งรัดพัฒนาชนบท

(5) จะเสนอแนะให้ลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าลงเป็นลำดับ เพื่อให้เป็นการสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายตามลำดับความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในสาขาต่างๆ โดยส่วนรวม และจะพิจารณาแก้ไขปัญหาความแตกต่างระหว่างอัตราค่ากระแสไฟฟ้าในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

(6) จะให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในฐานะประเทศภาคีต่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงระหว่างประเทศ ซึ่งจะต้องเน้นให้เห็นความสำคัญแก่การกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ แนวทาง และมาตรการของการพัฒนาลุ่มน้ำโขงแห่งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและลำดับความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตลอดจนให้อยู่ภายในขีดความสามารถและสถานการณ์ความเป็นจริงของแต่ละประเทศ ภาคีสามารถดำเนินการได้

(7) จะกำหนดให้มีการสำรวจ วิจัย และค้นคว้าแหล่งพลังงานธรรมชาติอื่นๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

เป้าหมายการพัฒนา

การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าได้กำหนดเป้าหมายไว้ดังต่อไปนี้

(1) **กำลังผลิตติดตั้ง** เมื่อสิ้นปี 2514 กำหนดผลิตติดตั้งในระบบมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,169 เมกะวัตต์ จำแนกเป็นกำลังผลิตจากเครื่องพลังน้ำ 451 เมกะวัตต์ จากเครื่องพลังไอน้ำ 510 เมกะวัตต์ คาดว่าในปี 2519 กำลังผลิตติดตั้งในระบบทั้งสิ้นจะเพิ่มขึ้นประมาณ 2,469 เมกะวัตต์ โดยกำลังผลิตจากเครื่องพลังน้ำจะเพิ่มขึ้นเป็น 921 เมกะวัตต์ และเครื่องพลังไอน้ำเพิ่มขึ้นเป็น 1,340 เมกะวัตต์ ส่วนเครื่องดีเซล และเครื่องกังหันแก๊สจะคงอยู่ในระดับเดิม

(2) **การผลิตพลังงานไฟฟ้า** จากจำนวนกำลังผลิตติดตั้งที่มีอยู่ในระบบการผลิตพลังงานไฟฟ้าในปี 2514 มีจำนวนประมาณ 4,833 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง คาดว่าในปี 2519 การผลิตพลังงานไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 9,914 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 15.5 ต่อปี และที่คาดว่าจะรับซื้อพลังงานไฟฟ้าจากโครงการน้ำจืดในประเทศลาวอีกประมาณ 300 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง

(3) **การจำหน่ายพลังงานไฟฟ้า** ในปี 2514 พลังงานไฟฟ้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ จำหน่ายส่งให้กับการไฟฟ้าผู้จำหน่าย ณ สถานี่เปลี่ยนแรงดันทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 4,521 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง คาดว่าในปี 2519 ความต้องการพลังงานไฟฟ้า ณ จุดจ่ายไฟแห่งนี้จะเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 9,574 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง หรือเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 16.2 ต่อปี สำหรับการจำหน่ายปลีกของการไฟฟ้านครหลวงคาดว่าความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้าทุกประเภท จะเพิ่มขึ้นจากประมาณ 3,000 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2514 เป็นประมาณ 6,507 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2519 คิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 16.8 ต่อปี ส่วนการจำหน่ายปลีกของการไฟฟ้าภูมิภาคคาดว่าความต้องการของผู้ใช้ไฟฟ้าทุกประเภทจะเพิ่มขึ้นจากประมาณ 915 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2514 เป็นประมาณ 2,207 ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง ในปี 2519 คิดเป็นอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 19.2

(4) **อัตราค่ากระแสไฟฟ้า** ในระหว่างปี 2515-2519 หากความต้องการใช้ไฟฟ้าของประเทศเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าที่ได้ประมาณไว้คือ เฉลี่ยร้อยละ 16.2 ต่อปีแล้ว และถ้ารับซื้อพลังงานไฟฟ้าจากโครงการน้ำจืดมีราคาไม่สูงกว่าต้นทุนการผลิตจากเครื่องพลังไอน้ำขนาดใหญ่ที่มีอยู่ในระบบแล้ว การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจะอยู่ในฐานะที่ลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าที่จำหน่ายส่งให้กับการไฟฟ้าผู้จำหน่ายลงได้อีก ส่วนการลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าในส่วนของการไฟฟ้านครหลวง และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคคาดว่า การไฟฟ้านครหลวงจะสามารถลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าลงได้ประมาณ 2 ครั้ง คิดเป็นจำนวนเงินไม่น้อยกว่า 80 ล้านบาท สำหรับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคนั้น โดยที่การดำเนินงานตามโครงการระบบจำหน่ายหลักทั่วประเทศจะแล้วเสร็จเกือบทุกโครงการ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะสามารถรับซื้อกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ไปจำหน่ายให้กับผู้ใช้ไฟฟ้าทุกประเภทได้ในอัตราราคาที่ต่ำกว่าที่ผลิตเองจากเครื่องดีเซลจึงคาดว่า การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะอยู่ในฐานะที่จะลดอัตราค่ากระแสไฟฟ้าลงได้อีกเช่นเดียวกัน

(5) **การดำเนินงานก่อสร้างแหล่งผลิตตามโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฉบับที่ 2** ที่กำหนดจะแล้วเสร็จในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 เช่น เขื่อนสิริกิติ์ระยะแรก เขื่อน

น้ำพรม เครื่องที่ 2 และที่ 3 ที่โรงไฟฟ้าพระนครใต้และโรงไฟฟ้าสุราษฎร์ธานี เป็นต้น ส่วนโครงการใหม่ที่กำหนดจะริเริ่มการดำเนินงานในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ คือ เชื้อเพลิงขนาดใหญ่ ระยะแรก เชื้อเพลิงถ่านหิน เชื้อเพลิงลignite ระยะที่ 2 เชื้อเพลิงหินทรายระยะที่ 2 การติดตั้งเครื่องไอน้ำเครื่องที่ 4 ที่โรงไฟฟ้าพระนครใต้ และโรงไฟฟ้าแม่เมาะเครื่องที่ 1 เป็นต้น จึงคาดได้ว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จะสามารถเพิ่มน้ำ 470 เมกะวัตต์ และเครื่องพลังไอน้ำ 830 เมกะวัตต์ นอกจากนี้การดำเนินงานขยายระบบสายส่งแรงสูงขนาดต่างๆ จะสามารถก่อสร้างได้เพิ่มขึ้นอีกเป็นระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 2,800 กิโลเมตร ยังจังหวัดและอำเภอต่างๆ ได้เพิ่มอีกรวม 16 จังหวัด

(6) การดำเนินงานตามโครงการก่อสร้างระบบจำหน่ายในเขตนครหลวงที่จะริเริ่มดำเนินการในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้แก่ โครงการขยายและปรับปรุงระบบจำหน่าย พ.ศ. 2515 ระบบสายส่งแรงสูงและสายจำหน่ายแรงต่ำในเขตจำหน่ายปัจจุบัน ซึ่งกำหนดจะใช้เงินกู้จากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชียและการขยายเขตจำหน่ายออกไปยังชนบท และส่วนที่สองระยะ 2 ปีหลังจะเป็นการเสริมระบบจำหน่ายในทั้ง 2 เขต ให้เพียงพอกับความต้องการใช้ไฟฟ้า

สำหรับในภูมิภาคนั้น การดำเนินงานก่อสร้างระบบจำหน่ายตามโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ที่กำหนดจะแล้วเสร็จ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้แก่ การขยายระบบจำหน่ายในเขตลำโดมน้อย ไฟฟ้าพัฒนาการระยะที่ 2 และการขยายระบบจำหน่ายในเขตภาคใต้ตอนล่าง เป็นต้น ส่วนโครงการใหม่ที่กำหนดจะริเริ่มดำเนินการในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ จะเป็นการขยายเขตจำหน่ายให้สอดคล้องกับการดำเนินงานก่อสร้างระบบสายส่งของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ และการขยายเขตจำหน่ายออกไปยังชนบทที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ในปัจจุบันให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งได้แก่ โครงการก่อสร้างและปรับปรุงระบบจำหน่ายในเขตอันฮี่ ระยะที่ 3 ใน 5 จังหวัด โครงการปรับปรุงระบบผลิตและจำหน่ายในเขตที่ผลิตไฟฟ้าใช้เองใน 6 จังหวัด และโครงการเร่งรัดพัฒนาไฟฟ้าชนบท ซึ่งยังอยู่ในระหว่างสำรวจและการวางแผน เป็นต้น

(7) โครงการพัฒนาพลังงานที่สำคัญอื่น ๆ และที่เกี่ยวกับการร่วมมือระหว่างประเทศที่จะได้ริเริ่มดำเนินการสำรวจ ได้แก่ โครงการสำรวจความเหมาะสมการส่งน้ำมันตามท่อจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในหลักการจะเป็นโครงการที่สามารถอำนวยความสะดวกตอบแทนทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองโครงการหนึ่ง แต่เนื่องจากยังขาดสถิติข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นต่อการวางแผนอีกมาก จึงสนับสนุนให้ดำเนินการเฉพาะการสำรวจเพื่อจัดทำรายงานความเหมาะสมของโครงการนี้ และที่จะได้ดำเนินการสำรวจความเหมาะสมในด้านต่างๆ เพิ่มเติมอีก คือ โครงการผามอง ซึ่งจะเป็นการสำรวจความเหมาะสมทางด้านเศรษฐกิจและวิศวกรรมระยะที่ 3 ของพื้นที่ชลประทานเต็มตามโครงการและการสำรวจเพื่อจัดหาข้อมูลทางด้านอุทกวิทยา ธรณีวิทยา เพื่อประกอบการพิจารณาวางแผนและศึกษาถึงการควบคุมการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำ ตลอดจนปัญหาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการสำรวจความเหมาะสมของโครงการผามองระยะแรก ยังมีประเด็นที่ควรได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมอีกหลายประการ เช่น ปัญหาข้อตกลงระหว่างประเทศในเรื่องสิทธิและผลประโยชน์ตอบแทน การจัดรับงานและการบริหารงานข้อตกลงในปัญหากฎหมายระหว่างประเทศและปัญหาเงินลงทุน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสมควรพิจารณาและศึกษาปัญหาการ

ประสานงานเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและลำดับความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศด้วย

(8) **งบพัฒนาพลังงานไฟฟ้า** เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าจะมีค่าใช้จ่ายลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 9,450.93 ล้านบาท ซึ่งคาดว่าแหล่งที่มาของเงินลงทุนจำนวนดังกล่าวจะได้มาจากเงินกู้ต่างประมาณประมาณ 4,493.09 ล้านบาท จากเงินรายได้ของการไฟฟ้าประมาณ 3,102.21 ล้านบาท จากเงินงบประมาณแผ่นดิน 1,747.73 ล้านบาท และจากเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศอีกประมาณ 107.90 ล้านบาท

ตารางที่ 2
เป้าหมายกำลังผลิตติดตั้งและการผลิตพลังงานไฟฟ้า

เป้าหมายในแต่ละปี งบประมาณ	หน่วย	2513	2514	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3					2520	2521	2522
				2515	2516	2517	2518	2519			
กำลังผลิตติดตั้ง	เมกะวัตต์										
เขต 1 42 จังหวัด	เมกะวัตต์	832.4	1,016.4	1,216.4	1,466.4	1,910.4	1,910.4	2,210.4	2,285.4	2,600.4	3,220.4
เขต 2 15 จังหวัด	เมกะวัตต์	67	67	91	131	131	131	143	143	143	143
เขต 3 14 จังหวัด	เมกะวัตต์	70.6	85.6	85.6	115.6	115.6	115.6	115.6	151.6	151.6	151.6
รวมทั้งประเทศ	เมกะวัตต์	970.0	1,169.0	1,393.0	1,713.0	2,157.0	2,157.0	2,469.0	2,580.0	2,895.0	3,515.0
การผลิตพลังงานไฟฟ้า	ล้านกิโลวัตต์- ชั่วโมง										
เขต 1	ล้านกิโลวัตต์- ชั่วโมง	3,673	4,541	5,177	5,941	7,056	8,193	9,101	10,034	11,226	12,360
เขต 2	ล้านกิโลวัตต์- ชั่วโมง	204	65	123	184	244	264	264	284	284	284
เขต 3	ล้านกิโลวัตต์- ชั่วโมง	219	227	268	313	380	451	529	600	617	652
น้ำร้อน-เขต 2	ล้านกิโลวัตต์- ชั่วโมง	-	-	130	170	150	140	300	400	400	400
รวมทั้งประเทศ	ล้าน กิโลวัตต์- ชั่วโมง	4,096	4,833	5,698	6,608	7,830	9,048	10,214	11,318	12,527	13,691

ตารางที่ 3
เป้าหมายการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้า

เป้าหมายในแต่ละปีงบประมาณ	หน่วย	2514	แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3					2520	2521
			2515	2516	2517	2518	2519		
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย									
การผลิตพลังงานไฟฟ้า ^{1/}	ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง	4,433	5,998	6,608	7,830	9,048	10,214	11,318	12,527
การจำหน่ายส่งที่สถานีเปลี่ยนแรงดัน	ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง	4,521	5,335	6,186	7,329	8,482	9,574	10,609	11,741
- อัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ย	ร้อยละ	-	←		16.2	→		10.8	10.7
การไฟฟ้านครหลวง									
พลังงานไฟฟ้าที่ซื้อ	ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง	3,200	3,800	4,460	5,161	5,974	6,916	7,967	9,130
พลังงานไฟฟ้าที่จำหน่ายปลีก	ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง	3,200	3,560	4,183	4,845	5,615	6,507	7,496	8,591
- อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ย	ร้อยละ	-	←		16.8	→		15.2	14.6
การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค									
พลังงานไฟฟ้าที่ซื้อและที่ผลิตเอง	ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง	1,066	1,294	1,532	1,836	2,179	2,534	-	-
พลังงานไฟฟ้าที่จำหน่ายปลีก ^{2/}	ล้านกิโลวัตต์-ชั่วโมง	915	1,099	1,341	1,585	1,897	2,207	-	-
- อัตราการเพิ่มโดยเฉลี่ย	ร้อยละ	-	←		19.2	→			

ตารางที่ 3
งบพัฒนาพลังงานไฟฟ้า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

แหล่งที่มาของเงินลงทุน (ล้านบาท)	2515	2516	2517	2518	2519	รวม
เงินงบประมาณแผ่นดิน ^{1/}	319.78	540.88	316.23	323.61	202.23	1,747.73
เงินกู้จากต่างประเทศ ^{2/}	856.85	1,019.25	1,112.53	874.06	630.40	4,493.09
เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ	-	26.97	26.97	26.99	26.99	107.90
เงินรายได้รัฐวิสาหกิจ	519.23	703.72	656.90	624.06	598.30	3,102.21
รวม	1,695.86	2,290.82	2,157.63	1,857.91	1,457.91	9,450.93^{3/}

.....

บทที่ 13

กิจการสังคม

สถานการณ์ทั่วไป

ความรู้ตหน้าทางด้านเศรษฐกิจที่ดำเนินไปด้วยดีตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมขึ้นบางประการ ความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมและความสะดวกในการคมนาคมทำให้คนในชนบทอพยพหลั่งไหลเข้ามาแออัดอยู่ในเมืองมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ และนับวันปัญหาเหล่านี้ก็จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เช่น การขาดแคลนที่อยู่อาศัยและสิ่งสาธารณูปโภค บริการทางด้านรักษาพยาบาลไม่เพียงพอ สำนวนสถานศึกษาต่างๆ ไม่พอกับความต้องการ การว่างงาน สวัสดิการ ความปลอดภัยของแรงงานมีน้อย รายได้ไม่เพียงพอครองชีพ อาชญากรรมก็มีมากขึ้นตามลำดับ สำหรับชุมชนในชนบท ก็กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงกันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาในด้านวัตถุและการแพร่ขยายของวิชาการแผนใหม่ ชาวชนบทเกิดความรู้สึกต้องการในด้านวัตถุมากขึ้นในขณะที่ฐานะทางเศรษฐกิจยังไม่อำนวย สำหรับชนบทที่อยู่ห่างไกลการพัฒนาเข้าไม่ถึงความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนเหล่านั้นบางแห่งมีชีวิตอยู่ด้วยความลำบาก การทำมาหากินไม่ได้ผล ไม่มีที่ดินประกอบอาชีพเป็นของตนเอง หรือมีแต่ผลประโยชน์ได้ไม่เพียงพอ ชาวชนบทที่ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองนับวันก็จะมีมากขึ้น บางส่วนที่เข้าจับจองที่ดินโดย บุกรุกทำลายป่า บางส่วนก็จะอพยพเคลื่อนย้ายเข้าไปอยู่ในเมือง เป็นการเพิ่มปัญหาสังคมให้แก่ชุมชนในเมืองมากขึ้น ในด้านศาสนาในชนบทก็ประสบปัญหาในเรื่องขาดการทำนุบำรุงส่งเสริมเท่าที่ควร วัดหลายแห่งถูกปล่อยให้ทรุดโทรมกลายเป็นวัดร้าง กิจกรรมต่างๆ ของชุมชนที่เคยใช้วัดเป็นศูนย์รวมก็ลดน้อยลง เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ เหล่านี้ รัฐบาลได้ดำเนินการหลายด้านดังต่อไปนี้

1. **การจัดสรรที่ดินและนิคมสร้างตนเอง** รัฐบาลได้ดำเนินการจัดแบ่งที่ดินให้ราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่พอ ให้ได้มีที่ทำกินและอยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง โดยมีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาการเช่าที่ดินและส่งเสริมให้เกิดมีชุมชนใหม่ขึ้น การจัดสรรที่ดินให้จัดทำเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ในรูปของนิคมสร้างตนเองและในรูปการจัดที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน ตลอดระยะเวลา 5 ปี ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่แล้วได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองเพิ่มขึ้นอีก 6 แห่ง ในท้องที่ 6 จังหวัด จัดสรรที่ดินให้ราษฎรอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ ประมาณ 10,000 ครอบครัว เป็นเนื้อที่ประมาณ 106,000 ไร่ นอกจากนั้น ยังทำการปรับปรุงนิคมเดิม อีก 44 แห่ง และนิคมสร้างตนเองภาคใต้ อีก 3 แห่ง โดยจัดหาแหล่งน้ำ

ชลประทาน เพื่อการเกษตรส่งเสริมการประกอบอาชีพ และทำนุบำรุงสิ่งสาธารณูปโภค และสาธารณูปการต่างๆ

นอกจากการจัดนิคมสร้างตนเอง รัฐยังได้จัดสรรที่ดินเพิ่มเติมเพื่อการเกษตรในรูปจัดที่ดินขนาดเล็ก ประมาณ 1,500,000 ไร่ ในพื้นที่ 61 จังหวัด ให้แก่ราษฎร 60,000 ครอบครัว และจัดที่ดินแปลงใหญ่ ประมาณ 294,500 ไร่ ในพื้นที่ 8 จังหวัด ให้ราษฎร 15,000 ครอบครัว

2. แรงงาน ให้การฝึกอาชีพขั้นมูลฐานแก่แรงงานรุ่นใหม่ จำนวน 1,500 คน ฝึกยกระดับฝีมือคนงาน หัวหน้างาน และครูฝึกในอุตสาหกรรม 1,500 คน ร่วมกับเอกชนจัดมาตรฐานฝีมือช่างจัดตั้งสำนักงานจัดหางานเพิ่มขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค 10 แห่ง เผยแพร่ข่าวสาร ตลาดแรงงาน แนะนำอาชีพ และจัดหางานให้คนมีงานทำ 50,000 คน ตรวจตราให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างเกี่ยวกับเวลาทำงานสวัสดิการและเงินค่าทดแทนในสถานประกอบการต่างๆ 4,000 แห่ง ในด้านแรงงานสัมพันธ์ได้ช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและระงับการนัดหยุดงานหลายครั้งซึ่งมีคนงานเกี่ยวข้องทั้งสิ้น 15,000 คน นอกจากนี้ได้ฝึกอบรมหัวหน้างาน และฝ่ายจัดการ จำนวน 1,200 คน ให้เข้าใจในวิธีบริหารแรงงาน ดำเนินการสำรวจและวิจัย การมีงานทำ การทำงานไม่เต็มที่ ความต้องการแรงงาน สภาพการในด้านค่าจ้างคนงาน สวัสดิการและความปลอดภัย โดยสำรวจในต่างจังหวัด รวม 32 จังหวัด

3. การสังคมสงเคราะห์ บริการทางด้านสังคมสงเคราะห์ในระยะ 5 ปีที่แล้วมาได้ปรับปรุงดำเนินการให้การสงเคราะห์แก่บุคคลที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งไม่สามารถช่วยตนเองได้เต็มที่ เช่น เยาวชนที่ไม่มีที่พึ่ง คนพิการ และทุพพลภาพ คนชรา และคนไร้ที่พึ่ง สตรีบางประเภท ผู้ประสบภัยพิบัติ และผู้ติดยาเสพติดให้โทษ การสงเคราะห์บุคคลดังกล่าวได้ดำเนินการในรูปสถานสงเคราะห์ตามประเภทต่างๆ ให้การสงเคราะห์แก่เยาวชนที่ถูกทอดทิ้ง จำนวน 3,568 คน สตรีบางประเภท 6,000 คน คนพิการและทุพพลภาพ และคนชรา 1,500 คน ให้การอุปการะเด็กกำพร้าเร่ร่อนถูกทอดทิ้ง 4,794 ราย ให้บริการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัวที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านต่างๆ 8,151 ครอบครัว ในด้านการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดให้โทษ คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ได้ให้การรักษาและสงเคราะห์แก่ผู้ติดยาเสพติด 118,178 ราย

4. การพัฒนาชุมชน ในแผนฉบับที่ 2 งานทางด้านพัฒนาชุมชนได้ขยายตัวอย่างเร็ว โดย

ก) เปิดเขตพัฒนาเพิ่มขึ้น 166 อำเภอ 923 ตำบล มีประชากร 6,450,000 คน

ข) ดำเนินการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นจำนวน 60,000 คน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่น และแผนการบริหารส่วนตำบล

ค) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการประจำตำบล เพื่อสร้างสถาบันทางสังคม และการปกครองให้เป็นปึกแผ่นและมั่นคง

ง) จัดตั้งกลุ่มอาชีพ 232 กลุ่ม ในเขตพัฒนาอำเภอที่เปิด เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น

5. การพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา ในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา รัฐบาลได้ดำเนินการ โดยจัดตั้งหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์แก่ชาวเขาเคลื่อนที่จำนวน 60 หน่วย พัฒนาและสงเคราะห์แก่ชาวเขาได้ 600 หมู่บ้าน เป็นจำนวนชาวเขา 70,000 ครอบครัว จัดที่ดินให้ชาวเขาได้มีที่อยู่อาศัยและทำกินเป็นหลักแหล่งในนิคมสร้างตนเอง 4 แห่ง 2,000 ครอบครัว และส่งเสริมให้ชาวเขาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกไม้ยืนต้นที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ชา กาแฟ แทนการปลูกฝิ่น ในด้านชาวเขาสัมพันธ์ได้ส่งเสริมขยายงานพระธรรมจาริกประจำหมู่บ้านชาวเขา 100 หมู่บ้าน

ปัญหาสังคมที่สำคัญในระยะเวลาของแผน 3

การพัฒนาเศรษฐกิจในรอบสิบปีที่แล้ว ได้มีการสร้างสรรปัจจัยพื้นฐาน และการดำเนินงานด้านกิจการสังคมไปบ้าง แต่ยังมีประสบปัญหาประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราสูง รัฐบาลไม่สามารถจัดสรรเงินรายได้เพียงพอเพื่อการศึกษาและสร้างฝีมือความสามารถให้แก่ประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ผ่านมายังไม่เพียงพอที่จะสร้างปริมาณงานให้ประชากรได้ทำอย่างทั่วถึง รายได้ก็ยังต่ำไม่เพียงพอในการครองชีพ ยิ่งมาประสบกับภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองอันเกิดจากปัญหาการค้าขาดดุล ผลผลิตทางเกษตรขายไม่ได้ราคา สหรัฐลดค่าใช้จ่ายในประเทศไทย และการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐ ก็ย่อมเกิดผลสะท้อนไปถึงภาวะการมีงานทำ นอกจากปัญหาเศรษฐกิจที่กล่าวไว้ในบทอื่น เป็นที่ชัดเจนว่าในระยะ 5 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเผชิญปัญหาในด้านสังคมที่สำคัญๆ ดังนี้

1. การทำงาน โดยปกติชาวชนบทประมาณร้อยละ 20-35 ไม่ได้ใช้แรงงานเป็นประโยชน์ตลอดปี และในบางฤดูกาล เช่น เดือนมกราคม-เมษายน ชาวชนบทว่างงานถึงร้อยละ 50 ประชากรในเขตเทศบาลว่างงานถึงร้อยละ 5 โครงการก่อสร้างสาธารณะต่างๆ ที่ได้ดำเนินไปแล้วในชนบทช่วยให้ราษฎรมีงานทำได้บ้าง แต่เพราะขาดการประสานงานและมีได้มีเป้าหมายหลักที่จะเพิ่มโอกาสทำงานให้แก่ราษฎรในชนบท โครงการต่างๆ จึงยังไม่ส่งประโยชน์ให้แก่ประชากรเท่าที่ควร ตั้งแต่ปี 2513 เป็นต้นมา ผลผลิตซึ่งตกต่ำและการลดการใช้จ่ายของสหรัฐในประเทศไทย ทำให้ภาวะการจ้างงานลด 40 ระดับลง ประชากรหางานทำยากขึ้น หากไม่มีเป้าหมายในการเพิ่มงานในอนาคตแล้วการว่างงานจะมีเพิ่มขึ้น

2. ความแตกต่างกันในรายได้ แม้รายได้ต่อหัวของประชากรทั้งประเทศเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 40 ในรอบสิบปีที่ผ่านมา รายได้ต่อหัวของประชากรในภาคกลางก็สูงขึ้นกว่าภาคอื่น รายได้คนในเมืองสูงกว่าชนบท คนในเมืองหลายกลุ่มอาชีพมีรายได้ห่างไกลกันมาก ค่าจ้างของคนงาน

ระดับกรรมกรส่วนใหญ่ โดยทั่วไปไม่ได้รับการปรับปรุงมาเป็นเวลานานนับสิบปี แต่พนักงานระดับอื่นได้รับระดับเงินเดือนสูงขึ้น

3. ความเหลื่อมล้ำในผลของการพัฒนาประเทศ จนกระทั่งบัดนี้ความเจริญต่าง ๆ ยังจำกัดอยู่เฉพาะในเมืองหลวง ชนบทมีสภาพล้าหลังกว่าเมืองและนครหลวงเป็นอันมาก ความเจริญระหว่างภาคก็ไม่เท่าเทียมกัน ในรอบ 10 ปีที่แล้วมาได้มีการพัฒนาโครงสร้างขั้นมูลฐานทางเศรษฐกิจไว้มากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะต้องขยายขอบเขตไปยังภาคอื่นๆ อีก

4. ผลสะท้อนในการพัฒนาอุตสาหกรรม ในรอบสิบปีที่ผ่านมา อุตสาหกรรมได้ขยายตัวออกไปโดยขาดการวางแผนและประสานงาน ไม่มีเป้าหมายในการใช้แรงงาน และยกระดับรายได้ของคณงาน คณงานส่วนใหญ่ยังมิได้รับการปรับปรุงความรู้และฝีมือตลอดจนวิถีครองชีวิตประจำวันให้เข้ากับบรรยากาศของอุตสาหกรรม อีกประการหนึ่ง อุตสาหกรรมรวมกลุ่มอยู่ในเขตนครหลวงเป็นสำคัญคนต่างจังหวัดเข้ามาแย่งงานคนในเมือง หญิงและเด็กออกทำงานมากขึ้น คณงานส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ และไม่ชินกับวินัยการทำงานในโรงงาน ขาดความรู้สึกมั่นคง เมื่อประสบอุบัติเหตุ หรือมีโรคภัยจากการทำงาน ขาดสวัสดิการ นอกจากนี้ยังมีปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย บริการด้านสาธารณสุขไปโภคและสาธารณสุขูปการไม่เพียงพอ

5. การจัดสรรที่ดิน ที่ดินทำกินทางเกษตรกำลังเป็นปัญหาสำคัญขั้นมูลฐานของประเทศเพราะประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราสูง แต่ยังไม่อาจปรับปรุงวิธีเพิ่มผลผลิตและการใช้ประโยชน์ในที่ดินได้เท่าที่ควร เมื่อขนาดที่ดินถือครองเล็กลง ไม่สามารถทำประโยชน์ได้เท่าเดิม ทำให้ต้องเช่าที่จากผู้อื่นเพิ่มเติมหรือขายกรรมสิทธิ์ที่ดินเดิมแล้วบุกเบิกป่าจับจองทำกินโดยพลการเกิดเป็นปัญหายุ่งยากทั้งในทางปกครองและเศรษฐกิจ

6. ความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ประชาชนโดยทั่วไปยังมีความหวาดหวั่นกังวล ขาดความรู้สึกมั่นคงในการครองชีวิตและการประกอบอาชีพ มีปัญหาอาชญากรรมเพิ่มขึ้นและความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้นทั้งในเมืองและชนบท

7. ปัญหาเอกภาพของประเทศ การพัฒนาประเทศจะต้องส่งเสริมให้เกิดความเจริญแก่ประชาชนทุกชั้นโดยทั่วกัน แต่โครงการพัฒนาต่างๆ ที่แล้วมา ส่วนใหญ่ยังมิได้ให้ความสนใจเพียงพอที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางอาชีพ ซึ่งได้รับโอกาสการศึกษา และการทำงานน้อยกว่ากัน ซึ่งถ้าปล่อยไว้จะทำให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจจนเป็นอันตรายทางการเมืองด้วย

8. บทบาทของสตรี ปรากฏว่าสตรีชนบทและแรงงานสตรียังมีระดับการศึกษาต่ำทั้งมีรายได้และความมั่นคงในการทำงานต่ำกว่าชาย สตรีมีบุตรมากยังขาดสวัสดิการและบริการ

วางแผนครอบครัว สตรีในเมืองทั้งในส่วนกลางส่วนภูมิภาคได้มีส่วนร่วมในกลุ่มกิจการช่วยพัฒนาสังคมด้านต่างๆ เป็นจำนวนมาก แต่ยังคงขาดความสนับสนุนรับรองให้กำลังใจตามควร

9. ปัญหาเยาวชน กำลังเป็นปัญหาใหญ่เนื่องจากจำนวนเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาต่อมีมากขึ้นส่วนหนึ่ง และเด็กที่ได้รับการศึกษาแล้วล้มหนังสืออีกส่วนหนึ่ง การควบคุมวินัยของนักเรียนนักศึกษาหย่อนลง เยาวชนที่จบการศึกษาแล้วไม่มีงานทำกำลังเพิ่มจำนวนขึ้น ขณะเดียวกันเยาวชนที่หาเลี้ยงชีพแบบเสี่ยงอันตรายบนท้องถนนและในเวลาว่างก็มึนเมาขึ้นด้วย

10. การแปลงระบบคุณค่าทางสังคม คุณค่าทางสังคม (Social Value) อันมีพื้นฐานความเจริญทางเกษตรกรรมแต่เดิมมาตั้งที่แสดงอยู่ในนิสัยใจคอและขนบธรรมเนียมของชาวไทยนั้น ต้องถูกกระทบกระเทือนด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงในสภาพชีวิตความเป็นอยู่สมัยใหม่ ในขณะนี้คุณค่าเดิมที่ดีบางอย่างกลับถูกละเลย เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความโอบอ้อมอารีและความสุภาพอ่อนโยน คุณค่าเดิมบางอย่างเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเก็บรักษาไว้ เช่น การไม่เข้มงวดกวดขันทางระเบียบวินัย การถือความสัมพันธ์ส่วนตัวและพวกพ้องเป็นใหญ่กว่าหลักการและประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่

11. ศาสนา ศีลธรรม และวัฒนธรรม ความเจริญทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของความรู้สึกนึกคิด และการปฏิบัติของบุคคลในเรื่องศาสนา ศีลธรรม และวัฒนธรรม ไปจากแบบอย่างที่เคยยึดถือกันมาแต่เดิม ซึ่งในบางกรณีทำให้เสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของชาติ

วัตถุประสงค์ของพัฒนาสังคม

ในระยะเวลาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515–2519) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมเพิ่มโอกาสการมีงานทำ และอำนวยความสะดวกแก่การทำงานทำ
2. ยกระดับความสามารถและเพิ่มรายได้ของประชาชนที่ด้อยโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรและคนงาน
3. ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นจากการเพิ่มประชากร การขาดที่ทำกิน การปฏิรูปงานผลิตการเกษตร การขยายตัวของเมือง การพัฒนาอุตสาหกรรม และการจ้างงาน
4. ส่งเสริมให้มีการผสมผสานคุณลักษณะที่เหมาะสมจากมรดกทางวัฒนธรรมเดิมเข้ากับคุณลักษณะทางเทคนิควิทยาการและอารยธรรมใหม่ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
5. ลดและขจัดปัญหาความขัดข้องของประชาชนที่ไม่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมและทันกับสภาพของชีวิตปัจจุบันในส่วนต่างๆ ของสังคม ทั้งในเมืองและชนบท

6. สร้างระเบียบวิธีการให้สถาบันเอกชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมทุกระดับ

แนวทางสำหรับการพัฒนาในแผน 3

1. สมควรมีคณะกรรมการระดับชาติที่มีหน้าที่
 - ก) กำหนดเป้าหมาย การเพิ่มงาน การจ้างงานในโครงการต่างๆ ของรัฐ
 - ข) พิจารณาสร้างงานให้แก่ประชาชน
 - ค) หาทางลดหรือจำกัดการลงทุนของเอกชนที่เน้นหนักในด้านทุน (Capital Intensive)
 - ง) ช่วยเหลือส่งเสริมอำนวยความสะดวก การลงทุนในลักษณะที่ใช้แรงงานมาก (Labour Intensive) ในส่วนภูมิภาค เช่น โดยวิธีการทางภาษีศุลกากร ภาษีเงินได้ กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ จัดหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้การลงทุนประเภทนี้เกิดขึ้น
 - จ) จัดให้มีโครงการพิเศษที่จะดำเนินการวิจัยและการฝึกคนให้วิจัยปัญหาของการลงทุนประเภทนี้ เสนอแนะลักษณะการลงทุนหรือโครงการที่ใช้แรงงานมาก ทั้งในด้านเกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อมด้วย
2. จัดให้มีคณะกรรมการระดับท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและดูแลให้ราษฎรในท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์จากการทำงาน หรือรับจ้างตามโครงการหรือการลงทุน ตามนโยบายข้างต้น
3. เร่งรัดการพัฒนาชนบทให้โครงการต่างๆ รวมทั้งการก่อสร้างมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อช่วยสร้างงานแก่ราษฎรในท้องถิ่น จัดให้มีโครงการจ้างงานสาธารณะเพื่อให้งานแก่ราษฎรในถิ่นทุรกันดารหรือผู้ประสบภัย
4. ให้ข่าวสารเกี่ยวกับตลาดแรงงาน ให้คำแนะนำอาชีพ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้แสวงหาจ้างงาน และผู้ต้องการลงทุนในท้องถิ่น
5. ขยายการฝึกอาชีพแก่ลูกจ้างคนงาน ทหารกองหนุนและแรงงานรุ่นใหม่ในต่างจังหวัด
6. ทบทวนนโยบายการสงวนป่า การให้กรรมสิทธิ์ที่ดินและการจัดสรรที่ดิน กฎหมายที่ดินและปรับปรุงระเบียบการจัดสรรที่ดินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
7. ขยายเขตพัฒนาชุมชน เน้นฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นระดับหมู่บ้านและตำบล พัฒนากลุ่มอาชีพ และส่งเสริมอาสาพัฒนาชนบท
8. ควบคุมการทำงานของคนต่างด้าวตามสมควร และโดยเป็นธรรม

9. ปรับปรุงกฎหมาย และมาตรการคุ้มครองการใช้แรงงาน การกำหนดค่าตอบแทน การแรงงานสัมพันธ์ การประกันสังคมบางลักษณะแก่คนงาน รวมทั้งการให้มีสมาคมของลูกจ้างและ นายจ้างในรูปแบบและขอบเขตที่เหมาะสม

10. ให้การส่งเสริมสงเคราะห์รูปต่างๆ แก่สตรี เด็ก คนชรา และคนพิการ และส่งเสริมให้ องค์การสงเคราะห์เอกราชมีบทบาทยิ่งขึ้น

11. เพิ่มการสอนและอบรมศาสนาในโรงเรียนและในชนบทที่ห่างไกล ตลอดจนให้ความ อุปถัมภ์ศาสนาอื่นตามสมควร

12. เผยแพร่วัฒนธรรมด้วยการฟื้นฟูและปรับปรุงปูชนียสถานและวัตถุโบราณที่มี คุณค่าอย่างแท้จริงในประวัติศาสตร์ โดยให้จัดทำโครงการเรียงลำดับความสำคัญ ให้เหมาะสมกับ กำลังเงินของรัฐ

โครงการตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 มีสาระสำคัญดังนี้

การพัฒนากิจการสังคมที่จะดำเนิน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 มี โครงการที่สำคัญทั้งสิ้น 33 โครงการ แบ่งออกได้เป็น 7 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การแรงงาน การพัฒนา ชุมชน การประกันสังคม การจัดสรรที่ดิน และนิคมสร้างตนเอง การสังคมสงเคราะห์ การสงเคราะห์ ชาวเขา และการศาสนาศิลปากร

1. การแรงงาน จะบริหารแรงงานให้เป็นไปตามแนวนโยบายการเพิ่มงานให้แก่ ประชากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความร่วมมือและช่วยเหลือคณะกรรมการระดับชาติดังกล่าวข้างต้น ในการสร้างงานและกำหนดเป้าหมายการจ้างงาน เพื่อลดปัญหาการว่างงาน มีโครงการสำคัญ ดังนี้

1.1 จะจัดตั้งสำนักจัดหางานขึ้น 45 แห่งในท้องที่ที่มีโครงการทำงานและการ ลงทุนมากสำนักงานมีหน้าที่ช่วยเหลือโครงการจ้างงานและการลงทุนในท้องที่ ในการรวบรวมให้ ชาวสาร จัดหาคนทำงาน ร่วมมือกับโรงเรียนหรือสถาบันฝึกและนําอาชีพ และช่วยให้คนงานมี โอกาสได้รับการฝึกอาชีพเสนอแนะและจัดให้มีโครงการพิเศษเพื่อสร้างงานเพิ่มแก่ราษฎรในท้องที่ ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือว่างงานมาก

1.2 จะจัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพในระดับภาคขึ้น 3 แห่ง ในท้องที่ซึ่งธุรกิจและ อุตสาหกรรมกำลังขยายตัว เพื่อช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกับเอกชนในท้องที่เพื่อฝึกอาชีพแก่ แรงงานรุ่นใหม่แก่คนงาน หัวหน้างาน ครูฝึก และทหารนอกประจำการ รวมทั้งจัดให้มีการทดสอบ ฝีมือทางช่างแก่คนงานด้วย

1.3 ดำเนินการตามกฎหมายควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว เพื่อเปิดโอกาสให้คนไทยมีงานทำและรับการฝึกฝนเพิ่มเติมรับช่วงงานจากคนต่างด้าวมากขึ้น

1.4 ปรับปรุงมาตรฐานคุ้มครองการใช้แรงงานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานฉบับใหม่ในเรื่องชั่วโมงทำงาน วันหยุด กวดขันการใช้แรงงานหญิง และเด็ก อัตราค่าจ้าง เงินชดเชย พิจารณาตั้งสำนักงานกองทุนเงินค่าทดแทนดูแล การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการทำงานให้กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ จัดให้มีโครงการป้องกันอันตรายแก่คนงานในรูปแบบต่าง ๆ ปรับปรุงอัตราค่าจ้างขั้นต่ำของคนงานให้เหมาะสมตามภาวะการครองชีพและการผลิต ทั้งนี้ควรจะมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ดูแลสภาพการทำงานของลูกจ้างในส่วนภูมิภาคให้ทั่วถึงด้วย

1.5 ใช้กฎหมายแรงงานสัมพันธ์เพื่อกำหนดหลักการและแนวดำเนินงานในการก่อตั้งสมาคมของลูกจ้าง และของนายจ้างในรูปแบบและขอบเขตที่เหมาะสม ให้มีการศึกษาอบรมแก่ลูกจ้างเพื่อให้เข้าใจวิธีการใช้ประโยชน์จากสมาคมลูกจ้าง เพื่อร่วมมือกับนายจ้างในการปรับปรุงสภาพการทำงาน ค่าจ้าง สวัสดิการและการผลิตให้ก้าวหน้า

1.6 จัดให้มีการสำรวจวิจัยสภาพและโอกาสการมีงานทำ ความต้องการใช้แรงงานสภาวะการว่างงานและการทำงานไม่เต็มที่ การใช้แรงงานลูกจ้าง การจัดสวัสดิการและการประกันสังคมบางประเภทแก่คนงาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการจ้างงานเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตต่างๆ

2. การพัฒนาชุมชน การพัฒนาชุมชนเป็นงานซึ่งสนับสนุนการพัฒนาประเทศ โดยให้ราษฎรมีส่วนร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 โครงการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ โครงการเปิดเขตพัฒนาอำเภอ ปีละ 20 อำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ซึ่งจะทำการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนากรก่อนประจำการและขณะประจำการปีละ 660 คน และฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้านให้สามารถปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน และรู้จักการรับผิดชอบ ดำเนินงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลปีละ 15,000 คน โครงการปรับปรุงศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตเดิม 4 แห่ง และขยายการจัดตั้งสำนักพัฒนาชุมชนเขต 4 แห่ง คือ เขต 1, 6, 7 และ 8 โครงการพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน กำหนดขยายศูนย์พัฒนาเด็กปีละ 4 แห่ง ใน 5 จังหวัด และโครงการอาสาพัฒนาชนบท ทำการฝึกอบรมอาสาพัฒนา ปีละ 100 คน เพื่อส่งออกไปปฏิบัติงานอาสาพัฒนาในท้องที่จังหวัดต่างๆ

3. การจัดสรรที่ดินและนิคมสร้างตนเอง ปัจจุบันนี้ปัญหาที่ดินทำกินเป็นปัญหาที่สำคัญขั้นมูลฐานของประเทศซึ่งประชากรมีอัตราเพิ่มสูงและส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม นอกจากนี้การจัดให้ประชาชนมีโอกาสถือครองที่ดินมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของประเทศ การจัดสรรที่ดินและนิคมสร้างตนเองเป็นงานสำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนได้มี

ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้ดำเนินการจัดสรรที่ดินให้ราษฎรทั้งในรูปแบบสร้างตนเองและในรูปแบบการจัดสรรที่ดินเพิ่มเติมเพื่อการเกษตรโดยกำหนดจะจัดตั้งนิคมสร้างตนเองเพิ่มขึ้นอีก 5 แห่ง และทำการปรับปรุงกิจการสาธารณูปการต่างๆ เช่น สร้างถนน แหล่งน้ำบริโภค และการชลประทาน โรงเรียน สถานีอนามัย เป็นต้น ในนิคมเดิมซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 53 แห่ง ในท้องที่ 34 จังหวัด เพื่อจัดสรรที่ดินให้ราษฎรได้เข้าทำกิน 5,000 ไร่ เป็นเนื้อที่ 125,000 ไร่ นอกจากนี้จะได้เน้นหนักในเรื่องอาชีพโดยเฉพาะการส่งเสริมการเกษตรโดยให้

สอดคล้องกับแผนการเกษตรของชาติแก่สมาชิกนิคม เพื่อจะได้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และมีรายได้ที่แน่นอน

นอกจากโครงการนิคมสร้างตนเองของกรมประมงสงเคราะห์แล้ว กรมที่ดินจะได้ดำเนินการจัดที่ดินเพิ่มเติมเพื่อการเกษตร โดยจะทำการจัดสรรที่ดินแปลงกระจาย (แปลงเล็กแปลงน้อย) จำนวน 3,500,000 ไร่ และจัดที่ดินแปลงใหญ่ 375,000 ไร่ เร่งรัดการออกกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้ราษฎรโดยการสร้างแผนที่ระหว่างทางภาคพื้นดินเป็น จำนวน 1,500 ไร่ วงศ์ เนื้อที่ 3,750,000 ไร่ และทำรูปถ่ายทางอากาศคลุมเนื้อที่ 25,000 ตารางกิโลเมตร

4. การประกันสังคม รัฐจะเร่งรัดพิจารณาพระราชบัญญัติประกันสังคม โดยจะเริ่มต้นกำหนดขอบเขตการประกันสังคมในเรื่องการคลอดบุตร เจ็บป่วย อุบัติเหตุและมรณกรรม เนื่องจากการทำงาน ทั้งนี้ จะได้ทำการศึกษาจัดวางระบบประกันสังคมที่เหมาะสมแก่ประเทศไทย พร้อมทั้งเตรียมการจัดตั้งบริการที่จำเป็นต่างๆ เช่น บริการทางการแพทย์ การประชาสัมพันธ์ การบริหารงานประกันสังคมไว้ให้เรียบร้อยก่อน

5. การสงเคราะห์สงเคราะห์ แผนงานที่สำคัญในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้แก่ งานสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัยหรือความทุกข์ยากเดือดร้อน และต้องการความช่วยเหลือทุกประเภทในสังคม ซึ่งได้แก่ เด็ก และเยาวชน บุคคลไร้ที่พึ่ง คนชรา คนพิการ คนทุพพลภาพ หญิงบางประเภท และคนไข้โรคจิตทุเลา โดยให้บริการและการสงเคราะห์ตลอดจนจัดให้มีสถานสงเคราะห์เพื่อให้การสงเคราะห์และฝึกอบรมบุคคลดังกล่าวให้มีความสามารถช่วยตนเองในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้จะทำการส่งเสริมขององค์การสงเคราะห์เอกราชให้มีประสิทธิภาพและมีขอบเขตในการช่วยเหลือประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น

6. การสงเคราะห์ชาวเขา ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะทำการปรับปรุงนิคมชาวเขาที่มีอยู่เดิม 4 แห่ง ให้สามารถรับชาวเขาที่อพยพจากเขตที่มีผู้ก่อการร้ายทางภาคเหนือ ประมาณ 1,000 ครอบครัว ขยายหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาเคลื่อนที่ให้กว้างขวางโดยจัดตั้งหน่วยเคลื่อนที่ขึ้นปีละ 50 หน่วยเพื่อให้สามารถครอบคลุมหมู่บ้านชาวเขาทางภาคเหนือ 600 หมู่บ้านเป็นประชากร 50,000 คน ทำการวิจัยและศึกษามนุษย์วิทยาของชาวเขา จำนวน 5 เผ่า

และทำการวิจัยสภาพของชาวเขาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนประเมินผลงานสงเคราะห์ชาวเขา

ดำเนินการส่งเสริมและขยายงานด้อยชาวเขาสัมพันธ์ โดยจัดส่งพระธรรมจาริกไปเผยแพร่พุทธศาสนาแก่ชาวเขาทางภาคเหนือ จำนวน 500 หมู่บ้าน เป็นชาวเขาประมาณ 100,000 คน ส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ยืนต้นที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ชา และกาแฟ เป็นต้น ใน 3,000 หมู่บ้าน

7. การศาสนาและศิลปากร ศาสนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาจิตใจของประชาชนให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่น และโดยมีความสงบสุข ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 กรมการศาสนาได้จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ โดยกำหนดจะจัดส่งพระจริยนิเทศก์ไปปฏิบัติภารกิจทางศาสนาและสังคมสงเคราะห์ในชุมชนชนบทที่ห่างไกล 200 รูป และพระธรรมทูตไปปฏิบัติงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาและสงเคราะห์ประชาชนทั่วราชอาณาจักร 2,000 รูป ตั้งบริการห้องสมุดทางศาสนาและพิพิธภัณฑสถานจังหวัดชายแดนในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดตั้งหน่วยหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ทั่วประเทศ 1,000 แห่ง จะวางแผนเป็นขั้นๆ ในการบูรณะและปรับปรุงวัดที่สำคัญ ซึ่งมีสภาพทรุดโทรมในภาคต่างๆ ของประเทศ และทำการส่งเสริมบูรณะศาสนสถานในศาสนาอื่นให้คงอยู่ในสภาพดีและมีมั่นคง

ทางด้านการบำรุงรักษาสมบัติวัฒนธรรมของชาติที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลป มีโครงการอยู่หลายโครงการ เช่น โครงการปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติปัจจุบันมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่เปิดตั้งแสดงให้ประชาชนเข้าชมและศึกษาหาความรู้ 17 แห่ง คือ ภาคกลาง 9 แห่ง ภาคเหนือ 5 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 แห่ง ภาคใต้ 2 แห่ง อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่กำลังก่อสร้าง 2 แห่ง คือ ที่ภาคเหนือ 1 แห่ง ภาคใต้ 1 แห่ง ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเพิ่มขึ้นอีกรวม 4 แห่ง คือ ที่ภาคเหนือ 2 แห่ง ภาคใต้ 1 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 แห่ง และจะสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานฯ เพิ่มเติมอีก 2 แห่ง คือ ภาคใต้ 1 แห่ง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 แห่ง และจะสร้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่แล้วรวม 4 แห่ง บำรุงรักษาโบราณสถาน 50 แห่ง และจะสำรวจข้อมูลโบราณคดีทั้งสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ โครงการพัฒนาหอสมุดและหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ขยายสาขาหอสมุดแห่งชาติในภูมิภาค ดำเนินการเร่งรัดทำไม้โครฟีล์มวารสารและหนังสือภาษาไทยที่ชำรุด จัดเก็บและรักษาเอกสารราชการของทุกกระทรวงโดยจัดระบบแฟ้ม เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและวิจัย

นอกจากนี้มีโครงการพัฒนาช่างศิลป์ไทย จะผดุงศิลปของชาติ จัดทำตำราศิลป์ไทยอบรมครูช่างศิลป์ และอบรมช่างฝีมืออุตสาหกรรม ในวิชาศิลป์ไทยที่กำลังจะสูญ โครงการผดุงและเผยแพร่ นาฏศิลป์และดุริยางศิลป์ ส่งนาฏศิลป์และดุริยางค์ศิลป์ไปแสดงทั้งภาคเหนือและภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก รวม 23 จังหวัด

ปัญหาสำคัญและความคาดหวังในระยะยาวในอนาคต

การพัฒนากิจการสังคมไม่เพียงแต่ปรับปรุงแก้ไขทางด้านวัตถุแต่มุ่งผดุงและสร้างจิตใจและความนึกคิดของคนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะทำให้สำเร็จในระยะเวลานานได้ยาก จำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่อเนื่องตลอดไป และเมื่อคำนึงถึงเหตุการณ์ในระยะยาวแล้ว สังคมย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ พร้อมทั้งมีปัญหาใหม่เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว จึงสมควรจะได้พิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขเสียแต่แรก เรื่องที่ควรได้รับการพิจารณาได้แก่

1. **การแรงงาน** ในระยะของแผนฯ ฉบับที่ 3 จะมีกำลังแรงงานเพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อย 2.5 ล้านคน ซึ่งจะต้องพยายามหางานนอกวงเกษตรให้ทำ ตามข้อเท็จจริงในรอบสิบปีที่ผ่านมาธุรกิจและอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้นมากกว่าสมัยใด โรงงานเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว จาก 16,000 เป็น 44,258 โรง แต่ก็ช่วยเพิ่มงานให้แก่ประชากรไม่มากนัก กิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนช่วยจ้างงานใหม่ได้ปีละ 9,000 คน คนไทยที่ทำงานเฉพาะฤดูกาลและมีรายได้น้อยอยู่ทั่วไปจะประสบความลำบากในการหางานทำมาก จึงจะชวนชวนออกหางานทำนอกวงเกษตร สภาพการว่างงานในระยะนี้จะปรากฏชัดแจ้งยิ่งกว่าสมัยใด แม้กระทั่งผู้จบการศึกษาระดับสูงก็จะประสบปัญหาการว่างงานด้วยจึงเป็นการสมควรที่รัฐจะได้พิจารณาแผนระยะยาวโดยรอบคอบ ซึ่งคลุมถึงการศึกษ การฝึกอาชีพหาวิธีส่งเสริมแรงงานเพื่อใ้บุคคลต่างๆ นี่เป็นหลักในการพัฒนาประเทศต่อไป ปัญหาสำคัญซึ่งควรจะยกขึ้นพิจารณาได้แก่ สวัสดิการของคนงาน ความมั่นคงในการรับจ้างทำงาน การคุ้มครองแรงงานหญิงและเด็ก รายได้ขั้นต่ำ ที่อยู่อาศัย การตอบแทนเมื่อเลิกจ้างและบทบาทของสมาคมลูกจ้างและนายจ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการที่จะปรับปรุงนโยบายการสร้างงาน นโยบายค่าจ้าง และระบบการประกันสังคมที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. **การพัฒนาชุมชน** การพัฒนาชุมชนเป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจสังคมและการปกครอง โดยมุ่งขจัดปัญหาต่างๆ ในชนบทเป็นสำคัญ เพื่อยกระดับการครองชีพของราษฎรให้สูงขึ้น ให้การศึกษาแก่ประชาชนให้มีความสามารถในการดำเนินชีวิตแบบใหม่โดยสอดคล้องกับพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาปัจจุบันที่สำคัญได้แก่ อัตรากำลังพัฒนาการผู้ปฏิบัติงาน มีจำนวนไม่เพียงพอ และมีการโยกย้ายเข้าออกอยู่มากๆ เสมอ ปัญหาการเปิดเขตพัฒนาอำเภอแบบเร่งรัดในขณะที่เจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการไปได้ตามเป้าหมาย ดังนั้น ควรจะได้มีการดำเนินแก้ไข โดยขยายอัตรากำลังเจ้าหน้าที่และจัดวางมาตรการเกี่ยวกับความก้าวหน้าให้เป็นเครื่องจูงใจแก่ผู้ทำงานมากขึ้นเพื่อลดการโยกย้ายเข้าออก และสามารถปฏิบัติงานตามแผนงานเปิดเขตพัฒนาอำเภอได้สมตามความมุ่งหมาย

3. **การสังคมสงเคราะห์** ปัญหาสังคมนับวันจะมีมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเขตที่มีชุมชนหนาแน่น รัฐต้องรับภาระในการสังคมสงเคราะห์ทั้งในด้านกำลังคนและกำลังเงิน ที่จริงแล้วพันธะสังคมเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพลเมืองผู้มีฐานะการเงินดี ในบางกรณีปัญหาของสังคมเกิดจากกิจการอุตสาหกรรมและการค้าที่ได้ขยายตัวเจริญก้าวหน้า ดังนั้น ถ้าวางการอุตสาหกรรม

และการค้าใต้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาล โดยสนับสนุนองค์การสังคมสงเคราะห์เอกชน ให้สามารถดำเนินงานด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเงินเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนจากครอบครัวที่ยากจนและผู้ที่ประสบปัญหาทางสังคม ผู้ทุพพลภาพ เช่น ในด้านการรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย ก็จะเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของสังคมให้บรรเทาลงได้มาก และในเวลาอันรวดเร็ว อย่างไรก็ตามก็หวังว่ารัฐจะได้สนับสนุนและส่งเสริมให้เอกชนมีบทบาทในเรื่องนี้และสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้านสังคมสงเคราะห์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

4. การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา เนื่องด้วยชาวเขาเผ่าต่างๆ อาศัยอยู่ในลักษณะกระจัดกระจายปราศจากหลักแหล่งที่แน่นอนในภาคเหนือ ได้ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากให้กับประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การดำเนินงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจึงประสบปัญหาต่างๆ หลายด้าน ไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย สมควรจะได้หยิบยกปัญหานี้ขึ้นมาพิจารณาอย่างรอบคอบ และหาวิธีการสงเคราะห์ และช่วยให้ชาวเขาได้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป ปัญหาสำคัญที่ควรพิจารณาได้แก่ สถิติและข้อมูลที่แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนประชากรชาวเขา การประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง เช่น การปลูกสวนผลไม้ เป็นต้น อีกประการหนึ่งปัจจุบันนี้มีหน่วยงานซึ่งดำเนินเกี่ยวกับชาวเขาอยู่หลายหน่วยงานด้วยกัน เช่น กระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และกรมตำรวจ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์และวิธีบริหารงานที่แน่นอน จึงสมควรที่จะมีการกำหนดนโยบายขึ้นเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติและกำหนดหน้าที่ให้หน่วยงานต่างๆ ประสานงานอย่างใกล้ชิดซึ่งอาจจะรวมแผนกำลังหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วยกระดับหน่วยงานขึ้นเพื่อที่จะได้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาได้ยิ่งขึ้น

5. การจัดสรรที่ดินและนิคมสร้างตนเอง ในการพัฒนาชนบทปัญหาเกี่ยวกับที่ดินมีความสำคัญอยู่เป็นอันมาก ยิ่งปรากฏว่าขณะนี้ราษฎรได้บุกกรุกทำลายป่ามีอัตราสูง เฉลี่ยครอบครัวละ 37 ไร่ มูลเหตุอันสำคัญที่ราษฎรพากันบุกกรุกทำลายป่า ได้แก่ ราษฎรไม่มีที่ดินทำกินหรือมีแต่ไม่เพียงพอ สาเหตุดังกล่าวนี้เป็นผลผลักดันมาจากการเพิ่มจำนวนประชากรส่วนหนึ่ง และผลผลิตในที่ดินเดิมมีระดับผลต่ำอีกส่วนหนึ่ง ดังนั้น การจัดสรรที่ดินควรจะได้เร่งรัดการจัดที่ดินให้มีเพียงพอและทันความต้องการของราษฎร พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือในเรื่องการส่งเสริมอาชีพและเงินทุน อีกประการหนึ่ง ในปัจจุบันนี้มีหน่วยงานซึ่งดำเนินงานเรื่องจัดที่ดินอยู่หลายหน่วย เช่น กรมประชาสงเคราะห์ กรมสหกรณ์ที่ดิน กรมที่ดินและกรมพัฒนาที่ดิน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การบริหารงานที่ดินที่แน่นอน การจัดสรรที่ดินยังกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่างๆ และยังไม่อาจแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินของราษฎรให้ผ่อนคลายเป็นได้ จึงสมควรรวมกำลังเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดสรรที่ดินอยู่ในขณะนี้เข้าด้วยกัน อาจจะตั้งเป็นหน่วยงานใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ สามารถเร่งรัดจัดสรรที่ดินได้ทันความต้องการโดยเทียบกับจำนวนราษฎรที่บุกกรุกทำลายป่าสงวน กับทั้งจัดสรรเงินทุนช่วยเหลือให้เพียงพอ

สำหรับนิคมสร้างตนเองเดิมซึ่งยังมีที่ดินเหลืออยู่ ควรได้เร่งรัดจัดสรรให้เต็มพื้นที่ และปรับปรุงการดำเนินงานจัดนิคมสร้างตนเองเหล่านั้นให้มีความเจริญทางด้านต่าง ๆ ถึงขั้นที่จะมอบให้จังหวัดหรือหน่วยการปกครองรับไปดำเนินการต่อไป ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ได้แก่ การออกโฉนดที่ดิน ซึ่งในปัจจุบันนี้ไม่สามารถออกให้แก่ผู้ครอบครองที่ดินได้ทันความต้องการ สมควรที่จะได้เร่งรัดการออกโฉนดให้มีปริมาณมากขึ้นโดยเน้นหนักให้มีการใช้รูปถ่ายทางอากาศซึ่งได้ดำเนินการมาในแผนฯ ฉบับที่แล้ว

6. การศาสนาและวัฒนธรรม ในระยะที่สังคมมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยใช้ความก้าวหน้าทางเทคนิคและวิชาการแผนใหม่ ปรากฏว่าสภาพชีวิตของสังคมในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความรู้สึกนึกคิด และในการปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและวัฒนธรรมไปจากแบบอย่างที่เคยยึดถือปฏิบัติมาแต่เดิม โดยเฉพาะในเมืองสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตทำให้บุคคลไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรทางศาสนาได้เต็มเหมือนแต่ก่อน บริการของวัดที่เคยเป็นแหล่งการศึกษาและสถานที่ชุมนุมทางสังคม ก็เปลี่ยนแปลงไป ส่วนสังคมชนบทถึงแม้จะไม่มีปัญหารุนแรงเท่ากับในเมือง แต่การเปลี่ยนแปลงที่ติดตามกรรมวิธีพัฒนาการก็จะทำให้ประชาชนมีความห่างเหินกับวัดมากขึ้น รัฐบาลจึงควรส่งเสริมให้มีการศึกษาศาสนาโดยถูกต้องและฟื้นฟูหลักศาสนาอย่างกว้างขวาง และส่งเสริมสถาบันทางศาสนาในชนบทให้มีส่วนร่วมสัมพันธ์โดยใกล้ชิดกับวิถีชีวิตประชาชน โดยมีแผนการพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับลักษณะความจำเป็นของชีวิต สร้างบรรยากาศของวัดให้มีความหมายและเป็นที่ศรัทธาของประชาชนโดยทั่วไป

ในด้านวัฒนธรรม สังคมไทยมีการติดต่อกับโลกภายนอกตลอดมา วัฒนธรรมแบบใหม่ได้มามีอิทธิพลในประเทศไทยมากขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้จะทำให้มีความสะดวกสบายยิ่งขึ้นก็ตาม แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นมีคุณสมบัติตรงข้ามกับวัฒนธรรมเดิมอันมีค่าทางจิตใจและการรักษาความยั่งยืนของชาติไทยแล้วก็สมควรที่จะได้พิจารณาวางนโยบายให้แน่นอนเพื่อรักษาสมบัติวัฒนธรรมของชาติ นอกจากนี้รัฐควรจะได้ปลูกฝังและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้มีความเข้าใจอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

ตารางที่ 1
งบพัฒนากิจการสังคม
เฉพาะที่จ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. 2515-2519

(ล้านบาท)

งบพัฒนาฯ แยกตามวัตถุประสงค์ของ รายจ่าย	2515	2516	2517	2518	2519	2515-2519
1. การแรงงาน	13.60	27.00	31.90	36.20	28.90	137.60
2. การพัฒนาชุมชน	101.50	108.50	115.50	122.50	129.50	577.50
3. การจัดสรรที่ดินและนิคมสร้างตนเอง	114.40	118.40	119.50	108.40	112.90	573.60
4. การสงเคราะห์ชาวเขา	16.70	18.70	20.70	22.70	24.70	103.50
5. การสังคมสงเคราะห์	57.80	61.70	65.90	69.60	71.30	326.30
6. การศาสนาและศิลปากร	81.90	89.90	97.90	105.90	113.90	489.50
7. การเร่งรัดพัฒนาชนบท (ด้านสังคม)	25.40	26.60	28.30	30.00	31.70	142.00
รวม	411.30	450.80	479.70	495.30	512.90	2,350.00

ตารางที่ 2
งบพัฒนากิจการสังคมทั้งสิ้น
แยกตามแหล่งเงิน พ.ศ. 2515-2519

(ล้านบาท)

ที่มาของแหล่งเงิน	งบพัฒนาทั้งสิ้น 2515-2519
งบประมาณแผ่นดิน	2,350.00
เงินกู้ต่างประเทศ	75.13
เงินช่วยเหลือต่างประเทศ	350.00
รวม	2,775.13

.....

บทที่ 14

การพัฒนาเมืองและท้องถิ่น

.....

สถานการณ์ทั่วไป

ในระยะของการพัฒนาประเทศที่แล้มาแล้วมา นโยบายสำคัญได้แก่การพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการคมนาคม และชลประทาน โดยมีวัตถุประสงค์พัฒนาการเกษตรและพัฒนาชนบทโดยทั่วไป งบประมาณประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ทั้ง 2 ฉบับที่แล้มาแล้วนั้น ส่วนใหญ่ที่สุดจึงได้เน้นหนักในเรื่องการพัฒนาการเกษตรและการพัฒนาชนบท

การพัฒนาเมืองและท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นนครหลวง, เมืองอื่นๆ หรือท้องถิ่นทั่วประเทศมิได้รับการพิจารณาให้มีความสำคัญเร่งด่วนแต่ประการใด เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า การพัฒนาชนบทยังต้องอาศัยบริการต่างๆ ในเมืองอยู่เป็นอันมาก ประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในระยะที่แล้แล้วก็ต้องเข้ามาเสียดสวงหาอาชีพในเมือง ยิ่งกว่านั้นบริการทางด้านการเงิน การตลาด การส่งสินค้าออกต่างประเทศ และการส่งสินค้าเข้าจากต่างประเทศ ล้วนแต่ต้องอาศัยจากบริการในเมืองทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนครหลวง คือ กรุงเทพฯ ธนาคารทุกแห่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ อุตสาหกรรมต่างๆ ที่เป็นแหล่งของการจ้างงานและการผลิต ตั้งอยู่ในเขตนครหลวงหรือบริเวณใกล้เคียง การส่งสินค้าออกหรือการส่งสินค้าเข้า ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์เกษตร เครื่องมือการเกษตร ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ล้วนแต่ต้องดำเนินการผ่านกรุงเทพฯ ทั้งนี้ นอกจากนี้ กรุงเทพฯ ยังเป็นแหล่งกลางของความรู้ต่างๆ และผู้เชี่ยวชาญที่จะสามารถช่วยใช้ในการพัฒนาชนบท และพัฒนาประเทศโดยทั่วไปได้

ถึงแม้ว่าการพัฒนาชนบทจะต้องอาศัยบริการจากในเมืองมากก็ตาม แต่การลงทุนของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองก็ยังมีได้เป็นไปตามสัดส่วน ปรากฏว่าการขยายตัวของเมืองต่างๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ได้เป็นไปอย่างไม่มีการวางแผนและไม่มีการควบคุม นครกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองใหญ่อยู่แล้ก็ยิ่งขยายตัวใหญ่มากขึ้นทุกทีในอัตราที่สูงกว่าเมืองอื่นๆ จนทำให้ขนาดของนครกรุงเทพฯ ใหญ่กว่าเมืองที่ใหญ่ที่สุดในอันดับต่อไป คือ เชียงใหม่กว่า 30 เท่า ประชากรจากชนบทก็อพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ ในอัตราที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

การที่เมืองต่างๆ ขยายตัวออกไป โดยไม่มี การวางแผนและการควบคุมเช่นนี้ ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคขึ้นหลายประการด้วยกัน ที่อยู่อาศัยที่ไม่เพียงพอและไม่ถูกสุขลักษณะ เกิดมีปัญหากเกี่ยวกับแหล่งเสื่อมโทรมและการบุกรุกที่ของรัฐ การจราจรติดขัด สาธารณูปโภคต่างๆ ขาดแคลน

การใช้ที่ดินไม่เกิดประโยชน์เต็มที่ ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นรวดเร็วจากการเก็งกำไร นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านการบริหาร เช่น การป้องกันรักษาความปลอดภัย และปราบปรามอาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ที่ได้กล่าวแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสภาพสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศเสีย น้ำเสีย การสาธารณสุขไม่ทั่วถึง ที่อยู่อาศัยแออัด การแบ่งเขตที่ดินไม่เป็นระเบียบ แหล่งเสื่อม-โทรมเกิดขึ้นเรื่อยๆ เหล่านี้ เป็นต้น ซึ่งมีผลเสียต่อการเศรษฐกิจและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตนครหลวง ประกอบกับความสำคัญของนครหลวงที่มีต่อส่วนอื่นๆ ของประเทศ ทำให้แม้แต่ผู้ที่ยอยู่นอกเขตนครหลวงก็ต้องรับภาระไปด้วย กล่าวคือ เมื่อค่าใช้จ่ายและค่าครองชีพในนครหลวงสูงขึ้น บริการต่างๆ ที่ชาวชนบทยังต้องใช้จากนครหลวงก็จะต้องแพงขึ้นตามไปด้วย

ด้วยลักษณะและสภาพการณ์ปัจจุบัน ดังกล่าวข้างต้นนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) จึงได้กำหนดให้หันความสนใจมาสู่การพัฒนาเมืองและท้องถิ่นมากขึ้น การพัฒนาเมืองและท้องถิ่นนี้มิใช่เจาะจงอยู่แต่เฉพาะการพัฒนานครหลวงเท่านั้น แต่หมายถึงการพัฒนาเมืองและท้องถิ่นต่างๆ โดยทั่วไป โดยเฉพาะเมืองและท้องถิ่นที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และจะมีความสำคัญในอนาคต แต่โดยที่การจะสร้างหรือขยายเมืองใหม่ๆ ให้เป็นจุดรวมของกิจการทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ทั้งเงินทุนและเวลาเป็นอันมาก ในระยะนี้จึงควรหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วในเขตนครหลวงกรุงเทพฯ เพื่อให้ภาระที่จะเกิดขึ้นแก่คนทั้งประเทศได้เบาบางลงไปได้บ้าง และในการวางแผนทางการพัฒนาเมืองและท้องถิ่นนี้ ได้จัดแยกไว้เป็นเรื่องๆ ใหญ่ๆ 3 เรื่องดังนี้

1. การพัฒนานครหลวง
2. การพัฒนาเมืองนอกนครหลวง
3. การพัฒนาส่วนท้องถิ่น

สำหรับสองเรื่องแรกนั้นเป็นการวางแผนพัฒนานครหลวงและเมืองต่างๆ ตามโครงการพัฒนาจากส่วนกลางหรือรัฐบาล โดยใช้งบประมาณแผ่นดินโดยตรง ส่วนเรื่องที่ 3 นั้น เป็นการเสนอแนะให้มีการวางแผนพัฒนาโดยส่วนท้องถิ่นเอง ด้วยเงินรายได้ของท้องถิ่นนั้นๆ และด้วยเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

1. การพัฒนานครหลวง

การที่นครหลวงกรุงเทพฯ เจริญเติบโตมาได้อย่างรวดเร็ว จนมีขนาดใหญ่ถึงปัจจุบันนี้ นั้นเกิดจากการลงทุนของเอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศเป็นส่วนใหญ่ และเนื่องจากนครหลวงกรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของศูนย์บริหารของทางราชการทุกสาขาทั่วประเทศ จึงทำให้การเจริญเติบโตของนครหลวงเป็นไปด้วยพลังผลักดันของเอกชน และผู้ที่อยู่อาศัยในนครหลวง ทั้งทางตรงและทางอ้อมในรอบระยะของแผนพัฒนาฯ ที่แล้วๆ มา การลงทุนของรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการ

พัฒนานครหลวงนั้นมีน้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วรัฐมุ่งลงทุนหนักไปในโครงการขั้นพื้นฐานเช่นการพัฒนาการเกษตร การคมนาคมและการชลประทาน เป็นต้น จึงทำให้การลงทุนของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนานครหลวงในระยะที่ผ่านมาได้เป็นไปตามสัดส่วนที่เหมาะสม

ก. ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ในการพัฒนานครหลวง

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้มีโครงการทางด้านสาธารณูปการเพื่อพัฒนานครหลวงหลายโครงการ แต่โดยทั่วไปแล้ว ผลงานก็ยังไม่เพียงพอที่จะบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ผลการดำเนินงานตามโครงการในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 อาจสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้ คือ

(1) **อาคารสงเคราะห์** เริ่มตั้งแต่ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับแรก รัฐบาลได้จัดสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้น 20 แห่ง สำหรับให้ประชาชนได้เช่าอยู่อาศัย 1,312 ครอบครัว ต่อมาในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รัฐบาลได้จัดสร้างอาคารสงเคราะห์ในส่วนกลางพระนครสำหรับผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้นอีก 2,736 ครอบครัว และอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้ปานกลาง โดยการจัดสรรบ้านและที่ดินเป็นจำนวน 621 ครอบครัว นอกจากนี้ยังได้จัดสรรอาคารสงเคราะห์ในส่วนภูมิภาคตามแห่งต่างๆ ในต่างจังหวัดอีกรวมทั้งสิ้น 186 ครอบครัว

(2) **ประปานครหลวง** รัฐบาลได้ปรับปรุงและจัดตั้งการประปานครหลวงขึ้นดำเนินการในรูปของรัฐวิสาหกิจ โดยรวมกิจการประปากรุงเทพฯ ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ เข้าด้วยกันเป็นการประปานครหลวง โดยมีจุดประสงค์ให้กิจการสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในอนาคต เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระงบประมาณแผ่นดินต่อไป แต่ในระยะการเริ่มต้นของการปรับปรุงนี้ รัฐบาลจำเป็นต้องช่วยเหลือสนับสนุนในด้านงบประมาณไปพลางก่อนจนกว่าการประปานครหลวงจะสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับแรก รัฐบาลได้ทำการก่อสร้างและปรับปรุงเพิ่มกำลังผลิตของการประปาในเขตพระนครและธนบุรีจากวันละประมาณ 175,000 ลูกบาศก์เมตร เป็นประมาณวันละ 372,000 ลูกบาศก์เมตร ต่อมาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รัฐบาลได้ทำการว่าจ้างวิศวกรที่ปรึกษามาทำการสำรวจศึกษาและจัดทำแผนหลักสำหรับโครงการระยะยาว วางแผนล่วงหน้าไว้ 30 ปี ให้กับการประปานครหลวงเพื่อจะได้เป็นหลักในการก่อสร้างปรับปรุงต่อไปในอนาคต ในขณะที่เดียวกันได้ทำการก่อสร้างและปรับปรุงเพิ่มกำลังผลิตของการประปาทั้งในเขตนครหลวงเพิ่มขึ้นอีก โดยได้ทำการเจาะบ่อบาดาลเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้สามารถเพิ่มกำลังผลิตรวมได้เป็นวันละ 987,600 ลูกบาศก์เมตร

(3) **การระบายน้ำฝนและน้ำโสโครก** เพื่อขจัดปัญหาการระบายน้ำโสโครกน้ำฝน และป้องกันน้ำท่วม อันมีผลกระทบกระเทือนต่อสุขภาพอนามัย และความสะอาดเรียบร้อยโดยตรง ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รัฐบาลได้ว่าจ้างบริษัทวิศวกรที่ปรึกษา ทำการสำรวจศึกษาและทำรายงานแผนหลักจนเสร็จสิ้น เพื่อเป็นหลักในการดำเนินการต่อไป จากนั้นได้ว่าจ้างให้

วิศวกรที่ปรึกษาออกแบบรายละเอียด เพื่อทำการก่อสร้างในเขตอำเภอชั้นในบริเวณระหว่างคลอง ผดุงกรุงเกษม และแม่น้ำเจ้าพระยา และบริเวณที่ติดต่อกันเป็นเนื้อที่ประมาณ 12 ตารางกิโลเมตร ใน ขณะเดียวกันรัฐบาลได้เริ่มทำการก่อสร้างตามแผนหลักที่ได้วางไว้ คือ โครงการพระราม 4 ก่อสร้าง อุโมงค์ระบายน้ำ ขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางถึง 3.3 เมตร ตามแผนหลักที่วิศวกรที่ปรึกษาได้ ออกแบบไว้เป็นระยะทางยาวประมาณ 2 กิโลเมตร พร้อมทั้งโรงสูบน้ำขนาดใหญ่ที่สามารถสูบน้ำด้วย อัตรา 16 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาทีและพร้อมทั้งอาคารทิ้งน้ำเพื่อระบายน้ำลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ที่ บริเวณช่องนนทรีย์ อุโมงค์ดังกล่าวเชื่อมต่อกับถนนพระราม 4 ไปตามถนนเชื้อเพลิงตรงไปออกสู่ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งค่าก่อสร้างตามโครงการพระราม 4 ดังกล่าวมีมูลค่าประมาณ 70 ล้านบาท

(4) การก่อสร้างถนนในนครหลวง เป็นโครงการระยะ 10 ปี ซึ่งได้เริ่ม ดำเนินการจากปี 2507 มีคณะกรรมการจากหน่วยราชการต่างๆ พิจารณาวางหลักนโยบายและ กำหนดถนนสายต่างๆ รวม 25 สาย ซึ่งจะมีการก่อสร้างปรับปรุงและขยายให้แล้วเสร็จ พร้อมทั้ง ก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา เพิ่มเติมอีก 2 สะพาน ในรอบระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ที่ผ่านมา รัฐบาลได้อนุมัติงบประมาณอุดหนุนให้แก่เทศบาลนครกรุงเทพและธนบุรี ดำเนินการ ก่อสร้างถนนเสร็จสิ้นไปแล้วรวม 7 สาย และกำลังทำการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาที่ บริเวณท่าช้างวังหน้าและสะพานข้ามคลองบางกอกน้อยอยู่ ซึ่งจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2516 ส่วน สะพานแห่งที่ 2 นั้น จะได้ทำการก่อสร้างที่ปลายถนนสาทรต่อไป

ข. ปัญหาที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไปในการพัฒนานครหลวง

เขตนครหลวงได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในรอบ 10 ปีที่แล้วมา ประชากรเพิ่มขึ้น ในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 5 ต่อปี ทั้งจากอัตราการเกิดตามธรรมชาติ และการอพยพมาจากส่วนอื่นๆ ของประเทศ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของประชากรนี้ นำไปสู่ปัญหาสำคัญหลายประการ คือ

(1) การผังเมือง เมื่อสิ้นระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ปรากฏว่ายังไม่มี ผังเมืองรวมสำหรับเขตนครหลวงซึ่งใช้บังคับเป็นทางการได้ แม้ว่าเคยมีการจัดทำผังเมืองรวม โดย ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ เมื่อประมาณปี 2503 แต่ผังนี้ก็ยังมีได้รับการตกลงยอมรับเป็น ทางการ เมื่อต้นปี 2513 เทศบาลนครกรุงเทพได้จัดทำผังเมืองรวมของเขตนครหลวงขึ้น และเมื่อ ต้นปี 2514 สำนักผังเมืองได้จัดทำผังเมืองนครหลวงฉบับปรับปรุง ผังที่จัดทำในระยะหลังโดยทั้ง 2 หน่วยงานนี้ ยังมีความแตกต่างในหลักการอยู่หลายประการด้วยกัน เช่น ขนาดของเมือง จำนวน ประชากร และการใช้ที่ดิน เป็นต้น การขาดผังเมืองรวมที่จะใช้เป็นพื้นฐาน ทำให้การวางผัง สาธารณูปโภคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจการประปา การระบายน้ำ โทรศัพท์ ไฟฟ้า ถนน และ การจราจร กระทำได้ด้วยความยากลำบาก ในการวางแผนสาธารณูปโภคแต่ละแห่งก็ต้องทำโดย กำหนดความคาดหมาย ว่าด้วยการขยายตัวของเมืองในอนาคต และตั้งข้อสมมติต่างๆ ขึ้นประกอบ จึงปรากฏว่ามีหลายกรณีที่ข้อสมมติต่างๆ เหล่านี้ไม่ตรงกัน และไม่สอดคล้องกัน

นอกจากข้อที่ว่า เรายังไม่มีผังเมืองที่ยอมรับรองรับร่วมกันแล้ว ก็ยังขาดอำนาจที่จะบังคับให้เป็นไปตามผังเมือง เมื่อเกิดมีการตกลงยอมรับผังเมืองนั้นขึ้น กฎหมายผังเมืองได้จัดร่างมาตลอดระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 แต่ก็ยังไม่มีการประกาศใช้

ปัญหาเรื่องผังเมืองรวมและกฎหมายผังเมืองนี้ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำให้การขยายเมืองและบริการสาธารณูปโภคต่างๆ ได้เป็นไปอย่างถูกต้องและมีหลักเกณฑ์ในอนาคต

(2) ที่อยู่อาศัย การขยายตัวอย่างรวดเร็วของนครหลวง และในขณะเดียวกันก็ขาดอำนาจที่จะควบคุมการใช้ที่ดิน ทำให้เกิดปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยขึ้นหลายประการ เช่น ขาดแคลนที่อยู่อาศัย และที่อยู่อาศัยไม่ได้มาตรฐาน หรือไม่ถูกสุขลักษณะ จึงเกิดปัญหาต่อเนื่องในเรื่องแหล่งเสื่อมโทรม และการบุกรุกต่างๆ

ความขาดแคลนเรื่องที่อยู่อาศัย สำหรับผู้มีรายได้ระดับต่างๆ ในปัจจุบันมีประมาณ 100,000 หน่วย หากอัตราการก่อสร้างทั้งของรัฐบาล และเอกชนยังเป็นไปตามแนวโน้มที่แล้มา ความขาดแคลนนี้จะเพิ่มขึ้นเป็น 170,000 หน่วย ในระยะอีก 10 ปีข้างหน้า ในจำนวนนี้จะมีความขาดแคลนของผู้ที่มีรายได้ระดับต่ำสุด คือ ผู้ที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่าครอบครัวละ 1,500 บาท ประมาณกว่า 60,000 ครอบครัว

แหล่งเสื่อมโทรมและการรुकล้ำที่มีอยู่ทั่วไปในเขตนครหลวง แหล่งที่ใหญ่ที่สุดคือที่บริเวณท่าเรือคลองเตย ซึ่งมีผู้อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมนี้ประมาณ 4,300 ครอบครัว หรือประมาณ 25,000 คน ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมและแหล่งรुकล้ำต่างๆ ได้มีปัญหาเรื่องขาดบริการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา ขาดโรงเรียน และเกิดปัญหาสังคมขึ้นหลายประการ

การบริหารงานอาคารสงเคราะห์ในปัจจุบัน หน่วยงานของรัฐที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่อาศัยยังกระจัดกระจายอยู่มาก ทำให้การทำงานในบางครั้งขาดการประสานงาน และไม่มีประสิทธิภาพ ความช่วยเหลือที่รัฐจะให้ต่อเอกชนในเรื่องที่อยู่อาศัย ก็ยังมีอยู่น้อย และไม่สามารถส่งเสริมให้มีการลงทุนในเรื่องนี้เท่าที่ควร ทางด้านการเงินก็ยังมีได้มีการศึกษาถึงแหล่งเงินต่างๆ ที่อาจนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาเรื่องที่อยู่อาศัย

(3) การประปา น้ำบริโภคเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตบริการของการประปานครหลวง ตลอดระยะเวลาที่แล้มาจนถึงสิ้นระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ยังไม่เพียงพอ ดังจะกล่าวข้างล่างนี้

ทางด้านปริมาณการผลิต โดยที่การประปานครหลวงมิได้มีการปรับปรุงและขยายกำลังผลิตมาเป็นเวลานาน ในขณะที่เดียวกันจำนวนประชากรผู้น้ำ ก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ความขาดแคลนมีอยู่โดยทั่วไป ยิ่งในฤดูแล้งความขาดแคลนยิ่งทวีความรุนแรงมาก

ขึ้น บ่อบาดาลซึ่งได้มีการเจาะเพิ่มขึ้นมาก เพื่อแก้ปัญหาความขาดแคลนเฉพาะหน้า ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 และไม่สามารถผลิตน้ำได้ปริมาณเพียงพอและคุณภาพที่สมควร กับทั้งยังปรากฏว่ามีจำนวนบ่อซึ่งต้องทิ้งไปเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ เนื่องจากการแผ่ขยายเขตของน้ำเค็มใต้ดินแผ่ลึกเข้ามาในแผ่นดินมากขึ้น

ระบบจำหน่ายยังไม่สามารถขยายตัวได้ทันการ เนื่องจากขนาดของเมืองแผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็วประการหนึ่ง และการที่ไม่มีผังเมืองและไม่มีการบังคับการใช้ที่ดินอีกประการหนึ่ง ทำให้การวางแผนขยายระบบจำหน่ายทำได้ยากมาก

การบริหารงานของการประปานครหลวงเองก็จะต้องมีการปรับปรุงมากมายหลายประการด้วยกัน เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัด การเก็บรายได้จากค่าน้ำในปัจจุบันเก็บเงินได้เพียงประมาณร้อยละ 20 ของน้ำที่จำหน่ายออกไป การอ่านมาตรวัดน้ำยังไม่ครบถ้วน มาตรวัดน้ำที่อ่านแล้วก็ได้มีการติดตามเก็บเงิน มาตรวัดน้ำที่เสียก็ไม่มีการซ่อมแซม เหล่านี้เป็นเพียงปัญหาบางประการที่เกิดขึ้น การบริหารงานภายในและระเบียบข้อบังคับต่างๆ จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานได้ดียิ่งขึ้น

(4) การจราจร จำนวนยานพาหนะในเขตนครหลวงในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี แต่ในขณะเดียวกัน การปรับปรุงก่อสร้างถนนเพิ่มขึ้นในอัตราต่ำกว่าร้อยละ 1 ต่อปี นอกจากนี้ ถนนในเขตนครหลวงยังขาดระบบอันเหมาะสม มีถนนพลายตันอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถใช้เป็นทางผ่านได้ประโยชน์เต็มที่ การแก้ไขในระยะที่แล้วมาเป็นการแก้ไขเฉพาะจุด ซึ่งพอบรรเทาปัญหาการจราจรเฉพาะหน้าลงไปได้บ้าง แต่ยังไม่เห็นแผนรวมของระบบการจราจรจึงทำให้เกิดปัญหาจราจรติดขัดและเกิดการสูญเปล่าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

ทางด้านการบริหารก็ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำงานไม่สอดคล้องกัน เช่น เทศบาลสร้างถนน ตำรวจจราจรตั้งสัญญาณ ตำรวจท้องที่ควบคุมการจราจร กรมการขนส่งควบคุมรถประจำทาง กรมโยธาเทศบาลควบคุมสะพานข้ามแม่น้ำ จะเห็นได้ว่าการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้การลงทุนของหน่วยงานต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจราจรยังไม่มีแผนรวม และขาดการประสานงาน ซึ่งทำให้เกิดขึ้นไม่ดีเท่าที่ควร

ผู้ใช้นานพาหนะไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ และไม่มีการกวดขันให้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ในบางกรณี กฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ยังไม่รัดกุมและไม่เพียงพอ เช่น เรื่องการจัดที่จอดยานพาหนะต่างๆ เป็นต้น ทำให้ถนนที่ได้สร้างขึ้นไว้มิได้ใช้ประโยชน์แก่การจราจรอย่างเต็มที่ ระบบการขนส่งสาธารณะ เช่น รถประจำทาง ยังจะต้องได้รับ

การปรับปรุงให้มีความสะดวกสบายและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อให้ทันกับความต้องการของประชาชนอีกเป็นอันมาก

(5) ปัญหาอื่น ๆ นอกจากปัญหา 4 ประการที่กล่าวถึงข้างต้น การพัฒนานครหลวงเท่าที่แล้วมายังประสบปัญหาอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น ระบบระบายน้ำฝน น้ำโสโครก และป้องกันน้ำท่วมยังไม่ดีพอ พร้อมกันนั้นระบบการโทรศัพท์ การไฟฟ้า การศึกษา การสาธารณสุข และการรักษาพยาบาลก็จะต้องจัดให้มีเพิ่มขึ้น เพื่อบรรเทาปัญหาที่มีอยู่เดิมลง และเตรียมการที่จะรับปัญหาต่อไปในอนาคตด้วย

โดยทั่วไปแล้วก็กล่าวได้ว่า นครหลวงได้ขยายตัวไปอย่างรวดเร็วโดยไม่มีแผน และการควบคุมการขยายตัวนี้ คงจะต้องดำเนินต่อไปอีกเป็นเวลานาน ถ้าปล่อยให้เป็นดังนี้ต่อไปโดยไม่มีแผนและการควบคุมแล้ว จะก่อให้เกิดปัญหาซึ่งจะแก้ได้ยากขึ้นทุกที และเกิดการเสียเปล่ามากขึ้นทุกทีด้วย

ค. มาตรการ เป้าหมายและโครงการสำคัญของการพัฒนานครหลวง

เพื่อจัดและบรรเทาปัญหาต่างๆ ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้มีการกำหนดมาตรการเป้าหมาย และโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนานครหลวงดังต่อไปนี้

(1) โครงการผังเมืองนครหลวง ควรจะดำเนินงานเพื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติผังเมืองในระยะแรกของแผน เนื่องด้วยเป็นพระราชบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการวางผังเมืองทั้งในเขตนครหลวงและในชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศ พระราชบัญญัติผังเมืองนี้ จะเป็นกฎหมายหลัก เพื่อที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการให้ขยายตัวของเมืองต่างๆ ได้เป็นไปอย่างมีหลักเกณฑ์และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การใช้ที่ดินและการจัดหาบริการสาธารณูปโภคต่างๆ ได้เป็นไปอย่างมีแผน

พร้อมกันนี้จะได้มีการพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานบริหารรวมของนครหลวงขึ้น ครอบคลุมเนื้อที่ 4 จังหวัด คือ พระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ เพื่อให้การบริหารงานของเขตนครหลวงได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด และมีการประสานงานกันมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะ 4 จังหวัดดังกล่าวถึงข้างต้นนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อกัน และอีกประการหนึ่งได้มีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐบางหน่วยแล้ว ที่มีอาณาเขตการบริหารงานควบคุม 4 จังหวัดนี้ เช่น การไฟฟ้านครหลวง และการประปานครหลวง เป็นต้น และโดยที่สำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำผังนครหลวงฉบับปรับปรุงแล้วเสร็จในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เกี่ยวกับการขยายตัวของนครหลวงไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องจำนวนประชากรในเขตนครหลวงในอนาคต เพื่อให้เป็นไปตามผังที่ได้วางไว้ นี้ จะได้มีการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อควบคุมเกี่ยวกับการขยายตัวของจำนวนประชากรและการอพยพจากชนบท

และตัวจังหวัดอื่นๆ เข้าสู่เขตนครหลวง มาตรการต่างๆ เหล่านี้มีปรากฏเสนออยู่ในผังนครหลวง ฉบับปรับปรุง และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองอื่นๆ ทั้งที่อยู่ใกล้เคียงนครหลวง และที่เป็น ศูนย์ กลาง ข อง ภ า ค ต่ า ง ๆ อยู่ ด้ ว ย ใน ระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มีการเริ่มดำเนินงานตามข้อเสนอเหล่านี้ เพื่อให้การขยายตัวของนครหลวงได้เป็นไปตามความคาดหมายของสำนักผังเมือง

(2) โครงการที่อยู่อาศัย อัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทยได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามสถิติปรากฏว่าจะมีประชากรเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยวประมาณร้อยละ 3.1 ต่อปี โดยเฉพาะในพระนคร-ธนบุรี เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 5.5 ต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการเพิ่มของประชากรที่สูงมาก ดังนั้นปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัยจึงเกิดควบคู่กันไปด้วย ปัญหาที่สำคัญยิ่งเมื่อมีประชากรเป็นจำนวนมากก็คือเรื่องที่อยู่อาศัยไม่ถูกสุขลักษณะมีความแออัด มีสภาพทรุดโทรม เป็นแหล่งของโรคภัย กับทั้งเกิดปัญหาทางด้านสังคมด้วย

เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้รัฐบาลจึงได้จัดสร้างที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชน โดยการสร้างอาคารให้เช่าและเช่าซื้อในที่ต่างๆ โดยเฉพาะในเขตที่เป็นแหล่งชุมชน ซึ่งมีประชาชนอาศัยอยู่หนาแน่น เพื่อให้ประชาชนมีรายได้น้อย และผู้มีรายได้ในระดับปานกลางได้มีที่อยู่อาศัย เป็นสัดส่วนและถูกสุขลักษณะ

อย่างไรก็ตาม ผลงานการก่อสร้างที่รัฐบาลได้จัดทำขึ้นมายังนับว่าน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการของประชาชนในเขตที่มีชุมชนอาศัยหนาแน่น เช่น พระนคร-ธนบุรี จากสถิติที่รวบรวมได้แสดงว่าจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นสูงกว่าจำนวนอาคารที่สร้างขึ้นทั้งที่เป็นเขตรัฐบาลและเอกชนในรอบ 10 ปี ที่แล้วมา คือ ได้มีอาคารสร้างขึ้นเพียงประมาณ 150,000 หน่วย ในขณะที่ประชากรในนครหลวงได้เพิ่มขึ้นประมาณ 1.1 ล้านคน ทั้งนี้ ยังไม่คิดถึงความขาดแคลนที่มีอยู่เดิมแล้วเมื่อ 10 ปีก่อน

อีกประการหนึ่ง รายงานแผนมหานครกรุงเทพ 2533 (Greater Bangkok Plan 2533) ซึ่งจัดทำโดยบริษัท Litchfield Whiting Bowne & Associates ได้ระบุถึงความต้องการที่อยู่อาศัยของประชากรไว้ว่าจะมีประมาณปีละ 19,000 หน่วย และได้เสนอว่าอย่างน้อยที่สุดการจัดหาที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชน ควรจะทำประมาณปีละ 17,000 หน่วย ทุกๆ ปี เมื่อพิจารณาจากการคาดคะเนของรายงานของบริษัท Litchfield Whiting Bowne & Associates แล้ว การสร้างอาคารที่อยู่อาศัยที่รัฐบาลทำอยู่ในขณะนี้ไม่เพียงพอ แม้แต่สำหรับส่วนที่เพิ่มเติมของความต้องการของประชากร จึงควรเร่งรีบดำเนินการแก้ไขเสียโดยเร็ว

การจัดสร้างอาคารที่อยู่อาศัย เป็นภาระกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐบาลที่พึงมีต่อประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ในปัจจุบันนี้การสร้างอาคารที่อยู่อาศัยไม่ได้ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ทั้งนี้ เกิดจากอุปสรรคปัญหาหลายประการ เช่น ยังมีได้วาง

นโยบายในเรื่องที่อยู่อาศัยที่แน่นอน ทำให้ไม่สามารถที่จะวางแผนระยะยาวได้ ไม่สามารถที่จะขยายงานและกำลังคนให้เพียงพอที่จะดำเนินงานได้ นอกจากนั้นแล้วยังปรากฏว่าการดำเนินงานมีหน่วยงานหลายหน่วย ทำให้งบประมาณการจัดกระจายและขาดการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ตลอดจนขาดหลักเกณฑ์ที่แน่นอนเกี่ยวกับการหาแหล่งเงินทุน

เพื่อแก้ไขปัญหาคือความต้องการอาคารที่อยู่อาศัย รัฐบาลควรจะกำหนดนโยบายให้แน่นอนแล้วใช้ถือเป็นหลักในการดำเนินงาน โดยวางนโยบายดังต่อไปนี้

รัฐจะส่งเสริมและสร้างให้มีที่อยู่อาศัยให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชนโดยสอดคล้องกับระดับรายได้ของประชากรและทรัพยากรของรัฐ ด้วยการจัดการด้านที่ดินและผังเมือง การส่งเสริมการลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรมก่อสร้างโดยมีหน่วยบริหารและปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว รัฐจะได้ถือหลักการและเป้าหมายส่วนรวมดังนี้ คือ

(2.1) รัฐจะจัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยรวมทั้งประเทศ โดยมีระยะเวลาของโครงการ 30 ปี เริ่มปี 2515 ถึงปี 2544 โครงการนี้จะได้มีการปรับปรุงเป็นครั้งคราวเพื่อให้เป็นไปตามความเหมาะสม

(2.2) ในการสร้างที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่รัฐจะลงทุนสร้างให้แก่ผู้มีรายได้น้อยสำหรับการสร้างที่อยู่อาศัย ให้แก่ผู้มีรายได้น้อยปานกลาง นอกจากรัฐจะดำเนินการแล้ว รัฐจะให้ความช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนให้วิสาหกิจเอกชน ทำการลงทุนสร้างที่อยู่อาศัย

(2.3) เพื่อเป็นการช่วยเหลือราษฎรในชนบทตลอดจนเป็นการป้องกันการอพยพเข้าสู่เขตชุมชน รัฐจะขยายกิจการนิคมสร้างตนเองและการจัดสรรที่ดินให้แก่ประชาชนในชนบทที่ไม่มีที่อยู่อาศัยทำกินให้ให้มีที่อยู่และทำกินเพียงพอ

(2.4) รัฐจะจัดให้มีการสำรวจความต้องการที่อยู่อาศัยเป็นระยะๆ เพื่อจะได้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในเรื่องที่อยู่อาศัยได้ถูกต้อง และจะได้นำข้อมูลมาปรับปรุงโครงการให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

(2.5) เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่อยู่อาศัยได้ดำเนินงานไปในทางเดียวกันและมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด จะได้จัดตั้งคณะกรรมการประสานงานขึ้นชุดหนึ่งทำหน้าที่พิจารณาในเรื่องนโยบาย ตลอดจนการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาที่จะมีขึ้น รวมทั้งการพิจารณาปรับปรุงการบริหารงานอื่นๆ

(2.6) รัฐจะสนับสนุนให้มีสถาบันการเงินให้การช่วยเหลือเงินกู้เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัยในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ

(2.7) รัฐจะหาเงินทุนเพิ่มขึ้นโดยการออกพันธบัตร หรือกู้ยืมเงินโดยวิธีอื่น เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยตรง หรือโดยรัฐบาลค้ำประกันแหล่งเงินทุน ทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศ

(2.8) รัฐจะส่งเสริมให้ใช้วิธีการก่อสร้างแผนใหม่โดยวิธีการประหยัด โดยรัฐจะส่งเสริมการลงทุนที่มีการต่อเนื่องเป็นระยะยาว ในการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมผลิตวัสดุก่อสร้าง งานวิจัย เพื่อพัฒนาการอุตสาหกรรมก่อสร้าง และการฝึกช่างทุกระดับ เพื่อให้มีความสามารถในการก่อสร้างแบบอุตสาหกรรม

(2.9) รัฐจะจัดทำผังหลักให้สัมพันธ์กับที่อยู่อาศัยของเมือง ชนบท และภาคต่างๆ ของประเทศ

(2.10) การดำเนินงานแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย จะได้เน้นหนักในชุมชนใหญ่ๆ ก่อน

(2.11) ตั้งเป้าหมายไว้ว่า การแก้ไขในนครหลวงจะพยายามแก้ไขแล้วเสร็จในระยะเวลา 10 ปี โดยถือมาตรฐานว่าจะให้มีการสร้างที่อยู่อาศัยในอัตรา 10 หน่วย ต่อประชากร 1,000 คนต่อปี

(2.12) จะต้องมีการควบคุมคุณภาพของที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมทั้งทางด้านสุขลักษณะ ปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อมต่างๆ

(2.13) การดำเนินงานเรื่องที่อยู่อาศัย จะต้องให้สอดคล้องกับนโยบายทางด้านผังเมือง

(2.14) รัฐจะพิจารณาลงทุน โดยรัฐบาลและเอกชนเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัยในอัตราประมาณร้อยละ 4 ของผลผลิตมวลรวมแห่งชาติ

(2.15) รัฐจะจัดหาและส่งเสริมเรื่องการใช้ที่ดิน เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะในเขตชุมชนขนาดใหญ่ โดยพยายามใช้ที่ดินของรัฐก่อน

(2.16) รัฐจะได้ดำเนินการปรับปรุงทางด้านกฎหมาย ระเบียบแบบแผน และเทศบัญญัติ เพื่อให้การพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามนโยบาย

เนื่องจากความขาดแคลนที่อยู่อาศัยในเขตนครหลวงมีอยู่มาก และจะมีเพิ่มขึ้นต่อไปเรื่อยๆ เพื่อที่จะบรรเทาปัญหาความขาดแคลนที่อยู่อาศัยทั้งในด้านจำนวน และคุณภาพ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้ คือ

เริ่มจัดตั้งหน่วยงานที่จะมีหน้าที่รับผิดชอบทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่อาศัย แทนที่จะเป็นหน่วยงานหลายหน่วยทำหน้าที่คล้ายคลึงกันอย่างที่ เป็นมา ก่อนระยะของแผน

พัฒนาฯ ฉบับที่ 3 การจัดตั้งหน่วยงานนี้จะจัดทำเป็นขั้นๆ คือในขั้นแรก จะมีคณะกรรมการประสานงานในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยมีสำนักงานของตนเองทำหน้าที่วางแผนส่วนรวม และประสานงานระหว่างหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งมีอยู่แล้ว โครงการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐจะต้องให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของสำนักงานคณะกรรมการดังกล่าว การปรับปรุงเรื่องที่อยู่อาศัยนี้มิใช่แต่เพียงการสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ แต่จะรวมถึงการปรับปรุงบริเวณที่มีอยู่แล้วเดิม และการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมต่างๆ ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในเขตของนครหลวงด้วย

ทางด้านการเงิน จะได้มีการศึกษาเตรียมการ และจัดตั้งสถาบันการเงินที่จะส่งเสริมงานเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม โดยพยายามที่จะหาแหล่งเงินจากทั้งภายในและต่างประเทศจะพยายามส่งเสริมการออมภายในประเทศเพื่อที่อยู่อาศัย และหาเงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศมาเพื่อดำเนินการปรับปรุงที่อยู่อาศัยในเขตนครหลวงนี้ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 คาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือเรื่องเงินกู้จากสหรัฐอเมริกา ดำเนินการเรื่องที่อยู่อาศัยเป็นเงินรวมทั้งสิ้นประมาณ 32 ล้านดอลลาร์ ซึ่งจะเป็นเงินทุนเริ่มดำเนินการสำหรับการกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัยประมาณ 20 ล้านดอลลาร์ ลงทุนก่อสร้างจัดที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้มีรายได้น้อยในเขตนครหลวงประมาณ 6 ล้านดอลลาร์ และลงทุนให้เอกชนสร้างที่อยู่อาศัยเป็นเงินประมาณ 6 ล้านดอลลาร์

เป้าหมายในการพัฒนาเรื่องที่อยู่อาศัยนี้ก็คือจะส่งเสริมการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมต่างๆ เพื่อให้ความขาดแคลนที่อยู่อาศัยสำหรับเขตนครหลวงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพได้หมดสิ้นไปในระยะเวลา 10 ปี ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 การก่อสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย ซึ่งเป็นภาระโดยตรงของรัฐบาลนั้น จะดำเนินการตามจุดต่างๆ ทั้งในเขตนครหลวงและบริเวณชานเมือง และปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมเดิมให้ถูกสุขลักษณะให้แก่ 30,000 ครอบครัว ก่อสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยแบบแฟลตประมาณ 5,076 หน่วย สร้างอาคารสงเคราะห์แบบตึกแถว ซึ่งข้างล่างเป็นร้านค้าประมาณ 780 หน่วย นอกจากนี้จะได้จัดซื้อที่ดินไว้เพื่อเตรียมสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้นในอนาคตในบริเวณชานเมืองอีกประมาณ 300 ไร่ และพร้อมกันนี้ก็จะได้ร่วมและส่งเสริมให้เอกชนได้ทำการก่อสร้างที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานสำหรับผู้มีรายได้น้อยปานกลางในเขตนครหลวงอีกส่วนหนึ่งด้วย

ในด้านมาตรฐานของที่อยู่อาศัย จะได้มีการศึกษาและทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรฐานการก่อสร้างและมาตรฐานของวัสดุก่อสร้างต่างๆ เพื่อส่งเสริมผู้ที่ลงทุนก่อสร้างที่อยู่อาศัยทั้งในด้านรัฐบาลและเอกชน งานที่เกี่ยวกับการศึกษา วางแผน ออกแบบ และกำหนดมาตรฐานของการก่อสร้างและวัสดุก่อสร้างนี้จะร่วมกันดำเนินงานโดยหน่วยงานต่างๆ หลายหน่วย แต่งานส่วนใหญ่จะเป็นงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาการก่อสร้างของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทยซึ่งจะได้ขยายงานในเรื่องนี้ต่อไป

การสำรวจและจัดหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่อยู่อาศัยจะต้องดำเนินงานเป็นประจำ และจะต้องขยายงานออกไปมากกว่าที่เป็นมาแล้วในระยะของแผนพัฒนาฉบับที่ 2 ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับใช้ประโยชน์ในการวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยในอนาคตต่อไปด้วย

ปัญหาเรื่องความขาดแคลนและคุณภาพของที่อยู่อาศัยนี้อาจกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่อยู่ในเขตนครหลวง และโดยที่ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะสมมาเป็นเวลานานจึงเป็นเรื่องที่จะต้องทำการแก้ไขอย่างเร่งรีบในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3

(3) โครงการประปานครหลวง จะได้มีการปรับปรุงระบบการบริหารของการประปานครหลวงตามข้อเสนอแนะซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้จัดทำไว้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานของการประปานครหลวงในปัจจุบัน และเพื่อการขยายงานต่อไปในอนาคต การประปานครหลวงจะได้ปรับปรุงระบบงานให้มีประสิทธิภาพในการบริการผู้ใช้น้ำได้ทันทั่วทั้งที่ที่สามารถหารายได้ได้อย่างเพียงพอและโดยมาตรการรัดกุมและให้สามารถวางแผนการเงินได้อย่างรอบคอบเพื่อเตรียมรับการขยายบริการที่จะให้แก่ผู้ใช้น้ำได้ในอนาคต เพื่อให้การประปานครหลวงดำเนินการตามแนวดังกล่าวได้ อาจมีความจำเป็นต้องปรับปรุงอัตราค่าน้ำเพื่อให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใช้น้ำในท้องที่ต่าง ๆ และเพื่อให้การประปานครหลวงมีรายได้เพียงพอที่จะใช้ในการดำเนินงานปกติและการขยายงานในอนาคตด้วย

ในด้านการผลิต ก็จะได้เพิ่มกำลังผลิตรวมของการประปานครหลวงจากประมาณ 1 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวัน เมื่อปลายแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 เป็นประมาณ 2 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อวันในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 การปรับปรุงปริมาณน้ำนี้จะต้องปรับปรุงทั้งทางด้านการผลิต คือ โรงกรองน้ำ และระบบบำบัดต่าง ๆ และทางด้านระบบจำหน่ายน้ำ คือ เส้นท่อน้ำต่าง ๆ เพื่อที่จะให้สามารถจัดหาให้แก่ประชาชนได้ประมาณ 3.5 ล้านคน ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 และให้มีปริมาณน้ำที่จะเพียงพอสำหรับจำนวนประชากรที่จะเพิ่มขึ้นต่อไปจนถึงระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 4

เพื่อขยายความสามารถในการผลิตและระบบจำหน่ายน้ำประปา ออกไปให้เพียงพอต่อความต้องการของประชากรในเขตนครหลวง ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 นี้ จะได้มีการหาแหล่งเงินเพื่อมาลงทุนในการก่อสร้างระบบการผลิตและระบบจำหน่ายโดยจะหาทั้งแหล่งเงินจากภายในประเทศและจากต่างประเทศในรูปแบบของสถาบันการเงินระหว่างประเทศด้วย

(4) โครงการจรรยาบรรณนครหลวง ในปลายแผนระยะที่ 2 รัฐบาลได้จัดหาผู้เชี่ยวชาญเพื่อมาทำการวางแผนจรรยาบรรณนครหลวง โดยผู้เชี่ยวชาญจะได้ทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานระยะสั้น และการวางแผนระยะยาว ซึ่งจะใช้เป็นหลักในการปรับปรุงระบบจรรยาบรรณนครหลวงและบรรเทาปัญหาการจรรยาบรรณครั้ง ในปัจจุบันการศึกษาหาข้อมูล และวางแผนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาจรรยาบรรณนครหลวง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวนี้ จะรวมทั้งการศึกษาถึงระบบ

ทางสายด่วน ระบบการคมนาคมเชื่อมต่อเมืองภายนอกในทิศต่างๆ ระบบการคมนาคมเชื่อมต่อที่รวดเร็วระหว่างส่วนต่างๆ ของนครหลวง และคาดว่าจะแล้วเสร็จในครั้งแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และจะมีโครงการซึ่งสามารถเริ่มดำเนินงานได้ตั้งแต่ตอนต้นของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มีการจัดตั้งองค์การขึ้นทำหน้าที่เกี่ยวกับการก่อสร้างทางบางสาย ซึ่งเป็นทางสายด่วนและเก็บค่าผ่านทาง เพื่อให้การจราจรได้มีความคล่องตัวมากขึ้น จะมีการจัดตั้งสำนักงานวางแผนจราจรนครหลวง เพื่อเป็นหน่วยงานวิชาการกลาง ทำหน้าที่วางแผนและประสานงานของโครงการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ โครงการที่จะดำเนินงานโดยหน่วยต่างๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนี้ และเป็นไปตามผังรวมที่จะจัดทำขึ้น สำนักงานวางแผนจราจรนครหลวงนี้จะมีหน้าที่ทำการปรับปรุงแผนหลักเกี่ยวกับการจราจรให้สอดคล้องกับการขยายตัวของเมืองและภาวะเศรษฐกิจสังคมของนครหลวงต่อไปในอนาคตด้วย

การแก้ปัญหาจราจรในเขตนครหลวง จะต้องจัดทำหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การแก้ปัญหาเฉพาะจุดในบริเวณที่มีการจราจรคับคั่ง การก่อสร้างทางสายด่วน การปรับปรุงระบบรถประจำทาง และการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มเติม

ทางด้านการลงทุนจะได้ศึกษาและพิจารณาจัดหาแหล่งเงินจากทั้งภายในและภายนอกประเทศเพื่อลงทุนในการปรับปรุงการจราจรในเขตนครหลวง จากภายในประเทศจะได้มีการปรับปรุงระบบภาษีอากรและค่าธรรมเนียมต่างๆ เพื่อให้มีรายได้ที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหาจราจรมากขึ้น จากต่างประเทศจะได้มีการกู้เงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ หรือจากรัฐบาลต่างประเทศกับทั้งจะได้มีการส่งเสริมให้เอกชนทั้งภายในและภายนอกประเทศมาลงทุนเพื่อกิจการเหล่านี้ด้วย

ทางด้านการบริหารงานจะได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจราจรฉบับใหม่ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เพื่อให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานจราจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจจราจรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนั้นได้มีการมาตรการที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทางด้านกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติทางหลวงฉบับใหม่ และพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างฉบับใหม่ขึ้นด้วย

(5) โครงการระบายน้ำฝนและน้ำโสโครก ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้มีการจัดทำแผนหลักเกี่ยวกับการระบายน้ำฝน น้ำโสโครก และการป้องกันน้ำท่วมและได้มีการออกแบบรายละเอียดของกิจการต่างๆ เหล่านี้ไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มีการเริ่มการก่อสร้างตามแผนหลักและแบบแปลนรายละเอียดที่วางไว้แล้ว โดยจะได้เริ่มต้นจากเขตอำเภอชั้นในแล้วขยายตัวออกไปเรื่อยๆ การก่อสร้างอุโมงค์และโรงสูบน้ำบริเวณถนนพระราม 4 จะแล้วเสร็จ ในต้นระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 และเริ่มดำเนินการได้ ซึ่งจะบรรเทาปัญหาเรื่องการระบายน้ำฝนและการป้องกันน้ำท่วมในบริเวณนั้น เป็นเนื้อที่ประมาณ 7 ตาราง

กิโลเมตร โครงการขั้นต่อไป คือ โรงสูบน้ำที่ปลายคลองผดุงกรุงเกษม ทางด้านใต้และการก่อสร้างอื่นๆ เช่น ประตูน้ำ เขื่อน และการปรับปรุงคลองต่างๆ ในเขตอำเภอชั้นในของนครหลวง ระบบระบายน้ำโสโครกก็จะได้รับการเริ่มดำเนินงานก่อสร้าง สำหรับเขตอำเภอชั้นในในตอนปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เช่นเดียวกัน

ทางด้านการบริหารงานในเรื่องนี้ จะได้มีการรวมงานการระบายน้ำฝนและน้ำโสโครกไว้กับการประปานครหลวง เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีขึ้น ทั้งนี้จะได้เป็นไปตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้วางแผนไว้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่จะตั้งขึ้นใหม่นี้จะมีหน้าที่ในด้านวางแผน และปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และเวลา การดำเนินงานก่อสร้างต่างๆ รวมทั้งการบำรุงรักษาอุปกรณ์ต่างๆ ที่ได้ก่อสร้างไว้แล้วด้วย

ทางด้านการเงินจะได้หาเงินเพื่อมาลงทุนในกิจการนี้ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อที่ให้การก่อสร้างต่างๆ ดำเนินไปได้โดยสอดคล้องกับแผนหลักที่ได้วางไว้

โดยทั่วไปแล้วจะได้มีการปรับปรุงระบบระบายน้ำฝนและน้ำโสโครก โดยเริ่มจากการระบายน้ำฝน เพื่อที่จะได้ขจัดปัญหาและลดค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียอยู่ปีละเป็นจำนวนมากในการซ่อมแซมถนน และบรรเทาความเสียหายอื่นๆ ที่เกิดจากน้ำท่วมเป็นประจำ

(6) การจัดทำสวนสาธารณะเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ในนครหลวงเช่นเดียวกับในชุมชนต่างจังหวัด ยังขาดสวนสาธารณะเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนซึ่งพำนักอยู่ในที่แออัด ดังจะปรากฏว่าในพระนครและธนบุรี สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนมีเนื้อที่ทั้งสิ้นไม่ถึง 1,000 ไร่ หรือคิดเทียบเพียงเท่ากับเนื้อที่ 1/3 ไร่ ต่อประชากร 1,000 คน ซึ่งนับว่าน้อยมาก ในการจัดทำผังเมืองนครหลวงตามมาตรฐานที่ผู้เชี่ยวชาญผังเมืองกำหนด ควรจัดหาที่ดินประมาณ 10 ไร่ เพื่อจัดสร้างสวนสาธารณะและที่พักผ่อนต่อประชากรจำนวน 1,000 คน ตามทำเลต่างๆ ที่เหมาะสม

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จึงจะหาทางสนับสนุนให้เทศบาลและสุขาภิบาลทั่วประเทศจัดทำโครงการสวนสาธารณะ เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น โดยพิจารณาใช้ที่ดินราชพัสดุหรือมีผู้บริจาคให้หรือพิจารณาจัดซื้อตามความจำเป็น นอกจากนี้ จะส่งเสริมการจัดสร้างศูนย์เยาวชนและค่ายพักแรมเยาวชนในส่วนภูมิภาคให้มากขึ้นอีกด้วย

(7) กิจการอื่นๆ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นอกจากกิจการที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ยังมีกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒานครหลวงอยู่ด้วยอีกหลายประการด้วยกัน เช่น การปรับปรุงบริการสาธารณสุขและการศึกษาการจัดศูนย์เยาวชนและสถานที่พักแรม

ของเยาวชน การจัดสนทนาการต่างๆ สำหรับผู้ที่อยู่ในเขตนครหลวง และการปรับปรุงบริการทางด้านโทรศัพท์ และไฟฟ้าเพื่อสนองต่อความต้องการที่มีเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ

ง. ความคาดหวังในระยะยาวในอนาคต

จากเป้าหมายในการพัฒนานครหลวงที่ได้วางไว้ เพื่อดำเนินการตามโครงการต่างๆ ต่อไปในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 นั้น จะเป็นแนวทางทำให้สามารถคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหรือบังเกิดขึ้นในอนาคตได้ว่า เมื่อได้จัดวางผังเมืองรวม และนโยบายการใช้ที่ดินให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และนำออกใช้บังคับควบคู่กันไปกับกฎหมายผังเมืองแล้ว จะทำให้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่หน่วยราชการในทางด้านสาธารณูปการและสาธารณูปโภคมีหลักเกณฑ์หรือโครงร่างที่จะยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการวางแผนของตนเองขึ้น ปัญหาต่างๆ ในนครหลวง เช่น การจราจร การคมนาคมขนส่ง การระบายน้ำ การประปาและที่อยู่อาศัย ก็จะค่อยๆ คลี่คลายสู่สภาพที่ดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน ซึ่งจะมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสง่างามของนครหลวง ตลอดจนสุขภาพอนามัยและเศรษฐกิจของประชาชนผู้อาศัยอยู่ในนครหลวง โครงการที่สำคัญต่อไปในอนาคตที่จะต้องเริ่มต้นวางมาตรการให้รัดกุมตั้งแต่นี้ไป คือ การควบคุมและป้องกันอากาศเสียควบคู่ไปกับการควบคุมและป้องกันน้ำเสีย ซึ่งจะต้องเตรียมการออกกฎหมายพร้อมกันไปเพื่อใช้บังคับเป็นหลักในการดำเนินงานให้ได้ผลยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การปรับปรุงโรงเรียนและศูนย์การค้าประจำถิ่น พร้อมทั้งสวนสาธารณะไว้ตามจุดต่างๆ รอบนครหลวง ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรจะได้จัดทำขึ้นในอนาคต เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อสอดคล้องกับผังนครหลวงและเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ทำให้สามารถเกิดการประหยัดทางด้านส่วนรวมซึ่งจะมีผลต่อการเศรษฐกิจต่อไป

2. การพัฒนาเมืองนอกนครหลวง

ก. ผลการดำเนินงานตามแผนฉบับที่ 2 ในการพัฒนาเมืองนอกนครหลวง

โครงการด้านสาธารณูปการในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 ที่ผ่านมาก็เกี่ยวข้องกับพัฒนาเมืองนอกนครหลวง ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการไปแล้วมีดังต่อไปนี้

(1) การประปาจังหวัด ในระยะของพัฒนา ฉบับที่ 2 รัฐบาลได้ทำการปรับปรุงและขยายกำลังผลิตของการประปาเดิมที่มีอยู่แล้วรวมทั้งสิ้น 73 แห่ง และทำการสร้างประปาแห่งใหม่ขึ้นอีก 49 แห่ง รวมเป็นการประปาที่กรมโยธาเทศบาลดำเนินการทั้งสิ้น 145 แห่ง กำลังผลิตรวมทั้งสิ้นวันละ 396,240 ลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมให้เอกชน เทศบาล สุขาภิบาล และเทศบาลตำบลดำเนินการประปาจังหวัด ซึ่งกรมโยธาเทศบาลควบคุมสัมปทานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนทั้งสิ้น 42 แห่ง รวมเป็นการประปาที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันทั้งสิ้น 187 แห่ง มีกำลังผลิตรวมได้ประมาณวันละ 471,264 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งได้กำลังผลิตมากกว่าเป้าหมายเมื่อเทียบกับกำลังผลิต กำหนดไว้ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 ประมาณวันละ 460,000 ลูกบาศก์เมตร

(2) **การจัดการน้ำสะอาดในชนบท** หมู่บ้านในชนบททั่วประเทศมีทั้งสิ้นประมาณ 50,000 หมู่บ้าน ที่ยังขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับบริโภค ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้วางเป้าหมายที่จะจัดหาน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคและบริโภคให้กับหมู่บ้านต่างๆ เป็นจำนวนประมาณ 20,000 หมู่บ้าน โดยเร่งดำเนินการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพิเศษ มีคณะกรรมการบริหารโครงการเป็นผู้ประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กรมอนามัย กรมทรัพยากรธรณี กรมโยธาเทศบาล กรมชลประทาน รพช. และกรมการปกครอง ดำเนินการจัดทำประปาหมู่บ้านเจาะบ่อบาดาล ขุดสระน้ำ สร้างบ่อตื้น สร้างถังเก็บน้ำ โดยได้แบ่งหน้าที่กันทำระหว่างหน่วยงานต่างๆ และดำเนินการได้ทั้งสิ้นประมาณ 14,560 หมู่บ้าน

(3) **การผังเมือง** ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รัฐได้พยายามเร่งรัดที่จะออกกฎหมายเกี่ยวกับการผังเมืองสำหรับทั้งในเขตนครหลวง และเมืองนอกเขตนครหลวงต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากได้เล็งเห็นความสำคัญของโครงการผังเมืองสำหรับชุมชนต่างๆ ที่จะต้องมีกฎหมายบังคับควบคุมกันไป ได้นำเสนอกฎหมายผังเมืองดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาแล้ว และได้รับมอบให้ทำการแก้ไขปรับปรุงเพื่อเสนอสู่การพิจารณาต่อไป พร้อมกันนั้นได้ดำเนินการวางผังเมืองรวมเพิ่มขึ้นอีก 19 แห่ง และผังเมืองเฉพาะ 356 แห่ง

ข. ปัญหาที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไปในการพัฒนาเมืองนอกนครหลวง

ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับเมืองนอกเขตนครหลวง และจะเกิดต่อไปนั้นก็มียุ่ มากมายหลายประการด้วยกัน ซึ่งอาจสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้ คือ

(1) **การผังเมือง** เช่นเดียวกับเขตนครหลวง การขยายตัวของเมืองและชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ ก็ยังเป็นไปอย่างไร้แผนในหลักเกณฑ์และไม่มี การควบคุมในระยะของแผนที่แล้วมาได้มีการจัดทำผังเมืองรวมของเมืองและชุมชนต่างๆ ขึ้นหลายแห่ง แต่ก็ยังไม่ีอำนาจใช้บังคับปัญหาในเรื่องผังเมืองนี้ จึงเกิดขึ้นในเมืองและชุมชนต่างๆ นอกเขตนครหลวงเช่นเดียวกัน

(2) **การประปาจังหวัด** ในปัจจุบันในเขตจังหวัดและชุมชนขนาดใหญ่ทุกแห่ง มีกิจการประปา แต่ส่วนมากแล้วปริมาณการผลิต ระบบจำหน่ายน้ำ และการบริหารงานยังจะต้องมีการปรับปรุงอีกมาก รายได้ของการประปาจังหวัดต่างๆ ส่วนใหญ่มีเพียงพอที่จะขยายงานต่อไปได้

(3) **การจัดการน้ำสะอาดตามหมู่บ้าน** น้ำบริโภคเป็นของที่จำเป็นที่สุดอย่างหนึ่งไม่ว่าชุมชนจะมีขนาดใดก็ตาม การจัดหาน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภคในชุมชนขนาดเล็ก เช่นตามหมู่บ้านและเขตสุขาภิบาลต่างๆ ในปัจจุบันยังมีความขาดแคลนอยู่อีกมาก ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานที่ร่วมดำเนินการด้านนี้อยู่หลายหน่วยด้วยกัน เช่น กรมการปกครอง กรมโยธาเทศบาล กรมอนามัย กรมทรัพยากรธรณี กรมชลประทาน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท เป็นต้น

(4) **การคมนาคม** ทั้งในเมืองเล็กใหญ่และระหว่างหมู่บ้านต่างๆ การจัดระบบคมนาคมให้ดีขึ้น เช่น โครงการสร้างทางหลวงชนบท จะเป็นการช่วยให้ความสะดวกและยกระดับ

การครองชีพของประชากรนอกรนครหลวงได้เป็นอย่างดี บริการทางด้านนี้ยังมีความขาดแคลนทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ และจะต้องมีการปรับปรุงอีกมาก

ค. มาตรการเป้าหมายและโครงการสำคัญในการพัฒนาเมืองนอกรนครหลวง

(1) **โครงการผังเมือง** จัดวางผังเมืองสำหรับชุมชนต่างๆ ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในต่างจังหวัดให้เสร็จสิ้น เพื่อเป็นการเตรียมการไว้ล่วงหน้า โดยใช้หลักเกณฑ์ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการในการแบ่งย่านการใช้ที่ดิน การจราจร ที่อยู่อาศัย และเรื่องอื่นๆ ทั่วไปที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและเร่งให้มีการประกาศใช้กฎหมายผังเมือง และกฎข้อบังคับต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการบริหารงานของหน่วยราชการต่างๆ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและรวดเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อให้เป็นกรอบบังคับไว้ให้การปฏิบัติเป็นไปตามแผนผังที่ได้วางไว้ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการขยายชุมชนต่างๆ ในส่วนภูมิภาคเพื่อให้เกิดศูนย์การค้า การเกษตร การเงิน อุตสาหกรรม และบริการต่างๆ เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งจัดบริการสาธารณูปโภคอย่างพอเพียงและได้มาตรฐาน

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้กำหนดให้มีการวางผังเมืองรวมปีละ 6 แห่ง รวมเป็นประมาณ 30 แห่ง วางผังเฉพาะปีละประมาณ 60 แห่ง รวมเป็น 300 แห่ง ประกาศกฎกระทรวงใช้บังคับผังเมืองรวมประมาณ 18 แห่ง ใช้บังคับผังเฉพาะประมาณ 7 แห่ง และดำเนินการเพื่อให้มีเมืองใหม่เป็นเมืองบริวารของนครหลวงด้วย

เพื่อให้การดำเนินงานได้เป็นไปตามผังเมืองที่กำหนดไว้ จะได้สนับสนุนให้จัดตั้งองค์การบูรณะท้องถิ่นขึ้นในระยะของแผน เป็นหน่วยงานกลางมีหน้าที่ดูแลให้การก่อสร้างและการใช้ที่ดินต่างๆ ได้เป็นไปตามผังเมืองที่กำหนดไว้ องค์การบูรณะท้องถิ่นนี้จะจัดตั้งขึ้นเป็นรัฐวิสาหกิจมีอำนาจหน้าที่ในการจัดหาที่ดินและควบคุมให้การก่อสร้างต่างๆ ให้สอดคล้องกับผังเมือง

(2) **โครงการประปาจังหวัด** ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มีการสำรวจวางแผนและเรียงลำดับความสำคัญของโครงการปรับปรุงประปาจังหวัดทั้งในส่วนที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมโยธาเทศบาล และของเทศบาลต่างๆ ก็จะได้มีการขยายและสร้างใหม่ และจะได้จัดหาแหล่งเงินที่จะนำมาลงทุนในเรื่องนี้ทั้งจากภายในและจากนอกประเทศ

ในปัจจุบันประปาจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งประปาเทศบาลต่างๆ มีความสามารถในการผลิตประมาณ 5 แสนลูกบาศก์เมตรต่อวัน ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้มีการปรับปรุงและขยายกำลังผลิตของการประปาจังหวัดปีละประมาณ 20 แห่ง และคาดว่าในปลายระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะมีกำลังผลิตรวมทั้งสิ้นประมาณ 660,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน นอกจากนี้จะได้ตั้งศูนย์พัฒนาการประปาประจำภาคต่างๆ 4 แห่ง คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคใต้ นอกจากนี้ จะได้มีการสำรวจและวางแผนหลักของการประปาที่มี

ความสำคัญอันดับสูงอีกประมาณ 9 แห่ง และจะได้มีการขยายงานและก่อสร้างกิจการประปาที่ได้ทำการสำรวจวางแผนเรียบร้อยแล้ว

(3) โครงการจัดหาน้ำสะอาดในชนบท เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นชนบทต่างๆ ได้มีน้ำสะอาดอุปโภคและบริโภค ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 มีหน่วยงานต่างๆ ดำเนินงานในเรื่องนี้หลายหน่วยงานด้วยกัน เช่น กรมโยธาเทศบาล กรมทรัพยากรธรณี กรมอนามัย กรมการปกครอง กรมชลประทาน กรมการพัฒนาชุมชน และสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท เป็นต้น งานที่ได้จัดทำขึ้นมีหลายลักษณะด้วยกัน เช่น การจัดทำบ่อบาดาล ประปาหมู่บ้าน บ่อดั้น ขุดลอกสระหนองคลองบึง จัดหาถังเก็บน้ำคอนกรีตและถังเก็บน้ำเหล็ก จัดทำอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก เป็นต้น ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้จัดให้มีการประสานงานและแบ่งงานกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและเพื่อประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการนี้มากขึ้น

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะได้ดำเนินการจัดหาน้ำสะอาดในชนบทในรูปแบบต่างๆ โดยหน่วยงานที่กล่าวถึงข้างต้นเพิ่มขึ้นอีกสำหรับ 20,000 หมู่บ้าน ซึ่งในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้ดำเนินการไปได้แล้วประมาณ 15,000 หมู่บ้าน

เพื่อเร่งรัดการดำเนินงานตามโครงการนี้จะได้มีการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งทางด้านวิชาการ เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ด้วย และในการจัดทำแผนที่จะจัดหา น้ำสะอาดให้แก่ชุมชนและหมู่บ้านในชนบทนี้ จะได้มีการสำรวจความต้องการของแต่ละท้องที่และศึกษาหาวิธีการที่จะจัดหาแหล่งน้ำ และวิธีการผลิตน้ำที่เหมาะสมที่สุดของแต่ละท้องที่ โดยจัดทำเป็นแผนรายละเอียดการดำเนินงานแยกเป็นเขตต่างๆ ซึ่งแผนรายละเอียดนี้จะจัดทำให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

(4) โครงการพัฒนาด้านอื่น สิ่งที่มีความสำคัญมากก็คือ การพัฒนาเมืองใหม่ การส่งเสริมให้เมืองที่มีโอกาสขยายตัวได้รวดเร็ว สนับสนุนให้มีศูนย์กลางการพัฒนาในภาคต่างๆ เพื่อป้องกันมิให้คนมุ่งที่จะเข้ามาสู่เขตนครหลวงตลอดเวลา การพัฒนาเมืองใหม่นี้ควรจะต้องจัดทำขึ้นในทุกๆ ภาคตามแผนผังซึ่งทางสำนักงานผังเมือง กระทรวงมหาดไทยจะได้จัดทำขึ้นต่อไป

ง. ความคาดหมายในระยะยาวในอนาคต

เมื่อได้ดำเนินนโยบายทางด้านพัฒนาเมืองในต่างจังหวัด และชุมชนในท้องถิ่นแล้ว ในขณะเดียวกันควรได้ส่งเสริมและพัฒนาเมืองเอกต่างๆ ที่มีรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงมีแหล่งอาชีพอุตสาหกรรม และธุรกิจงานที่จะเลี้ยงชาวเมืองได้ด้วยดี พร้อมทั้งมีบริการสาธารณูปการ และสาธารณูปโภคสมบูรณ์ให้เป็นศูนย์กลางของความเจริญในภาคต่างๆ ทั้งนี้ จะเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นให้ได้ผลยิ่งขึ้นในอนาคต และทั้งยังเป็นการควบคุมทางอ้อมมิให้เกิดการอพยพขนานใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพในนครหลวงด้วย เมืองสำคัญที่ขณะนี้มิฐานะ

ทางเศรษฐกิจมีน้คง มีการเจริญเติบโตของเมืองอยู่ในอัตราสูง และมีศูนย์การค้า ถนนหนทาง และ รถไฟ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นเมืองเอกได้ในอนาคต เช่น เชียงใหม่ หาดใหญ่ และขอนแก่น เป็นต้น หากนโยบายพัฒนาเมืองเอกในภาคต่างๆ ได้ถือปฏิบัติอย่างจริงจังแล้ว จะมีผลดีต่อสภาพ เศรษฐกิจของประเทศในส่วนรวม โดยเฉพาะการลดความแตกต่างระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจและ สังคมของนครหลวงกับเมืองอื่นๆ ด้วย

3. การพัฒนาส่วนท้องถิ่น

ประเทศไทยได้จัดรูปการปกครองราชการบริหารส่วนท้องถิ่นออกเป็น 4 ระดับ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (71 แห่ง) เทศบาล (120 แห่ง) สุขาภิบาล (631 แห่ง) และองค์การบริหารส่วน ตำบล (43 แห่ง) หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้แยกต่างหากจากการบริหารราชการ ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค มีขอบเขตและความรับผิดชอบครอบคลุมเนื้อที่และประชากรเป็นแห่งๆ มีหน้าที่และความรับผิดชอบในความเป็นอยู่ของประชากรในเขตการปกครองของตน หน้าที่ที่สำคัญ ได้แก่ การจัดหาและให้บริการในด้านการศึกษา การสาธารณสุข และการกิจการ สาธารณูปโภค และสาธารณูปการอื่นๆ แก่ชุมชนนั้นๆ เจตนารมณ์อีกประการหนึ่ง ก็คือ หน่วยการ ปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกล่าว มีหน้าที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้ถึงการปกครอง ตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบันกำลังทางเศรษฐกิจการคลัง และการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเหล่านี้ ก็ยังไม่เพียงพอที่จะดำเนินกิจการ สาธารณประโยชน์ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยผลกำลังของตนเองได้ รัฐบาลกลางโดย กระทรวงมหาดไทยจึงยังคงทำหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การคลัง สังคมและ การบริหารงาน เพื่อให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้ก้าวไปสู่การพึ่งตนเองได้ในที่สุด การพัฒนา เศรษฐกิจ และ สังคมของส่วนท้องถิ่นนั้น 4 รูปนี้ ได้แยกพิจารณาตามลำดับความสำคัญทางเศรษฐกิจและจำนวน ประชากรออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

- (1) การพัฒนานครหลวง (เทศบาล 2 แห่ง)
- (2) การพัฒนาส่วนท้องถิ่นในเมือง (เทศบาลอื่น)
- (3) การพัฒนาส่วนท้องถิ่นในชุมชน (สุขาภิบาล)
- (4) การพัฒนาส่วนท้องถิ่นในชนบท (องค์การบริหารส่วนจังหวัด - ตำบล)

สำหรับการพัฒนาส่วนท้องถิ่นในชนบทนั้นได้กล่าวไว้ในบทที่ 6 ว่าด้วยการพัฒนา ส่วนภูมิภาคแล้ว ในบทนี้จึงมุ่งกล่าวถึงปัญหาและการพัฒนาส่วนท้องถิ่นนครหลวง ในเมือง และ ส่วนท้องถิ่นในชุมชนเป็นสำคัญ โดยจะกล่าวภายในขอบเขตเฉพาะการใช้จ่ายพัฒนาฯ จากเงิน

- 9) กิจการสาธารณูปโภคและเทศพานิชร้อยละ 0.5 ของรายได้ประจำทั้งสิ้น

(3) รายจ่ายตามลักษณะงานพัฒนา ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 รายจ่ายพัฒนาตามลักษณะงานของส่วนท้องถิ่นนครหลวง ส่วนท้องถิ่นในเมืองและส่วนท้องถิ่นในชุมชนจำนวนทั้งสิ้น 6,062.0 ล้านบาท แยกได้เป็น

- การศึกษาจำนวน 1,030.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 17
- การก่อสร้างถนนและท่อระบายน้ำ 1,636.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 27
- การรักษาความสะอาด 848.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 14
- การประปาและจัดหาน้ำใช้ 182.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 3

การพัฒนาด้านอื่นๆ รวมถึงการปรับปรุงแหล่งชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การสันหนนาการป้องกันอัคคีภัย ไฟฟ้า และการพัฒนางานบริหารฯ จำนวน 1,940.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 32 ของรายจ่ายพัฒนาทั้งสิ้น

ข. ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาส่วนท้องถิ่น

โดยที่การพัฒนาส่วนท้องถิ่นยังไม่มีแผนหลักที่แน่ชัด คงมีแต่นโยบายกว้างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนรวมของประเทศเท่านั้น จึงทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาและอุปสรรคบางประการดังนี้ คือ

(1) ด้านการคลัง ส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาทางการเงิน การคลัง กล่าวคือ รายได้ไม่พอรายจ่าย แม้แต่เทศบาลซึ่งเป็นท้องถิ่นที่ประชาชนอยู่หนาแน่น และบางแห่งมีกำลังทางเศรษฐกิจสูง ก็ต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนกำลังเงินเพื่อบูรณะพัฒนาท้องถิ่น ดังจะเห็นได้ว่า เทศบาลนครกรุงเทพ - ธนบุรี ซึ่งเป็นเขตนครหลวง ก็ยังต้องอาศัยเงินอุดหนุนรัฐบาลปีละมากๆ ปัญหานี้อาจแยกประเด็นที่สำคัญได้ 3 ประการ คือ

(ก) การจัดเก็บรายได้ของส่วนท้องถิ่นขาดประสิทธิภาพการจัดเก็บส่วนใหญ่เก็บได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็นมาก ทั้งๆ ที่รัฐบาลกำหนดอัตราภาษีบางประเภทที่ส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้ไว้สูง

(ข) การใช้จ่ายของส่วนท้องถิ่นมักกระทำการพิจารณาเป็นปี ๆ ไม่มีแผนพัฒนาหรือแผนงานล่วงหน้าในระยะยาวหรือระยะสั้น กับทั้งยังมีได้จัดการควบคุมการบัญชีตามระบบสมัยใหม่ ตลอดจนยังมีได้กำหนดอัตราค่าจ้างโดยสมบูรณ์ การใช้จ่ายส่วนท้องถิ่นจึงสิ้นเปลืองและไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ อัตราส่วนการใช้จ่ายเป็นจำนวนไม่น้อยที่จ่ายไปเพื่อการบริหารงาน การใช้จ่ายเพื่อการลงทุนพัฒนาจึงมีอัตราส่วนต่ำเกินไปไม่เหมาะสม

(ค) เนื่องจากส่วนท้องถิ่นได้รับเงินอุดหนุนตามโครงการพัฒนาต่างๆ จากรัฐบาลล่าช้า ส่วนใหญ่กว่าจะได้รับก็ล่วงเข้ากลางปีงบประมาณ

(2) การบริหารงาน การบริหารงานส่วนท้องถิ่นบางรูป โดยเฉพาะเทศบาลยังขาดเสถียรภาพและประสิทธิภาพลุ่มลุกคลุกคลานอยู่มาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการแข่งขันช่วงชิงตำแหน่งบริหารเทศบาล ทำให้การบริหารงานเทศบาลขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลไปมาก

(3) ปัญหาเกี่ยวกับรูปการปกครองท้องถิ่นและระเบียบปฏิบัติ โดยที่ส่วนท้องถิ่นในชุมชนขนาดใหญ่เช่นในเขตนครหลวงต้องประสบปัญหาต่างๆ เป็นเอกประการ อาทิ เช่น ปัญหาการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในด้านต่างๆ ปัญหาการรักษาความสะอาดเรียบร้อยของบ้านเมือง ปัญหาเกี่ยวกับการจราจร ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และปัญหาเกี่ยวกับแหล่งเสื่อมโทรมต่างๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน จึงสมควรได้พิจารณาปัญหาหลักด้วยว่า การจัดการปกครองนครหลวงว่าควรจะเป็นไปในรูปใด และจะดำเนินการอย่างไร ตลอดถึงการกำหนดระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เหมาะสมต่อไปด้วย

ค. การพัฒนาส่วนท้องถิ่นในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ส่วนท้องถิ่นได้มีความเจริญก้าวหน้าไปตามแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการของส่วนท้องถิ่นนั้นๆ และขณะเดียวกันก็ให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศด้วย

(2) เพื่อเร่งรัดการพัฒนาส่วนท้องถิ่นที่ยังล่าหลังและห่างไกล ให้เจริญทัดเทียมกับส่วนท้องถิ่นที่ได้เจริญก้าวหน้าไปมากแล้ว

(3) เพื่อให้การพัฒนาส่วนท้องถิ่นในด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมได้ก้าวไปสู่การพึ่งตนเองได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจการคลัง การบริการทางสาธารณสุขและการและทางสังคมตลอดทั้งยกระดับให้ท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเองและการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบาย

(1) ริเริ่มและสนับสนุนให้ส่วนท้องถิ่นได้มีการปรับปรุงอัตราการจัดเก็บรายได้ให้สูงขึ้นปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดเก็บให้รัดกุมและทั่วถึงยิ่งขึ้นและพิจารณาเพิ่มประเภทภาษีที่เห็นสมควร เพื่อเป็นการเร่งรัดให้ส่วนท้องถิ่นดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนดำเนินการตามโครงการและลักษณะงานพัฒนามากยิ่งขึ้น อันเป็นการส่งเสริมให้ส่วนท้องถิ่นได้ก้าวไปสู่การพึ่งตนเองได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

(2) ให้การสนับสนุนส่วนท้องถิ่นในเมืองอันมีลักษณะเป็นศูนย์พัฒนาภาคต่างๆ เช่น เมืองขอนแก่น, อุบลราชธานี, ลำปาง-เชียงใหม่, สงขลา-หาดใหญ่, ชัยนาท, ชลบุรี และเพชรบุรี เป็นต้น ในกิจการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการบริการทางสังคม ให้มีปริมาณที่เหมาะสม และเพียงพอในอันที่จะเป็นศูนย์พัฒนาภาคอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) สนับสนุนให้ส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมใช้จ่ายดำเนินงานพัฒนาที่สำคัญๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยหาทางให้ส่วนท้องถิ่นได้ใช้เงินรายได้เข้าร่วม และมีบทบาทในการใช้จ่ายพัฒนาตามโครงการและลักษณะงานที่สำคัญในอัตราส่วนที่สูงขึ้น สำหรับเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินนั้นจะให้การสนับสนุนทางด้านพัฒนาสังคม เช่น การศึกษาและการสาธารณสุขให้มากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

(4) เร่งการพัฒนาส่วนท้องถิ่นในชุมชนและชนบทที่ยังล้าหลังและอยู่ห่างไกล เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจ สังคม และบริการสาธารณะต่างๆ ให้น้อยลง

(5) สนับสนุนและเร่งรัดการวางแผนพัฒนาในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะแผนพัฒนาระดับภาคและจังหวัดให้ทั่วถึง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับชาติ

งบพัฒนาส่วนท้องถิ่น

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 นี้ ประมาณว่างานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้นมี จำนวน 8,543.0 ล้านบาท โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.0 แยกได้เป็นงบพัฒนาที่จ่ายจากเงินรายได้ของท้องถิ่นเองจำนวน 5,813.0 ล้านบาท มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.0 และงบพัฒนาที่จ่ายจากเงินอุดหนุนจำนวน 2,730.0 ล้านบาท มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.0 คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 68 และ 32 ของงบพัฒนาส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้นตามลำดับ งบพัฒนาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าส่วนท้องถิ่นจะใช้รายได้ของตนเองเพื่อการพัฒนาสูงขึ้นกว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ซึ่งมีสัดส่วนการใช้จ่ายจากรายได้ต่อเงินอุดหนุน 65:35

ตารางที่ 1
รายจ่ายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ^{1/}
ของส่วนท้องถิ่นในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

หน่วย : ล้านบาท

ที่มาของรายจ่ายพัฒนา ส่วนท้องถิ่น	2515	2516	2517	2518	2518	อัตราเพิ่ม เฉลี่ย ต่อปีร้อยละ	รวม
จ่ายจากรายได้ของท้องถิ่น ^{2/}	973.0	1,060.0	1,154.0	1,257.0	1,369.0	9.0	5,813.0
1. พัฒนานครหลวง	431.0	474.0	521.0	573.0	630.0	10.0	2,629.0
2. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในเมือง	226.0	244.0	264.0	285.0	307.0	8.0	1,326.0
3. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในชุมชน	83.0	88.0	93.0	98.0	104.0	6.0	466.0
4. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในชนบท	233.0	254.0	276.0	301.0	328.0	9.0	6,392.0
จ่ายจากเงินอุดหนุน	563.0	515.0	530.0	551.0	571.0	4.0 ^{3/}	2,730.0
	(147.0)	(155.0)	(164.0)	(174.0)	(184.0)	(6.0)	(824.0) ^{3/}
1. พัฒนานครหลวง	80.0	84.0	88.0	92.0	96.0	5.0	440.0
2. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในเมือง	456.0	485.0	517.0	550.0	585.0	6.5	2,593.0
3. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในชุมชน	10.0	11.0	12.0	13.0	14.0	8.0	60.0
4. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในชนบท ^{4/}	243.0	179.0	177.0	181.0	183.0	2.2 ^{3/}	963.0
รวมรายจ่ายพัฒนาส่วนท้องถิ่น	1,536.0	1,575.0	1,684.0	1,808.0	1,940.0	6.0	8,543.0
1. พัฒนานครหลวง	511.0	558.0	609.0	665.0	726.0	9.2	3,069.0
2. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในเมือง	511.0	558.0	609.0	665.0	726.0	9.2	3,069.0
3. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในชุมชน	93.0	99.0	105.0	111.0	118.0	6.1	526.0
4. พัฒนาส่วนท้องถิ่นในชนบท	476.0	433.0	453.0	482.0	511.0	2.0	2,355.0

เป้าหมายและแนวทาง

^{1/} ตัวเลขในวงเล็บเป็นเงินอุดหนุนพัฒนานครหลวง ซึ่งได้รวมเงินอุดหนุนตามโครงการถนนฯ และระบายน้ำ สำหรับพระนคร-ธนบุรี แล้ว

^{2/} ประกอบด้วยเงินอุดหนุนบูรณะท้องถิ่นชนบททั่วไป เงินอุดหนุนตามโครงการพัฒนาพลเมืองระบบประชาธิปไตย งบพัฒนาเฉพาะท้องที่และท้องถิ่นทุรกันดารฯ งบพัฒนาภาค งานศูนย์พัฒนาชนบทของ ร.พ.ช. และเงินสมทบความช่วยเหลือส่วนท้องถิ่น (Counterpart Fund)

เป้าหมายและแนวทางพัฒนาส่วนท้องถิ่นในช่วงระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ (ดูตารางที่ 1 ประกอบ)

(1) เป้าหมายในด้านการจัดหารายได้ เพื่อนำมาใช้จ่ายพัฒนาส่วนท้องถิ่น ในระยะของแผนฯ ได้วางเป้าหมายที่จะนำรายได้มาใช้จ่ายพัฒนาส่วนท้องถิ่นเป็นเงิน 5,813.0 ล้านบาท โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 9 เป็นรายจ่ายพัฒนาจากรายได้ของส่วนท้องถิ่น นครหลวง 2,629.0 ล้านบาท โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 10 เป็นรายจ่ายพัฒนาจากรายได้ของท้องถิ่นในเมือง 1,326.0 ล้านบาท อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 8 เป็นรายจ่ายพัฒนาจากรายได้ของส่วนท้องถิ่นในชุมชน 466.0 ล้านบาท มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6 และเป็นรายจ่ายพัฒนาจากรายได้ของส่วนท้องถิ่นชนบท 1,392.0 ล้านบาท โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 9

แนวทางการดำเนินงานเพื่อเพิ่มรายได้ เพื่อให้การพิจารณาปรับปรุงรายได้ของท้องถิ่น ประสบผลสำเร็จอย่างจริงจัง รัฐบาลควรแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาดำเนินการในเรื่องนี้โดยรีบด่วนต่อไป

(2) เป้าหมายในด้านการจัดเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ในระยะของแผนฯ ได้วางเป้าหมายที่จะจัดสรรเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินเป็นเงิน 3,114.0 ล้านบาท โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.0 เป็นเงินอุดหนุนพัฒนานครหลวง 824.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 26.4 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 6.0 เป็นเงินอุดหนุนพัฒนาส่วนท้องถิ่นในเมือง 1,267.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 40.6 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 5.0 เป็นเงินอุดหนุนพัฒนาส่วนท้องถิ่นในชุมชน (ไม่รวมเพื่อการศึกษา) เป็นเงิน 60.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 2.0 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 8 และเป็นเงินอุดหนุนพัฒนาส่วนท้องถิ่นในชนบท 963.06 ล้านบาท หรือร้อยละ 31.0 ของเงินอุดหนุนพัฒนาทั้งสิ้น โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 2.2

แนวทางดำเนินงานจัดสรรเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ในระยะของแผนสมควรอย่างยิ่งที่สำนักงบประมาณ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย จะได้ร่วมกันพิจารณาจัดลำดับความสำคัญ และจัดสรรงบประมาณตามแผน และงบประมาณประจำปีอย่างใกล้ชิด เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ระดับท้องถิ่น และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติ

(3) เป้าหมายในด้านการใช้จ่ายพัฒนาตามลักษณะงานที่สำคัญ ในระยะของแผนฯ ได้วางเป้าหมายที่จะสนับสนุนและแนะนำส่วนท้องถิ่นนครหลวงในเมืองและในชุมชนให้ดำเนินการใช้จ่าย ตามลักษณะงานพัฒนาที่สำคัญตามสัดส่วนการใช้จ่ายแต่ละประเภท (ดูตารางที่ 2 ประกอบ) และตามประมาณการวงเงินใช้จ่ายพัฒนาและสัดส่วนเปรียบเทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 (ดูตารางที่ 3 ประกอบ)

(3.1) การศึกษา ได้วางเป้าหมายที่จะสนับสนุนส่วนท้องถิ่นใช้จ่ายพัฒนาการศึกษาเทศบาล เป็นเงิน 1,270.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 19 แบ่งเป็นรายจ่ายพัฒนาจากส่วนท้องถิ่นนครหลวงประมาณ 621.0 ล้านบาท ซึ่งในก้อนนี้ประมาณ 206 ล้านบาท เป็นเงินใช้จ่ายจากเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน เพื่อก่อสร้างปรับปรุงโรงเรียนประมาณ 50 หลัง และเพื่ออุดหนุนเป็นเงินเดือนครู อีกจำนวนหนึ่งเป็นเงิน 648.0 ล้านบาท เป็นรายจ่ายพัฒนาการศึกษาของส่วนท้องถิ่นในเมือง ในส่วนนี้จำนวนประมาณ 557.0 ล้านบาท เป็นการใช้จ่ายจากเงินอุดหนุนเพื่อการก่อสร้างปรับปรุงโรงเรียนจำนวน 200 หลัง และเพื่ออุดหนุนเป็นเงินเดือนครู

(3.2) การก่อสร้างถนนและท่อระบายน้ำ จะให้การสนับสนุนส่วนท้องถิ่นใช้จ่ายพัฒนาตามโครงการนี้เป็นเงิน 2,100.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 32 ในจำนวนนี้ประมาณ 1,174.1 ล้านบาท เป็นรายจ่ายพัฒนาจากส่วนท้องถิ่นนครหลวง ในส่วนนี้จำนวน 384.0 ล้านบาท ได้รับมาจากเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดินเพื่อปรับปรุงและก่อสร้างถนนยาวประมาณ 40 ก.ม. ปรับปรุงก่อสร้างท่อระบายน้ำและทางเท้า ยาวประมาณ 100 ก.ม. ก่อสร้างสะพานจำนวน 12 แห่ง ส่วนที่เหลือจำนวน 926.0 ล้านบาท เป็นเงินจ่ายพัฒนาจากส่วนท้องถิ่นในเมืองและในชุมชน ในส่วนนี้จำนวน 392.0 ล้านบาท เป็นเงินใช้จ่ายจากเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน เพื่อจ่ายพัฒนาปรับปรุงก่อสร้างถนนคิดเป็นระยะทางประมาณ 400 ก.ม. ก่อสร้างปรับปรุงท่อระบายน้ำและทางเท้าประมาณ 1,000 ก.ม. ก่อสร้างสะพานประมาณ 80 แห่ง

(3.3) การรักษาความสะอาด จะสนับสนุนส่วนท้องถิ่นนครหลวงในเมืองและในชุมชนให้นำรายได้ของส่วนท้องถิ่นเองมาดำเนินการพัฒนาตามโครงการนี้ เกือบทั้งหมดเป็นเงินประมาณ 926.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 14 ในจำนวนนี้ประมาณ 21.0 ล้านบาท เป็นเงินอุดหนุนเพื่อการจัดซื้อรถขนขยะและอุปกรณ์ที่จำเป็น

(3.4) การสาธารณสุข จะให้การสนับสนุนส่วนท้องถิ่นใช้จ่ายตามโครงการสาธารณสุขเป็นเงิน 579.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 9 ในจำนวนนี้ประมาณ 30.0 ล้านบาท เป็นรายจ่ายพัฒนาจากเงินอุดหนุนงบประมาณแผ่นดิน เพื่อช่วยปรับปรุงโรงพยาบาลที่มีอยู่ และก่อสร้างศูนย์สาธารณสุข ประมาณ 10 ศูนย์ ในส่วนท้องถิ่นนครหลวง สำหรับส่วนท้องถิ่นในเมืองและในชุมชน จะให้การช่วยเหลือปรับปรุงก่อสร้างศูนย์สาธารณสุขและสถานอนามัยสุขภาพภิบาล จำนวนประมาณ 100 แห่ง

(3.5) การประปาและจัดหาน้ำใช้ จะให้การสนับสนุนส่วนท้องถิ่นในเมืองและในชุมชนใช้จ่ายพัฒนางานด้านนี้จำนวน 182.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 3 ในจำนวนนี้ประมาณ 129.0 ล้านบาท เป็นรายจ่ายพัฒนาจากรายได้ของส่วนท้องถิ่นในเมืองเอง เพื่อปรับปรุงขยายกิจการประปาของเทศบาล ซึ่งมีอยู่จำนวน 19 แห่ง เงินส่วนที่เหลือจำนวน 52.0 ล้านบาท เป็น

รายจ่ายพัฒนากิจการประปาอบาตาลของส่วนท้องถิ่นในชุมชน ในส่วนนี้ประมาณ 6.0 ล้านบาท เป็นเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินเพื่อช่วยปรับปรุงก่อสร้างการประปาอบาตาล

(3.6) การพัฒนาอื่นๆ สัดส่วนการใช้จ่ายในด้านนี้ควรลดลงได้บ้าง กล่าวคือ ประกอบด้วยงานสันตนาการ ส่งเสริมอาชีพ ปรับปรุงแหล่งชุมชน ป้องกันอัคคีภัย ไฟฟ้า และ พัฒนางานบริหารฯ ได้ตั้งวงเงินได้ จำนวน 1,513.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 23 ของรายจ่ายพัฒนา ส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น ในจำนวนนี้ประมาณ 555.0 ล้านบาท เป็นเงินอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดิน

เมื่อเปรียบเทียบการใช้จ่ายพัฒนาตามลักษณะงานระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 และฉบับที่ 3 ผลปรากฏว่า การใช้จ่ายพัฒนาการศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 17 เป็นร้อยละ 19 การก่อสร้างถนนและท่อระบายน้ำจากร้อยละ 27 เป็นร้อยละ 32 การรักษาความสะอาด สัดส่วนคงเดิมร้อยละ 14 การสาธารณสุขเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 9 การประปาและจัดหาน้ำใช้คงเดิมร้อยละ 3 และการพัฒนาอื่นๆ ลดลงจากร้อยละ 32 เหลือร้อยละ 23 (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 2

รายจ่ายพัฒนาเป็นร้อยละของส่วนท้องถิ่นนครหลวง ในเมืองและชุมชน
แยกตามลักษณะงานพัฒนาฯ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

หน่วย : ร้อยละ

ลักษณะงานพัฒนาส่วนท้องถิ่น (เทศบาล-สุขาภิบาล)	ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3									สัดส่วน รายจ่าย ทั้งสิ้น
	พระนคร-ธนบุรี			เทศบาลอื่น			สุขาภิบาล			
	จ่ายจาก รายได้	จากเงิน อุดหนุน	รายจ่าย รวม	จ่ายจาก รายได้	จากเงิน อุดหนุน	รายจ่าย รวม	จ่ายจาก รายได้	จากเงิน อุดหนุน	รายจ่าย รวม	
1. การศึกษา (เฉพาะเทศบาล)	16	25	18	7	44	25	-	-	-	19
2. การก่อสร้างถนนและท่อ ระบายน้ำ ^{1/}	30	46	34	24	28	26	45	62	48	32
3. การรักษาความสะอาด	21	1	16	23	1	12	15	-	12	14
4. การสาธารณสุข	12	1.5	10	12	1.5	7	12	-	10	9
5. การประปาและจัดหาน้ำใช้	-	-	-	10	-	5	10	10	10	3
6. การพัฒนาอื่นๆ	21	26.5	22	24	25.5	25	18	28	20	23
รวมรายจ่ายพัฒนาฯ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
รายจ่ายพัฒนาฯ	72	100	-	70	100	-	62	100	100	71
รายจ่ายบริหาร	28	-	-	30	-	-	38	-	-	29
รวมรายจ่ายทั้งสิ้น	100	100	-	100	100	-	100	100	-	100
สัดส่วนการใช้จ่าย	76	24	100	51	49	100	88	12	100	100

ตารางที่ 3
รายจ่ายพัฒนาครหลวงในเมือง และชุมชน
แยกตามลักษณะงานพัฒนาฯ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3

หน่วย : ล้านบาท

รายจ่ายพัฒนาแยกตาม ลักษณะงาน	2515	2516	2517	2518	2519	รวมวงเงิน	สัดส่วน เฉลี่ย แผนฯ ที่ 3	สัดส่วน เฉลี่ย แผนฯ ที่ 2
1. การศึกษา (เฉพาะเทศบาล)	218.0	234.5	252.6	272.0	292.8	1,269.9	19	17
2. การก่อสร้างถนนและ ท่อระบายน้ำ	359.7	387.5	417.7	450.3	485.5	2,100.7	32	27
3. การรักษาความ สะอาด	158.4	170.7	184.2	198.8	214.6	926.7	14	14
4. การสาธารณสุข	99.0	106.7	115.2	124.6	134.1	579.3	9	7
5. การประปาและ จัดหาน้ำ	32.1	34.1	36.3	38.6	41.0	182.1	3	3
6. การพัฒนาอื่น ๆ ^{1/}	259.8	279.5	301.0	324.0	349.0	1,513.3	23	32
รวมจ่ายพัฒนา ทั้งสิ้น	1,127.0	1,213.0	1,307.0	1,408.0	1,517.0	6,572.0	100	100
หักโครงการฯ ^{2/}	67.0	71.0	76.0	82.0	88.0	384.0		
รวมจ่ายพัฒนา ตาม แผนฯ นี้	1,060.0	1,142.0	1,231.0	1,326.0	1,429.0	6,188.0	100	100
จ่ายจากเงิน รายได้	740.0	806.0	878.0	956.0	1,041.0	4,421.0	71	70
จ่ายจากเงิน อุดหนุน	320.0	336.0	353.0	370.0	388.0	1,767.0	29	30

ง. ข้อเสนอแนะ

ในระยะของแผนฯ ยังมีปัญหาบางประการที่สมควรจะได้หยิบยกขึ้นพิจารณา
หาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไปนี้ คือ

บทที่ 15

การสาธารณสุข

.....

การพัฒนางานสาธารณสุขของแผนที่ 1 และ 2

ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 1 ได้มีนโยบายแยกออกเป็น 2 ระยะ คือ ในระยะแรก (2504 - 2506) การพัฒนามุ่งไปในด้านการรักษาพยาบาลเป็นอันดับแรก คือการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ เติงคนไข้ และอุปกรณ์ต่างๆ สำหรับในระยะที่ 2 (2507 - 2509) นโยบายได้เปลี่ยนไปเน้นให้ความสำคัญทางด้านป้องกันโรคเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มุ่งขยายบริการให้แก่ในชนบทที่ห่างไกล และคมนาคมไม่สะดวก พร้อมทั้งเพิ่มการผลิตเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ เพื่อแก้การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ในแผนฉบับที่สองก็ยังคงรักษาแนวนโยบายของระยะที่ 2 ของแผนพัฒนา ฉบับแรกอยู่ โดยรัฐได้ดำเนินการเร่งรัดเพิ่มบริการการแพทย์และการอนามัยชนบท และปรับปรุงบริการเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยให้ดีขึ้น โดยดำเนินการดังนี้คือ

1. เร่งส่งเสริมและขยายขอบเขตการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขไปทั่วประเทศ และมุ่งที่จะให้บริการประชาชนโดยเฉพาะในเขตชนบทที่ห่างไกลและคมนาคมไม่สะดวกให้มากที่สุด
2. ขยายและปรับปรุงบริการด้านบำบัดรักษาทั้งทางกายและทางจิต ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้พอเพียงแก่ความต้องการของประชาชนและดำเนินการฟื้นฟูวิชาความรู้แก่เจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ
3. เพิ่มการสนับสนุนงานด้านวิเคราะห์ วิจัย และค้นคว้าทางการแพทย์ และงานอนามัย

เป้าหมายและการดำเนินงานจนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายที่กำหนดขึ้นในการดำเนินงานพัฒนาสาธารณสุขในระหว่างแผนพัฒนา ฉบับที่ 1 และแผนพัฒนา ฉบับที่ 2 อาจกล่าวได้โดยสรุปว่าสามารถดำเนินการได้ใกล้เคียงกับเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวคือ เมื่อสิ้นแผนพัฒนา ฉบับที่ 1 มีแพทย์จำนวน 4,100 คน พยาบาลจำนวน 11,880 คน ผดุงครรภ์อนามัยจำนวน 1,400 คน ผู้ช่วยพยาบาลจำนวน 3,020 คน เติงคนไข้จำนวน 15,500 เติง สถานีอนามัยชั้นหนึ่งจำนวน 217 แห่ง สถานีอนามัยชั้นสองจำนวน 882 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์จำนวน 1,403 แห่ง

สำหรับในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้วางเป้าหมายไว้คือ เพิ่มการผลิตแพทย์จำนวน 1,344 คน พยาบาล 3,830 คน ผดุงครรภ์อนามัย 1,800 คน เติงคนไข้ 4,900 เติง สถานีอนามัยชั้นหนึ่ง 50 แห่ง สถานีอนามัยชั้นสอง 750 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 1,425 แห่ง และสามารถเพิ่มการผลิตเจ้าหน้าที่และสถานีอนามัยคือ แพทย์จำนวน 1,450 คน พยาบาล 4,758 คน ผดุงครรภ์อนามัย 1,860 คน ผู้ช่วยพยาบาล 2,150 คน เติงคนไข้ 6,200 เติง สถานีอนามัยชั้นหนึ่ง 73 แห่ง สถานีอนามัยชั้นสอง 1,054 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 600 แห่ง ฉะนั้นเมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 จึงมีแพทย์จำนวนทั้งสิ้น 5,550 คน พยาบาล 16,638 คน ผดุงครรภ์อนามัย 3,260 คน ผู้ช่วยพยาบาล 5,170 คน เติงคนไข้ 21,600 เติง สถานีอนามัยชั้นหนึ่ง 290 แห่ง สถานีอนามัยชั้นสอง 1,936 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 2,003 แห่ง ดังจะเห็นได้จากตารางการเปรียบเทียบที่แนบมา

เป้าหมายกับปริมาณงานที่ดำเนินการได้ในตารางที่ 1

ผลการดำเนินงานที่สำคัญ ๆ ในระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 สรุปได้ดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและขยายบริการสาธารณสุข

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ได้ปรับปรุงและขยายงานสถานีอนามัยชั้นหนึ่งจำนวน 70 แห่ง ชั้นสอง 216 แห่ง และเพิ่มสำนักงานผดุงครรภ์ 647 แห่ง เพิ่มในระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 จำนวน 73 แห่ง 1,054 แห่ง และ 600 แห่ง ตามลำดับ เมื่อสิ้นระยะของแผนพัฒนาฯ สองฉบับ มีสถานีอนามัยชั้นหนึ่ง 290 แห่ง ชั้นสอง 1,936 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 2,003 แห่ง

ในด้านการปรับปรุงสุขภาพิบาลและสิ่งแวดล้อมในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ได้พัฒนาหมู่บ้าน รวม 23,800 หมู่บ้าน จัดทำประปาขนาดเล็กในชนบท เพิ่มขึ้นประมาณ 300 แห่ง และจัดตั้งประปาโรงเรียนขึ้น 4,370 แห่ง งานโภชนาการซึ่งเริ่มในปี 2514 ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ขยายออกไปในภาคอื่นๆ อีกรวมทั้งสิ้น 19 จังหวัด

การป้องกันและควบคุมโรคติดต่ออันตรายต่างๆ ได้ดำเนินไปโดยสามารถควบคุมโรคติดต่อต่างๆ ได้แล้ว คือ กาฬโรค ไข้ทรพิษ โรคเท้าช้าง และอหิวาตกโรค ส่วนโรคติดต่ออื่นๆ คือ วัณโรคก็ได้ขยายการตรวจรักษาและฉีดวัคซีน บีซีจี. ออกไปยังชนบท ปรากฏว่าอัตราการตายของประชาชนที่ป่วยด้วยโรคนี้อลดลงจาก 31.5 ในแสนคน ในปี 2504 เหลือเป็น 23.9 ในปี 2512

สำหรับการดำเนินงาน ด้านการกำจัดไข้มาลาเรีย สามารถลดจำนวนผู้ตายด้วยโรคนี้นี้จาก 24.5 ต่อแสนคน ในปี 2504 เหลือเป็น 23.9 ในปี 2512

2. การขยายและปรับปรุงงานด้านการบำบัดและรักษาโรค

อัตราส่วนแพทย์ พยาบาล และเตียงคนไข้ต่อจำนวนประชากรได้รับการปรับปรุง อัตรา 1 : 7,789, 1 : 2,693 และ 1 : 2,078 ในปี 2509 เป็น 1 : 6,569 , 1 : 2,195 และ 1 : 1,691 ตามลำดับในปี 2514

ตารางที่ 1 ตารางผลงานด้านสาธารณสุขในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ฉบับที่ 2

พ.ศ. – ผลงานประเภท	ผลการดำเนินงานของ แผนฉบับที่ 1		เป้าหมายและผลการดำเนินงานของแผนฯ ฉบับที่ 2										เพิ่มในแผนที่ 2	
			2510		2511		2512		2513		2514			
	2503	2509	เป้าหมาย	ผลงาน	เป้าหมาย	ผลงาน	เป้าหมาย	ผลงาน	เป้าหมาย	ผลงาน	เป้าหมาย	ผลงาน	เป้าหมาย รวม	ผลงาน รวม
แพทย์ ^{1/}	2,600	4,100	4,350	4,350	4,600	4,600	4,850	4,850	5,120	5,190	5,444	5,550	1,344	1,450
พยาบาล ^{2/}	8,280	11,880	12,550	12,663	13,255	13,491	14,060	14,371	14,875	15,488	15,710	16,638	3,830	4,758
ผดุงครรภ์อนามัย	560	1,400	1,700	1,700	2,020	2,020	2,390	2,390	2,800	2,800	3,210	3,260	1,810	1,860
ผู้ช่วยพยาบาล ^{3/}	2,800	3,020	-	3,400	-	3,200	-	3,700	-	4,300	-	5,170	-	2,150
เตียงคนไข้ ^{4/}	10,095	15,400	16,300	16,650	17,300	18,000	18,300	18,350	19,300	20,550	20,300	21,600	4,900	6,200
สถานอนามัยชั้นหนึ่ง ^{5/}	147	217	227	236	237	254	247	269	257	278	267	290	50	73
สถานอนามัยชั้นสอง	666	882	1,032	936	1,182	996	1,332	1,324	1,482	1,835	1,632	1,936	750	1,055
สำนักงานผดุงครรภ์	756	1,402	1,688	1,486	1,973	1,638	2,258	1,730	2,543	1,887	2,824	2,003	1,425	600

^{1/} เป็นจำนวนแพทย์สะสมที่ผลิตได้แต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่หนึ่งจนถึงปัจจุบัน (โดยมิได้หักจำนวนแพทย์ที่ถึงแก่กรรม ปลดเกษียณ เดินทางไปต่างประเทศ หรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ ออก)

^{2/} เป็นจำนวนพยาบาลสะสมที่ผลิตได้โดยสถาบันของรัฐและเอกชนทั่วประเทศแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่หนึ่งจนถึงปัจจุบัน (โดยมิได้หักจำนวนพยาบาลที่ถึงแก่กรรม ปลดเกษียณ เดินทางไปต่างประเทศ หรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ ออก)

^{3/} เป็นจำนวนผู้ช่วยพยาบาลสะสมที่ผลิตได้โดยสถาบันของรัฐและของเอกชนทั่วประเทศแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่หนึ่งจนถึงปัจจุบัน (โดยมิได้หักจำนวนผู้ช่วยพยาบาลที่ถึงแก่กรรม ปลดเกษียณ เดินทางไปต่างประเทศ หรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ ออก)

^{4/} เตียงคนไข้สังกัดโรงพยาบาลพลเรือนของรัฐ

^{5/} รวมสถานอนามัยของเทศบาล (ในปี 2514 สถานอนามัยชั้นหนึ่งของกรมอนามัย 233 แห่ง และของเทศบาล 57 แห่ง)

3. การผลิตเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ

แพทย์เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ผลิตได้ประมาณปีละ 360 คน เพิ่มขึ้นประมาณ 1,450 คน

พยาบาล ผลิตโดยโรงเรียนพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 7 แห่ง ได้ 2,125 คน โดยหน่วยงานอื่น รวมทั้งทหารและเอกชน ประมาณ 2,628 คน

ผู้ช่วยพยาบาล โดยโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข 6 แห่ง ปีละประมาณ 410 คน รวมผลิตได้ประมาณ 2,000 คน

ผดุงครรภ์อนามัย โดยกระทรวงสาธารณสุข เพิ่มขึ้นประมาณ 3,000 คน

4. งานด้านวิเคราะห์วิจัย ได้ดำเนินไปดังนี้-

1. วิเคราะห์วิจัยทางการแพทย์ ในเรื่องวิจัยไวรัส สมุนไพรรักษา และตรวจสอบควบคุมมาตรฐานยา

2. ปรับปรุงหน่วยชั้นสูตรทางด้านสาธารณสุข รวม 40 หน่วย ใน 40 จังหวัด และเพื่อสะดวกในการปรับปรุงงานด้านวิเคราะห์วิจัย ในระหว่างแผนที่ 2 ได้รวมบริการชั้นสูตรทางแพทย์และอนามัยเข้าไว้ในการดำเนินงานของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

งบประมาณดำเนินการระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2

งบประมาณสำหรับงานด้านสาธารณสุขในระยะของแผนที่ 1 และแผนที่ 2 มีจำนวนเป็น 3.6% และ 3.5% ของงบประมาณทั้งประเทศ การที่งบประมาณงานด้านสาธารณสุขในแผนที่ 2 คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ลดลงเนื่องจากงบประมาณด้านบริหารและด้านป้องกันประเทศสูงขึ้นอันเป็นผลทำให้งบประมาณทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต้องลดลง อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบงบประมาณสาธารณสุขต่อพัฒนาของประเทศแล้ว ปรากฏว่าแผนที่ 1 เป็น 4.8% และแผนที่ 2 เพิ่มขึ้นเป็น 5.7%

ในระหว่างแผนฯ 2 ยอดเงินงบประมาณทางด้านสาธารณสุข มีทั้งสิ้น 3,558.43 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่หรือประมาณ 90% เป็นรายจ่ายพัฒนางานในส่วนภูมิภาค แยกออกเป็นงานพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

งานด้านอนามัยและป้องกันโรค	1,855.83	ล้านบาท หรือ 55%
งานด้านรักษาโรค	1,528.77	ล้านบาท หรือ 43%
งานด้านการผลิตเจ้าหน้าที่	103.66	ล้านบาท หรือ 2.7%
งานด้านวิเคราะห์วิจัย	70.17	ล้านบาท หรือ 0.3%

ความช่วยเหลือจากต่างประเทศในระหว่างแผนที่ 2 คิดเป็นเงินทั้งสิ้น จำนวน 191.97 ล้านบาท ซึ่งใช้เพื่องานด้านอนามัยและป้องกันโรคเกือบทั้งหมด

ปัญหาที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไป

การดำเนินงานของแผนที่แล้วมา ยังไม่อาจขยายงานออกไปได้เท่าที่ควรทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ เนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคทางด้านบริหาร ด้านวิชาการและการดำเนินงานที่จะเข้าถึงประชาชน สรุปได้คือ

ด้านบริหาร มีปัญหาที่สำคัญคือ

1. การดำเนินงานของกรมและกองในกระทรวงสาธารณสุข ยังมีทางปรับปรุงให้ดีกว่านี้ได้ด้วยการขจัดปัญหาเรื่องงานซ้อนงาน เพิ่มการประสานงานเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรในด้านกำลังคน การเงิน และอุปกรณ์ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
2. การร่วมมือและประสานงานกับหน่วยราชการและหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะเทศบาลเท่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ยังไม่ดีพอทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคนั้น ถ้าจังหวัดใดนายแพทย์เทศบาลเป็นคนเดียวกับนายแพทย์อนามัยจังหวัด การร่วมมือและประสานงานก็เป็นไปด้วยดี
3. ยังไม่มีการกำหนดสัดส่วนการกระจายจัดกำลังทางด้านกายภาพให้เหมาะสมกับความต้องการของงาน จำนวนแพทย์มักไม่ได้สัดส่วนกับประชากรในท้องที่ที่ห่างไกล
4. ยังขาดการติดต่อร่วมมือระหว่างแพทย์ซึ่งประกอบอาชีพส่วนตัวกับทางราชการ หากมีการประสานงานร่วมกันเป็นอย่างดี ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมและป้องกันโรค

ด้านวิชาการ

ด้านที่เกี่ยวกับโรคโดยตรง เมื่อพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการตายเฉพาะโรค^{1/} และจำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค 60 หน่วย^{2/} และโรงพยาบาลในพระนครและธนบุรี 9 แห่ง สรุปได้ว่า โรคต่างๆ ที่เป็นปัญหาทางสาธารณสุขเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. โรคเฉพาะเด็กวัยอ่อนอายุต่ำกว่า 1 ปี และโรคแทรกการมีครรภ์ การคลอดและระยะอยู่ไฟ
2. โรคระบบทางเดินอาหาร
3. วัณโรคระบบหายใจ

4. ไขข้อข้องใจ

ปัจจัยที่ทำให้ปัญหาเกี่ยวกับโรคทวีความรุนแรงขึ้น ได้แก่

1. การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็วในอัตราร้อยละ 3.2 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงในโลกประเทศหนึ่ง
2. ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ขาดความรู้และความเข้าใจในวิธีป้องกันโรคและมักจะละเลยและขาดความสนใจในด้านสุขภาพและอนามัยของตนเองและครอบครัว
3. ประชาชนยังให้ความร่วมมือกับโครงการอนามัยของทางราชการน้อยไป ด้วยยังขาดความรู้ว่า ประชาชน คือ ผู้รับประโยชน์จากโครงการเหล่านั้น

ด้านการดำเนินงาน มีปัญหาที่สำคัญดังนี้

1. โครงการควบคุมโรคติดต่อ และโครงการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยหลายโครงการยังดำเนินงานอยู่ในชนบทในลักษณะเอกเทศ ทำให้สิ้นเปลืองทั้งงบประมาณ เวลา และกำลังเจ้าหน้าที่ ซึ่งควรเปลี่ยนการดำเนินงานในรูปโครงการพิเศษต่าง ๆ ให้อยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเสียโดยเร็วเท่าที่จะทำได้
2. การปรับปรุงงานด้านการป้องกันโรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเพิ่มจำนวนสถานีอนามัยในท้องที่ห่างไกลมากขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้วย
3. การปรับปรุงงานด้านการรักษาพยาบาลโดยเฉพาะโรงพยาบาลส่วนภูมิภาคให้สามารถรักษาพยาบาลโดยมีประสิทธิภาพดีและทัดเทียมกับในส่วนกลาง
4. การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานทั้งทางด้านการป้องกันและรักษาโรค ทำให้ไม่อาจขยายการดำเนินงานได้เท่าที่ควร ฉะนั้นควรเร่งผลิตแพทย์ พยาบาล ผดุงครรภ์ พนักงานอนามัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับต่ำกว่าวิชาชีพอื่น ๆ ขึ้น
5. การปรับปรุงงานด้านสุขศึกษาโดยทุกวิธีการ เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจดีและให้ความร่วมมือต่อการปฏิบัติงานทางด้านสาธารณสุขยิ่งขึ้น
6. การใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เป็นไปตามกำหนดเวลาและแผนงาน หลายโครงการได้ดำเนินการไม่เป็นไปตามแผนงาน ปรากฏว่าเงินที่จ่ายจริงในแต่ละปีของแต่ละโครงการจะตกในราว 70% ของงบประมาณที่ได้รับอนุมัติ หากแก้ไขปัญหานี้ได้จะสามารถเจียดเงินอีกจำนวนมากไปพัฒนาโครงการอื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์และนโยบาย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้การดำเนินงานด้านสาธารณสุข ได้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันยิ่งขึ้นในระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัด จึงสมควรขยายขอบเขตการวางแผนให้คลุมไปถึงงานสาธารณสุขในส่วนท้องถิ่นและเอกชน โดยการระดมทรัพยากรมาจัดสรรให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญแก่งานทางด้านป้องกันและรักษาโรค ตลอดจนการค้นคว้าและวิจัยงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และแก้ปัญหาขาดแคลนบริการด้านนี้ให้ทั่วถึงประชาชนยิ่งขึ้น

นโยบายสาธารณสุข

รัฐบาลจะสนับสนุนและพัฒนางานด้านสาธารณสุขให้สอดคล้องสัมพันธ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการส่งเสริมประสิทธิภาพและการขยายขอบเขตการปฏิบัติงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นชนบทห่างไกลได้รับบริการมากที่สุด โดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทั้งในด้านกำลังคน วัสดุ อุปกรณ์ และกำลังเงินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับที่จะเพิ่มกำลังต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างเต็มที่ โดยเน้นหนักในเรื่องต่อไปนี้

1. การอนามัยแม่และเด็ก การวางแผนครอบครัว การควบคุมและกำจัดโรคติดต่อ และการปรับปรุงและขยายบริการด้านการรักษาพยาบาล
2. การพัฒนาการอนามัยสิ่งแวดล้อม การให้บริการสาธารณสุขแบบผสมผสาน และการแก้ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่
3. การจิตเวชและสุขภาพจิตชุมชน
4. ความร่วมมือของประชาชน

แนวทางการพัฒนางานด้านสาธารณสุข

การอนามัยแม่และเด็ก และการวางแผนครอบครัว

1. ให้มีการดูแลหญิงมีครรภ์นับแต่ระยะก่อนคลอด ระหว่างคลอด และภายหลังคลอด ให้มากที่สุด พร้อมทั้งให้ทารก เด็กก่อนวัยเรียน และเด็กในวัยเรียน ได้รับการทั้งด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และการรักษาโรคให้ถูกต้อง
2. ส่งเสริมให้แต่ละครอบครัวสามารถกำหนดขนาดของครอบครัวหรือเว้นระยะการมีบุตรได้ตามสมควรใจ ซึ่งจะมุ่งดำเนินการในกลุ่มชนที่มีความจำเป็น อาทิ ผู้มีรายได้น้อย สุขภาพไม่ดี มีบุตรมาก การดำเนินงานดังกล่าวเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฉบับนี้ (2519) คาดว่าจะยังผลให้สามารถลดอัตราการเพิ่มของประชากรลงประมาณร้อยละ 0.5

3. ส่งเสริมงานด้านโภชนาการ

3.1 จะทำการผลิตและเผยแพร่อาหารที่มีคุณค่าทางโปรตีนและราคาประหยัด

3.2 ยกกระดับสถานะโภชนาการของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่นชนบท และจะได้จัดตั้งศูนย์โภชนาการเด็กขึ้น

3.3 ยกกระดับสถานะทางโภชนาการ ในกลุ่มเด็กวัยเรียน โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งโครงการโภชนาโรงเรียนขึ้น

3.4 ทำการควบคุมโรคขาดสารอาหารอื่นๆ รวมทั้งโรคคอกพอกให้บรรเทาเบาบางลงจนหมดไปในที่สุด

การควบคุมและกำจัดโรคติดต่อ

1. กำจัดโรคติดต่อบางชนิดที่สามารถใช้มาตรการป้องกันได้แน่นอนให้หมดสิ้นไป และดำเนินการควบคุมโรคติดต่อต่างๆ ที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคทางด้าน การป้องกันโรคเพื่อลดอัตราการป่วยและอัตราการตายลงให้ต่ำที่สุดที่จะทำได้

2. จะดำเนินการด้านระบาดวิทยา และทำการปรับปรุงห้องชันสูตรทางแพทย์และสาธารณสุขให้มีสมรรถภาพดียิ่งขึ้น

การปรับปรุงและขยายบริการด้านการรักษาพยาบาล

1. เร่งปรับปรุงการดำเนินงาน โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค ให้มีประสิทธิภาพในด้านรักษาพยาบาลกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเจ้าหน้าที่ประเภทต่างๆ เครื่องมือแพทย์ และเวชภัณฑ์ต่างๆ ขึ้นเพื่อสามารถให้บริการแก่คนไข้นอกได้มากยิ่งขึ้น

2. หาทางให้ผู้ป่วยนิยมการรักษาพยาบาลโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในชนบทด้วยการจัดให้มีโรงพยาบาลศูนย์ทุกภาค และที่จังหวัดซึ่งสำคัญ หรือมีประชาชนหนาแน่น ให้มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชาทุกสาขา ประจำทุกโรงพยาบาลศูนย์

3. การปรับปรุงบริการภายใน จะเพิ่มเตียงคนไข้ขึ้นอีกในระหว่างแผน คือ

โรงพยาบาลทั่วไปในส่วนกลาง จำนวน 850 เตียง โรงพยาบาลทั่วไปในส่วนภูมิภาคจำนวน 5,000 เตียง

โรงพยาบาลสังกัดเทศบาล จำนวน 550 เตียง

สถานือนามัย จำนวน 800 เตียง

สถาบันอื่นๆ อีกประมาณ 1,800 เต็ม

4. เพิ่มจำนวนแพทย์ พยาบาล และผู้ช่วยพยาบาลขึ้นอีก จำนวน 1,850 คน 7,595 คน และ 5,200 คน ตามลำดับ

การพัฒนาอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ทำการปรับปรุงแก้ไขสิ่งแวดล้อมที่อาจเป็นภัยต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร น้ำ อากาศ ให้ปราศจากเชื้อโรค และสิ่งเป็นพิษภัยต่างๆ ตลอดจนป้องกันภัยอันตรายจากสารเคมี และรังสี โดยดำเนินการ

1. ศึกษาและวางแผนในการปฏิบัติเพื่อกำจัดสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่อสุขภาพและอนามัยของประชาชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. ให้ประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับผลเสียหายและภัยอันตรายที่เกิดจากสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่างๆ เพื่อจะได้ร่วมมือหาทางแก้ไขร่วมกัน
3. ปรับปรุงงานตรวจวิเคราะห์วิจัยทางแพทย์ ให้สามารถปฏิบัติการได้โดยกว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ให้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อใช้บังคับให้เกิดผลดี และให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างแท้จริง

บริการสาธารณสุขแบบผสมผสาน

1. ดำเนินการสาธารณสุขทั้งในด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัยป้องกันโรคและการรักษาพยาบาลให้ผสมผสานกลมกลืนกัน โดยจะขยายบริการสถานอนามัยและสำนักงานผดุงครรภ์ให้สามารถครอบคลุมประชากรมากยิ่งขึ้น กล่าวคือจัดให้สถานอนามัยชั้นหนึ่ง ดูแลประชากร 50,000 คนต่อแห่ง สถานอนามัยชั้นสองดูแลประชากร 5,000 คนต่อแห่ง สำนักงานผดุงครรภ์ดูแลประชากร 2,000 คนต่อแห่ง
2. เร่งดำเนินการรวมงานโครงการพิเศษต่างๆ อาทิ โครงการกำจัดไข้มาเลเรีย โครงการอนามัยโรงเรียน โครงการควบคุมโรคเรื้อน โครงการวางแผนครอบครัว ฯลฯ เข้ากับบริการอนามัยต่างๆ ไป
3. วางมาตรการให้มีการประสานงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานทางด้านรักษาพยาบาลและทางด้านป้องกันโรคให้มีสมรรถภาพยิ่งขึ้น

การแก้ปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่

1. สนับสนุนและเร่งการผลิตเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกประเภท ทั้งโดยรัฐบาลและเอกชนให้มีปริมาณมากขึ้น กับทั้งคำนึงถึงด้านคุณภาพด้วย และพิจารณาการผลิตเจ้าหน้าที่ประเภทใหม่ที่มีความรู้ระหว่างแพทย์และพยาบาล ผู้บริหารโรงพยาบาล (Hospital Administrator) เจ้าหน้าที่ธุรการโดยเฉพาะ ฯลฯ เพื่อปฏิบัติงานทดแทนแพทย์ซึ่งมาทำงานด้านธุรการเป็นเหตุให้เกิดการขาดแคลนแพทย์ พยาบาล
2. ทำการกระจายเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุข ซึ่งรวมกันอยู่ในท้องที่เดียวกันมากเกินไป ออกไปสู่ท้องที่ซึ่งขาดแคลนให้มากขึ้น โดยจะต้องแก้ปัญหาทางด้านการครองชีพ ความปลอดภัย การเพิ่มพูนความรู้ให้ทันสมัย ตลอดจนจนถึงโอกาสความก้าวหน้าและสิ่งจูงใจอื่นที่เหมาะสม
3. ส่งเสริมให้แพทย์อาชีพอิสระ ได้ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขในการพัฒนางานสาธารณสุขให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การจิตเวชและสุขภาพจิตชุมชน

1. จัดให้มีหน่วยจิตเวชเคลื่อนที่ ออกบริการด้านจิตเวชถึงประชาชนในชนบท
2. จัดให้มีหน่วยจิตเวชในโรงพยาบาลทั่วไป ให้ครบทุกภาค และทุกโรงพยาบาลศูนย์
3. จัดให้มีศูนย์สุขภาพจิตชุมชน ครบทุกภาค
4. เพิ่มเตียงคนไข้ โรงพยาบาลโรคจิต โรคประสาท และโรงพยาบาลรักษาผู้ติดยาเสพติด ทั่วประเทศจำนวน 2,000 เตียง

ความร่วมมือของประชาชน

เร่งรัดการขยายงานด้านสุขศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยมีการผสมผสานงานสุขศึกษาของโครงการอื่นๆ ทางด้านสาธารณสุขให้สอดคล้องกัน และให้มีการร่วมมือและประสานงานกับสื่อมวลชนต่างๆ ให้มากขึ้น

มาตรการสนับสนุนให้การดำเนินงานตามนโยบายได้รับผลดี

เพื่อที่จะให้การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวดำเนินไปด้วยดี และมีประสิทธิภาพสมควรปรับปรุงและแก้ไขเรื่องต่างๆ ที่สำคัญดังนี้

1. เร่งดำเนินการจัดทำแผนสาธารณสุขระดับชาติ ระดับภาค และระดับจังหวัดให้สอดคล้องกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน และป้องกันการดำเนินงานซ้ำซ้อนที่อาจเกิดขึ้น

ทั้งนี้ เพื่อใช้ทรัพยากรทั้งด้านกำลังคน และเงินที่ได้รับจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาทางด้านสาธารณสุขให้มากที่สุด

2. แก้ไขปรับปรุงการจัดรูปการบริหารและอัตรากำลัง ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับแผนสาธารณสุข

3. ปรับปรุงสมรรถภาพของเจ้าหน้าที่ โดย

3.1 ให้มีการอบรมปฐมนิเทศ และฟื้นฟูความรู้แก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาสาธารณสุข

3.2 จัดระบบการนิเทศงานให้เข้มแข็ง และทั่วถึงแก่เจ้าหน้าที่ทุกระดับเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้

4. ให้สถาบันผู้ผลิตเจ้าหน้าที่แพทย์และสาธารณสุข ได้ร่วมกันวางแผนทางการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการทางด้านการใช้เจ้าหน้าที่

5. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทางสาธารณสุขต่างๆ ให้ทันสมัยขึ้น ถ้าจำเป็นก็ควรพิจารณาออกกฎหมายใหม่ด้วย

เป้าหมายและงบประมาณ

ก. เป้าหมายส่วนรวม ในการพัฒนาสาธารณสุขในแผนนี้ได้วางเป้าหมายเพื่อสนับสนุนงานทางด้านการป้องกันและรักษาโรค ตลอดจนงานวิเคราะห์และวิจัยทางแพทย์ไว้คือ

ในระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จะวางเป้าหมายเพิ่มเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ในระดับต่างๆ ขึ้นดังนี้คือ แพทย์จำนวน 1,850 คน พยาบาลจำนวน 7,562 คน ผู้ช่วยพยาบาล 5,200 คน ผดุงครรภ์อนามัยจำนวน 2,950 คน นอกจากนี้ จะเพิ่มเตียงคนไข้อีกจำนวน 11,000 เตียง และจะสร้างสถานื่อนามัยชั้นหนึ่งขึ้นอีกจำนวน 80 แห่ง สถานื่อนามัยชั้นสองจำนวน 1,276 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์จำนวน 1,000 แห่ง ดังปรากฏในตารางที่ 2

สำหรับอัตราส่วนแพทย์ พยาบาล และเตียงคนไข้ต่อจำนวนประชากรได้รับการปรับปรุงอัตรา 1 : 6,569 , 1 : 2,195 และ 1 : 1,691 เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 เป็น 1 : 5,806 , 1 : 1,775 และ 1 : 1,340 เมื่อสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 โดยลำดับ ดังปรากฏในตารางที่ 3 ก และ 3 ข

ตารางที่ 2

เป้าหมายส่วนรวม ในแผนพัฒนาฉบับที่ 3 (2515 - 2519)

รายการ	2514	2515	2516	2517	2518	2519	เพิ่มขึ้น
แพทย์ ^{1/}	5,550	5,920	6,290	6,660	7,030	7,400	1,850
พยาบาล ^{2/}							
- Basic Nurse	16,638	17,890	19,300	20,800	22,470	24,200	7,562
- Post Basic	-	760	1,530	2,840	4,400	6,100	6,100
ผู้ช่วยพยาบาล ^{3/}	5,171	6,011	6,951	7,941	9,081	10,271	5,200
ผดุงครรภ์อนามัย ^{4/}	3,260	3,770	4,380	4,970	5,580	6,190	2,950
เตียงคนไข้ ^{5/}	21,600	23,800	26,000	28,200	30,400	32,600	11,000
สถานีอนามัยชั้น 1 ^{6/}	290	300	310	330	350	370	80
สถานีอนามัยชั้น 2 ^{7/}	1,936	2,096	2,384	2,660	2,936	3,212	1,276
สำนักงานผดุงครรภ์	2,003	2,203	2,403	2,603	2,803	3,003	1,000

หมายเหตุ เป้าหมายตามตารางข้างต้นเป็นจำนวนที่ผลิตสะสมได้แต่แผนพัฒนาฉบับที่หนึ่งจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม (โดยมิได้หักจำนวนผู้ที่ถึงแก่กรรม ปลอดภัยยณเดินทางไปต่างประเทศหรือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นๆ ออก)

^{1/} แพทย์ที่จะผลิตได้จากทุกสถาบันทั่วประเทศ

^{2/} พยาบาลที่คาดว่าจะผลิตได้จากทุกสถาบันทั่วประเทศ

^{3/} ผู้ช่วยพยาบาลที่คาดว่าจะผลิตได้จาก 19 สถาบัน ยกเว้น ของกรมชลประทาน

^{4/} กรมอนามัยเป็นผู้ผลิต

^{5/} ของทุกสถาบันทั่วประเทศ

^{6/} รวมสถานีอนามัยของเทศบาลอีกจำนวน 57 แห่ง

ตารางที่ 3 ก

เป้าหมายอัตราส่วนระหว่าง แพทย์ พยาบาล เติงคนไข้ และประชากร

รายการ	2514	2515	2516	2517	2518	2519
แพทย์ : ประชากร	1 : 6,569	1 : 6,420	1 : 6,229	1 : 6,066	1 : 5,925	1 : 5,806
พยาบาล : ประชากร	1 : 2,195	1 : 2,126	1 : 2,031	1 : 1,944	1 : 1,855	1 : 1,775
เติง : ประชากร	1 : 1,691	1 : 1,655	1 : 1,520	1 : 1,450	1 : 1,390	1 : 1,340
แพทย์ : พยาบาล : เติง	1 : 2.90 : 3.8	1 : 3.00 : 3.9	1 : 3.08 : 4.0	1 : 3.11 : 4.1	1 : 3.19 : 4.2	1 : 3.28 : 4.3

หมายเหตุ

1. แพทย์ : พยาบาล : ผู้ช่วยพยาบาล : เติงคนไข้
ตามมาตรฐานที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้
คือ 1 : 7 : 5 : 30
2. ประชากรที่ใช้คำนวณมาจากโครงการวางแผนครอบครัว

2515	38.06 ล้านคน
2516	39.24 ล้านคน
2517	40.46 ล้านคน
2518	41.71 ล้านคน
2519	43.01 ล้านคน

ข. การจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนางานด้านสาธารณสุข

ในระหว่างแผนจะได้รับจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนางานด้านสาธารณสุขจำนวน 5,500 ล้านบาท (นอกจากงบพัฒนาดังกล่าว ยังมีโครงการสำรองอีกจำนวน 166.92 ล้านบาท ซึ่งเป็นโครงการที่สมควรได้รับการสนับสนุนหากภาวะการเงินของประเทศอำนวย) นอกจากนี้คาดว่าจะได้รับเงินอุดหนุนเทศบาลด้านสาธารณสุขจำนวน 32.50 ล้านบาท และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศจำนวน 840.00 ล้านบาท และเงินพัฒนางานด้านสาธารณสุขที่ตั้งไว้ยังสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจำนวน 160.58 ล้านบาท ฉะนั้น รวมเป็นเงินเพื่อพัฒนาสาธารณสุขของประเทศในระหว่างแผนพัฒนาฉบับที่ 3 จำนวน 6,700 ล้านบาท ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4

ตารางที่ 3 ข^ค

เป้าหมายอัตราส่วนแพทย์และพยาบาลที่ปฏิบัติงานต่อประชากร

	2514	2515	2516	2517	2518	2519
จำนวนแพทย์ที่ปฏิบัติงานในประเทศ ^{1/}	4,400	4,500	5,200	5,500	5,800	6,100
จำนวนพยาบาลที่ปฏิบัติงานในประเทศ ^{2/}	8,300	8,800	9,400	10,100	10,800	11,600
จำนวนประชากร	37.40	38.06	39.24	40.46	41.71	43.01
อัตราส่วนแพทย์ : ประชากร	1:8,500	1:7,900	1:7,600	1:7,400	1:7,200	1:7,000
อัตราส่วนพยาบาล : ประชากร	1:4,500	1:4,300	1:4,200	1:4,000	1:3,900	1:3,700

- หมายเหตุ ^{1/} จำนวนที่แสดงไว้ในปี พ.ศ. 2514 ได้คำนวณโดยหักจำนวนแพทย์ที่สูญเสียไปด้วยเหตุต่างๆ รวมทั้งแพทย์ที่ไปต่างประเทศแล้ว ส่วนในปี พ.ศ. 2515 - 2519 นั้น มิได้หักจำนวนแพทย์ที่ไปต่างประเทศ
- ^{2/} จำนวนพยาบาลที่แสดงไว้ในตารางนี้ ได้คำนวณโดยหักจำนวนพยาบาลที่สูญเสียไปเพราะเหตุต่างๆ (รวมทั้งจำนวนพยาบาลที่ไปต่างประเทศ) แล้ว
- ^ค จากกองวางแผนกำลังคน

ตารางที่ 4

การจัดสรรเงินเพื่อพัฒนาสาธารณสุข

(ล้านบาท)

แหล่งที่มา	2515	2516	2517	2518	2519	รวม
1. งบประมาณแผ่นดิน						
1.1 กระทรวงสาธารณสุข	834.80	1,049.79	1,132.31	1,202.44	1,280.66	5,500.00 ^ค
1.2 นอกกระทรวงสาธารณสุข	27.67	29.24	32.04	34.42	37.21	160.58
2. เงินประเภทอื่นๆ						
2.1 เงินอุดหนุนโรงพยาบาลสังกัดรัฐบาล						
2.2 เงินอุดหนุนเทศบาลด้านสาธารณสุข	6.62	5.94	6.30	6.65	7.00	32.50
2.3 เงินอุดหนุนโรงพยาบาลเอกชน						
2.4 เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ	168.00	168.00	168.00	168.00	168.00	840.00
รวม	1,037.09	1,252.97	1,338.65	1,411.50	1,492.87	6,533.08

- ^ค นอกจากงบประมาณที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ยังมีโครงการสำรองเป็นจำนวน 166.92 ล้านบาท ซึ่งเป็นโครงการที่สมควรได้รับการสนับสนุนหากภาวะการเงินของประเทศอำนวย ฉะนั้นรวมยอดเงินของทุก ๆ งบที่พัฒนางานด้านสาธารณสุข และงบสำรองจะเป็นจำนวนทั้งสิ้น 6,700 ล้านบาท เพื่อใช้พัฒนางานด้านสาธารณสุขในระหว่างแผนพัฒนา ฉบับที่ 3

โครงการพัฒนาสาธารณสุข

งานอนามัยและสุขาภิบาล

1. โครงการปรับปรุงและขยายสถานอนามัย

ก. การก่อสร้าง

ในปี 2514 มีสถานอนามัยชั้นหนึ่งอยู่ทั่วประเทศ 290 แห่ง (เป็นของเทศบาลจำนวน 57 แห่ง) สถานอนามัยชั้น 1,936 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 2,003 แห่ง

ในระหว่างปี 2515 - 2519 จะได้ทำการปรับปรุงและขยายสถานอนามัยชั้นหนึ่ง คือ ในปี 2515 - 2516 จะสร้างสถานอนามัยชั้นหนึ่ง ปีละ 10 แห่ง และปีต่อไปอีกปีละ 20 แห่ง และจะทำการก่อสร้างทดแทนของเดิมในปีแรก 2 แห่ง ปีที่สอง 8 แห่ง และปีต่อไปปีละ 10 แห่ง

จะสร้างสถานอนามัยชั้นสองใหม่ขึ้นในปีแรก 52 แห่ง ปีที่สองจำนวน 176 แห่งและในปีต่อไปปีละ 166 แห่ง จะทำการก่อสร้างทดแทนของเดิมในปีแรกและปีที่สองปีละ 30 แห่ง ปีที่สาม 40 แห่ง และในปีต่อไปปีละ 50 แห่ง และยกฐานะสำนักงานผดุงครรภ์ขึ้นเป็นชั้นสองปีละ 110 แห่ง

จะสร้างสำนักงานผดุงครรภ์ขึ้นใหม่ปีละ 200 แห่ง และจะทำการก่อสร้างทดแทนของเดิมในแต่ละปีดังนี้ คือ 30 แห่ง 40 แห่ง 60 แห่ง และ 70 แห่ง ตามลำดับ

หากดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2519 จะมีสถานอนามัยชั้นหนึ่งรวม 313 แห่ง สถานอนามัยชั้นสองจำนวน 3,212 แห่ง และสำนักงานผดุงครรภ์ 3,003 แห่ง สถานอนามัยจำนวนดังกล่าวจะสามารถให้บริการแก่ประชาชนในส่วนภูมิภาคได้ประมาณ 60% ของประชากรในประเทศ หรือ 25 ล้านคนเมื่อสิ้นแผนนี้

สำหรับสถานอนามัยชั้นหนึ่งพิเศษ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่เพียงแห่งเดียวที่อำเภอฝางนั้น ในระหว่างแผนฯ 3 จะทำการปรับปรุงสถานอนามัยชั้นหนึ่ง เป็นชั้นพิเศษอีกประมาณ 4 แห่ง คือที่หล่มสัก บ้านไผ่ หัวหิน ปากช่อง ทั้งนี้โดยมีหลักเกณฑ์ในการสร้างโดยกว้างๆ 2 ประการคือ

ก. ในเขตอำเภอที่มีประชากรเกิน 100,000 คน

ข. เป็นอำเภอที่อยู่ในท้องที่ห่างไกลจากโรงพยาบาลประจำจังหวัดมาก และการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดไม่สะดวก

ข. การดำเนินงาน ปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานของสถานอนามัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเพื่อให้สถานอนามัยได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ โดย

1. ขยายขอบเขตของงานรักษาพยาบาลในสถานอนามัยชั้น 1 ให้กว้างขวางขึ้นตามความต้องการของประชาชน และเพื่อแบ่งเบาภาระของโรงพยาบาล ทั้งนี้จะได้ทำการอบรมแพทย์สถานอนามัยชั้นหนึ่ง ทางด้านวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางศัลยกรรมฉุกเฉิน (Emergency Surgery) และอบรมเพิ่มเติมความรู้ด้านรักษาพยาบาลแก่พยาบาล พนักงานอนามัย ผดุงครรภ์ ให้รู้จักโรคประจำท้องถิ่น และสามารถให้การรักษาได้ตามขอบเขตซึ่งกำหนดไว้
2. เพิ่มปริมาณงานของสถานอนามัย โดยรวมงานโครงการพิเศษให้เข้าอยู่ในงานสถานอนามัยในระยะของแผนฯ 3 ประมาณว่าจะรวมบางส่วนของโครงการพิเศษประมาณ 6 โครงการ คือ มาลาเรีย วัณโรค โรคเรื้อน อนามัยโรงเรียน วางแผนครอบครัว และโภชนาการชนบท
3. เพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ประจำสถานอนามัยให้สอดคล้องกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น คือ สถานอนามัยชั้นหนึ่ง จะเพิ่มจาก 9 คน เป็น 15 คน ชั้นสองเพิ่มจาก 2 คน เป็น 3 คน เพิ่มรพพยาบาลประจำสถานอนามัยชั้นหนึ่งเพื่อประโยชน์ในการนำส่งผู้ป่วยระหว่างโรงพยาบาลและสถานอนามัยและเพิ่มอุปกรณ์การแพทย์ และเวชภัณฑ์ต่างๆ ตามลักษณะและปริมาณงาน

2. โครงการวางแผนครอบครัว

จะดำเนินการวางแผนครอบครัวโดยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวางแผนครอบครัว สนับสนุนชักจูง และให้ความช่วยเหลือแนะนำในด้านการวางแผนครอบครัวแก่ประชาชนผู้สมัครใจรับบริการเพื่อพยายามลดอัตราเพิ่มของประชากร ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 3 ต่อปี อันเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ให้เหลือประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2519

จะให้บริการวางแผนครอบครัวด้วยวิธีใช้ยาคุม ห่วงอนามัย และผ่าตัดทำหมัน ระหว่างปี 2515 - 2519 ให้คลุมทั้ง 71 จังหวัด โดยให้บริการสำหรับรายใหม่ตัวเฉลี่ยปีละ 370,000 ราย และรักษาปริมาณงานเดิมตัวเฉลี่ยอีกปีละ 500,000 ราย และเพื่อให้การปฏิบัติงานได้ผลดีจะทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับเรื่องวางแผนครอบครัวอีกปีละ 10 เรื่อง

หน่วยงานที่จะให้บริการดังกล่าวจะดำเนินการโดยโรงพยาบาลจังหวัด 84 แห่ง ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก 4 แห่ง ที่ทำการอนามัยจังหวัด 43 แห่ง สถานอนามัยชั้นหนึ่ง (ที่มีแพทย์) 157 แห่ง และสถานบริการอื่นๆ 3,254 แห่ง

3. โครงการอนามัยแม่และเด็ก

ในปัจจุบันมีศูนย์อนามัยแม่และเด็กอยู่ 3 แห่ง คือที่จังหวัดยะลา ขอนแก่น และราชบุรี และมีโรงเรียนอนามัยผดุงครรภ์ 2 แห่ง คือที่ลำปาง และโรงพยาบาลวชิระ ศูนย์และโรงเรียนสามารถผลิตผดุงครรภ์อนามัยได้ปีละ 460 คน

ในระยะของแผนจะได้ขยายการให้บริการอนามัยแม่และเด็ก เพื่อลดอัตราการตายของแม่และเด็กให้ต่ำเท่าที่จะทำได้ ในการนี้จะได้ทำการก่อสร้างศูนย์อนามัยแม่และเด็กที่จังหวัดเชียงใหม่ให้เสร็จสมบูรณ์ และจะสร้างศูนย์ใหม่ขึ้นที่จังหวัดชลบุรี 1 แห่ง และศูนย์สาขาที่เมืองพลอีก 1 แห่ง นอกจากนี้จะทำการผลิตผดุงครรภ์อนามัยในระหว่างแผนจำนวน 2,450 คน พยาบาลอนามัยที่ได้ทุนกรมอนามัย 250 คน และอบรมฟื้นฟูความรู้ผดุงครรภ์ปีละ 200 คน

ศูนย์อนามัยจะสามารถให้บริการต่าง ๆ โดยถ้วนเฉลี่ยต่อปี คือ หญิงมีครรภ์ได้รับการตรวจ 35,000 ราย ทำคลอด 9,800 ราย และตรวจและบำบัดโรคเด็ก 21,000 ครั้ง

4. โครงการส่งเสริมอาหาร บำบัดโรคขาดอาหาร และโภชนาการชนบท

ดำเนินการปรับปรุงภาวะโภชนาการของประชาชน ให้ได้รับโภชนาการที่มีคุณค่าตามที่ร่างกายต้องการ โดยดำเนินการส่งเสริมอาหารแก่ประชาชนทั่วไป ในระหว่างแผน จะจัดตั้งหน่วยส่งเสริมอาหารจำนวน 47 หน่วย สำหรับงานด้านบำบัดโรคขาดสารอาหาร จะทำการควบคุมโรคคอกพอกในท้องที่ที่ประชาชนเป็นกันมาก และดำเนินงานด้านวิจัยเพื่อวางมาตรการควบคุมโรคขาดสารอาหาร เช่น โรคขาดวิตามินเอ โรคเหน็บชา และโรคโลหิตจาง

สำหรับงานโภชนาการชนบท จะขยายขอบเขตออกไปให้ครบ 71 จังหวัด และจะจัดสร้างศูนย์โภชนาการเด็กก่อนวัยเรียนเพิ่มขึ้น ปีละประมาณ 75 ศูนย์ รวม 375 ศูนย์ ทั้งนี้เพื่อแก้ไขปัญหาโภชนาการในหมู่เด็กก่อนวัยเรียน และเพื่อเป็นแนวทางสนับสนุนให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการจัดตั้งศูนย์เด็กให้มากขึ้นด้วย ส่วนเด็กในวัยเรียน จะได้ดำเนินงานศึกษาและทดลองการจัดอาหารกลางวันราคาถูกลง และมีคุณค่าทางอาหารให้แก่นักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อหาข้อมูลต่างๆ ในการเตรียมงานจัดทำอาหารกลางวันนักเรียน เพื่อมอบให้แก่หน่วย-งานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินงาน โดยจะได้ทดลองในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางแห่งละจังหวัด

5. โครงการจัดหาน้ำสะอาดในชนบททั่วราชอาณาจักร (ประปาหมู่บ้าน)

จำนวนประปาที่ได้ดำเนินการก่อสร้าง (2509 - 2513) ไปแล้ว จำนวน 269 แห่งในจังหวัดต่างๆ 53 จังหวัด และจำนวนประชากรที่ได้รับบริการจำนวน 750,000 คน

เพื่อช่วยปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภคของประชาชนในชนบท ในระหว่างแผนจะได้ดำเนินการก่อสร้างระบบประปาต่างๆ ในชนบททั่วราชอาณาจักรประมาณปีละ 80 ถึง 100 แห่ง โดยปีหนึ่งๆ จะสามารถบริการแก่ประชาชนได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 200,000 คน หรือประมาณ 200 หมู่บ้าน ในการก่อสร้างประปาจะยึดถือหลักเกณฑ์ว่าจะสร้างในหมู่บ้านที่มีประชากรไม่ต่ำกว่า 500 คน มีแหล่งน้ำอยู่แล้วแต่อยู่ห่างไกลออกไปจากชุมชน ชาวบ้านมีความต้องการและให้ความร่วมมือจัดทำโดยสามารถสมทบเงิน วัสดุ หรือแรงงานตามกำลังความสามารถของชุมชนนั้นๆ

6. โครงการพัฒนาอนามัยท้องถิ่น

จะได้ดำเนินการต่อเนื่องจากแผนที่สอง โดยมุ่งที่จะลดจำนวนผู้ป่วยและตายด้วยโรคติดเชื้อของระบบทางเดินอาหารและพยาธิลำไส้ โดยให้ประชาชนในชนบทได้รับบริการด้านสุขาภิบาลด้วยความร่วมมือของประชาชน เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพและสภาวะสังคมของชาวชนบทให้ดีขึ้นในระหว่างแผนนี้จะได้เปิดหมู่บ้านพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 12,900 หมู่บ้าน ซึ่งจะมีประชากรในเขตหมู่บ้านพัฒนาดังกล่าวประมาณ 6.45 ล้านคน นอกจากนี้จะสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 103,240 ส้วม จะดำเนินการกำจัดโรคพยาธิลำไส้ประมาณปีละ 300 หมู่บ้าน และจะสร้างประปาขนาดเล็กเพิ่มขึ้นอีกประมาณปีละ 1,500 หมู่บ้าน

เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวได้กว้างขวางขึ้นจะตั้งหน่วยพัฒนาเพิ่มขึ้นในระหว่างแผนอีก 10 หน่วย

การควบคุมและป้องกันโรค

1. โครงการป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ

ในแผนนี้ จะได้เร่งรัดพัฒนาการควบคุมโรคติดต่อต่างๆ โดยกำจัดโรคติดต่อบางชนิดที่มีมาตรการป้องกันได้แน่นอนให้หมดสิ้นไป และดำเนินงานควบคุมโรคติดต่อต่างๆ ที่ยังมีปัญหาและอุปสรรคทางด้านป้องกันโรค เพื่อลดอัตราการป่วยและอัตราการตายให้ต่ำที่สุดที่จะทำได้

การให้ภูมิคุ้มกันแก่โรคติดต่อที่ป้องกันได้ ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษในเด็กเกิดใหม่ และเด็กก่อนเข้าโรงเรียน และบุคคลที่ปลูกฝีมานานเกิน 3 ปีแล้ว ปีละประมาณ 6.18 ล้านคน คิด

วัคซีนป้องกันหิวาต์ ให้ได้ 60% หรือประมาณ 4.2 ล้านคน ในจังหวัดที่เคยเกิดโรคก่อนเข้าฤดูร้อน ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน และบาดทะยัก ให้กับเด็กจนถึงอายุ 5 ปี ประมาณปีละ 1.03 ล้านคน ฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอในเขตพระนคร ประมาณปีละ 64,000 คน และฉีดวัคซีนป้องกันไข้ไทฟอยด์ในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 15 จังหวัด

การควบคุมและป้องกันโรค ได้แก่โรคต่างๆ คือ โรคสัตว์ติดคน โรคพยาธิลำไส้ กากโรค โรคที่เกิดขึ้นจากภายนอกประเทศ โรคไขเลือดออก โรคพยาธิใบไม้ในตับ

การรักษาโรคติดต่อ จะทำการเพิ่มเตียงคนไข้ของโรงพยาบาลโรคติดต่อขึ้นในระหว่างแผนให้เป็นโรงพยาบาลขนาด 350 เตียง

2. โครงการกำจัดไข้มาลาเรีย

โครงการนี้ได้พิจารณาปรับปรุงแผนการดำเนินงานใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยได้เริ่มใช้แผนงานใหม่นี้ตั้งแต่ปี 2514

ในระหว่างแผนพัฒนานี้ จะปฏิบัติการต่อไปนี้เป็นคือ จะทำการพ่นสารเคมีปีละ 1 รอบ ในท้องที่ที่มีการแพร่โรคต่ำ และทำการพ่นสารเคมีปีละ 2 รอบ ในท้องที่ที่มีการแพร่เชื้อไข้มาลาเรียสูงท้องที่บุกเบิกใหม่ ท้องที่ชายแดน ตรวจค้นหาผู้ป่วยเพื่อมาบำบัดรักษาและจะมอบงานในท้องที่ปลอดมาลาเรียแล้วให้กับบริการอนามัยทั่วไป โดยทางโครงการจะช่วยงานทางด้านนิเทศเท่านั้นในท้องที่ปลอดมาลาเรีย

สำหรับพื้นที่ปลอดมาลาเรีย ที่คาดว่าจะสามารถมอบให้อยู่ในความดูแลของกรมอนามัยมีประชากรในแต่ละปีโดยประมาณดังนี้คือ 5.58 ล้านคน 13.29 ล้านคน 17.35 ล้านคน 23.02 ล้านคน และในปีสุดท้ายของแผนที่ 3 อีก 27.39 ล้านคน

ค. การบำบัดและรักษาโรค

โครงการปรับปรุงโรงพยาบาลส่วนภูมิภาค

จะทำการปรับปรุงพยาบาลทั่วไปในส่วนภูมิภาค 84 แห่ง (เป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัด 68 แห่ง และโรงพยาบาลอำเภอ 16 แห่ง) ซึ่งปัจจุบันมีเตียงคนไข้อยู่ประมาณ 15,800 เตียง แพทย์ 645 คน และพยาบาล 2,009 คน ในระยะของแผนจะได้ทำการปรับปรุงโรงพยาบาลในส่วนภูมิภาคทั้ง 84 แห่ง โดยจะปรับปรุงบริการด้านรักษาพยาบาลให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเจ้าหน้าที่ประเภทต่างๆ เครื่องมือการแพทย์ และเวชภัณฑ์ต่างๆ ขึ้นดังนี้คือ ในระหว่างแผนจะเพิ่มเตียงประมาณ 5,000 เตียง เพิ่มแพทย์ 100 คน เพิ่มพยาบาล 2,220 คน และผู้ช่วยพยาบาล 2,250 คน ซึ่งจะสามารถให้บริการแก่คนไข้นอกถั่วเฉลี่ยปีละประมาณ 4.1 ล้านคน และคนไข้ในถั่วเฉลี่ยปีละประมาณ 920,000 ราย

การจัดตั้งโรงพยาบาลศูนย์ จะทำการปรับปรุงโรงพยาบาลขนาดใหญ่ในส่วนภูมิภาคทุกภาคและในจังหวัดที่สำคัญ ซึ่งมีประชาชนหนาแน่นให้มีสมรรถภาพในทางวิชาการยิ่งขึ้น เพื่อให้โรงพยาบาลศูนย์นี้เป็นโรงพยาบาลที่ใช้ในการฝึกอบรมแพทย์และเจ้าหน้าที่ทางฝ่ายวิชาการ (Training Centre) โดยจะจัดตั้งเป็นโรงพยาบาลศูนย์ขึ้น 14 แห่ง คือ โรงพยาบาลพุทธชินราช (พิษณุโลก) โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ (อุบลราชธานี) โรงพยาบาลนครราชสีมา โรงพยาบาลสงขลา โรงพยาบาลลำปาง โรงพยาบาลขอนแก่น โรงพยาบาลชลบุรี โรงพยาบาลยะลา โรงพยาบาลสวรรคปราชักษ์ (นครสวรรค์) โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ปราจีนบุรี) โรงพยาบาลราชบุรี โรงพยาบาลเจ้าพระยาอมราช (สุพรรณบุรี) โรงพยาบาลนครศรีธรรมราช และโรงพยาบาลชุมพร

สำหรับมาตรฐานของโรงพยาบาล จะมีอัตรากำลัง คือ แพทย์ : พยาบาล : เติยงคนไข้ เท่ากับ 1 : 4 : 10 จะเป็นโรงพยาบาลขนาด 200 คนขึ้นไปมีแผนกวิชาต่างๆ ครบถ้วน มีแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชาทุกสาขาให้มากที่สุด และมีเครื่องมือเครื่องใช้ทางวิชาการให้สมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านรักษาพยาบาลและชันสูตรโรค

ง. การผลิตเจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ

1. โครงการวิทยาลัยพยาบาล โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย และโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาล (กรมการแพทย์)

วิทยาลัยพยาบาล จะผลิตครูพยาบาลหลักสูตรหนึ่งปีได้ปีละ 40 คน จนถึงปี 2517 และจะเปลี่ยนหลักสูตรเป็น 2 ปี โดยผลิตในปี 2518 เป็นรุ่นแรกปีละ 70 คน ฉะนั้นในระหว่างแผนจะสามารถผลิตครูได้รวม 260 คน

โรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย ขณะนี้มีอยู่ 7 แห่ง และจะสร้างใหม่อีกหนึ่งแห่งที่จังหวัดลำปางในปี 2519 ในระหว่างแผนจะสามารถผลิตพยาบาลผดุงครรภ์ในระดับอนุปริญญา

ม.ศ. 3 จำนวน 917 คน และอนุปริญญา ม.ศ. 5 จำนวน 1,410 คน

โรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลขณะนี้มียุ 6 แห่ง ในระหว่างแผนจะสร้างโรงเรียนผู้ช่วยพยาบาลเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 5 แห่ง จะผลิตผู้ช่วยพยาบาลได้รวม 2,300 คน

2. โครงการผลิตและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่กรมอนามัย

ทำการผลิตเจ้าหน้าที่อนามัย ได้แก่พนักงานอนามัย ผู้ช่วยพยาบาล และพนักงานทันตภิบาล โดยดำเนินการดังนี้คือ.-

จะทำการผลิตพนักงานอนามัยให้ได้ปีละ 500 คน โดยผลิตให้กับโครงการปรับปรุงและขยายสถานอนามัย 400 คน และให้กับหน่วยงานอื่นๆ 100 คน ในระหว่างแผนจะผลิตได้ 2,500 คน

ผู้ช่วยพยาบาล ในขณะที่กรมอนามัยมีโรงเรียนผลิตอยู่แล้วหนึ่งแห่งที่จังหวัดนนทบุรีในระหว่างแผนจะสร้างโรงเรียนผู้ช่วยเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง เพื่อให้สามารถผลิตผู้ช่วยพยาบาลได้ประมาณ 800 คน

ทันตภิบาล จะทำการผลิตในระหว่างแผนให้ได้ 100 คน และขณะเดียวกันจะได้ขยายโรงเรียนเดิมให้สามารถผลิตเจ้าหน้าที่ด้านนี้ให้เพิ่มจำนวนขึ้น

ทางด้านการฝึกอบรม จะทำการอบรมเพิ่มเติมความรู้อนามัยอำเภอปีละ 50 คน อบรมเพิ่มเติมความรู้พนักงานอนามัยผู้เฝ้าตรวจปีละ 50 คน อบรมฟื้นฟูความรู้แพทย์ปีละ 40 คน และอบรมฟื้นฟูความรู้พนักงานอนามัยปีละประมาณ 240 คน

3. โครงการผลิตเจ้าหน้าที่วิทยาศาสตร์

จะผลิตเจ้าหน้าที่วิทยาศาสตร์การแพทย์ ให้เพียงพอกับความต้องการในด้านการชั้นสูตรทางแพทย์ และอนามัยของประเทศ โดยจะผลิตเจ้าหน้าที่ดังนี้ คือ.-

พนักงานวิทยาศาสตร์หลักสูตร 1 ปี ประมาณปีละ 30 คน

พนักงานวิทยาศาสตร์หลักสูตร 2 ปี ประมาณปีละ 20 คน

พนักงานวิทยาศาสตร์เซลล์วิทยาหลักสูตร 2 ปี ประมาณปีละ 10 คน

4. โครงการผลิตและฝึกอบรมเจ้าหน้าที่สถาบันโรคผิวหนัง

ให้การอบรมและศึกษาเรื่องโรคผิวหนังแก่เจ้าหน้าที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ แพทย์ฝึกหัดปีละ 40 คน ให้การอบรมแพทย์ประจำบ้านเริ่มตั้งแต่ปี 2517-2519 รวม 34 คน ให้การอบรมแก่แพทย์หลังปริญญา 1 ปี ละ 15 คน โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2516 และในปี 2519 ให้การอบรมแก่พยาบาล 15 คน และนักวิทยาศาสตร์ 5 คน

จ. การวิเคราะห์วิจัยทางการสาธารณสุข

1. โครงการปรับปรุงและขยายงานตรวจวิเคราะห์วิจัยทางแพทย์

จะปรับปรุงและขยายงานตรวจชั้นสูตรวิเคราะห์วิจัยทางการแพทย์ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถปฏิบัติงานได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งจะยังผลให้การป้องกันโรคและการ

รักษาพยาบาลมีสมรรถภาพสูงขึ้นด้วย โดยดำเนินการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของยา ชีววัตถุ อาหาร และเครื่องดื่มน้ำให้อยู่ในมาตรฐานที่กำหนดไว้ ในการนี้จะตรวจชั้นสูตรโรคปี่ละ ประมาณ 90,000–130,000 ราย วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรปีละประมาณ 1,200 ราย ตรวจสอบ วิเคราะห์ยา ชีววัตถุ และสารเป็นพิษ ปีละประมาณ 3,500-5,500 ราย วิเคราะห์น้ำเครื่องดื่มน้ำ และอาหารปีละประมาณ 9,000–13,000 ราย วิจัยชีววิทยาและแมลงนำโรคปีละประมาณ 40,000 ราย และทำการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ทางแพทย์ ปีละประมาณ 18 เรื่อง

เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานในด้านนี้ให้มีสมรรถภาพอย่างเต็มที่ จะทำการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในด้านไวรัสวิทยา และตรวจวิเคราะห์ยาปีละประมาณ 50 คน

2. โครงการบริการชั้นสูตรทางการแพทย์และอนามัยแห่งชาติ

จะได้ร่วมงานชั้นสูตรทางการแพทย์และอนามัยในส่วนภูมิภาค ให้เข้ามาอยู่ในกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อปรับปรุงงานด้านนี้ให้มีสมรรถภาพสูงขึ้นและขยายออกไปให้ครบทุกจังหวัด ในการนี้ จะตั้งหน่วยชั้นสูตรระดับภาคให้ครบ 9 ภาค และหน่วยระดับจังหวัดให้ได้ 58 หน่วยเมื่อสิ้นสุดแผนนี้ ทางด้านเจ้าหน้าที่จะเพิ่มเจ้าหน้าที่นักวิทยาศาสตร์ให้ได้ 22 คน และพนักงานวิทยาศาสตร์ให้ได้ 205 คน เมื่อสิ้นแผนนี้

จ. การผลิตและจัดหายาเวชภัณฑ์

โครงการปรับปรุงองค์การเภสัชกรรม

สนับสนุนงานด้านการผลิตทางเภสัชกรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยปรับปรุงเครื่องจักร อุปกรณ์ และวิธีการผลิต ให้สามารถผลิตได้ตามวิธีการที่ทันสมัย ในขณะที่เดียวกันจะปรับปรุงงานด้านขนส่งยาและเวชภัณฑ์ให้แก่โรงพยาบาล และสถานีอนามัยในส่วนภูมิภาคให้รวดเร็วยิ่งขึ้นและจะขยายงานด้านการวิจัยและควบคุมคุณภาพให้เป็นที่เชื่อถือได้

ในด้านปริมาณการผลิต จะมุ่งขยายการผลิตเวชภัณฑ์และยาประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ยาสามัญประจำบ้าน จะขยายการผลิตขึ้นอีกประมาณเท่าตัวเมื่อสิ้นระยะของแผนพัฒนาฯ
2. ยาซึ่งประชาชนมีความต้องการสูงแต่มีราคาแพงในท้องตลาดเพื่อให้ระดับราคาลดลง
3. วัคซีนป้องกันโรค ซึ่งไม่มีจำหน่ายโดยเอกชนหรือหน่วยงานอื่น โดยจะเร่งขยายการผลิตวัคซีนประเภทต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ รวม 9 ชนิด ให้พอเพียงกับความต้องการของประชาชนในประเทศ

4. ยาและเคมีภัณฑ์จากวัตถุดิบภายในประเทศ โดยอาศัยผลการดำเนินการวิจัยของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และการวิจัยขององค์การ ในระยะของแผนพัฒนา ฯ จะผลิตเคมีภัณฑ์เพื่อใช้ในการแพทย์และเภสัชกรรม เพิ่มขึ้นอีก 11 ชนิด รวมเป็น 22 ชนิด และใช้เคมีภัณฑ์ดังกล่าวไปผลิตยารักษาโรคเพิ่มขึ้น 9 ชนิด รวมเป็น 20 ชนิด

เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลที่จะให้ประชาชนซื้อยาในราคาถูก จะได้พิจารณาจำหน่ายยาที่องค์การผลิตได้ และที่องค์การจัดซื้อจากเอกชน เพื่อจำหน่ายให้แก่โรงพยาบาลของรัฐ ในราคาถูกที่สุด เพื่อแบ่งเบาภาระงบประมาณ และตรึงราคายาในตลาด

ปัญหาและความคาดหวังในระยะยาว

การพัฒนาสาธารณสุขในระยะต่อไปควรจะขยายขอบเขตของการวางนโยบายและแผนงานให้ครอบคลุมไปถึงงานสาธารณสุขทุกหน่วยของรัฐบาล เทศบาล องค์การต่าง ๆ และเอกชนด้วยเท่าที่ผ่านมา การวางแผนได้คำนึงถึงเฉพาะหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุขเป็นใหญ่ ถึงแม้ในแผนฯ 3 จะพยายามขยายไปยังหน่วยงานอื่นบ้าง เช่น ของเทศบาล ของสำนักงาน รพช. แต่ก็ยังขาดนโยบายที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของเอกชน โดยเฉพาะในด้านการรักษาพยาบาล ฉะนั้นในอนาคตรัฐจึงควรกำหนดนโยบายว่าจะสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนในการขยายบริการสาธารณสุข และในการผลิตเภสัชกรรมในราคาอันสมควร เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้บ้างและในการดำเนินงานของเอกชน รัฐควรมีข้อบังคับและกำหนดกฎเกณฑ์รัดกุม เป็นต้นว่า ในเรื่องการลงทุน การใช้เจ้าหน้าที่ การคิดค่าบริการตลอดจนความปลอดภัยของประชาชนด้วย

ปัญหาสำคัญที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสาธารณสุข จะต้องประสบต่อไป คือ เรื่องการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะแพทย์และพยาบาล เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนภูมิภาค ปัจจุบันอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรโดยเฉลี่ยในพระนคร ธนบุรี เป็นประมาณ 1 ต่อ 1500 ในส่วนภูมิภาคเป็นประมาณ 1 ต่อ 10,000 ยิ่งกว่านั้น แพทย์ในส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะแพทย์เอกชนก็ยังทำงานในตัวเมืองเป็นส่วนใหญ่ ประชาชนในชนบทห่างไกล จึงยังคงขาดแคลนบริการด้านรักษาพยาบาลอีกมาก และถึงแม้รัฐบาลจะพยายามแก้ปัญหาโดยการเพิ่มหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้มากขึ้น ก็เป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้น และสิ้นเปลืองมาก ฉะนั้น รัฐบาลจึงควรวางแผนระยะยาวขึ้นโดยมีแนวทางดังนี้

1. ควรขยายจำนวนการผลิตแพทย์เพิ่มขึ้นให้ได้อัตราส่วนกับจำนวนพลเมืองและวางมาตรการที่แน่นอนในการจัดสรรแพทย์ ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ และให้หน่วยงานเหล่านั้นรับผิดชอบร่วมกันในการกระจายเจ้าหน้าที่แพทย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับรอง ๆ ลงมา ออกไปในชนบทเพื่อให้บริการแก่ประชาชนโดยทั่วถึง นอกจากนั้น ควรพิจารณาให้เงินเพิ่มพิเศษแก่แพทย์ที่รับราชการ และทำหน้าที่โดยตรงในด้านการรักษาพยาบาล แต่ไม่มีรายได้จากการประกอบอาชีพส่วนตัว

2. ในด้านพยาบาล ซึ่งคาดว่าจะลดความขาดแคลนลงได้บ้าง หากสามารถรักษาเป้าหมายการผลิตให้อยู่ในระดับแผนฯ 3 แต่ปัญหาที่ควรพิจารณาแก้ไขก็คือ การที่พยาบาลไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้นทุกที จึงควรหาวิธีการที่เหมาะสมให้พยาบาลอยู่ปฏิบัติงานภายในประเทศ การกระจายกำลังพยาบาลออกปฏิบัติงานในชนบทก็อาจใช้วิธีการเช่นเดียวกับแพทย์ เช่น เพิ่มเงินพิเศษในการไปปฏิบัติราชการในท้องถิ่นห่างไกล และทุรกันดาร นอกจากนั้น ควรพิจารณาการใช้พยาบาลเพียงบางเวลา (part - time) ด้วย เพราะยังมีพยาบาลอีกเป็นจำนวนมากที่มีได้ทำงานเนื่องจากเหตุผลหลายประการ

3. ผลิตเจ้าหน้าที่ในระดับต่ำกว่าวิชาชีพ เพิ่มขึ้นอีก เช่น ผู้ช่วยพยาบาล พนักงานอนามัยทันตภิบาล เพราะเจ้าหน้าที่ในระดับนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติงานเป็นผู้ช่วยแพทย์ และพยาบาลในชนบท

4. พิจารณาใช้แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่อื่นให้ตรงกับวิชาชีพที่เรียนมา ในเรื่องนี้ควรได้รับการพิจารณาจาก ก.พ. เป็นพิเศษ โดยเฉพาะการใช้เจ้าหน้าที่ ที่ประเทศขาดแคลนไปทำงานในหน้าที่ ซึ่งควรใช้เจ้าหน้าที่ประเภทอื่น ในปัจจุบันนี้งานสาธารณสุข หัวหน้าหน่วยงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นแพทย์ต้องรับผิดชอบกับงานบริหารมากเกินไป หรือการใช้พยาบาล หรือพนักงานอนามัย ไปทำหน้าที่ในด้านบัญชี หรือเสมียน เป็นต้น จึงทำให้เพิ่มความขาดแคลนแพทย์และเจ้าหน้าที่ด้านพยาบาลและอนามัยยิ่งขึ้นอีก ฉะนั้นสำนักงาน ก.พ. จึงควรพิจารณาถึงลักษณะและปริมาณงานของหน่วยงานสาธารณสุข โดยรอบคอบและอนุมัติการใช้เจ้าหน้าที่ให้ถูกกับลักษณะ และเพียงพอกับปริมาณงานด้วย

โดยที่บริการสาธารณสุขของรัฐนั้น ต้องขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นทุกทีอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากรและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ เช่น งานด้านการวางแผนครอบครัว งานด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (Pollution) ต่างๆ จึงเป็นเหตุให้งบประมาณด้านสาธารณสุขต้องเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าระยะที่แล้วๆ มา ในอนาคต รัฐจึงควรกำหนดมาตรการให้บริการแก่ประชาชนให้รัดกุมกว่าปัจจุบัน เช่น พิจารณาการทดลองทำระบบประกันสังคม หรือการกำหนดรายได้ของประชาชน ที่ควรได้รับบริการรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ ได้โดยสะดวก และทั่วถึงยิ่งขึ้น

เพื่อให้ประชาชนในส่วนภูมิภาคต้องเข้ามาใช้บริการเป็นจำนวนมาก เช่น ในปัจจุบัน จึงควรปรับปรุงด้านรักษาพยาบาลในส่วนภูมิภาคให้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับส่วนกลาง โดยเฉพาะควรเน้นการปรับปรุงด้านวิชาการ เครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย และเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่างๆ ให้เป็นพิเศษ ในการนี้ จึงควรเร่งจัดทำมาตรฐานโรงพยาบาลในส่วนภูมิภาคขึ้น โดยวางแผนเป็นโครงการและแผนงานระยะยาว ให้สอดคล้องกับการขยายตัวของจำนวนประชากรในแต่ละท้องที่ด้วย

ในระยะต่อไปของการพัฒนาสาธารณสุข ควรจะได้เร่งดำเนินการผสมผสาน (Integration) โครงการพิเศษให้เข้ากับการดำเนินงานของสถานอนามัย และโรงพยาบาลต่างๆ ซึ่งถือเป็นโครงการหลักให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองเจ้าหน้าที่และกำลังงบประมาณ ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 การรวมงานโครงการพิเศษเข้ากับสถานอนามัย จะทำได้เพียงบางส่วน ฉะนั้นในแผนพัฒนา ระยะต่อไป จึงควรจะได้ทำการปรับปรุงสถานอนามัยและโรงพยาบาล ให้อยู่ในสภาพพร้อมที่จะรับงานพิเศษตามโครงการต่างๆ เช่น งานแพทย์และอนามัยเคลื่อนที่งานโครงการกำจัดไข้มาเลเรีย ปรามปรามโรคเรื้อน พัฒนาอนามัย ควบคุมวัณโรค อนามัยโรงเรียน โภชนาการชนบท วางแผนครอบครัว และอื่นๆ ได้ทุกโครงการ

ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ การวางแผนดำเนินงานในเรื่องการผสมผสานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ดำเนินงานโรงพยาบาล สถานอนามัย และโครงการพิเศษต่างๆ

สำหรับงานด้านการวิเคราะห์วิจัยทางการแพทย์นั้น ควรจะเร่งดำเนินการให้ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ปัจจุบันประเทศเรามีผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความสามารถในงานด้านการวิเคราะห์ วิจัยทางการแพทย์อยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อย แต่การสนับสนุนจากรัฐบาลยังไม่เพียงพอ ได้แต่อาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้น ในระยะต่อไป ภาครัฐบาลจึงควรมีนโยบายให้ความสำคัญแก่ผู้ดำเนินงานด้านการวิเคราะห์วิจัยทางการแพทย์เป็นพิเศษ โดยให้การสนับสนุนทั้งในด้านกำลังเงินและกำลังเจ้าหน้าที่อย่างจริงจัง พร้อมทั้งเผยแพร่ผลการดำเนินงานให้ทราบทั่วกัน เพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการวิเคราะห์วิจัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงงานทั้งทางด้านป้องกัน และรักษาพยาบาลให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

แม้ในแผนที่สามจะสามารถดำเนินการวางแผนครอบครัว โดยชะลออัตราการเกิดของประชากรลงเมื่อสิ้นปี 2519 เหลือประมาณร้อยละ 2.5 ได้เป็นผลสำเร็จก็ตาม แต่อัตราการเพิ่มของประชากรดังกล่าวของประเทศไทยเมื่อเทียบกับอัตราการเพิ่มของประชากรของประเทศอื่นๆ ก็ยังอยู่ในอัตราการเพิ่มที่ยังสูงอยู่ และยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ฉะนั้น ในอนาคตรัฐบาลก็จะต้องยึดนโยบายให้การสนับสนุนการวางแผนครอบครัวของประเทศต่อไปทั้งทางด้านให้บริการวางแผนครอบครัว และขยายงานวิจัยในด้านนี้เพื่อที่จะได้กำหนดอัตราที่แน่นอนของประชากร จะเป็นผลดีต่อการขยายตัวทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ

ปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญๆ ในระยะต่อไป ก็จะมีมากขึ้น การพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก็มีแนวโน้มที่จะต้องร่วมมือกันในระหว่างหน่วยราชการหลายฝ่าย เช่น ปัญหาในเรื่องการควบคุมน้ำเสีย จากโรงงานและจากอาคารบ้านเรือน อากาศเป็นพิษทั้งจากโรงเรียน และจากยานพาหนะต่างๆ จะต้องพิจารณาแก้ไขปัญหาพร้อมกันระหว่างกระทรวงสาธารณสุข อุตสาหกรรม คมนาคม มหาตม ไทย เทศบาล หรือปัญหาทางด้านโภชนาการ และอนามัยโรงเรียน ก็ต้องอาศัยความร่วมมือและการดำเนินงาน จากกระทรวงศึกษาธิการ สาธารณสุข เกษตร

มหาดไทย รวมทั้งเทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือในเรื่องการจัดหาน้ำสะอาดที่ให้ประชาชนในภูมิภาคได้บริโภค ก็ต้องดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่นกัน

การแก้ไขปัญหาดังตัวอย่างข้างต้น ถ้าพึ่งกระทรวงสาธารณสุขไม่อาจจะแก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุส่งไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ ฉะนั้น รัฐบาลจึงควรจะมีการพิจารณาว่ายังมีปัญหาใดบ้างที่จำเป็นจะต้องพิจารณาร่วมกันระหว่างหน่วยราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วมอบหมายให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ทั้งในด้านการวางแผนแก้ไขและป้องกัน

บทผนวก ข งบประมาณและรายละเอียดโครงการต่าง ๆ ของสาธารณสุข

ตารางที่ 1

งบพัฒนาสาธารณสุข

เฉพาะที่จ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. 2515 - 2519

(ล้านบาท)

งบพัฒนาฯ แยกตาม วัตถุประสงค์ของรายจ่าย	2515	2516	2517	2518	2519	2515- 1519
1. งานอนามัยและสุขภาพิบาล	254.36	351.57	392.64	421.71	452.05	1,872.33
2. งานควบคุมและป้องกันโรค	158.74	190.64	194.62	195.53	200.62	940.15
3. งานบำบัดและรักษาโรค	362.53	430.00	475.00	511.00	548.00	2,326.53
4. งานผลิตเจ้าหน้าที่ต่างๆ	37.57	51.00	41.00	44.00	49.00	222.57
5. งานวิเคราะห์และวิจัย	21.60	25.58	28.05	30.00	32.89	138.42
6. งานผลิตและจัดหาเวชภัณฑ์	-	-	-	-	-	-
รวม	834.80	1,048.79	1,131.31	1,202.54	1,282.56	5,500.00^K

^K นอกจากงบพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ยังมีโครงการสำรองเป็นจำนวน 166.92 ล้านบาท ซึ่งเป็นโครงการที่สมควรได้รับการสนับสนุนหากภาวะการเงินของประเทศอำนวย นอกจากนี้มีโครงการด้านสาธารณสุขที่ดำเนินการโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จำนวนเงิน 160.58 ล้านบาท

ตารางที่ 2
งบพัฒนาสาธารณสุขทั้งสิ้น
แยกตามแหล่งเงิน พ.ศ. 2515 - 2519

ที่มาของแหล่งเงิน	งบพัฒนาทั้งสิ้น 2515 - 2519
งบประมาณแผ่นดิน ^K	5,500.00
เงินอุดหนุนเทศบาลด้านสาธารณสุข	32.50
เงินช่วยเหลือต่างประเทศ	840.00
รายได้รัฐวิสาหกิจ	-
รวม	6,372.50

^K นอกจากงบพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ยังมีโครงการสำรองเป็นจำนวน 166.92 ล้านบาท ซึ่งเป็นโครงการที่สมควรได้รับการสนับสนุนหากภาวะการเงินของประเทศอำนวย นอกจากนี้มีโครงการด้านสาธารณสุขที่ดำเนินการโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทจำนวนเงิน 160.58 ล้านบาท

.....

บทที่ ๑๖

การศึกษา

.....

วัตถุประสงค์และนโยบายทั่วไปของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

การที่ประเทศจะสามารถพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้ได้ผลสมความมุ่งหมายนั้น ย่อมจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ทรัพยากรด้านการเงินและ ทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยมีทรัพยากรด้านการเงินค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรมนุษย์ให้เต็มที่ อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนา ประเทศของไทยจะสำเร็จลุล่วงไปได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ โดยจำเป็นต้องสร้างกำลังคนที่มีความรู้และมีทักษะในการประกอบกิจการงานในปริมาณที่พอเพียงกับ ความต้องการของประเทศ และการที่จะได้กำลังคนที่มีความรู้และมีทักษะตามความต้องการดังกล่าว ย่อมต้องอาศัยระบบการศึกษาที่ดี มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพทุกระดับการศึกษา

การพัฒนาการศึกษาเท่าที่ได้ดำเนินการมาแล้วในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่หนึ่งและสอง ได้ อาศัยแนวคิดที่ว่าระบบการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับประเทศ คือ ระบบสนับสนุนการเปลี่ยนที่ดีขึ้น ในสังคมและส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ หมายถึงการยอมรับว่าการศึกษา เป็นการลงทุนอย่างหนึ่งซึ่งมีผลไม่เพียงแต่การผลิตกำลังคนที่มีความรู้และทักษะในปริมาณที่ พอเพียงกับความต้องการของประเทศเท่านั้น หากยังต้องสร้างทัศนคติอันดีงามสำหรับสังคมควบคู่ กันไป

แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่สาม ซึ่งได้จัดทำขึ้นโดยอาศัยแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ระยะที่ หนึ่งและสอง นอกจากพยายามหาทางแก้ปัญหาต่างๆ แล้วยังได้เน้นหนักในด้านการเตรียม ประเทศชาติให้พร้อมที่จะย่างเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งการแก้ปัญหาด้าน คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างจริงจังอีกด้วย และเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าว ข้างต้น ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานของแผนพัฒนาฯ ระยะที่สามไว้ โดยมีหลักการ ใหญ่ๆ ดังนี้

นโยบายการพัฒนาการศึกษาส่วนรวม

๑. ปรับปรุงการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ พร้อมทั้งคำนึงถึงการปลูกฝังพลเมืองให้มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมและความมั่นคงปลอดภัย ของประเทศ

๒. ส่งเสริมการศึกษาวิจัยสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๓. ส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการผลิตของประเทศ
๔. ขยายและปรับปรุงด้านการประถมศึกษาภาคบังคับ ประถมต้นและประถมปลาย ให้สอดคล้องกับการเพิ่มจำนวนประชากรวัยเรียน และเน้นหลักการขยายการศึกษาระดับมัธยมและอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลาง และระดับสูง
๕. เร่งการผลิตครูให้เพียงพอกับความต้องการ และส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นกันดาร
๖. ส่งเสริมความเสมอภาคในการศึกษา ด้วยการปรับปรุงและขยายการศึกษาในส่วนภูมิภาคเร่งรัดให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่ประชาชนตามท้องถิ่น โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ
๗. ส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนในการจัดการศึกษาในอัตราส่วนและวิถีทางที่เหมาะสม และหามาตรการส่งเสริมให้มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสถาบันการศึกษากับสถาบันอื่นๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนที่มีส่วนร่วมในงานพัฒนาเศรษฐกิจสาขาต่างๆ
๘. ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมและศึกษานอกโรงเรียนให้มีผลดียิ่งขึ้น เน้นหนักในการฝึกอบรมนอกโรงเรียนในด้านเกษตรกรรมและการส่งเสริมอาชีพของประชาชนในชนบท และสนับสนุนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แพร่หลาย
๙. ส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม และวินัยของเด็กในวัยเรียนเพื่อให้มีความเข้าใจและภูมิใจในศิลปและวัฒนธรรมของชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษาพลานามัยส่วนบุคคลและส่วนรวม เพื่อให้ประชาชนมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพจิตดี มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความอดทน มีความรัก หมู่คณะและประเทศชาติ

เพื่อสนองนโยบายและวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้มีการพิจารณาปรับปรุงโครงการสำคัญๆ หลายโครงการในแต่ละระดับการศึกษาในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม เช่น โครงการเงินกู้เพื่อปรับปรุงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โครงการสนับสนุนการจัดตั้งและปรับปรุงงานของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อให้มีอุปกรณ์การฝึกสอน พร้อมทั้งครูอาจารย์และวัสดุ ครุภัณฑ์อื่นๆ เพียงพอ เพื่อยกมาตรฐานสถาบันแห่งนี้ให้สามารถผลิตครูอาชีพะช่างและอุตสาหกรรมกับช่างเทคนิคที่มีคุณภาพให้เพียงพอใช้ในการพัฒนาประเทศ ในขณะเดียวกันได้เตรียมการปรับปรุงกลุ่มโรงเรียนอาชีวเกษตรและอุตสาหกรรม เพื่อจะขอรับเข้าโครงการเงินกู้กลุ่มที่ ๒ ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ในด้านการศึกษาสายมัธยมศึกษา จะมีการสนับสนุนโครงการโรงเรียน

มัธยม โดยใช้หลักสูตรที่กว้างขวาง ในด้านการฝึกหัดครูได้ตำริจะยกวิทยาลัยวิชาการศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคขึ้นเป็นสถาบันเทียบเท่ามหาวิทยาลัย โดยมีโครงการปรับปรุงงานนี้ โ
 โ ด ย เ ฉ น พ า ะ
 นอกจากนี้จะมีโครงการเร่งรัดการศึกษาประถมปลาย ป.๕-ป.๗ โครงการผลิตตำริเรียนแจกเด็กที่ยากจน โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนในชนบท และโครงการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งเน้นรวมถึงการฝึกอบรมอาชีพ และการให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่เยาวชน ซึ่งขาดพันการศึกษาไป โดยถือเป็นโครงการสำคัญอันดับสูงในแผนพัฒนาฯ ระยะเวลาสาม

นอกจากการสนับสนุนโครงการดังกล่าวแล้ว ยังจำเป็นต้องพิจารณาหาทางสนับสนุนโครงการเกี่ยวเนื่องอื่นๆ ควบคู่กันไป ทั้งนี้ เพื่อพยายามรักษาปริมาณและคุณภาพของการศึกษาทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนให้เหมาะสม และเพื่อรัฐสามารถจะดูแลสนับสนุนได้โดยทั่วถึง โครงการเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวที่ควรเน้นหนักในแผนพัฒนาฯ ระยะเวลาสาม คือ โครงการวางแผนครอบครัว โครงการโภชนาการชนบท โครงการฝึกอบรมอาชีพ และโครงการส่งเสริมการจริยศึกษาและพลานามัย

งานพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง (๒๕๑๐-๒๕๑๔)

นโยบายการพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) ผลิตกำลังคนให้ได้ตามความต้องการของประเทศ ๒) ขยายการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง ๓) ปรับปรุงคุณภาพและแก้ไขปัญหาการศึกษาด้วยมาตรการอันเหมาะสมและ ๔) ส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์โดยเฉพาะในด้านคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ในระยะของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สอง (พ.ศ.๒๕๑๐-๒๕๑๔) การศึกษาของประเทศได้เจริญก้าวหน้าเป็นลำดับทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ได้มีการปรับปรุงการศึกษาทุกระดับ โดยมุ่งที่จะจัดระบบการศึกษาให้เป็นไปโดยประหยัดและเกิดประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้ยังได้พยายามปรับปรุงระบบการศึกษาดลอดจนโครงสร้างในการบริหารการศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์อย่างมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับปัญหาด้านกำลังคนที่เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ กับทั้งสร้างความพยายามที่จะผลิตกำลังคนเพื่อขจัดปัญหาการขาดแคลนกำลังคนทุกระดับให้หมดสิ้นไป โดยเหตุนี้จึงปรากฏว่าได้มีการเน้นการขยายปริมาณนิสิตนักศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสาขาการฝึกหัดครูเป็นจำนวนมากในขณะเดียวกันก็ได้ละเลยความต้องการด้านการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ของ
 ป ร ะ ช า ช น ดั ง
 จะเห็นได้จากการเร่งขยายจำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษาตอนปลายและระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มสูงขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่หนึ่งเป็นอันมาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารรัฐจะสามารถขยายปริมาณการรับนักเรียนทุกระดับเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นจำนวนที่รับได้รวมทั้งสิ้นปีละไม่ต่ำกว่า ๒๕๐,๐๐๐

คน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง แต่ยังไม่อาจจะสนองความต้องการของสังคมในด้านการศึกษามากตาม ภาระผูกพันที่รัฐกำหนดไว้ได้ จึงจำเป็นจะต้องหามาตรการแก้ไข ให้ได้ผลยิ่งขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

การขยายปริมาณการรับนักเรียนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง

ในด้านปริมาณการรับนักเรียนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ได้ขยายการรับนักเรียนทุกระดับ เพิ่มขึ้น ในปีการศึกษา ๒๕๑๔ มีปริมาณนักเรียนในระดับและประเภทต่างๆ ดังนี้

๑. การศึกษาระดับประถมศึกษา

ระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.๑-๔) ในปี ๒๕๑๔ มีนักเรียนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๔,๗๗๒,๖๐๐ คน เป็นจำนวนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๓,๙๕๕,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๘๓.๐๐ ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ๖๘,๗๐๐ คน หรือร้อยละ ๑.๕ ศึกษาอยู่ในโรงเรียนเทศบาล ๒๑๓,๙๐๐ คน หรือร้อยละ ๑๔.๕ และศึกษาอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ ๕๓๕,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๑๑

ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๕-๗) มีนักเรียนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๙๒๔,๙๐๐ คน ศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๔๒๘,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๔๖ ศึกษาอยู่ในโรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ๑๕๓,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๑๗ ศึกษาอยู่ในโรงเรียนเทศบาล ๕๔,๙๐๐ คน หรือร้อยละ ๖ และศึกษาอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ ๒๘๙,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๓๑

๒. มัธยมศึกษาสายสามัญ

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.๑-๓) มีนักเรียนทั้งสิ้นประมาณ ๔๗๙,๑๐๐ คน ศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล ๒๕๘,๑๐๐ คน หรือร้อยละ ๕๔ ศึกษาอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ ๒๒๑,๐๐๐ คน หรือร้อยละ ๔๖

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔-๕) มีนักเรียนทั้งสิ้นประมาณ ๖๕,๐๐๐ คน ศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล ๓๙,๓๐๐ คน หรือร้อยละ ๖๐ ศึกษาอยู่ในโรงเรียนราษฎร์ ๒๕,๗๐๐ คน หรือร้อยละ ๔๐

๓. มัธยมศึกษาสายอาชีพ

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสายอาชีพ ซึ่งอยู่ในสังกัดของกรมอาชีวศึกษา (ม.ศ.๑-๓) มีนักเรียนศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาลรวมทั้งสิ้น ๓,๘๐๐ คน ทั้งนี้ ไม่รวมนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนของหน่วยราชการซึ่งมีการศึกษาสายอาชีพอีกส่วนหนึ่ง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔-๖) มีนักเรียนศึกษาอยู่ในโรงเรียนรัฐบาล รวมทั้งสิ้น ๕๘,๕๐๐ คน

๔. ระดับอาชีวศึกษาขั้นสูง

นักเรียนระดับอาชีวศึกษาขั้นสูง (เทคนิค) ในโรงเรียนรัฐบาลหลักสูตร ๒ ปี หลักสูตร ๓ ปี และหลักสูตร ๓ ๑/๒ ปี มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๑๔,๓๐๐ คน และเป็นนักเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษา ๒,๕๐๐ คน

๕. การฝึกหัดครู

มีนักเรียนฝึกหัดครูสายสามัญรวมทั้งสิ้น ๘๙,๓๕๐ คน เป็นนักเรียนฝึกหัดครูภาคปกติระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ๔๒,๑๐๐ คน และนักศึกษาระดับปริญญาวิชาการศึกษา ๕,๖๕๐ คน และเป็นนักเรียนฝึกหัดครูภาคสมทบรวมทุกระดับ ๓๑,๖๐๐ คน

๖. ระดับอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัย ๙ แห่ง มีนักศึกษารวมทุกสาขา รวม ๔๕,๑๐๐ คน และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๑๔ เป็นปีแรกจำนวนประมาณ ๔๐,๐๐๐ คน

๗. การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาอื่นๆ

การศึกษาระดับนี้มีนักเรียนทุกประเภทรวมทั้งสิ้น ๘๘,๖๘๐ คน จำแนกเป็นนักเรียนพลศึกษารวมทุกระดับประมาณ ๙๙๐ คน นักเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ๔๔,๒๔๐ คน โรงเรียนอาชีวศึกษาหลักสูตรระยะสั้นและหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ๓๓,๒๕๐ คน นักเรียนการศึกษาพิเศษ ๘,๔๘๐ คน และนักเรียนช่างศิลป์และนาฏศิลป์ ๑,๗๒๐ คน

การประเมินผลโครงการพัฒนาการศึกษาในแผนระยะที่สอง

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง (พ.ศ.๒๕๑๐-๒๕๑๔) มีโครงการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งสิ้น ๔๘ โครงการ เป็นโครงการต่อเนื่อง ๒๘ โครงการ และโครงการใหม่ ๒๐ โครงการ สรุปผลการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาตามโครงการต่างๆ จำแนกตามระดับการศึกษาได้ดังนี้

โครงการระดับประถมศึกษา

การขยายด้านปริมาณ

จำนวนนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น การศึกษาภาคบังคับ และประถมศึกษาตอนปลาย (ป. ๕-๗) ของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด กรมสามัญศึกษา เทศบาล และโรงเรียนราษฎร์ รับนักเรียนได้เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๕,๖๗๗,๕๐๐ คน สูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปลายแผนพัฒนาฯ ระยะที่สอง จำนวน ๑๙๓,๕๐๐ คน หรือสูงกว่าเป้าหมายร้อยละ ๔

การปรับปรุงด้านคุณภาพ

ในระดับประถมศึกษา ซึ่งมีปัญหาการตกซ้ำชั้นในอัตราที่สูงมาก ได้มีการทดลองวิธีการเลื่อนชั้นโดยอัตโนมัติ ปรากฏว่าจนกระทั่งบัดนี้มีโรงเรียนที่ได้เลือกสรรเข้าอยู่ในโครงการทดลองแล้ว ๑๕๙ โรงเรียน และผลที่ได้รับปรากฏว่าเป็นที่พึงพอใจ นอกจากนี้ เพื่อที่จะให้โรงเรียนประถมศึกษาสนองความต้องการของท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้มีการโอนโรงเรียนประชาบาลเกือบทั้งหมด จากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการไปขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภายใต้ ความดูแลของ กระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังคงมีหน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตรและงานทดสอบด้านวิชาการและยังมีหน้าที่บริหารงานโรงเรียนประเภทปรับปรุง และทดลองในสังกัดของกรมสามัญศึกษาอีกส่วนหนึ่ง

โครงการระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ

การขยายด้านปริมาณ

จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ โรงเรียนสังกัดกรมวิสามัญศึกษาและโรงเรียนราษฎร์ในปี ๒๕๑๔ รับนักเรียนได้จริงเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๕๔๔,๑๐๐ คน ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปลายแผนพัฒนาฯ ระยะที่สอง จำนวน ๓๑,๖๐๐ คน หรือต่ำกว่าเป้าหมาย ร้อยละ ๖

การปรับปรุงคุณภาพ

ในระดับมัธยมศึกษาโครงการใหม่ที่สำคัญมากได้แก่ โครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม ซึ่งเริ่มในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นต้นมา ปัจจุบันโรงเรียนในโครงการนี้มีรวมทั้งสิ้น ๒๐ โรงเรียน มีนักเรียนรวม ๒๔,๐๐๐ คน เป็นโรงเรียนที่จัดหลักสูตรอย่างกว้างขวาง โดยให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ทั้งในด้านวิชาชีพและศิลปปฏิบัติ นับเป็นการยอมรับความจริงที่ว่านักเรียนจำนวนหนึ่ง จะต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับนี้แล้ว นักเรียนที่สำเร็จหลักสูตรมัธยมแบบประสมนอกจากจะมีพื้นความรู้ทางวิสามัญแล้วยังมีทักษะในทางวิชาชีพอันจะช่วยให้สามารถหางานทำได้อีกด้วย

โครงการระดับอาชีวศึกษา

การขยายด้านปริมาณ

มัธยมศึกษา

จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ มีจำนวนนักเรียนรับได้จริง ๖๒,๓๐๐ คน ใกล้เคียงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

อาชีวศึกษาขั้นสูง

นักเรียนอาชีวศึกษาขั้นสูง (เทคนิค) ในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง (๒๕๑๔) มีจำนวนนักเรียนที่รับได้จริง (รวมนักเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษา) ๑๖,๘๐๐ คน ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้จำนวน ๒,๓๐๐ คน หรือต่ำกว่าเป้าหมาย ร้อยละ ๑๒

การปรับปรุงคุณภาพ

การรุดหน้าอย่างรวดเร็วในด้านอุตสาหกรรม ตลอดจนการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ได้ ก่อให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงระบบการอาชีวศึกษาอย่างขนานใหญ่ ด้วยเหตุนี้ ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง จึงได้มีโครงการกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อปรับปรุงกิจการอาชีวศึกษาโดยเฉพาะตามโครงการนี้โรงเรียนอาชีวศึกษาเกษตรกรรม การช่าง อุตสาหกรรม จำนวน ๒๕ โรงเรียน ได้รับการปรับปรุงทั้งในด้านอาคาร สถานที่ หลักสูตร ครูอาจารย์ เครื่องมือและอุปกรณ์การเรียน การสอน เพื่อให้สามารถผลิตผู้สำเร็จอาชีวศึกษาผู้มีคุณภาพและปริมาณพอเพียงแก่ความต้องการกำลังคนทั้งในด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม

การฝึกหัดครู

จำนวนนักเรียนฝึกหัดครู ระดับปริญญาและประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา ตามแผนพัฒนาฯ คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ระยะที่สอง จะมีนักเรียนฝึกหัดครูรวมทั้งสิ้น ๓๑,๗๐๐ คน ผลการดำเนินงานสามารถขยายการรับนักเรียนเพิ่มได้เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๘๙,๓๕๐ คน สูงกว่าเป้าหมาย ๕๗,๖๕๐ คน ทั้งนี้ เนื่องจากการเปิดสอนภาคบ่ายและเปิดสอนหลักสูตรพิเศษเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนทุกระดับ

โครงการระดับอุดมศึกษา

การขยายด้านปริมาณ

จำนวนนิสิตนักศึกษา รวมทุกสาขาวิชาตามเป้าหมายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง เฉพาะมหาวิทยาลัย ๙ แห่ง คาดว่าจะมีนิสิตนักศึกษา รวมทุกสาขาวิชาเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๔๓,๘๓๐ คน ผลการดำเนินการขยายการรับนิสิตนักศึกษาเพิ่มขึ้นได้เป็นจำนวน ๔๕,๑๐๐ คน สูงกว่าเป้าหมาย ๑,๒๗๐ คน หรือสูงกว่าเป้าหมายร้อยละ ๒.๙๐

อหนึ่ง ในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง (๒๕๑๔) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ เป็นตลาดวิชา ได้เปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๑๔ อีกจำนวนประมาณ ๔๐,๐๐๐ คน

การปรับปรุงคุณภาพ

ก่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมีอยู่แต่เพียงในจังหวัดพระนคร เท่านั้น ดังนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นในภูมิภาคได้รับประโยชน์จากการศึกษาระดับนี้เช่นเดียวกับ ส่วนกลาง จึงได้เปิดมหาวิทยาลัยขึ้นในส่วนภูมิภาคอีก ๓ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในภาคใต้ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ใน ภาคเหนือ สำหรับสาขาที่จัดสอนในมหาวิทยาลัยต่างๆ นั้น ปรากฏว่าในช่วงของแผนพัฒนาฯ ระยะ ที่สองนี้ มีการเน้นหนักในสาขาวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และ ศึกษาศาสตร์ และมีการเพิ่มจำนวนนิสิตนักศึกษาในอัตราที่สูง สิ่งที่ต้องทราบเกี่ยวกับการปรับปรุง คุณภาพของมหาวิทยาลัยอีกประการหนึ่งก็คือ การจัดตั้งโครงการพัฒนามหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อผลิต บัณฑิตระดับปริญญาโท และสูงขึ้นไปในสาขาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน คณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และ ภาษาอังกฤษ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย

โครงการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ยังไม่มีการกำหนดเป้าหมายการขยายงานการศึกษา ผู้ใหญ่ และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ ไว้ ผลการดำเนินงานขยายงานการศึกษาประเภทนี้ในปีสุดท้าย ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง มีนักเรียนการศึกษาผู้ใหญ่จำนวนทั้งสิ้น ๔๔,๒๔๐ คน นักเรียน อาชีวศึกษา หลักสูตรระยะสั้นและหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ๓๓,๒๕๐ คน นักเรียนพลศึกษารวม ทุกระดับ ๙๙๐ คน นักเรียนการศึกษาสงเคราะห์ ๘,๔๘๐ คน และนักเรียนช่างศิลป์และนาฏศิลป์ ๑,๗๒๐ คน

ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการขยายตัวของจำนวนนักเรียนทุกระดับและประเภทการศึกษา มีอัตราสูงกว่าอัตราส่วนของการขยายตัวของจำนวนประชากรที่อยู่ในวันเรียน ทั้งนี้ยกเว้น อาชีวศึกษาระดับ ม.ศ.๑-๓ ซึ่งกำหนดนโยบายไว้ว่าจะค่อยๆ ลดจำนวนและเลิกไปในที่สุด และ ระดับประถมศึกษาตอนต้น ซึ่งการศึกษาภาคบังคับได้ขยายไปทั่วถึงก่อนแผนที่สองอยู่แล้ว

จุดเน้นในการขยายจำนวนนักเรียนในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง อยู่ที่ระดับมัธยม อาชีวศึกษา และการฝึกหัดครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตกำลังคนระดับกลางสนองความต้องการใน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในด้านการฝึกหัดครูนั้น กล่าวได้ว่าการขยายตัวรวดเร็วที่สุด คือ ประมาณสามเท่าของเมื่อเริ่มต้นแผนที่สอง โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้นถึงเจ็ดเท่าตัว

การขยายตัวอย่างมากมายเช่นนี้มีใช้แต่เพียงจะทำให้สามารถผลิตครูพอเพียงกับการขยายจำนวนนักเรียนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามเท่านั้น แต่ยังคงแก้ปัญหาการขาดแคลนครูซึ่งมีอยู่ในขณะนี้ด้วย นอกจากนี้ยังจะช่วยเพิ่มวุฒิให้แก่ครูที่ขาดวุฒิได้อีกเป็นจำนวนมากด้วย

ในระดับอุดมศึกษา ถึงแม้การขยายตัวของนิสิตศึกษาในมหาวิทยาลัยยังไม่รวดเร็วเท่าที่ควร แต่ก็ได้มีการเน้นหนักในสาขาวิชาชีพหลายสาขา เช่น แพทยศาสตร์ การศึกษา วิศวกรรมศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ ปรากฏว่าคณะวิชาใหม่ๆ ที่ได้ตั้งขึ้นระหว่างการพัฒนาตามแผนฉบับที่สองเป็นคณะวิชาในสาขาดังกล่าวแล้วเกือบทั้งสิ้น โดยมีการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ขึ้น ห นี ง ค ณะ ะ คณะเกษตรศาสตร์หนึ่งคณะ คณะศึกษาศาสตร์ห้าคณะ และคณะวิศวกรรมศาสตร์สี่คณะ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อฝึกอบรมช่างเทคนิคระดับสูง และได้เปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชาขึ้นอีกในปี พ.ศ.๒๕๑๔ เป็นการเปิดโอกาสให้ และสนองความต้องการของประชากรที่ต้องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างเต็มที่

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สองได้มีการขยายปริมาณการรับนักเรียนและนักศึกษาทุกระดับได้มากพอสมควร เมื่อเทียบกับจำนวนบุคลากรและงบประมาณในด้านการศึกษามีจำกัด ในด้านคุณภาพการศึกษาอาจจะกล่าวได้ว่า โดยที่กำลังคนและงบประมาณมีจำกัด ยังไม่สามารถจะเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพการศึกษาแต่ละระดับให้ได้ผลตามเป้าหมายโดยแท้จริง เพราะกำลังเจ้าหน้าที่และทรัพยากรที่มีอยู่นั้นได้ทุ่มเทไปในการขยายปริมาณรับนักศึกษาให้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นรวดเร็วเป็นประการแรก

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง และคาดว่าจะยังมีอยู่ต่อไปในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามและมาตรการที่เสนอเพื่อแก้ไขปัญหา

ปัญหาส่วนรวม

ถึงแม้ว่าการพัฒนาการศึกษาในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สองนี้บรรลุผลสำเร็จนำขึ้นชมหลายอย่าง แต่ก็ปรากฏว่ายังมีปัญหาที่จำต้องแก้ไขอยู่อีกหลายประการ ปัญหาสำคัญได้แก่ปัญหาความสูญเสียเปล่าอันเนื่องมาจากนักเรียนออกกลางคัน ช้ำชั้น หรือสอบไล่ตก ปัญหานี้ถึงแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขกันอยู่แล้วก็ตาม ยังปรากฏว่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ สถิตินักเรียนสอบไล่ตกในชั้นประถมศึกษาตอนต้นและในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายยังมีอยู่อีกถึง ๒๐% และ ๔๐% ตามลำดับ นอกจากนี้ความสูญเสียเปล่าในด้านดังกล่าวสิ่งที่น่าวิตกอีกประการหนึ่งก็คือ การที่นักเรียนซึ่งสำเร็จจากการศึกษาชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งที่ควบคู่กับปัญหาที่กล่าวข้างต้นได้แก่ปัญหาความต้องการของสังคมในด้านการศึกษาทุกระดับ ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นเหตุให้รัฐไม่แต่เพียงต้องปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา

เท่านั้น ยังต้องทุ่มเทขยายการศึกษาในด้านปริมาณทุกระดับให้เร็วตามอัตราการเพิ่มของเด็กในวัยเรียนแต่ละระดับการศึกษาอีกด้วย ซึ่งนับเป็นภาระอันหนักมากในเมื่อมีกำลังเงินอยู่จำนวนจำกัด รวมทั้งความสามารถในการผลิตครูก็อยู่ในขอบเขตจำกัดด้วย

ข้อที่นำเป็นห่วงอีกประการหนึ่ง คือ ถึงแม้ว่าได้มีความก้าวหน้าอย่างมากในการที่จะปรับระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาประเทศ แต่ก็ยังมีปัญหาที่ไม่อาจแก้สำเร็จได้อีกหลายประการในระยะเวลาอันสั้น เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้เน้นหนักในการพัฒนาเกษตรกรรมและการพัฒนาชนบท แต่เมื่อพิจารณาจากหลักสูตรที่ดี วิธีการสอนที่ดี ตลอดจนงบประมาณที่จัดสรรเพื่อกิจการดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การศึกษาของชาติยังไม่สามารถสร้างบุคลากรเพื่อช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวได้โดยแท้จริง

หนึ่ง เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้จะเห็นได้ว่าทรัพยากรส่วนใหญ่ที่ใช้เพื่อการศึกษา นั้นได้ถูกนำไปใช้เพื่อการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนและเด็กวัยเรียนโดยหมดสิ้น ฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะได้มีการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาต่อเนื่องอันจะต้องดำเนินไปตลอดชีวิตของคนก็ตาม และทั้งๆ ที่ ด
มองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเน้นหนักเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่ แต่ก็ปรากฏว่าการศึกษาประเภทดังกล่าวนี้ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร นอกจากไม่มีการเน้นหนักเพียงพอแล้ว ยังมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่างานการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่องนี้ ถูกแบ่งกระจายออกไปอยู่ในความรับผิดชอบของหลายกระทรวงและหลายหน่วยงานอีกด้วย และแต่ละหน่วยงานก็ยังขาดการประสานงานกัน การดำเนินงานในด้านนี้ให้บังเกิดผลโดยสมบูรณ์ จึงเป็นไปได้โดยยาก

ปัญหาการขาดแคลนครู ปัญหาสำคัญขั้นมูลฐานที่เป็นอุปสรรคแก่การขยายและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา คือ ปัญหาการขาดแคลนครู

ถึงแม้ว่าปัญหาการขาดแคลนครูจะลดน้อยลงเป็นอันมากในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง แต่ปัญหาการขาดแคลนครูในท้องถิ่นห่างไกลก็ยังคงรุนแรงอยู่ เนื่องจากเป็นการยากที่จะหาครูไปอยู่ในท้องถิ่นเหล่านั้น ในเมื่อครูมีรายได้น้อยและความเป็นอยู่แร้นแค้น และในบางกรณีก็ยังไม่ปลอดภัยอีกด้วย ปัญหาการขาดแคลนครูนี้ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในระดับประถมศึกษาเท่านั้น แม้ในระดับอุดมศึกษา เช่น ในสาขาแพทยศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ ก็ยังมีจำนวนอาจารย์ไม่เพียงพอ ทั้งๆ ที่ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สองนี้ ได้มีการผลิตผู้สำเร็จปริญญาในสาขาดังกล่าวออกมาอย่างมากมายแล้วก็ตาม

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม มีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นรวมทั้งปัญหาอื่นๆ แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าปัญหาเหล่านี้คงจะไม่สามารถแก้ไขลุกลงไปได้ในระยะเวลาอันสั้น เพราะกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในทางการศึกษานั้น ต้องการเวลาพอสมควร และจำเป็นจะต้องเริ่มต้นด้วยการเตรียมครูให้พอเพียงแก่ความต้องการ รวมทั้งการจัดทำหลักสูตร ตำราเรียน

ตลอดจนการทดลองและการประเมินผลควบคู่ไปด้วยเสียก่อน จึงจะขยายงานให้กว้างขวางออกไปได้ อย่างไรก็ตามเป็นที่คาดหวังว่าในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะมีความก้าวหน้าเร็วขึ้นทั้งในด้านการขยายปริมาณนักเรียนฝึกหัดครูและนักเรียนระดับต่างๆ รวมทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพของการศึกษาโดยเฉพาะในปีสุดท้ายของแผนที่สามจะมีนักเรียนในวัยเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมากทุกระดับการศึกษา โดยจะกระจายกันอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ แต่ละคนจะมีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่ประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของตนยิ่งกว่าที่เป็นมาแล้ว

ปัญหาแต่ละระดับการศึกษา

เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ จะปรากฏว่ายังมีปัญหาและอุปสรรคอันมีลักษณะเฉพาะดังนี้ คือ

ระดับประถมศึกษา

มีปัญหาใหญ่ๆ คือ

๑. **ปัญหาการขาดแคลนครูและอุปกรณ์การสอน** โดยเฉพาะในท้องถิ่นกึ่งนันทาร ปัญหาการขาดแคลนอาคารเรียนถาวรและอุปกรณ์โดยทั่วๆ ไปในท้องถิ่นที่ยากจน และปัญหาเรื่องการขาดแคลนตำราเรียนนับว่าเป็นปัญหาสำคัญ การขาดแคลนดังกล่าวทำให้ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาประถมศึกษาตอนต้นต่ำลง และเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณเพราะอัตราสูญเสียเปล่า นักเรียนยังอยู่ในเกณฑ์สูง โดยปรากฏว่ามีนักเรียนออกกลางคันในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ประมาณร้อยละ ๕ และนักเรียนสอบตกชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ประมาณร้อยละ ๒๓ ของนักเรียนระดับทั้งหมด

๒. **ปัญหาการนำครูไปใช้งานธุรการในที่ทำการศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ** ซึ่งทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขาดแคลนครู เพราะครูในสังกัดถูกขอยืมไปใช้ในงานบริหารไม่ต่ำกว่า ๔,๐๐๐ ตำแหน่ง เนื่องจากการขาดแคลนจัดหาเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ปัญหานี้ควรได้รับการพิจารณาหาทางแก้ไขระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้รีบร้อยไปโดยด่วน ภายในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

๓. **ปัญหาการขาดการนิเทศก์การศึกษาอย่างใกล้ชิด** เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกขาดยานพาหนะและอุปกรณ์การนิเทศก์ และเนื่องจากเป็นระยะแรกเริ่มที่มีการโอนกิจการศึกษาระดับประถมศึกษาไปให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด จึงยังมีการขาดการประสานสัมพันธ์ระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัด และกระทรวงศึกษาธิการ อันมีผลให้เกิดนิเทศก์การศึกษาดำเนินไปไม่ได้ทั่วถึง จึงยังมีเด็กขาดเรียนอีกเป็นจำนวนไม่น้อย

๔. **ความต้องการเร่งรัดขยายการศึกษาประถมศึกษาภาคบังคับตอนปลาย (ป.๕-ป.๗)** เนื่องจากจำนวนเด็กนักเรียนที่เข้าเรียนต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ มีเพียงร้อยละ ๓๒ ของ

ผู้ที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ จึงยังมีปัญหาที่ต้องหาทางเร่งรัดการขยายการศึกษาในระดับนี้ให้ได้ ปริมาณสูงกว่าในระยะที่แล้วๆ มา การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะได้แก้ไขปัญหาคารขาดแคลนดังกล่าวให้ลดน้อยลง โดยการสนับสนุนเร่งรัดจัดทำโครงการแก้ไขการขาดแคลนครูในท้องถิ่นกึ่งนิตาร โครงการสร้างบ้านพักครูในท้องถิ่นกึ่งนิตาร โครงการปรับปรุงอาคารเรียน โครงการปรับปรุงอุปกรณ์การเรียนการสอน โครงการอบรมครูประจำการ โครงการแจกหนังสือเรียนแก่เด็กยากจน และโครงการจัดตั้งโรงเรียนชุมชน โดยถือเป็นโครงการที่มีลำดับความสำคัญสูง และให้สามารถดำเนินงานได้ผลโดยเร็ว ในระดับประถมศึกษาตอนปลายจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการสอนให้สอดคล้องกับสภาพการประกอบอาชีพในท้องถิ่น และจะเน้นให้นักการนิเทศก์การศึกษาในระดับประถมปลายให้สม่ำเสมอและทั่วถึงยิ่งขึ้น

ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและมัธยมแบบประสม

ปัญหาโดยทั่วๆ ไปนับว่าคล้ายคลึงกับปัญหาระดับประถมศึกษา คือ

๑. การขาดแคลนครูที่มีวุฒิ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่มีความสำคัญ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การขาดแคลนดังกล่าวยิ่งเห็นเด่นชัดในท้องถิ่นกึ่งนิตาร และจังหวัดที่ห่างไกล ซึ่งมีอัตราครูตั้งไว้แต่ไม่มีตัวบุคคลไปบรรจุ

๒. การขาดแคลนอาคารเรียน อาคารประกอบและอุปกรณ์การสอน โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์ สิ่งขาดแคลนที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรรีบแก้ไข คือ การขาดบ้านพักครู และสวัสดิการบางประการ ซึ่งทำให้ครูที่มีวุฒิไม่นิยมไปสอนในต่างจังหวัด จึงมีการขาดแคลนครูระดับนี้อยู่มาก

๓. ในด้านการปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีความสำคัญสูงตามโครงการเงินกู้ เช่น โครงการจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสม มีปัญหาบางประการเกิดขึ้น ซึ่งทำให้การดำเนินงานโครงการจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสมดำเนินการในระยะต้นนี้ยังไม่ได้ผลเต็มที่ คือ

๓.๑ ปัญหาการดำเนินงาน การก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบกระทำล่าช้าไปกว่ากำหนด เพราะต้องรอการเสนอร่างพระราชบัญญัติกู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับอนุมัติจากรัฐสภาเสียก่อน จึงทำให้การเปิดประมูลก่อสร้าง การจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ดำเนินการไปได้ล่าช้ากว่าที่กำหนด การเปิดสอนนักเรียนจึงทำได้ล่าช้ากว่าที่กำหนดไว้ในแผน แต่ปัญหานี้จะเริ่มเบาบางลงในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓

๓.๒ ปัญหาด้านบุคคลากร โรงเรียนมัธยมแบบประสมยังประสบปัญหาการขาดแคลนครูวิชาการ และครูวิชาช่างต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการอบรมและสอนตามหลักสูตรมัธยมแบบประสม ขณะนี้ครูในโครงการจำนวนหนึ่งกำลังไปศึกษาและอบรมอยู่ในต่างประเทศ ในระยะ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ปัญหานี้ น่าจะผ่อนคลายลง แต่ยังคงจำเป็นต้องสร้างครูชุดใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เพียงพอและทั่วถึงยิ่งขึ้น

ปัญหาอื่นๆ ของระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ยังไม่สามารถสนองความต้องการกำลังคนระดับกลางได้เต็มที่ และการดำเนินงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ยังขยายการรับนักเรียนได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะพยายามแก้ปัญหา โดยขยายการจัดการศึกษามัธยมศึกษาสายสามัญให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น เช่น จัดโครงการเปิดโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอขึ้นใหม่ในอำเภอที่ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญ ให้ครบทุกอำเภอ จะปรับปรุงและขยายโรงเรียนที่ตั้งอยู่โดยรอบมหาวิทยาลัยในภูมิภาคและในจังหวัดใหญ่ๆ เพื่อเร่งรัดการศึกษาในภูมิภาคให้ขยายตัวมากขึ้นกว่าเดิม ในด้านการศึกษาสายสามัญทั่วไป จะพยายามเปิดการสอนร่วมกับสายอาชีวะ โดยใช้หลักสูตรกว้างขวางให้เด็กเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความถนัด และจะปรับปรุงระบบการสอนให้ได้ผลโดยทั่วถึงยิ่งขึ้น พร้อมทั้งจะปรับปรุงโครงการแนะแนว ให้ได้ผลแก่การเลือกสายการศึกษาของเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งการศึกษาระดับอื่นๆ ด้วย ในด้านเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ จะหาทางแก้ปัญหา ด้านคุณภาพของโรงเรียนราษฎร์โดยสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์อบรมครูโรงเรียนราษฎร์ขึ้นตามโครงการปรับปรุงและส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์ และหาทางสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์ที่ได้มาตรฐานให้ดำเนินงานได้โดยมั่นคง และให้ความสนใจในด้านการนิเทศการศึกษาโรงเรียนราษฎร์เพิ่มขึ้นด้วย

การอาชีวศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญซึ่งทำให้การขยายการผลิตนักเรียนอาชีวศึกษาระดับต่างๆ ดำเนินไปไม่ได้ผลเต็มที่ ก็คือ

๑. **การขาดแคลนครูอาจารย์ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ** โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูวุฒิวิชาช่างแขนงต่างๆ และในด้านอาชีวเกษตรกรรม การขาดครูนี้มีสาเหตุส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากการที่ครูอาชีวศึกษาของส่วนราชการได้รับเงินเดือนในอัตราต่ำเมื่อเทียบกับเงินเดือนของเอกชน จึงทำให้ผู้มีวุฒิในแขนงวิชาชีพนี้ออกไปรับจ้างทำงานกับเอกชนเป็นส่วนใหญ่

๒. **ปัญหาของโรงเรียนเกษตรกรรม** นอกจากการขาดแคลนครูที่มีวุฒิดังกล่าวแล้ว โรงเรียนเกษตรกรรมยังประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรในด้านเกษตรกรรมในแขนงวิชาการปรับปรุงที่ดิน การสร้างและจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการทดลองทางเกษตรกรรม และขาดเจ้าหน้าที่ซึ่งรู้เทคนิคในการใช้เครื่องมือเครื่องจักรกลทางเกษตร และอาจกล่าวได้ว่ายังขาดการประสานงานโดยใกล้ชิดกับหน่วยส่งเสริมการเกษตรของกระทรวงเกษตร จึงทำให้การเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนเกษตรกรรมดำเนินไปล่าช้ากว่าที่ควร เพราะขาดการสาธิตและการฝึกภาคปฏิบัติที่จำเป็น

๓. **ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา** โรงเรียนอาชีวศึกษาในโครงการเงินกู้ รวม ๒๕ แห่ง ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ได้ประสบปัญหาและอุปสรรคบางประการ เช่น ความล่าช้าในเรื่องการออกแบบก่อสร้าง การประมูล และการก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบไม่เสร็จทันระยะเวลาที่กำหนด เนื่องจากยังขาดประสบการณ์ในระยะเริ่มแรก นอกจากนี้มีปัญหาเรื่องการสั่งซื้อและติดตั้งอุปกรณ์การสอนและการฝึกในโรงงานต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องสั่งจากต่างประเทศตามหลักเกณฑ์เงินกู้จากธนาคารโลก ทำให้ได้รับวัสดุอุปกรณ์บางประเภทในราคาแพงและล่าช้าอันเป็นเหตุให้โรงเรียนเปิดทำการสอนไม่ได้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ

๔. **หน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่และโรงเรียนสารพัดช่าง** ในส่วนภูมิภาคมีปัญหาเรื่องการปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น การฝึกอาชีพของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และศูนย์พัฒนาชุมชนของกรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งหน่วยการศึกษาผู้ใหญ่ และโครงการพัฒนาเยาวชน จึงจำเป็นต้องมีการประเมินผลโครงการดังกล่าวโดยใกล้ชิด เพื่อหาทางแก้ไขและประสานงานให้สอดคล้องกันต่อไป

ปัญหาเฉพาะหน้าของการอาชีวศึกษา ที่สำคัญก็คือปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ที่มีวุฒิวิชาช่างอุตสาหกรรมแขนงต่างๆ และครูในแขนงอาชีวเกษตรกรรม การแก้ไขปัญหานี้ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จึงอยู่ที่การเร่งรัดขยายการผลิตครูอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นทุกสาขาวิชา โดยปรับปรุงและขยายงานสถาบันอาชีวศึกษาชั้นสูงทุกแห่งเพื่อขยายการรับนักเรียนเพิ่มขึ้น และจะสนับสนุนโครงการสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าให้เป็นโครงการที่มีลำดับความสำคัญสูง โดยเน้นด้านการผลิตครูด้วย และติดตามการดำเนินงานให้ได้ผลตามเป้าหมาย อนึ่ง โดยเหตุที่การลงทุนเพื่อการอาชีวศึกษาจำเป็นต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก จึงได้ดำริจัดเตรียมโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาอีกส่วนหนึ่ง โดยเริ่มโครงการในต้นระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม อันประกอบด้วยโครงการเงินกู้เพื่อปรับปรุงโรงเรียนอาชีวเกษตรและอุตสาหกรรม ที่ได้รับการคัดเลือกให้ปรับปรุงอีกจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามความสำเร็จในการปรับปรุงโครงการดังกล่าว ย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมเพรียงในการจัดหาครูอาชีวศึกษาที่มีคุณวุฒิได้จำนวนเพียงพอ ในเรื่องนี้จำเป็นต้องปฏิบัติพร้อมกันไปทั้ง ๓ ด้าน คือ การเพิ่มคุณวุฒิครูอาชีวศึกษาโดยให้การฝึกอบรมเพิ่มเติมจากต่างประเทศ การผลิตครูอาชีวศึกษาที่มีวุฒิเพิ่มขึ้นภายในประเทศ และการปรับปรุงแก้ไขระเบียบการกำหนดอัตราเงินเดือนและเงินเพิ่มครูอาชีวศึกษาซึ่งถือว่ามีความจำเป็นในอันดับสูง

การฝึกหัดครู

๑. **ปัญหาการผลิตครูประกาศนียบัตร** ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สองแม้จะมีแนวโน้มเป็นที่น่าพอใจว่าการผลิตครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาดำเนินไปได้สูงกว่าเป้าหมายเป็นอันมาก แต่ปัญหาในด้านคุณภาพยังเป็นสิ่งที่น่าวิตก เพราะในระยะเวลาดังกล่าวใน

ขณะที่จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่จำนวนอาจารย์ ห้องเรียนและอุปกรณ์การศึกษาเพิ่มไม่ได้สัดส่วนกัน ดังจะเห็นได้ว่า แต่เดิมมีนักเรียนฝึกหัดครู ๓๕ คน ต่อ ๑ ห้องเรียน ต่อมาได้ขยายจำนวนนักเรียนเป็นจำนวน ๔๐-๔๕ คนต่อหนึ่งห้องเรียน จึงทำให้การฝึกอบรมนักเรียนเป็นไปไม่ค่อยทั่วถึง หนึ่ง การเปิดสอนนักเรียนภาคค่ำโดยใช้ครูชุดเดิมจะทำให้ครูมีภาระหน้าที่และความเหน็ดเหนื่อยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจกระทบกระเทือนถึงคุณภาพการสอนได้

๒. ปัญหาด้านการผลิตครูปริญญาวิชาการศึกษา ตามสถิติที่ปรากฏการผลิตครูระดับปริญญาดำเนินไปได้ต่ำกว่าเป้าหมาย และยังปรากฏว่ามีการขาดแคลนครูอาจารย์ผู้มีวุฒิในวิทยาลัยวิชาการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะอาจารย์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ประกอบกับห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าของวิทยาลัยวิชาศึกษาก็ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ในวิทยาลัยวิชาการศึกษาในต่างจังหวัดปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์และการขาดแคลนหนังสือในห้องสมุดยิ่งได้ชัด

ดังกล่าวแล้วว่า ปัญหาการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับยังปฏิบัติได้ล่าช้ากว่าเป้าหมายที่กำหนด เนื่องจากยังมีการขาดแคลนครูอาจารย์ที่มีคุณภาพทุกระดับการศึกษา ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สองมีปัญหาที่คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาด้านฝึกหัดครูยังไม่สูงเท่าที่ต้องการ เนื่องจากวิทยาลัยและโรงเรียนฝึกหัดครูส่วนใหญ่ยังขาดแคลนอาจารย์ ห้องเรียน และอุปกรณ์การศึกษา ซึ่งไม่สามารถจะเพิ่มขึ้นให้ได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไขปัญหานี้ โดยการเร่งผลิตบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษาในระดับปริญญาโท และปริญญาเอกเพิ่มขึ้นให้เพียงพอ เพื่อเป็นอาจารย์สอนในสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการปรับปรุงหลักสูตร และจัดหาอุปกรณ์การศึกษากับมีการสนับสนุนการศึกษานอกเวลา โดยการใช้ห้องสมุดให้มากขึ้นด้วย

ระดับอุดมศึกษา

ปัญหาสำคัญในการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีดังนี้ คือ

๑. ปัญหาการขาดแคลนอาจารย์ในหลายสาขาวิชาและการขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ปรากฏว่าในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง มหาวิทยาลัยในส่วนกลางบางแห่ง ก็มีสัดส่วนอาจารย์พิเศษสูงเมื่อเทียบกับจำนวนอาจารย์ประจำที่มีอยู่ คือ มีจำนวนอาจารย์พิเศษถึงร้อยละ ๔๐ ของจำนวนอาจารย์ทั้งสิ้น ทำให้การสอนโดยส่วนรวมมีคุณภาพด้อยลงเนื่องจากความเอาใจใส่จากอาจารย์ภายนอกอาจไม่เพียงพอ และยังขาดความใกล้ชิดกับนักศึกษาเท่าที่ควร

มาตรการที่ใช้แก้ไข คือ ควรสนับสนุนการผลิตอาจารย์ระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ในสาขาวิชาที่ขาดแคลน โดยสนับสนุนการดำเนินงานโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย และโครงการ บัณฑิตวิทยาลัยในสาขาวิชาที่จำเป็น ส่งเสริมงานวิจัยของครูอาจารย์เพื่อความก้าวหน้าทาง วิทยาการ การปรับปรุงห้องสมุดและส่งเสริมการใช้ห้องสมุดในกลุ่มนักศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเพื่อให้อัตราส่วนของอาจารย์ต่อนักศึกษาอยู่ในเกณฑ์เหมาะสม ควรระมัดระวังในการเปิดคณะ ใหม่ที่ยังมีครูอาจารย์และอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ หรือยับยั้งการขยายรับนักศึกษาแต่ละคณะที่ ไม่มีเป้าหมายที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ อนึ่ง ควรยกเลิกระบบการสอนที่ขาดหลักเกณฑ์ อันทำให้คุณภาพการศึกษาต่ำกว่ามาตรฐาน เช่น การสนับสนุนให้เปิดการอบรมระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงต่อจากปริญญาตรีในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็น โดยพยายามจัดทำ หลักสูตรให้ต่อเนื่องไปถึงการศึกษาระดับปริญญาโทได้โดยง่ายอันจะทำให้หลักสูตรการศึกษาระดับ ปริญญาโทต้องลดหย่อนเรรวนไป ในด้านการจัดหาอาจารย์ประจำในระดับมหาวิทยาลัย ปรากฏว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง มีอัตราส่วนอาจารย์วุฒิปริญญาเอก ปริญญาโท และปริญญาตรี เป็น ๐.๗:๔.๒:๕.๑ ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะพยายามตั้งเป้าหมายอัตรากำลังใหม่ของ อาจารย์ปริญญาเอก ปริญญาโท ปริญญาตรี ให้มีอัตราส่วนเป็น ๓.๑๐.๗ ทั้งนี้ โดยเทียบสัดส่วนกับ จำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นในทุกๆ มหาวิทยาลัย

๒. ปัญหาการขาดแคลนตำราเรียนทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยเหตุ ที่นักศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความชำนาญในด้านภาษาอังกฤษ และเนื่องจากการผลิตตำรา ระดับสูงในภาษาไทยยังไม่แพร่หลาย จึงเกิดปัญหาในระบบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย คือ นักศึกษาเป็นส่วนมากจำเป็นต้องเรียนโดยวิธีฟังคำบรรยาย โดยปราศจากความสนใจในการค้นคว้า และใช้ห้องสมุดอย่างกว้างขวางเท่าที่ควร ทำให้ระบบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยไม่ขยายตัวใน ด้านวิชาการ นักศึกษาจึงยังขาดความคิดริเริ่มและขาดอุปนิสัยรักการค้นคว้าวิจัย เพื่อเปิดโอกาสให้ นักศึกษามีความสนใจและมีสิ่งจูงใจให้ชวนขวนขวายหาความรู้มากขึ้น ควรสนับสนุนการผลิตตำรา ภาษาไทยในสาขาวิชาที่มีประโยชน์ให้แพร่หลาย ในขณะเดียวกันควรส่งเสริมให้มีการสอน ภาษาอังกฤษแบบเข้มข้นแก่อาจารย์ที่จะเรียนต่อในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกให้มีความสามารถในงานค้นคว้าวิจัยจากตำราภาษาต่างประเทศได้ดียิ่งขึ้น สำหรับคณะวิชาที่จำเป็นต่อ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อาจจัดทำโครงการปรับปรุงการสอนในคณะนั้นๆ โดยอาศัยความ ช่วยเหลือจากต่างประเทศ หรือการกู้เงินจากต่างประเทศมาปรับปรุงการสอนอีกทางหนึ่งด้วย ใน การนี้ หากจำเป็นต้องอาศัยครูอาจารย์ชาวต่างประเทศมาช่วยสอนในหลายกระบวนวิชาในขณะที่ มหาวิทยาลัยยังสร้างอาจารย์ไทยในสาขาวิชานั้นๆ ไม่เพียงพอ ก็ควรใช้ประโยชน์จากการสอนโดย ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศโดยกำหนดให้มีการเรียนวิชานั้นเป็นหลักสูตรภาษาอังกฤษในแขนงวิชา นั้นๆ ได้ วิธีการนี้ได้เริ่มใช้ในการสอนของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใน แผนพัฒนาฯ ระยะที่สองและปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

๓. **ปัญหาด้านอาคารสถานที่และอุปกรณ์การสอน** ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สองได้มีการใช้จ่ายงบประมาณสูงพอควรในด้านการก่อสร้างอาคารเรียน อาคารประกอบและบ้านพักครู อาจารย์ แต่ก็ยังมีปัญหาการขาดแคลนอาคารเรียน และอาคารปฏิบัติการ ตลอดจนอุปกรณ์การสอนอยู่อีกมาก ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า การลงทุนเพื่อการก่อสร้างต่างๆ ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานโดยแน่นอน การก่อสร้างบางแห่งจึงเน้นหนักในด้านรูปทรงและการตกแต่งอาคารสถานที่เกินความจำเป็นและอาจกล่าวได้ว่า ในบางมหาวิทยาลัยอาจยังไม่มีมีการพิจารณาจัดสรรการใช้อาคารเรียนให้ได้ผลเต็มที่ ทำให้มหาวิทยาลัยต้องลงทุนมากในการก่อสร้างและขาดกำลังเงินที่จะลงทุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์การฝึกและการสอนตามที่ควรในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามจึงได้เน้นถึงการพิจารณาการก่อสร้างขยายงานของแต่ละคณะโดยรอบคอบและเท่าที่จำเป็น และหาวิธีใช้ประโยชน์จากอาคารเรียนทุกแห่งให้ได้ผลยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันจะเน้นความสนใจในด้านการลงทุนเพื่ออุปกรณ์การสอน และการใช้โสตทัศนศึกษาประกอบการสอนให้มากขึ้น ในด้านการจัดหาที่พักอาศัยแก่ ครูอาจารย์ ควรจัดสร้างบ้านพักให้เพียงพอในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค เพื่อจูงใจอาจารย์ให้ไปสอนในมหาวิทยาลัยภูมิภาคมากขึ้น สำหรับในมหาวิทยาลัยส่วนกลาง ความจำเป็นในการจัดหาบ้านพักยังมีน้อยกว่าการลงทุนในด้านอื่นๆ

๔. **ปัญหาการขยายตัวของมหาวิทยาลัยในอนาคต** ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยหลายแห่งในส่วนกลาง เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ประสบปัญหาสถานที่ศึกษาคับแคบขยายตัวอีกไม่ได้ ในระยะนี้ได้มีการย้ายส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยศิลปากรไปอยู่บริเวณพระราชวังสนามจันทร์นครปฐม และได้ดำเนินโครงการกู้เงินเพื่อปรับปรุงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยกำหนดจะขยายงานบางส่วนของมหาวิทยาลัยไปไว้ที่กำแพงแสน นครปฐม ส่วนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ดำริจะทำการปรับปรุงที่ดินของมหาวิทยาลัยที่รังสิต เพื่อจัดตั้งเป็นแหล่งมหาวิทยาลัยที่ ๒ ในอนาคต และมหาวิทยาลัยมหิดลได้จัดหาที่ดินผืนใหญ่ตำบลศาลายา นครปฐม เพื่อเตรียมการขยายการจัดตั้งแหล่งมหาวิทยาลัยที่ ๒ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ปัญหาในการขยายตัวของมหาวิทยาลัยต่างๆ ดังกล่าวยังแก้ไขลุกลงไปไม่ได้ในเร็ววัน เนื่องจากการขาดครูอาจารย์เพื่อใช้ในมหาวิทยาลัยที่ขยายใหม่ เพราะสถานที่เหล่านั้นยังขาดการคมนาคมไปมาไม่ได้โดยสะดวก และยังขาดบ้านพักครูอาจารย์และความสะดวกแก่การครองชีพต่างๆ ในการกำหนดการขยายงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จึงต้องกำหนดแผนประสานงานและเริ่มเตรียมการปรับปรุงที่ดินเพื่อการขยายงานในอนาคต

๕. **ปัญหาการปรับปรุงในด้านการบริหารของมหาวิทยาลัยเพื่อความคล่องตัวในทางวิชาการ** ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ได้กล่าวเน้นถึงความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยจะต้องสร้างบรรยากาศดำเนินงานได้โดยอิสระทั้งในด้านการบริหารและวิชาการ ได้มีการพิจารณาหาทางปรับปรุง

ระบบมหาวิทยาลัยให้เป็นอิสระมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยมุ่งหวังที่จะสร้างระบบการบริหารงานมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อนึ่ง ในด้านการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเอกชน ได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งวิทยาลัยเอกชนในระดับเทียบเท่าปริญญา ปัญหาที่พึงระมัดระวังในการศึกษาระดับนี้ก็คือ ต้องมุ่งสนับสนุนการดำเนินงานของวิทยาลัยเอกชนที่ถึงขั้นมาตรฐาน ให้สามารถดำรงอยู่ได้โดยการแข่งขันที่ยุติธรรม ทั้งนี้ รัฐควรกำหนดนโยบายที่จะไม่แข่งขันกับวิทยาลัยเอกชน โดยยึดถือนโยบายสนับสนุนการลงทุนของเอกชนและให้มีการร่วมมือพิจารณาขอบเขตดำเนินการของวิทยาลัยเอกชน อันจะเป็นทางชักจูงให้เอกชนได้มีส่วนแบ่งเบาระบบภาระของรัฐในการจัดการศึกษาของชาติไปได้ส่วนหนึ่ง

การศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอาชีพ และการศึกษาพิเศษอื่นๆ ปัญหาการศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอาชีพและการศึกษาพิเศษอื่นๆ ยังเป็นปัญหาที่ไม่ได้มีการวางแผนและมีการแก้ไขอย่างจริงจังในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่สอง เพราะปรากฏว่ายังมีการปฏิบัติงานทำนองเดียวกันซ้ำซ้อนกันอยู่อีกหลายหน่วยงานในท้องถิ่นต่างๆ เช่น หน่วยงานการศึกษาผู้ใหญ่ ของกรมสามัญศึกษา หน่วยงานฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่และโรงเรียนสารพัดช่างของกรมอาชีวศึกษา ศูนย์ฝึกอบรมเยาวชน ศูนย์พัฒนาแรงงานและหน่วยฝึกฝนอาชีพของ ร.พ.ช. เป็นต้น ปัญหาการเปิดฝึกอบรมซ้ำซ้อนกัน โดยยังขาดเป้าหมายที่แน่นอนเช่นนี้ ทำให้เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณมากกว่าควร และบางแขนงวิชาที่เปิดสอนก็อาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นหรือในตลาดแรงงาน ทำให้การฝึกอบรมไม่ได้ผลคุ้มค่าและงบประมาณที่ใช้จ่ายไป อนึ่ง ในการดำเนินงานดังกล่าวยังขาดการติดตามผลงานและขาดการประสานงานกันระหว่างหน่วยปฏิบัติงานที่คล้ายคลึงกัน ในแผนพัฒนา ฉบับที่สามจึงจะเน้นความสำคัญของการให้การศึกษอบรมผู้ที่ขาดพื้นฐานการศึกษาในระดับอายุต่างๆ ให้ได้รับการฝึกอาชีพควบคู่ไปกับการเรียนรู้หนังสือ โดยกำหนดจัดทำแผนประสานงาน ของการฝึกอบรมประเภทเหล่านี้ และกำหนดขอบข่ายหน้าที่การปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ ให้ชัดเจน และให้มีการประสานงานกันได้ตลอดเวลา ก็จะได้มีการจัดทำโครงการ

ป ร ะ เ มื น ผ ล ก า ร

ฝึกอบรมประเภทเหล่านี้ โดยทำการวิจัยตามหลักวิชาการ เพื่อทราบอุปสรรคและข้อบกพร่องและหาทางแก้ไขให้ได้ผลต่อไป

**ปัญหาส่วนรวมเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในระยะของ
แผนพัฒนา ฉบับที่สาม (พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙)**

นอกจากการพยายามแก้ปัญหาข้ออุปสรรคภาคปฏิบัติงานดังกล่าวแล้ว ยังมีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาที่คาดว่าจะยังคงมีอยู่ต่อไป ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ซึ่งควรต้องหามาตรการแก้ไข คือ

๑. **ปัญหาการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากรในวัยการศึกษาทุกระดับ** เนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรยังไม่สามารถจะลดลงได้โดยรวดเร็ว ปริมาณจำนวนนักเรียนและผู้ที่จะประสงค์จะได้รับการศึกษาทุกระดับจะเพิ่มทวีขึ้นเป็นจำนวนมากทุกปี ในขณะที่งบประมาณเพื่อพัฒนาการศึกษาไม่สามารถจะเพิ่มขึ้นได้ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับการเพิ่มอัตราประชากร เมื่อเป็นเช่นนี้ การขยายปริมาณการศึกษาของรัฐและการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนที่เหมาะสมแก่การงานพัฒนาประเทศจะดำเนินไปล่าช้ากว่าเป้าหมาย

๒. **ปัญหาความไม่สมดุลย์ในการขยายตัวของการศึกษาในเมืองหลวงกับในส่วนภูมิภาค** โดยสภาพการขยายตัวอย่างรวดเร็วในเมืองหลวง ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญและการขยายตัวอย่างเชื่องช้าในส่วนภูมิภาค จะทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างระดับการศึกษาในเมืองหลวงกับในส่วนภูมิภาค แม้รัฐบาลจะพยายามกระจายการศึกษาไปสู่ส่วนภูมิภาค แต่ปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ที่มีวุฒิทุกระดับในส่วนภูมิภาค ก็ยังเป็นปัญหาสำคัญอยู่และเป็นสิ่งที่ควรต้องเร่งรับหาทางแก้ไข

๓. **ปัญหาการจัดการศึกษาในภูมิภาคให้สอดคล้องกับสภาพการพัฒนาของภูมิภาคนั้น ๆ** เพื่อให้การศึกษาในภูมิภาคสอดคล้องกับการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่น นอกจากรัฐจะสนับสนุนโครงการพัฒนาภูมิภาคในสาขาต่าง ๆ แล้ว การศึกษาในส่วนภูมิภาคทั้งระดับอุดมศึกษา ระดับมัธยมและอาชีวศึกษา รวมทั้งระดับประถมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่ ควรจะมีเป้าหมายและนโยบายการสอน และฝึกอบรมตลอดจนการปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพการพัฒนาในภูมิภาคนั้น ๆ ด้วย เช่น ส่งเสริมการศึกษาแขนงช่างและอุตสาหกรรมในท้องถิ่นที่อุตสาหกรรมก้าวหน้า แล้วส่งเสริมการศึกษาด้านเกษตรกรรมในท้องถิ่นที่มีทำเลเหมาะสมแก่การเกษตร เป็นต้น

๔. **ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของเอกชน** ข้อที่ควรพิจารณา คือ การกำหนดนโยบายและเป้าหมายที่จะให้เอกชนมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในบางส่วน และการกำหนดมาตรการสนับสนุนและดูแลเอกชนให้มีบทบาทแบ่งเบาภาระของรัฐในด้านการศึกษาได้โดยแท้จริง ทั้งนี้ ควรจะได้กำหนดนโยบายให้มีการประสานงานโดยใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนในด้านการบริหารการศึกษา การให้คำแนะนำในด้านวิชาการ การฝึกอบรมครู การนิเทศก์ การศึกษา รวมทั้งการดูแลคุณภาพและมาตรฐานการจัด

การศึกษาของเอกชน ในระยะยาวควรสนับสนุนในด้านเครดิตแก่สถาบันการศึกษาของเอกชนที่เชื่อถือได้อีกด้วย

มาตรการที่เสนอเพื่อแก้ไขปัญหาในแผนพัฒนาฉบับที่สาม (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙)

ในระยะของแผนที่สอง ปรากฏว่าการปฏิบัติงานของโครงการพัฒนาการศึกษาหลายโครงการยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย เนื่องจากอุปสรรคต่างๆ ดังกล่าวแล้ว โดยเหตุที่ตระหนักในข้อเท็จจริงที่ว่า การแก้ไขปัญหาการศึกษาเป็นกระบวนการระยะยาว ซึ่งต้องใช้มาตรการแก้ไขหลายๆ ด้านพร้อมกันไป ในแผนพัฒนา ฉบับที่สาม จึงต้องเริ่มศึกษาและวิจัยปัญหาต่างๆ ดังนี้

๑. **ศึกษาปัญหาประชากรและหามาตรการควบคุมการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากร** โดยทำการศึกษาแนวโน้มการเพิ่มของประชากรทั้งในตัวเมืองและในชนบท สนับสนุนโครงการวางแผนครอบครัวให้สัมฤทธิ์ผล ส่งเสริมการศึกษาด้านโภชนาการและสุขศึกษาเพื่อสร้างประชากรวัยเด็กให้มีพลานามัยแข็งแรง โดยอาจจัดหลักสูตรเหล่านี้ไว้ในหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ หลักสูตรพยาบาลผดุงครรภ์และอาจขยายการสอนวิชาเหล่านี้ในระดับการฝึกหัดครู ระดับมัธยมศึกษาและในบางสาขาในมหาวิทยาลัยด้วย

๒. **พิจารณาหาทางลดค่าใช้จ่ายต่อคนของการศึกษาทุกระดับ** โดยศึกษาหาวิธีประหยัดการก่อสร้างอาคารสถานศึกษาทุกประเภทและกำหนดแปรรูปมาตรฐานของอาคารเรียนแต่ละชนิด สนับสนุนให้มีการใช้อาคารสถานที่เรียนและห้องทดลองปฏิบัติการร่วมกันได้ สนับสนุนการศึกษาแบบโรงเรียนชุมชน (Community School) และโรงเรียนกลุ่ม (โรงเรียนหลายประเภทอยู่รวมกัน) อนึ่ง ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนา ฉบับที่สอง ได้มีการใช้จ่ายงบประมาณลงทุนเพื่อการก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบไปแล้วเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีผลในด้านการขยายปริมาณการรับนักเรียนและนักศึกษาแทบทุกระดับ ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนา ฉบับที่สาม จึงควรเน้นหนักในด้านการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลยิ่งขึ้น และควรศึกษาหาวิธีขยายการสอนสองผลัดโดยมิให้เสียคุณภาพ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มปริมาณการศึกษาในแผนพัฒนา ฉบับที่สาม

๓. **สร้างระบบการศึกษาทั้งในด้านบริหารและวิชาการให้มีความคล่องตัวและให้มีการศึกษาประสานสัมพันธ์กันทุกระดับ** ซึ่งต้องอาศัยมาตรการหลายชั้น เช่น การปรับปรุงระบบบริหารในระดับกรม กระทรวง และมหาวิทยาลัย ให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้ได้ประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด เช่น การใช้ครู อาจารย์ในแขนงวิชาที่ขาดแคลนร่วมกัน การใช้ห้องทดลอง ห้องสมุด และการใช้สื่อมวลชน (Mass Media) บริการแนะแนว การใช้เครื่องอุปกรณ์

การศึกษาบางอย่างร่วมกัน การแลกเปลี่ยนครูอาจารย์ระหว่างสถาบันศึกษาในบางโอกาส การร่วมพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรสายอาชีวะมัธยมแบบประสมและสายสามัญให้สอดคล้องกัน และให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน พิจารณาจัดการศึกษาผู้ใหญ่และการฝึกอบรมอาชีพนอกโรงเรียน ให้สัมพันธ์กับตลาดแรงงานการพัฒนาชนบทและการวางแผนกำลังคน ในระยะยาว

๔. **หาทางสนับสนุนการศึกษาในภูมิภาค** โดยส่งเสริมกำลังใจและสนับสนุนครูอาจารย์ ในส่วนภูมิภาคในด้านสวัสดิการ ความปลอดภัย และเปิดโอกาสให้ครูได้เข้ามาศึกษาเพิ่มเติมในโอกาสอันควร พร้อมทั้งแก้ไขกฎข้อบังคับเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าที่พัก เบี้ยเลี้ยงให้ครูได้รับความเป็นธรรมยิ่งขึ้น อนึ่ง ควรมีการปรับปรุงกฎข้อบังคับครูสภาให้ยอมรับบรรจุผู้มีวุฒิอื่นที่มีประสบการณ์ ได้ประกอบอาชีพครูได้ด้วย เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในส่วนภูมิภาค

๕. **พิจารณาจัดทำแผนประสานงานของการศึกษาทุกระดับ** โดยให้ประสานสอดคล้องกับแผนพัฒนา การศึกษาของภาคและจังหวัด เน้นถึงปัญหาและลักษณะพิเศษของการศึกษาแต่ละภาค เพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาการศึกษา ซึ่งอาจมีลักษณะแตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาการบริหารงานของแต่ละภาคนั้นๆ

นโยบายและเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม (พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙)

นโยบาย

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายโดยมุ่งคำมั่นที่จะส่งเสริมประสิทธิภาพของประชากรทุกวัย ทั้งภายในและภายนอก ระบบการศึกษา ให้มีบทบาทสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเน้นหนักการให้ความรู้และทักษะแก่ประชากรในเรื่องการผลิต การสงวนและใช้ทรัพยากรเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดปัญหาการว่างงานในชนบท การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นและการป้องกันปัญหาด้านสังคมอื่นๆ อันเกิดจากประชากรในวัยเรียนที่ขาดพันการศึกษา นโยบายส่วนรวมของการพัฒนาการศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม รวม ๙ ประการ ดังได้กล่าวไว้แล้วมีหลักใหญ่ๆ ดังนี้

๑. ขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น ให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรวัยเรียนที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยทั่วถึง

๒. ขยายการศึกษาภาคบังคับระดับประถมปลาย (ป.๕-ป.๗) โดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ประชากรได้รับการศึกษาขั้นนี้โดยทั่วถึงอย่างช้าที่สุดในปี ๒๕๓๓ และเพิ่มการศึกษาด้านเกษตรในระดับนี้

๓. สนับสนุนการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ อาชีวศึกษา และเทคโนโลยี และขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มากขึ้นตามกำลังเงินที่จะหาได้ เพื่อสามารถผลิตนักเรียนเพียงพอที่จะศึกษาอบรมต่อ เพื่อใช้เป็นกำลังคนระดับกลาง ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สี่ และต่อไป

๔. ขยายการฝึกหัดครูให้พอแก่ความต้องการของการศึกษาทุกระดับ

๕. ขยายการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนให้ผู้ที่ขาดพื้นฐานการศึกษาได้มีโอกาสรับการศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้น โดยเฉพาะการฝึกฝนในด้านเกษตรกรรม

ทั้งนี้ หากพิจารณานโยบายและเป้าหมายการศึกษาแต่ละระดับ จะจำแนกได้ดังนี้

ระดับประถมศึกษา

๑. ขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ปรับปรุงประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาเพื่อลดอัตราการสูญเปล่าให้ต่ำลง โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาตอนต้น

๒. เร่งรัดขยายการศึกษาประถมศึกษาตอนปลาย โดยเน้นหนักในอาชีพที่ประกอบใน ส่วนภูมิภาค

๓. ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาในภูมิภาคให้มีลักษณะเป็นโรงเรียนชุมชน โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น

ระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ

๑. ปรับปรุงและขยายการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลาง โดยเร่งรัดการศึกษาในส่วนภูมิภาคเป็นพิเศษและปรับปรุงการจัดการมัธยมศึกษาให้มีหลักสูตร กว้างขวางให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเรียนได้ตามความถนัด

๒. ปรับปรุงประสิทธิภาพการในการให้การศึกษาเพื่อลดอัตราการสูญเปล่าโดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๓. หาทางปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงเรียนราษฎร์โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษใน
ด้านปรับปรุงคุณภาพการสอน

ระดับมัธยมศึกษาสายอาชีพ

๑. ปรับปรุงและขยายโรงเรียนมัธยมศึกษาอาชีวศึกษาตอนปลายเพื่อสนองความ
ต้องการกำลังคนในระดับกลางของประเทศและเน้นการศึกษาสาขาเกษตรกรรมเป็นพิเศษ

๒. ลดการอาชีวศึกษาระดับมัธยมต้น โดยจัดโครงการให้สอดคล้องกับระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ

๓. หาทางสนับสนุนอาชีพครูอาชีวะและส่งเสริมสวัสดิการของครูอาชีวศึกษา
บางประเภทที่ต้องอาศัยความรู้และทักษะเป็นพิเศษ

๔. ปรับปรุงโครงการอาชีวศึกษาประเภทหลักสูตรระยะสั้น เพื่อใช้สถานที่และ
เครื่องมือที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ระดับการฝึกหัดครู

๑. ปรับปรุงและขยายการฝึกหัดครูทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ในสาขาวิชาที่
จำเป็น เช่น สาขาช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และพลศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้เพียงพอ
กับความต้องการของประเทศ ทั้งนี้ โดยจัดโครงการสนับสนุนให้นักศึกษาในท้องถิ่นนั้นๆ เข้าเรียน
การฝึกหัดครูแล้วกลับไปทำการสอนในภูมิภาคของตนเองด้วย

๒. เน้นเรื่องการผลิตครูที่มีคุณภาพระดับเพื่อสอนในสถาบันการฝึกหัดครูให้เพียงพอ
แก่ความต้องการในการขยายกิจการฝึกหัดครู

๓. ปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูทุกระดับเพื่อให้มีมาตรฐานสูง และสอดคล้องกับ
การเปลี่ยนแปลงในระบบสังคม

๔. ส่งเสริมการผลิตตำราเรียน และส่งเสริมการวิจัยทางการศึกษาและการใช้ห้องสมุด

ระดับอุดมศึกษา

๑. ปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้สูงขึ้นทั้งในด้านบริหารและ
วิชาการ เพื่อลดอัตราการสูญเปล่าโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี

๒. ปรับปรุงส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในกลุ่มสาขาวิชาที่จำเป็นต่อเศรษฐกิจและสังคม
ตามความต้องการของประเทศ ได้แก่ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์

เน้นหนักในด้านการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อผลิตอาจารย์สำหรับสอนในมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาให้เพียงพอแก่ความต้องการ

๓. ส่งเสริมการวิจัยและการสร้างตำราระดับอุดมศึกษา

๔. ปรับปรุงส่งเสริมมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคเพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางวิชาการของภูมิภาคได้โดยแท้จริง

๕. ส่งเสริมการศึกษาและทดลองการจัดการศึกษาแบบวิทยาลัยชุมชน เพื่อสนองความต้องการกำลังคนระดับกลาง ในแขนงวิชาที่ประเทศมีความต้องการมาก

การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ

๑. ส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับผู้ที่มีความจำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือไม่มีโอกาสเข้าศึกษาเล่าเรียน โดยสอนให้รู้หนังสือควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้ โดยปรับปรุงส่งเสริมศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ หน่วยการศึกษาและฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ให้เข้มแข็งเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น

๒. ส่งเสริมการใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาผู้ใหญ่ให้มากยิ่งขึ้น

๓. ปรับปรุงและขยายกิจการห้องสมุดประชาชนให้กว้างขวางไปสู่ท้องถิ่นที่ยังขาดศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่

๔. สนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่นและการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาอาชีพของเยาวชน

การพยาบาลศึกษา

๑. ส่งเสริมการขยายการศึกษาในสายพยาบาลทุกระดับในทุกสังกัดทั้งของรัฐบาลและเอกชนให้สามารถเพิ่มการผลิตพยาบาลสนองความต้องการของประเทศให้มากยิ่งขึ้น และให้การสนับสนุนการขยายการศึกษาพยาบาลตั้งแต่ระดับอนุปริญญา (พื้นความรู้ ม.ศ.๕) ขึ้นไป

๒. ส่งเสริมการผลิตพยาบาลให้มีคุณภาพดีขึ้น สามารถสนองต้องการของประเทศได้ โดยแท้จริง และส่งเสริมสวัสดิการพยาบาลในส่วนภูมิภาค และในท้องถิ่นกันดารเป็นพิเศษ เพื่อให้พยาบาลมีกำลังใจอยู่ประกอบอาชีพนี้มากขึ้น

เป้าหมายการศึกษาแต่ละระดับในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

เป้าหมายด้านปริมาณ

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มีจำนวนนักเรียนทุกประเภทและทุกระดับรวมกัน ๖,๖๔๒,๗๐๐ คน ปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าจะมีนักเรียนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๘,๘๘๐,๘๕๐ คน เพิ่มขึ้นจากปลายระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง จำนวนประมาณ ๒,๒๓๘,๒๕๐ คน หรือร้อยละ ๓๔ (ดูตารางที่ ๔ และตารางที่ ๕) ทั้งนี้ โดยกำหนดเป้าหมายการขยายด้านปริมาณแต่ละระดับการศึกษา ดังนี้

ก. ออนุบาลและประถมศึกษา

๑. ระดับอนุบาล ขยายโดยอาศัยแนวโน้มในอดีตเป็นหลัก

๒. ระดับประถมศึกษาตอนต้น (ป.๑-๔) มุ่งลดอัตราการสูญเปล่าโดยเฉพาะอัตราการซ้ำซ้อน ในชั้น ป.๑ นอกจากนี้ ยังปรับปรุงอายุเด็กเข้าเรียนโดยกำหนดว่าในตอนปลายของแผนพัฒนาฯ นักเรียนที่มาเข้าเรียนจะมีอายุ ๗ ปี หรือต่ำกว่า และจะมีเด็กที่อายุสูงกว่า ๗ ปี หลงเหลือมาเข้าเรียนแต่เพียงเล็กน้อย คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะรับนักเรียนประถมปีที่ ๑-๔ ได้ประมาณ ๕,๗๐๓,๕๐๐ คน สูงขึ้นจากปัจจุบัน ประมาณ ๘๓๐,๘๐๐ คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๘ จากปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง

๓. ระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๕-๗) ขยายโดยเพิ่มอัตราการเลื่อนชั้นระหว่าง ป.๔-๕ จาก ๓๒% ในปี พ.ศ.๒๕๑๒/๑๓ เป็น ๕๐% ในปี พ.ศ.๒๕๑๘/๑๙ ขณะเดียวกันมีการลดอัตราการซ้ำชั้น และการออกกลางคันด้วยในปลายระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ จะรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายได้ประมาณ ๑,๕๕๕,๐๐๐ คน เพิ่มจากปัจจุบันร้อยละ ๖๘

(ปริมาณการรับนักเรียนเพิ่มแต่ละปีดู ในตารางที่ ๖)

ข. มัธยมศึกษาสายสามัญและมัธยมแบบประสม

เป้าหมายปริมาณนักเรียนที่ได้จัดทำขึ้นอาศัยสมมติฐาน ดังต่อไปนี้

๑. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.๑-๓) ขยายเพื่อเตรียมมัคกันนักเรียนจากระดับประถมศึกษาดอนปลายซึ่งมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันมีการลดอัตราการเข้าชั้นและการออกกลางคันลงเล็กน้อย

๒. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ.๔-๕) กำหนดให้มีการลดอัตราการเข้าชั้นและอัตราการออกกลางคันลงอย่างมากโดยเฉพาะในชั้น มศ.๔ ส่วนชั้น มศ.๕ จะมีการลดอัตราการสอบไล่ตกอย่างมากเช่นเดียวกัน การรับนักเรียนเข้าชั้น มศ.๔ ใช้หลักเกณฑ์ให้สามารถผลิตผู้สำเร็จ มศ.๕ สายสามัญให้พอเพียงกับความต้องการของมหาวิทยาลัย ส่วนสายมัธยมแบบประสมกำหนดให้อัตราที่จะรับผู้สำเร็จ มศ.๓ ที่เข้าเรียนต่อได้ประมาณ ๕๐%

ในปลายระยะแผนพัฒนา ฉบับที่สาม โรงเรียนรัฐบาลจะรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.๑-๓) ได้ประมาณ ๕๒๓,๐๐๐ คน เพิ่มขึ้นมากกว่าปัจจุบันประมาณ ๒๖๔,๙๐๐ คน หรือร้อยละ ๑๐๒ และจะขยายการรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ.๔-๕) ได้ประมาณ ๗๘,๑๐๐ คน เพิ่มขึ้นจากปลายแผนพัฒนา ฉบับที่สอง ร้อยละ ๘๙ ทั้งนี้ โดยกำหนดว่าจะพยายามจัดการศึกษา ระดับนี้ ให้บรรลุเป้าหมายตามวงเงินที่กำหนดให้ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การจัดสอนสองผลัด และการเพิ่มอัตรานักเรียนต่อห้อง อนึ่ง คาดว่าโรงเรียนราษฎร์จะสามารถขยายการรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายเพิ่มขึ้นมากกว่าปัจจุบันประมาณ ๑๒,๑๐๐ คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕

(ปริมาณการรับนักเรียนเพิ่มแต่ละปี ดูในตารางที่ ๖)

ค. มัธยมศึกษาสายอาชีพ

เนื่องจากยังขาดข้อมูลที่เชื่อถือได้ การคาดคะเนจำนวนนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์ยังไม่อาจทำได้ เป้าหมายนักเรียนต่อไปนี้จึงเป็นตัวเลขในโรงเรียนรัฐบาลโดยเฉพาะ

มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายสายอาชีพ (มศ.๑-๖)

เป้าหมายปริมาณนักเรียนจัดทำขึ้นโดยอาศัยสมมติฐานดังต่อไปนี้

๑. ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดเป้าหมายโดยลดจำนวนนักเรียนอาชีพะลงเรื่อยๆ โดยมีวัตถุประสงค์ว่าในระหว่างช่วงของแผนพัฒนา ฉบับที่สี่ จะเลิกโรงเรียนประเภทนี้เสียทั้งหมด

๒. ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย วางเกณฑ์ไว้ว่าจำนวนผู้สำเร็จ ม.ศ.๖ จะเพิ่มขึ้นปีละ ๘% เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของประเทศ ขณะเดียวกันมีการลดอัตราการ

ซ้ำชั้นและการออกกลางคันลงตามสมควร คาดว่าในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะขยายการรับนักเรียนมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลายได้ประมาณ ๗๔,๘๐๐ คน เพิ่มขึ้นจากปัจจุบันร้อยละ ๒๘

๑. วิชาชีพชั้นสูงระดับเทคนิค

เป้าหมายจำนวนนักเรียนของการศึกษาระดับนี้คำนวณได้จากการคะเนความต้องการกำลังคนระดับช่างเทคนิค และจากการพิจารณาขอบเขตความสามารถในการรับนักเรียนของสถานศึกษาต่างๆ ประกอบด้วย

- อาชีวศึกษาชั้นสูง ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ จะขยายการรับนักเรียนอาชีวศึกษาระดับวิชาชีพชั้นสูง (เทคนิค) รวมทุกหลักสูตรได้ประมาณ ๒๒,๒๐๐ คน หรือเพิ่มขึ้นจากปัจจุบันร้อยละ ๕๕

จ. การฝึกหัดครูอาชีวศึกษา

เป้าหมายจำนวนนักเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษาได้จากการคำนวณความต้องการของครูวุฒิต่างๆ โดยเฉพาะการขยายหลักสูตรโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญให้กว้างขวางออกไปทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีครูเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น เป็นต้น ขณะเดียวกันการขยายปริมาณนักเรียนโรงเรียนอาชีวศึกษาก็เป็นเหตุหนึ่งที่ต้องผลิตครูเฉพาะวิชาเพิ่มมากขึ้น ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าจะมีนักเรียนฝึกหัดครูอาชีวศึกษา จำนวน ๔,๕๐๐ คน หรือเพิ่มขึ้นจากปลายระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ร้อยละ ๘๗

ช. การฝึกหัดครู

การคำนวณเป้าหมายนักเรียนฝึกหัดครู อาศัยข้อมูลและสมมุติฐานหลายอย่าง เช่น เป้าหมายจำนวนนักเรียนทั้งหมดทั้งของโรงเรียนราษฎร์และรัฐบาล ขนาดของชั้นเรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูความเปลี่ยนแปลงในด้านวุฒิครูในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ และอัตราความสูญเสียเปล่าของครู จากข้อมูลเหล่านี้ทำให้ประมาณได้ว่าจำนวนครูวุฒิต่างๆ ที่ต้องผลิตในช่วงของแผนนี้จะต้องเป็นเท่าใด คาดว่าในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะขยายการรับนักเรียนฝึกหัดครูวิชาสามัญระดับ ป.กศ. และระดับปริญญา ได้ประมาณ ๑๑๙,๔๐๐ คน เพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน ร้อยละ ๓๔

ซ. มหาวิทยาลัย

การกำหนดเป้าหมายจำนวนนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ยกเว้นมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเปิดรับนักศึกษาไม่จำกัด อาศัยความต้องการกำลังคนในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าเป็นหลักและเน้นการขยายอย่างรวดเร็วในสาขาวิชาชีพที่สำคัญ คือ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสาขาแพทยศาสตร์ ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม การพัฒนาระดับอุดมศึกษามีเป้าหมายจะให้จำนวนนิสิตนักศึกษาเพิ่มขึ้นจากปีปัจจุบัน ซึ่งมีจำนวน ๔๕,๑๐๐ คน เป็น ๖๓,๗๕๐ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๑ ทั้งนี้ ไม่นับรวมมหาวิทยาลัย “ตลาดวิชา” รามคำแหง

(ปริมาณการรับนิสิตนักศึกษาเพิ่มแต่ละปี ดูในตารางที่ ๖)

ญ. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

สำหรับสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้านั้น การกำหนดเป้าหมายอาศัยความต้องการกำลังคนระดับกลางและระดับสูงเป็นสมมุติฐานในการคำนวณ สำหรับนักศึกษาที่เรียนในภาคบ่าย ซึ่งมีอยู่จำนวนมากไม่นับรวมในที่นี้ ปีปัจจุบันมีนักศึกษาประมาณ ๒,๕๐๐ คน และคาดว่าจะในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม สถาบันเทคโนโลยีจะขยายการรับนักศึกษาได้ประมาณ ๓,๘๐๐ คน เพิ่มขึ้นจากปีปัจจุบัน ๑,๓๐๐ คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕๒

ฅ. การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ

เป้าหมายจำนวนนักศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษ อันได้แก่นักเรียน การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษ หน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่และโรงเรียนสารพัดช่าง การศึกษาช่างศิลป์และนาฏศิลป์และนักเรียนพลศึกษาทุกระดับ ได้คาดคะเนโดยอาศัยสมมุติฐานว่า สำหรับประเภทที่จัดสอนเป็นประจำที่โรงเรียนจำเป็นต้องยึดขนาดของโรงเรียนเป็นหลัก ส่วนประเภทเคลื่อนที่นั้นนอกจากจะอาศัยขอบเขตความสามารถในการจัดหาครูเพื่อสอนวิชาต่างๆ แล้ว ยังขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือจากต่างประเทศด้วย สำหรับการศึกษาผู้ใหญ่ที่อาศัยสมมุติฐานที่ว่า ยังจำเป็นต้องมีการประสานงานกันระหว่างการพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกประเภทและทุกระดับ รวมทั้งการพัฒนาห้องสมุดและการพัฒนาศูนย์โสตทัศนศึกษา ด้วยเหตุนี้ การขยายปริมาณ การศึกษาผู้ใหญ่จึงขึ้นอยู่กับกำลังเงินเป็นสำคัญ ในปีสุดท้ายของแผนคาดว่าจะมีนักเรียน อาชีวศึกษาหลักสูตรระยะสั้น นักเรียนการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษทุกประเภท รวมทั้งสิ้น ประมาณ ๒๓๗,๔๐๐ คน เพิ่มขึ้นจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ประมาณ ๑๔๘,๗๒๐ คน หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๖๘ ปัญหาที่ควรสนับสุนนในขั้นนี้ คือ การปรับปรุงคุณภาพการฝึกอบรมให้ได้ผลจริงจัง และควรมีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ

เป้าหมายการปรับปรุงคุณภาพ

ก. ประถมศึกษา

จะลดอัตราการสูญเปล่าโดยเฉพาะอัตราการตกซ้ำชั้นและลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียนในชั้นประถมศึกษา โดยการปรับปรุงคุณภาพครู เพิ่มแจกตำราเรียนและเพิ่มอุปกรณ์การสอน และส่งเสริมการนิเทศก์การศึกษาในท้องถิ่นที่ห่างไกล กับจะปรับปรุงการจัดการศึกษาให้ทั่วถึงในชนบท โดยเน้นความสำคัญของท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ เช่น จังหวัดชายแดน และส่งเสริมการปรับปรุงโรงเรียนประถมให้มีลักษณะเป็นโรงเรียนชุมชน

ข. มัธยมศึกษาสายสามัญ

จะปรับปรุงคุณภาพมัธยมศึกษา โดยปรับปรุงโรงเรียนมัธยมแบบประสมแบบ ๑ (โครงการเงินกู้) ให้ดำเนินงานได้ผลตามเป้าหมาย และปรับปรุงและขยายงานโรงเรียนมัธยมศึกษาในส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะโรงเรียนในจังหวัดที่อยู่โดยรอบที่ตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาค และจังหวัดที่เป็นจุดสกัดนักเรียนที่จะหลั่งไหลเข้าสู่เมืองหลวงกับจะเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอเพื่อขยายการมัธยมศึกษาในอำเภอต่าง ๆ ที่ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญให้ครบทุกอำเภอ รวม ๑๘๐ โรงเรียน ทั้งนี้ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการมัธยมศึกษาในภูมิภาคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพของครูโรงเรียนราษฎร์ ในระยะของแผนพัฒนาฯ จะสนับสนุนโครงการสร้างศูนย์อบรมครูโรงเรียนราษฎร์ขึ้นเพื่อปรับปรุงส่งเสริมให้ครูโรงเรียนราษฎร์ได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้และมีความเข้าใจในวิธีสอนใหม่ๆ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนด้วย

ค. การอาชีวศึกษา

จะปรับปรุงโรงเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ.๔-๕-๖) โดยเฉพาะในแผนกวิชาเกษตรกรรมโดยหาทางปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มปริมาณรับนักเรียนเกษตรกรรมตามโรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรมทั่วประเทศ ซึ่งมีอยู่เดิม ๒๔ แห่ง และจะจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรรมในส่วนภูมิภาคเพิ่มขึ้นใหม่ ประมาณ ๑๐ แห่ง เพื่อกระจายการศึกษาเกษตรกรรมไปยังท้องถิ่นให้ทั่วถึง และเพื่อผลิตบุคคลากรสนองความต้องการพัฒนาการเกษตรของประเทศในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามและต่อไปด้วย นอกจากนี้จะมีการประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนในโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา ทั้ง ๒๕ แห่ง โดยเน้นการปรับปรุงคุณภาพการสอนและการฝึกในโรงเรียนอาชีวอุตสาหกรรม รวมทั้งเน้นด้านการปรับปรุงวุฒิครูอาจารย์ และขยายการผลิตครูอาชีวศึกษา เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูอาชีวศึกษาในโรงเรียนทุกระดับ และปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการของสังคม โดยเปิดแผนกช่างสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นในโรงเรียนการช่างอุตสาหกรรมให้ครบและเปิดแผนกวิชา

พาณิชย์การในโรงเรียนการช่างสตรีในส่วนภูมิภาค เป้าหมายสำคัญในแผนการพัฒนาอาชีพะระดับสูงได้แก่ การส่งเสริมการดำเนินงานของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

อนึ่ง ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะได้พิจารณาจัดลำดับโครงการโรงเรียนอาชีวเกษตรและอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคอีกจำนวนประมาณ ๑๕ โรงเรียน เพื่อเสนอขอรับการปรับปรุงให้ได้ระดับมาตรฐาน ในการนี้อาจจำเป็นต้องใช้เงินกู้จากต่างประเทศอีกส่วนหนึ่งด้วย

ง. การฝึกหัดครู

จะปรับปรุงและขยายงานฝึกหัดครูทั้งสายสามัญและสายอาชีพในสาขาวิชาที่จำเป็น เช่น สาขาช่างอุตสาหกรรม และเกษตรกรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้พอเพียงกับความต้องการของประเทศ จะเน้นเรื่องการเตรียมครุอาจารย์ระดับปริญญา เพื่อสอนให้สถาบันการฝึกหัดครูให้เพียงพอ และปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูทุกระดับให้สอดคล้องกับงานพัฒนาการศึกษา และยกมาตรฐานการฝึกหัดครูให้สูงขึ้น ในส่วนภูมิภาคจะจัดหลักสูตรการฝึกหัดครูชนบทขึ้นในวิทยาลัยครูทุกแห่งเพื่อสร้างเสริมให้ผู้ที่สำเร็จแล้วได้ออกไปเป็นครูในชนบท และทำหน้าที่เป็นผู้นำที่เหมาะสมในท้องถิ่น กับจะส่งเสริมการผลิตตำราเรียน คู่มือการสอน และการวิจัยทางการศึกษาให้แพร่หลายในโรงเรียน

จ. ระดับอุดมศึกษา

จะปรับปรุงส่งเสริมกิจการของบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อผลิตอาจารย์ปริญญาโทและปริญญาเอก สำหรับสอนในมหาวิทยาลัย และสถาบันชั้นสูงอื่นๆ ให้เพิ่มมากขึ้น และปรับปรุงและส่งเสริมมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สามารถสนองความต้องการของแต่ละภูมิภาคได้เป็นอย่างดี โดยสนับสนุนให้มีกลุ่มวิชามนุษย์ศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ครบ เพื่อให้มหาวิทยาลัยภูมิภาคเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของภูมิภาคโดยแท้จริง ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะทำการศึกษาและทดลองการจัดการศึกษาระบบวิทยาลัยชุมชน (Community College) ร่วมกัน เพื่อผลิตกำลังคนระดับกลางในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับการพัฒนาสาขาต่างๆ ในขณะที่เดียวกันจะหาทางส่งเสริมให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ

ฉ. การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ

จะปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสารพัดช่าง และหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่และหน่วยฝึกฝนอาชีพอื่นๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น และเกิดคุณค่าในทางเศรษฐกิจเน้นการให้การศึกษาผู้ใหญ่ในด้านเกษตรกรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยดำเนินงานโครงการจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรรมเคลื่อนที่หลักสูตรระยะสั้น เพื่อสอนความรู้เรื่องการเกษตรกรรมแผนใหม่ให้แก่เยาวชน ซึ่งส่วนมากสำเร็จการศึกษาประมปีที่ ๔ ให้มีความรู้ความสามารถไปช่วยบิดามารดาทำการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพได้ และจะสนับสนุนโครงการพัฒนาฝีมือและแรงงานในลักษณะการฝึกอาชีพให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่ที่อยู่นอกโรงเรียนพร้อมกันไป จะปรับปรุงการดำเนินงานการศึกษาผู้ใหญ่และการดำเนินงานศึกษาสงเคราะห์ในด้านเพิ่มอุปกรณ์ ภัณฑาคาร สอน โสตทัศนศึกษา และการใช้สื่อมวลชนให้ได้ผล และสนับสนุนการจัดตั้งห้องสมุดประชาชนโดยร่วมมือกับจังหวัด ในด้านการส่งเสริมพลาณามัยจะปรับปรุงและขยายงานผลิตครูพลศึกษาทุกระดับ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครูพลศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศ

ข. การส่งเสริมในด้านโภชนาการ

เพื่อเสริมสร้างพลาณามัยให้แก่เด็กเล็กในวัยประถมศึกษาและวัยอื่นๆ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะส่งเสริมให้จัดทำโครงการจัดหาอาหารกลางวันแก่เด็กที่ยากจนและขาดแคลนอาหาร โดยร่วมมือกับหน่วยโภชนาการชนบท และโรงเรียนในท้องถิ่น หาวิธีจัดหาอาหารแก่เด็ก ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่สุขภาพและพลาณามัยของเด็กเล็ก อันมีผลสะท้อนไปถึงความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนให้ได้ผลเต็มที่

ข. งานพัฒนาและส่งเสริมเยาวชน

ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามจะได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนให้ดำเนินงานได้โดยเข้มแข็ง และให้มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยราชการ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่คล้ายคลึงกัน โดยที่ได้ตระหนักว่ายังมีประชากรในวัยศึกษาอีกเป็นจำนวนมากที่ยังขาดพันการศึกษา เนื่องจากความขัดสนในทางการเงินหรือความรู้ความสามารถไม่เพียงพอที่จะทำการแข่งขันเข้าเรียนต่อในโรงเรียนและสถาบันอื่นๆ อันมีอยู่โดยจำกัด และโดยเหตุที่รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะพัฒนาแรงงานและความนึกคิดของเยาวชนในวัยนี้ให้สามารถทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้เต็มที่อีกส่วนหนึ่ง จึงได้พิจารณาจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมเยาวชนแห่งชาติเป็นการถาวรในปลายระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง โดยกำหนดโครงการไว้เป็นหลักการใหญ่ๆ ดังนี้

๑. โครงการพัฒนาเยาวชนชนบทอย่างผสมผสาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้การฝึกอบรมผู้นำเยาวชนชนบท โดยเน้นหนักในประเพณีวิชาชีพ ขณะเดียวกันจะให้ความรู้เพิ่มพูนในด้านหนังสือและฝึกอบรมระยะสั้นอื่นๆ ที่เหมาะสมแก่สภาพในชนบท การจัดการสื่อสารมวลชนโดยวิธีการต่างๆ เช่น การอบรมวิชาเกษตรกรรมทางภาพยนตร์เพื่อการศึกษา การเผยแพร่วิชาความรู้ต่างๆ ในรูปข่าวสาร การสนับสนุนให้ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยมั่นคงในส่วนบุคคลและในส่วนรวม และประการสำคัญในระยะสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามจะได้เน้นหนักในเรื่องการจัดตั้งสหกรณ์สินเชื่อเพื่อเยาวชน เพื่อให้เยาวชนรู้จักการออมทรัพย์ การใช้เครดิต และการทำประกัน และเพื่อจะได้มีโอกาสกู้ยืมเงินไปใช้ในการลงทุนที่เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ในปลายระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฝึกผู้นำเยาวชนชนบทแบบวิชาชีพที่จังหวัดลพบุรี เพื่อดำเนินการฝึกอบรมเยาวชนตามนโยบายดังกล่าวข้างต้น ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะพิจารณาจัดตั้งศูนย์อบรมเยาวชนภาคใต้ที่จังหวัดสตูล และจัดตั้งศูนย์อบรมเยาวชนชนบทในภาคเหนือหนึ่งแห่ง และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกหนึ่งแห่ง

๒. โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนในตัวเอง จะได้จัดทำโครงการให้ประสานงานกับโครงการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจัดขึ้นโดยคณะนิสิตนักศึกษาและนักเรียนระดับต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนในตัวเองซึ่งขาดพันการศึกษาและไร้อาชีพ ได้มีโอกาสฝึกฝนความรู้ความชำนาญในวิชาชีพ และมีทัศนคติอันดีงามต่อสังคม และต่อประเทศชาติอันจะมีส่วนช่วยรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศได้ในภายหน้า

งบพัฒนาการศึกษา

งบพัฒนาการศึกษาทั้งสิ้นในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม รวมรายจ่ายการดำเนินงานโครงการต่อเนื่องและโครงการใหม่เพื่อปรับปรุงด้านคุณภาพและขยายด้านปริมาณในระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙) ได้ประมาณไว้เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๓๒,๙๒๒.๐๐ ล้านบาท มีรายละเอียดจำแนกได้ดังนี้ (ดูตารางที่ ๑ และตารางที่ ๒)

ตารางที่ ๑ งบพัฒนาการศึกษา

(เฉพาะที่จ่ายจากงบประมาณ)

พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙	รวม ๒๕๑๕-๒๕๑๙
๑. ประถมศึกษา						

และอนุบาล	๒,๙๒๔.๑๘	๓,๑๑๗.๑๒	๓,๓๗๘.๑๘	๓,๕๙๘.๒๒	๓,๗๔๖.๘๗	๑๖,๗๖๔.๕๗
๒. มัธยมศึกษา						
ฝึกหัดครู						
อาชีวศึกษา						
และวิชาชีพ						
ชั้นสูง	๑,๑๖๙.๔๖	๑,๓๘๓.๓๔	๑,๕๕๒.๖๕	๑,๖๕๕.๖๙	๑,๗๒๙.๖๐	๗,๔๙๐.๗๔
๓. อุดมศึกษา	๘๗๘.๙๓	๙๕๓.๘๙	๑,๐๖๔.๕๙	๑,๑๙๖.๙๐	๑,๓๕๗.๙๖	๕,๔๕๒.๒๗
๔. การศึกษาผู้ใหญ่						
การศึกษาพิเศษ						
และการศึกษา						
อื่นๆ	๒๕๔.๒๖	๒๘๒.๔๒	๒๙๑.๘๒	๓๒๔.๑๙	๓๕๑.๗๓	๑,๕๐๔.๔๒
รวม	๕,๒๒๖.๘๓	๕,๗๓๖.๗๗	๖,๒๘๗.๒๔	๖,๗๗๕.๐๐	๗,๑๘๖.๑๖	๓๑,๒๑๒.๐๐*

ตารางที่ ๒ งบประมาณการศึกษา

จำแนกตามแหล่งเงิน

พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙

(ล้านบาท)

แหล่งเงิน	วงเงิน
๑. งบประมาณ	๓๑,๒๑๒.๐๐*
๒. เงินกู้ต่างประเทศ	๖๖๐.๐๐*
๓. เงินช่วยเหลือต่างประเทศ	๑,๐๕๐.๐๐*
รวม	๓๒,๙๒๒.๐๐

หมายเหตุ * งบประมาณที่กำหนดไว้ในแผนฯ เป็นงบพัฒนาโครงการความสำคัญอันดับ ๑ นอกจากนี้ยังมีงบพัฒนาสำรองสำหรับโครงการอันดับ ๒ อีก ๑,๒๔๐.๘๕ ล้านบาท

ตารางที่ ๓ งบประมาณการศึกษา (พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙)

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา	งบพัฒนาทั้งหมด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ ^{๑/} —	งบประมาณ (๑)	งบพัฒนา* สำรอง (๒)	รวม (๑)+(๒)
๑. ประถมศึกษา และอนุบาล ^{๒/} —	๑๗,๕๔๖.๒๓	๑. องค์การบริหารส่วน จังหวัด	๑๕,๒๘๒.๔๔	๖๐๗.๕๖	๑๕,๘๙๐.๐๐
		๒. กระทรวงศึกษาธิการ	๑,๔๘๒.๑๒	๑๗๔.๑๑	๑,๖๕๖.๒๓
๒. มัธยมศึกษา	๗,๖๘๒.๒๔	๑. การฝึกหัดครู	๑,๓๑๖.๔๔	-	๑,๓๑๖.๔๔
ฝึกหัดครู		๒. อาชีวศึกษา มศ.๑-๖			
อาชีวศึกษา		ฝึกหัดครูอาชีวศึกษา			
และวิชาชีพ		และวิชาชีพชั้นสูง	๒,๐๑๙.๔๓	๘๔.๕๐	๒,๑๐๓.๙๓
ชั้นสูง		๓. มัธยมศึกษาสามัญ			
		มศ.๑-๕	๔,๑๕๔.๘๗	๑๐๗.๐๐	๔,๒๖๑.๘๗

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา	งบพัฒนาทั้งหมด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ ^{๑/} —	งบประมาณ (๑)	งบพัฒนา* สำรอง (๒)	รวม (๑)+(๒)
๑. อุดมศึกษา	๕,๖๔๘.๔๘	๑. มหาวิทยาลัย ๘ แห่ง	๔,๘๑๐.๗๒	๑๗๖.๒๒	๕,๐๐๖.๙๔
		๑.๑ งานเดิมร่วมกับ โครงการจัดตั้ง คณะใหม่ความ สำคัญอันดับ ๑ และโครงการ พัฒนามหา วิทยาลัย	(๔,๘๑๐.๗๒)	-	(๔,๘๑๐.๗๒)
		๑.๒ โครงการจัดตั้ง คณะใหม่ความ สำคัญ อันดับ ๒	-	(๑๗๖.๒๒)	(๑๗๖.๒๒)

๔. การศึกษา ผู้ใหญ่ การศึกษา พิเศษและการ ศึกษาอื่นๆ	๑,๕๗๕.๘๘	๒. มหาวิทยาลัยรามคำแหง ^{๓/}			
		๓. วิทยาลัยวิชาการศึกษา	๑๒๕.๐๐	-	๑๒๕.๐๐
		๔. สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้า	๔๐๐.๐๕	-	๔๐๐.๐๕
			๑๑๖.๕๐	-	๑๑๖.๕๐
		๑. งานการศึกษาผู้ใหญ่ (กรมสามัญศึกษา)	๒๐๘.๐๐	๒๓.๐๐	๒๓๑.๐๐
		๒. งานโรงเรียนหลักสูตร ระยะสั้นหน่วยฝึกฝน อาชีพเคลื่อนที่และ โครงการฝึกอบรม ช่างตามโครงการ ร.พ.ช. (กรมอาชีวฯ)	๑๖๒.๔๔	๑๘.๐๐	๑๘๕.๐๐
		๓. งานพัฒนาและส่งเสริม เยาวชน			

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา	งบพัฒนาทั้งหมด	หน่วยงานที่รับผิดชอบ ^{๑/} —	งบประมาณ (๑)	งบพัฒนา* สำรอง (๒)	รวม (๑)+(๒)
		๔. งานการพลศึกษา	๖๒.๑๒	๒.๔๗	๖๔.๕๙
		๕. งานกรมวิชาการ	๑๕๒.๐๑	-	๑๕๒.๐๑
		๖. เงินอุดหนุนโรงเรียน ราษฎร์ (กรมวิสามัญ ศึกษา)	๕๖.๕๙	๒๐.๐๐	๗๖.๕๙
		๗. งานโรงเรียนช่างศิลป์ และนาฏศิลป์ (กรม ศิลปากร)	๖๖๒.๐๕	-	๖๖๒.๐๕
		๘. สำนักงานปลัด กระทรวงศึกษาธิการ	๔๓.๙๐	-	๔๓.๙๐
			๑๕๒.๗๕	๘.๐๐	๑๖๐.๗๕
รวม	๓๒,๔๕๒.๘๕		๓๑,๒๑๒.๐๐	๑,๒๔๐.๘๕	๓๒,๔๕๒.๘๕

- หมายเหตุ
- ๑/ งบประมาณทั้งหมดไม่รวมงบบริหารของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย
 - ๒/ ไม่รวมเงินอุดหนุนการศึกษาเทศบาล ซึ่งรวมอยู่ในงานส่งเสริมเทศบาล และสุขาภิบาลในบทพัฒนา ส่วนท้องถิ่นแล้ว (จำนวนรวมทั้งสิ้น ๗๔๗.๐๐ ล้านบาท)
 - ๓/ คาดว่ามหาวิทยาลัยรามคำแหงจะมีรายได้ที่เก็บจากนักศึกษาได้ปีละไม่ต่ำกว่า ๔๐ ล้านบาท งบพัฒนา รong (๒) หมายถึงค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาที่มีลำดับความสำคัญรองลงมา เงินค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะมาจากเงิน งบประมาณของประเทศส่วนที่เพิ่มเติม และจากเงินกู้ เงินช่วยเหลือต่างประเทศ (ดูรายละเอียดงบพัฒนาการศึกษา ในตารางที่ ๘)

ความคาดหมายในอนาคต

การพัฒนาและการปรับปรุงการศึกษาในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า (๒๕๑๔-๒๕๒๓) ได้เน้นหนัก ในด้านการกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ในอนาคต ทั้งนี้ หมายถึงการเร่งรัดปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับให้สัมฤทธิ์ผลภายในระยะ ของแผน รวมทั้งการกำหนดโครงสร้างทางการศึกษาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น การขยายฐาน การศึกษาทุกระดับให้กว้างขวางขึ้นตามสัดส่วนของประชากรในวัยการศึกษาแต่ละกลุ่มอายุ การ กำจัดความสูญเปล่าทางการศึกษา เช่น การตกซ้ำชั้นและการออกกลางคันให้ลดน้อยลงเป็นลำดับ การขยายโครงการฝึกอบรมและพัฒนาแรงงาน รวมทั้งการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้ทั่วถึงในหมู่ ประชากรที่ยากจน โดยวิธีการที่ประหยัดและได้ผลในระยะเร็ว การขยายและปรับปรุงการศึกษาของ

สตรีในสาขาอาชีพที่สตรีมีความถนัด เช่น อาชีพครู พยาบาล และการช่างสตรี เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม และยกระดับรายได้ของสตรีในชนบท

กล่าวโดยส่วนรวม แนวโน้มในการพัฒนาการศึกษาของประเทศในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้าได้กำหนดให้สอดคล้องกับนโยบายแผนพัฒนา ฉบับที่สาม ดังนี้

๑. เพิ่มปริมาณการให้การศึกษาแก่อนุชน โดยคาดคะเนเป้าหมายการเพิ่มปริมาณนักเรียนแต่ละระดับในช่วง ๑๐ ปีข้างหน้า ตามการประมาณการดังนี้ นักเรียนระดับประถมต้น (ป.๑-ป.๔) จะมีจำนวนจากร้อยละ ๑๑๘ ในปี ๒๕๑๓ เป็นร้อยละ ๑๑๐ ของประชากรในกลุ่มอายุ (อายุ ๗-๑๐ ปี) ในปี ๒๕๒๓ ทั้งนี้ โดยประมาณว่าในระยะปี ๒๕๒๓ การตกซ้ำชั้นควรลดลงได้อย่างจริงจัง และการจัดการศึกษาภาคบังคับ (ป.๑-ป.๔) เกือบจะไม่มีปัญหา ในระดับประถมปลาย (ป.๕-ป.๗) คาดว่าจะเพิ่มปริมาณนักเรียนในกลุ่มอายุ (อายุ ๑๑-๑๓ ปี) จากร้อยละ ๓๓ ในปี ๒๕๑๓ เป็นร้อยละกว่า ๗๐ ของประชากรในกลุ่มอายุในปี ๒๕๒๓ นักเรียน ม.ศ.๑-ม.ศ.๕ จะเพิ่มจากร้อยละ ๑๒.๘ ของประชากรในกลุ่มอายุ (อายุ ๑๔-๑๘ ปี) ในปี ๒๕๑๓ ให้ได้อย่างต่ำร้อยละ ๒๓ ของประชากรในกลุ่มอายุในปี ๒๕๒๓ เป้าหมายระดับอุดมศึกษา การศึกษาเทคนิค และวิชาชีพชั้นสูง คาดว่าจะเพิ่มจากร้อยละ ๒ ของประชากรในกลุ่มอายุ (อายุ ๑๙-๒๒ ปี) ในปัจจุบัน เป็นร้อยละ ๓.๔ ของประชากรในกลุ่มอายุในปี ๒๕๒๓ ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (อาชีวศึกษา) จะเพิ่มจำนวนจากร้อยละ ๓.๘ ของประชากรในกลุ่มอายุ (อายุ ๑๗-๑๙ ปี) ในปัจจุบันเป็นร้อยละ ๕.๗ ของประชากรในกลุ่มอายุ ในปี ๒๕๒๓

๒. การศึกษาจะมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้นในการพัฒนาประเทศ โดยจะมีการศึกษาวิจัยและปรับปรุงสถิติในด้านแรงงานเกี่ยวกับงานที่มีให้ทำ และความเคลื่อนไหวของแรงงานประเภทต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อประเมินกำลังคนให้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง กับจะพัฒนาระบบการศึกษา โดยเน้นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ การอาชีวศึกษา และเทคโนโลยี ในสถาบันระดับอุดมศึกษา นอกจากจะสร้างกำลังคนระดับสูงเพื่อสนองความต้องการของประเทศแล้ว จะส่งเสริมให้มีแผนงานฝึกผู้ชำนาญงานในหลายสาขา นอกจากนี้การศึกษาระดับอุดมศึกษาควรมีบทบาทร่วมวิจัยปัญหาต่าง ๆ ของชาติให้กว้างขวางเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น กับทั้งสามารถมีบทบาทใกล้ชิดกับสังคมยิ่งขึ้น ในระยะ 10 ปี ข้างหน้าการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยควรมีอิสระในด้านการปกครองตนเอง เพื่อจะดำเนินงานให้บรรลุถึงเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูง

ในด้านการศึกษานอกโรงเรียน โดยเหตุที่การศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาผู้ใหญ่ยังเจริญช้าเมื่อเทียบกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการศึกษาในโรงเรียน และเมื่อคำนึงถึงบุคคลที่ขาดพันการศึกษาซึ่งจะมีจำนวนเพิ่มทวีมากขึ้นทุกปี ในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้าควรจะต้องถือว่าการจัดการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาผู้ใหญ่เป็นนโยบายสำคัญที่ต้องกระทำให้ได้ผลจริงจังและเร่งด่วน และควรต้องจัดให้มีการประสานสอดคล้องกับหน่วยฝึกฝนอาชีพอื่นๆ และงานพัฒนา

เยาวชน ซึ่งควรได้มีการจัดตั้งศูนย์กลางประสานงานด้านพัฒนากำลังคนระดับต่ำเป็นการถาวรต่อไป

๓. การปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทุกระดับให้ได้ผลภายในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า โดยเร่งรัดการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรนำวิธีการใหม่ในการศึกษามาใช้ด้วย เช่น การพัฒนาและการปรับปรุงหลักสูตร โดยคำนึงถึงความพยายามที่จะสร้างสรรค์ความคิดริเริ่มแก่นักเรียน การเรียนรู้และเข้าใจจิตวิทยาสังคม และอิทธิพลจากสังคม และการสอนเด็กให้รู้จักแก้ไขปัญหาการดำรงชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับสังคม นอกจากนี้ยังควรเร่งรัดพัฒนาวิธีการสอน กระบวนการวัดผล และการแนะแนว โดยให้การดำเนินงานดังกล่าวมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

๔. คาดว่าภายในปี ๒๕๒๓ ความต้องการครูทุกระดับจะเพิ่มขึ้นอีกมาก เพราะแนวโน้มเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนจะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับตามอัตราการเพิ่มของประชากร และระยะเวลาผู้ที่ประสงค์จะอยู่ศึกษาในโรงเรียนจะยาวนานขึ้น ความต้องการครูที่มีวุฒิปริญญาจะเพิ่มมากขึ้นด้วย และคาดว่าความต้องการครูในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เกษตร เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ จะเพิ่มสูงขึ้นตามแนวโน้มความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อเตรียมครูให้เพียงพอความต้องการในอนาคต ควรนำวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การกระจายเสียง การใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษาและเทคนิคอื่นๆ มาใช้ในการฝึกอบรมครูด้วย และควรมีการจัดโครงการฝึกอบรมครูในแบบระหว่างปฏิบัติงาน (In-service training) และก่อนปฏิบัติการ (Pre-service training) เป็นประจำ ตลอดจนมีการอบรมเจ้าหน้าที่ชั้นผู้นำ เช่น ครูใหญ่ หัวหน้าวิชาศึกษานิเทศก์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในการปฏิบัติงานด้านการศึกษา ในระยะเวลาดังกล่าวควรสนับสนุนให้มีสถาบันฝึกอบรมในการนี้โดยเฉพาะ ในด้านอุดมศึกษาควรสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ระหว่างมหาวิทยาลัย และควรรหาทางแลกเปลี่ยนและใช้บริการทางวิชาการร่วมกันได้ด้วย ในด้านการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนควรรหาทางสนับสนุนบุคคลในอาชีพอื่นมาช่วยสอนและให้คำแนะนำในการปรับปรุงหลักสูตรฝึกสอนด้วย ในด้านอาชีวศึกษาคาดว่าจะได้มีการร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมหน่วยงานเอกชน และสถาบันฝึกอาชีพอื่นๆ โดยใกล้ชิดยิ่งขึ้น และสำหรับครูอาจารย์ทางวิศวกรรมและศึกษาคควรมีโครงการแลกเปลี่ยนครูระหว่างสถาบันกับครูของหน่วยงานอุตสาหกรรมอื่นๆ เป็นครั้งคราว และจัดสวัสดิการครูให้เป็นที่จูงใจกว่าที่แล้วมา

๕. การพัฒนาการศึกษาชนบท ในรอบ ๑๐ ปีนี้จะได้มีการสร้างความเข้าใจเรื่องการศึกษาและพัฒนาการชนบทให้ถูกต้องยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมการจัดโรงเรียนชุมชน (Community School) การศึกษาเทคโนโลยีทางการเกษตร และควรมีการศึกษาในด้านสงวนทรัพยากรธรรมชาติ การเก็บรักษาผลิตผลเกษตร การตลาด การเครดิต สหกรณ์ การประกอบอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และการพัฒนาชนบทการศึกษาและฝึกอบรมในแนวนี้ควรจัดไว้ในการศึกษาทุกระดับในชนบท การ

ตั้งโรงเรียนที่จุดสกัดในชนบท ควรคำนึงถึงการอบรมนักเรียนให้เติบโตขึ้นเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ในชนบทนั้นได้โดยแท้จริง อนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานในชนบท ควรหาทางใช้แรงงานส่วนเกินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากขึ้นเช่น ให้คำแนะนำในการปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชใหม่ๆ และการใช้แรงงานเพื่อพัฒนาชนบท สิ่งเหล่านี้ควรได้มีการฝึกอบรมและแนะนำในรูปการศึกษาผู้ใหญ่ และการฝึกอาชีพอื่นๆ พร้อมกันไปด้วย

๖. ในด้านการจัดการศึกษาของเอกชน โรงเรียนราษฎร์ควรมีจำนวนครูที่มีวุฒิมากขึ้นหลังจากที่ได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมครูโรงเรียนราษฎร์ขึ้นแล้ว และคาดว่าจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียนราษฎร์จะยังมีอัตราสูงอยู่เช่นเดิม เพราะความต้องการเข้ารับการศึกษาของประชากรยังมากเกินกว่าที่รัฐจะรับภาระได้ภายใน ๑๐ ปีข้างหน้า การปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนราษฎร์จึงจำเป็นต้องเร่งรัดปฏิบัติให้ได้ผลเพื่อยกมาตรฐานการศึกษาของชาติ วิทยาลัยเอกชนที่ดำเนินงานถูกหลักวิชาการ และสามารถจัดสอนในแขนงวิชาเทคนิค วิชาบริหารธุรกิจ และเทคโนโลยี ควรจะเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางและควรจัดการศึกษาเอกชนให้มีคุณภาพเพียงพอแข่งขันกับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยของรัฐได้

๗. การจัดทำงบประมาณเพื่อการศึกษา เป็นที่คาดหวังว่าในช่วงระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า งบประมาณแต่ละปีของรัฐคงมีจำกัด จึงจำเป็นต้องต้องหามาตรการหารายได้เพื่อใช้จ่ายในการศึกษาจากแหล่งต่างๆ มากขึ้น เช่น จากงบประมาณรายได้ของเทศบาล จากเงินค่าเล่าเรียน ซึ่งในบางระดับอาจปรับปรุงให้เหมาะสมขึ้น จากเงินบริจาคของเอกชน และจากรายได้บางแหล่งซึ่งน่าจะพิจารณาจัดหาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการศึกษา อนึ่ง ควรมีการกำหนดแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวว่าด้วยสัดส่วนของค่าใช้จ่ายในการศึกษา ทั้งในด้านงบลงทุน และงบดำเนินการ การศึกษาและวิจัย มาตรฐานการก่อสร้างและกำหนดแบบรูปอาคารโดยประหยัด ตลอดจนจรรยาบรรณการต่างๆ ที่จะลดความสูญเปล่าในการศึกษา ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาลงได้มาก การปรับปรุงวิธีใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การใช้ครูและอุปกรณ์การสอน การส่งเสริมวิทยฐานะครู การใช้อาคารร่วมกันเพื่อการประหยัด และการปรับปรุงเวลาเรียนให้เหมาะสมเหล่านี้ หากปฏิบัติได้จริงจึงจะช่วยลดค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้ทั้งสิ้น

๘. การศึกษากับการพัฒนาภูมิภาค ในระยะ ๑๐ ปีข้างหน้า ความเจริญในด้านเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นศูนย์พัฒนาใหญ่ๆ จะช่วยเสริมการพัฒนามหาวิทยาลัยภาคได้อีกทางหนึ่ง ในขณะที่มหาวิทยาลัยส่วนกลางเน้นความสำคัญของการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทและปริญญาเอก และการวิจัย รวมทั้งการผลิตผู้ชำนาญเฉพาะสาขา (Specialist) มหาวิทยาลัยภูมิภาคควรขยายตัวให้มีลักษณะวิชาครบในในแขนงสังคมและวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นรากฐานเบื้องต้นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค อนึ่ง ในรอบๆ ขานพระนครหรือในทำเลที่เหมาะสม ควรหาทางสร้างบรรยากาศที่จะจัดตั้งวิทยาลัยชุมชน (Community College) หลักสูตร ๒ ปี โดยอาจ

เป็นสาขาของมหาวิทยาลัยเก่าที่มีประสบการณ์สูงในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หรืออาจเป็นหลักสูตรต่อเนื่องของการศึกษาระดับมัธยมปลายก็ได้

๙. หากการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเยาวชนได้ผลในด้านการผลิตผู้นำท้องถิ่น และการขยายปริมาณการมีงานทำในชนบท รวมทั้งมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตให้แก่เยาวชนที่ขาดพันการศึกษา ปัญหาสังคมในชนบท เช่น ปัญหาการทำงานไม่เต็มที่ ปัญหาความไม่เสมอภาคในรายได้ และปัญหาทางสังคมอื่นๆ น่าจะเบาบางลง สำหรับการพัฒนาเยาวชนในตัวเมือง การจัดหลักสูตรการศึกษาและการฝึกอบรมที่เหมาะสม และการขยายตัวของอุตสาหกรรมในตัวเมือง จะช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติดบางส่วนได้ และหากมีการกำหนดนโยบายด้านการลงทุนของเอกชนให้สนับสนุนการจัดการฝึกอบรมภายในโรงงานและวงการอุตสาหกรรม เช่นในต่างประเทศแล้ว ปัญหาการขาดแคลนช่างแรงงาน และช่างฝีมือจะลดน้อยลง

คาดว่าใน ๑๐ ปีข้างหน้า หากอัตราการเพิ่มของประชากรจะอยู่ในเกณฑ์ที่พอจะควบคุมได้ ปัญหาในการพัฒนาการศึกษาคงจะเบาบางลง และการพัฒนาการศึกษาจะสามารถสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างดี

โครงการพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาฯ ระยะที่สาม

โครงการพัฒนาการศึกษาที่จะดำเนินงานตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สามมีรวมทั้งสิ้น ๘๔ โครงการ เป็นโครงการต่อเนื่อง ๖๕ โครงการ โครงการใหม่ ๑๙ โครงการ โครงการเหล่านี้แบ่งได้เป็น ๔ ระดับ คือ

- ระดับประถมศึกษาและอนุบาล
- ระดับมัธยมศึกษา ฝึกหัดครู อาชีวศึกษา และวิชาชีพชั้นสูง
- ระดับอุดมศึกษา
- การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่นๆ

การประถมศึกษาและอนุบาล

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ความสำคัญของการประถมศึกษายังจัดไว้ในอันดับสูง เพราะถือว่าการศึกษาระดับนี้ไม่แต่เพียงเป็นพื้นฐานของการศึกษาระดับอื่นเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้การศึกษาแก่ประชากรส่วนใหญ่อีกด้วย โครงการพัฒนาประถมศึกษาที่สำคัญ คือ

ก. โครงการ เพิ่มปริมาณ

๑) งานดำเนินการประถมศึกษาตอนต้น และประถมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะขยายการรับเด็กนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น ป.๑-

๔ เพิ่มขึ้นประมาณ ๕๕๕,๐๐๐ คน ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม และจะขยายรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย ป.๕-๗ เพิ่มขึ้นอีกประมาณ ๕๑๔,๐๐๐ คน ในระยะของแผน

๒) โครงการพัฒนาการประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จะขยายการรับนักเรียนประถมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นประมาณ ๑๑,๙๐๐ คน และจะขยายการรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายเพิ่มขึ้นประมาณ ๒๔,๔๐๐ คน ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

ข. โครงการปรับปรุงคุณภาพ

๑) โครงการแจกหนังสือเรียนแก่เด็กยากจน เนื่องจากมีเด็กยากจนเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถซื้อหนังสือตำราเรียนได้ เด็กเหล่านี้จึงไม่มีโอกาสได้ศึกษาเพิ่มเติมหลังจากเวลาเรียนแล้วในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าจะสามารถจัดหาหนังสือเรียนแจกเด็กยากจนได้จำนวน ๖,๔๑๐,๕๐๐ ชุด เป็นงบประมาณใช้จ่ายในโครงการนี้ ๑๐๓,๐๐ ล้านบาท

๒) โครงการแก้ไขการขาดแคลนครูในท้องถิ่นกันดาร จะได้ดำเนินการ ๒ วิธี คือ จะให้ทุนแก่นักเรียนฝึกหัดครู โดยมีข้อตกลงให้ผู้รับทุนกลับไปสอนในท้องถิ่นห่างไกลอย่างน้อยสองเท่าของระยะเวลาที่รับทุน โดยกำหนดทุนปีละ ๑,๐๐๐ ทุน รวม ๕ ปี ๕,๐๐๐ ทุน เป็นงบประมาณค่าใช้จ่าย ๒๗.๐๐ ล้านบาท กับจะจัดสร้างบ้านพักครูในท้องถิ่นห่างไกลเพิ่มขึ้นจำนวน ๓,๐๐๐ หลัง งบประมาณค่าใช้จ่าย ๑๔๔.๐๐ ล้านบาท

๓) โครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลเป็นโรงเรียนชุมชน จะปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลจำนวน ๕๓๙ โรง เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อให้บริการแก่ผู้ใหญ่และเด็กในชุมชนนั้นๆ และเพื่อให้โรงเรียนและชุมชนได้ร่วมมือกันจัดการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนยิ่งขึ้นงบประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อโครงการนี้ ๗.๖๕ ล้านบาท

มัธยมศึกษา ฝึกหัดครู อาชีวศึกษา และวิชาชีพชั้นสูง

มัธยมสามัญศึกษา

การขยายชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีผลผลักดันให้มีจำนวนนักเรียนที่ประสงค์จะเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม และคาดว่านักเรียนที่จะออกจากโรงเรียนเมื่อสำเร็จชั้น ม.ศ.๓ ก็คงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นกัน เพื่อเป็นการช่วยนักเรียนให้สามารถออกไปประกอบอาชีพได้ทุกช่วงระยะของการศึกษา จะได้จัดหลักสูตรประเภทเรียนจบในตัวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โครงการพัฒนามัธยมศึกษาสามัญศึกษามีรวมทั้งสิ้น ๑๐ โครงการเฉพาะโครงการที่สำคัญมีดังนี้

โครงการขยายปริมาณ

๑) งานจัดการศึกษามัธยมและเตรียมอุดมโรงเรียนรัฐบาล จะขยายการรับนักเรียนมัธยมสามัญศึกษาตอนต้น (ม.ศ.๑-๓) เพิ่มขึ้นประมาณ ๒๔๗,๕๐๐ คน และจะขยายการรับนักเรียนมัธยมสามัญศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔-๕) เพิ่มขึ้นประมาณ ๓๘,๓๐๐ คน ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

๓) โครงการเปิดโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ กำหนดว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในทุก ๆ อำเภอที่ยังไม่มีโรงเรียนมัธยมมาก่อนเป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๘๐ โรงเรียน ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม โรงเรียนมัธยมประจำอำเภอที่เปิดใหม่นี้จะรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๖๐,๔๘๐ คน งบประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการนี้ ๒๒๕.๐๐ ล้านบาท

โครงการปรับปรุงคุณภาพ

๑) โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมในชนบท เป็นโครงการปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนมัธยมในชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มความรู้ในด้านการเกษตรและด้านอื่น ๆ ที่มีสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันในชุมชน ในแผนพัฒนาฯ ระยะที่สามจะปรับปรุงโรงเรียนในโครงการรวมทั้งสิ้น ๑๘๘ โรงเรียน เป็นโรงเรียน ค.ม.ช. ระดับจังหวัด ๔๘ โรงเรียน และโรงเรียนระดับอำเภอ ๑๔๐ โรงเรียน งบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ๗๒.๐๘ ล้านบาท โครงการนี้ได้รับความช่วยเหลือจากยูนิเซฟส่วนหนึ่งด้วย

๒) โครงการตั้งโรงเรียนในจุดสกัด เป็นโครงการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนประจำจังหวัดที่เป็นจุดสกัด เพื่อให้เป็นผนังกันไม่ให้เด็กเรียนหลังไหลเข้ามาเรียนในส่วนกลางมากเกินไป ความจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้น ม.ศ.ปลาย ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะปรับปรุงโรงเรียนประจำจังหวัดในจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีวัสดุอุปกรณ์อยู่แล้วเป็นจำนวน ๓๘ โรงเรียน โดยวิธีเพิ่มโรงฝึกงานอุตสาหกรรมศิลป์ อาคารเกษตรกรรมศิลป์ ห้องสมุดและวิทยาศาสตร์ กับจะปรับปรุงให้มีครูวุฒิปริญญาถึงจำนวน ๓ ใน ๔ แก่โรงเรียนดังกล่าวแล้ว งบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ๕๒.๑๓ ล้านบาท

๓) โครงการสร้างศูนย์อบรมครูโรงเรียนราษฎร์ จะจัดตั้งศูนย์อบรมครูโรงเรียนราษฎร์ขึ้นในปีงบประมาณ ๒๕๑๘ เพื่อใช้ในการอบรมครูโรงเรียนราษฎร์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านวิชาการและวิธีการสอน เป็นการปรับปรุงส่งเสริมครูโรงเรียนราษฎร์รวมทั้งผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์ด้วย ด้วยงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ๒๐.๕๕ ล้านบาท

หนึ่ง อาจมีการทดลองเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนสองผลัด เพื่อแก้ปัญหาในด้านขยายปริมาณนักเรียนในเมื่อประเทศมีทรัพยากรจำกัดดังกล่าวแล้ว

มัธยมศึกษา

เนื่องจากการขยายจำนวนนักเรียนอย่างรวดเร็วในระดับมัธยมศึกษาสามัญ รวมทั้งมีการปรับปรุงหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสายอาชีพ จึงมีอยู่น้อยมาก ด้วยเหตุนี้ในช่วงระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่สาม จำนวนนักเรียนสายอาชีพในระดับมัธยมต้นจะลดลงเรื่อยๆ และอาจมีการยุบเลิกโรงเรียนประเภทนี้ในช่วงของแผนพัฒนา ฉบับที่สี่ ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมุ่งดำเนินงานปรับปรุงโครงการเดิมซึ่งได้รับความสำเร็จมาแล้วในแผนพัฒนา ฉบับที่สอง กล่าวคือ ขยายจำนวนนักเรียนเพื่อสนองความต้องการกำลังคนระดับกลาง โดยเน้นในด้านเกษตรกรรม ปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้ทันสมัยรวมทั้งยกระดับวุฒิครูให้สูงขึ้น โครงการพัฒนามัธยมศึกษาที่สำคัญมีดังนี้

ก. โครงการขยายปริมาณ

๑) โครงการโรงเรียนเกษตรกรรม โรงเรียนการช่างอุตสาหกรรม โรงเรียนพาณิชยกรรมและภาษาต่างประเทศ จะลดจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นสายอาชีพลง จากจำนวน ๓,๘๐๐ คน ในปี ๒๕๑๔ ให้เหลือประมาณ ๑,๗๐๐ คน ในปลายแผนพัฒนา ฉบับที่สาม เพื่อจะยุบเลิกการรับนักเรียนอาชีวศึกษาระดับนี้ในที่สุด แต่จะขยายการรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ม.ศ.๔-๕-๖) เพิ่มขึ้นประมาณ ๑๖,๓๐๐ คน คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนพัฒนา ฉบับที่สามจะมีนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๗๔,๘๐๐ คน

นอกจากนี้ในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่สาม จะได้พิจารณาจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรรมขึ้นใหม่ในส่วนภูมิภาคอีก ๑๐ โรงเรียน โดยจะพิจารณาจัดตั้งปีละ ๒ โรงเรียน คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนนักเรียนเกษตรกรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.๑-๓) จะลดเหลือเพียงจำนวน ๑๙๕ คน แต่จะขยายระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔-๕-๖) เป็นจำนวน ๖,๒๓๑ คน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงวิชาเกษตรกรรม (ป.ว.ส., ป.กศ. และ ป.ม.ก.) จำนวนทั้งสิ้น ๔,๑๖๕ คน

คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนจะมีนักเรียนโรงเรียนการช่าง โรงเรียนพาณิชยกรรมและภาษาต่างประเทศระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.๑-๓) จำนวน ๑,๔๒๙ คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๔-๕-๖) จำนวน ๕๗,๘๐๙ คน ระดับวิชาชีพชั้นสูง (ป.ว.ส., ป.ป.ช., ป.ม.ช. และ ป.ม.) จำนวนทั้งสิ้น ๕,๔๘๑ คน

ข. โครงการปรับปรุงคุณภาพ

๑) **โครงการพัฒนาโรงเรียนเกษตรกรรม** จะปรับปรุงโรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรมที่มีอยู่เดิม ๒๔ แห่ง (ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนที่เคยปรับปรุงมาแล้วตามโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาในแผนพัฒนาฯ ระยะที่สอง ๑๐ โรง จึงเหลือที่ปรับปรุงในระยะของแผนที่สามนี้เพียง ๑๔ โรง) ให้สามารถผลิตกำลังคนด้านเกษตรกรรมสนองความต้องการของประเทศทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ โดยวิธีก่อสร้างปรับปรุงและซ่อมแซมอาคารเรียนและอาคารประกอบ จัดหาแหล่งน้ำและปรับปรุงพื้นที่ดินเพิ่มเครื่องมือและอุปกรณ์การสอน จัดให้ครูได้ศึกษาเพิ่มเติมระดับปริญญาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และสนับสนุนการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการพัฒนาโรงเรียนเกษตรกรรมทั้งสิ้น ๓๔๕,๗๐ ล้านบาท

๒) **โครงการพัฒนาโรงเรียนการช่างและพาณิชยกรรม** เป็นการปรับปรุงและขยายโรงเรียนประเภทเหล่านี้ให้สามารถผลิตกำลังคนในสาขาต่างๆ ทั้งระดับช่างฝีมือและช่างเทคนิคเพื่อสนองความต้องการด้านกำลังคนของประเทศ ตามโครงการจะปรับปรุงการเรียนการสอน การวัดผล ตลอดจนการฝึกงานโดยเพิ่มเครื่องมือและอุปกรณ์การสอนให้ได้มาตรฐาน และจ้างผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่างๆ มาให้การอบรม จัดอบรมครูอาจารย์และเจ้าหน้าที่เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการนี้จะปรับปรุงโรงเรียนการช่าง ๗๒ โรง (เป็นโรงเรียนการช่างอุตสาหกรรมที่ได้รับการปรับปรุงมาแล้วตามโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาในแผนพัฒนาฯ ระยะที่สอง ๑๔ โรง) และปรับปรุงโรงเรียนช่างต่อเรือพระนครศรีอยุธยา โรงเรียนศิลปหัตถกรรมนครศรีธรรมราช โรงเรียนช่างเย็บหนัง วิทยาลัยเทคนิค โรงเรียนการช่างอุตสาหกรรม ๑๑ แห่ง และโรงเรียนพาณิชยกรรมและภาษาต่างประเทศ รวม ๖ แห่ง งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการพัฒนาโรงเรียนการช่างและอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น ๗๓๙.๓๖ ล้านบาท โครงการพัฒนาโรงเรียนพาณิชยกรรมและภาษาต่างประเทศเป็นเงิน ๔๒๒.๐๓ ล้านบาทในระยะ ๕ ปี

ระยะวิชาชีพชั้นสูง

โครงการขยายปริมาณ จะขยายการรับนักศึกษาในระดับเทคนิคในวิทยาลัยเทคนิค ๕ แห่ง เพิ่มขึ้นประมาณ ๑๐,๔๐๐ คน คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนจะมีนักศึกษาระดับเทคนิคจำนวนทั้งสิ้น ๒๒,๒๐๐ คน

โครงการปรับปรุงคุณภาพ

๑) **โครงการพัฒนาโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูง** หรือโครงการปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิคในกรุงเทพฯ และจังหวัดต่างๆ รวม ๖ แห่ง โดยวิธีหาครูผู้สูงเพิ่มขึ้นให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น จัดหาครูสำหรับสอนรอบบ่ายอีกชุดหนึ่ง เพื่อให้การเรียนการสอนทั้ง ๒ รอบมีคุณภาพเต็มที่ นอกจากนี้จะมีการปรับปรุงเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์ โดยจัดหาของใหม่ทดแทน

เครื่องอุปกรณ์เก้าอี้ส้อมรวมทั้งจัดหาให้มีปริมาณเพียงพอกับจำนวนนักศึกษาด้วย และจะจัดหาผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่างๆ มาทำการฝึกสอนให้เพียงพอ กับจะส่งเสริมให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเหล่านี้ได้มีโอกาสศึกษาต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศในทุกแขนงวิชา งบประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อการนี้ ๔๒๑,๕๘ ล้านบาท

การฝึกหัดครู

ตามที่ได้มีการขยายการผลิตครูอย่างรวดเร็วในช่วงระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สอง จะทำให้สามารถลดปริมาณการเร่งรัดผลิตครูลงได้บ้างในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม โดยจะเน้นในด้านการปรับปรุงคุณภาพให้สูงขึ้น โครงการสำคัญที่จะดำเนินการต่อไป คือ

๑) **โครงการผลิตครูปริญญาวิชาการศึกษา** สำหรับวิทยาลัยวิชาการศึกษามีอยู่แล้วทั้ง ๗ แห่ง และวิทยาลัยวิชาการศึกษาที่อาจจะพิจารณาเปิดเพิ่มเติมอีกในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าจะขยายการรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาภาคปกติเพิ่มขึ้นได้ประมาณ ๔,๘๒๐ คน และภาคสมทบเพิ่มขึ้นจากปัจจุบันประมาณ ๕,๐๐๐ คน คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะมีนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาการศึกษาภาคปกติ ๑๑,๐๐๐ คน และภาคสมทบจำนวน ๑๑,๘๐๐ คน จุดเน้นของโครงการนี้จะอยู่ที่การผลิตครูระดับสูงกว่าปริญญาตรี โดยมุ่งผลิตอาจารย์เพื่อสอนในสถาบันการฝึกหัดครูให้พอเพียงงบประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการมี ๔๐๐.๐๕ ล้านบาท

๒) **โครงการผลิตครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา** ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะปรับปรุงการดำเนินงานวิทยาลัยครูและโรงเรียนฝึกหัดครูทุกแห่ง เพื่อขยายปริมาณการรับนักเรียนฝึกหัดครู ระดับประกาศนียบัตรภาคปกติ เพิ่มขึ้นอีกประมาณ ๒๖,๘๐๐ คน คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนจะมีนักเรียนฝึกหัดครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาภาคปกติรวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๘,๐๐๐ คน จำแนกเป็นระดับ ป.กศ. ๔๓,๐๐๐ คน และระดับ ป.กศ.สูง ๒๖,๐๐๐ คน ส่วนนักเรียนฝึกหัดครู ป.กศ. ภาคค่ำจะมีจำนวนประมาณปีละ ๒๐,๐๐๐ คน โครงการนี้กำหนดจะปรับปรุงด้านคุณภาพโดยวิธีจัดหาครู อาจารย์ให้ได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียน โดยเพิ่มครูวุฒิสูงให้มากขึ้น และสนับสนุนการใช้อุปกรณ์และเทคนิคในสถาบันฝึกหัดครูให้มากขึ้น กับจะทำการย้ายโรงเรียนฝึกหัดครูบางแห่งที่มีสถาบันที่คับแคบออกไปยังสถานที่ใหม่ที่เหมาะสมกว่า และจะเร่งรัดโครงการฝึกหัดครูชนบทเพื่อสร้างเสริมให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาได้ออกไปเป็นครูในชนบท โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำของท้องถิ่นพร้อมกันไป งบประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการนี้ ๑,๒๕๙.๕๔ ล้านบาท

ระดับอุดมศึกษา

การพัฒนาอุดมศึกษาในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะมีการขยายปริมาณนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของประเทศในสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และการศึกษา มหาวิทยาลัยหลายแห่งจะเปิดสถาบันวิจัยหรือบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อสนองความต้องการงานวิจัยของชาติ สถาบันที่จะเริ่มปฏิบัติงานให้ได้ผลคือสถาบันซึ่งมีวงงานคาบเกี่ยวกันหลายสาขาวิชา เช่น สถาบันประชากรศาสตร์ สถาบันเอเชียศึกษา (กำลังก่อตั้ง) และสถาบันไทยศึกษา (กำลังก่อตั้ง) และศูนย์อายุรศาสตร์เขตรัฐ อ น ซึ่ง ง น ปี น ศูนย์ร่วมงานกับนานาชาติ และในช่วงเวลาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ควรจะเริ่มปูพื้นฐานในการผลิตตำราระดับอุดมศึกษาด้วย

รายละเอียดของโครงการพัฒนาอุดมศึกษามีดังนี้

๑. **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานด้านการสอนการวิจัยและการผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง และปริญญาโทในสาขาวิชาต่างๆ คือ คณะวิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ เกษศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี วิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ สถานศึกษาเคมีปฏิบัติ ตามโครงการมีเป้าหมายจะรับนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีปีละประมาณ ๓,๓๒๐ คน ในตอนต้นของแผน และเพิ่มปริมาณเป็นปีละ ๓,๕๕๐ คน ในตอนปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ส่วนระดับสูงกว่าปริญญาตรีในตอนต้นของแผนจะรับปีละ ๑,๒๐๐ คน และจะขยายการรับเพิ่มขึ้นเป็นปีละ ๑,๕๐๐ คน ในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนจะมีนิสิตระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๑๕,๑๐๐ คน นิสิตระดับสูงกว่าปริญญาตรี ๒,๘๐๐ คน ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม คาดว่าจะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีประมาณ ๑๕,๐๗๔ คน และผู้สำเร็จระดับหลังปริญญาตรี ๔,๘๗๐ คน งบประมาณทั้งสิ้นเพื่อโครงการนี้เป็นจำนวน ๗๖๖.๔๑ ล้านบาท

๒. **มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์** จะขยายและปรับปรุงงานดำเนินการสอน วิจัยและผลิตบัณฑิตสาขาวิชาต่างๆ ทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ในคณะเกษตร ประมง วนศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และคณะบัณฑิตวิทยาลัย โดยจะดำเนินงานในรูปโครงการเงินกู้จากธนาคารโลกตามแผนงานพัฒนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีการปรับปรุงการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ทั้งที่บางเขน และที่กำแพงแสนมีเป้าหมายจะรับนิสิตระดับปริญญาตรีในปี ๒๕๑๕ จำนวน ๑,๔๘๐ คน และเพิ่มเป็นปีละ ๑,๘๘๐ คน ในปี ๒๕๑๙ จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรีจะเพิ่มจากจำนวน ๔,๘๓๐ คนในปี

๒๕๑๕ เป็น ๖,๗๙๕ คน ในปี ๒๕๑๙ และนิสิตระดับปริญญาโทจะเพิ่มจากจำนวน ๕๕๐ คน เป็น ๘๕๐ คน ในปี ๒๕๑๙ คาดว่าในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับหลังปริญญาตรีประมาณ ๖,๑๐๐ คน งบประมาณที่ใช้จ่ายตามโครงการนี้เป็นเงินทั้งสิ้น ๔๗๙.๔๕ ล้านบาท

๓. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานสอน วิจัยและผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง และระดับปริญญาโทสาขาวิชาต่างๆ ในคณะรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และแผนกอิสระวารสารและสื่อสารมวลชน โดยมีเป้าหมายจะรับนักศึกษาใหม่ระดับปริญญาตรีในคณะต่างๆ เพิ่มขึ้นจากปีละ ๑,๗๓๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละ ๒,๑๗๐ คน ในปี ๒๕๑๙ คาดว่าจะมีนักศึกษารวมทั้งสิ้นประมาณ ๙,๖๒๘ คน และในระยะของแผนจะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับหลังปริญญาตรีประมาณ ๘,๑๖๕ คน หนึ่งในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม มีโครงการที่จะจัดการสอนสาขาวิทยาศาสตร์เปิดหลักสูตรภาคค่ำในสาขาสถิติและคณิตศาสตร์ ในคณะศิลปศาสตร์ เปิดหลักสูตรมหาบัณฑิตทางธุรกิจในคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ก็จะมีการปรับปรุงงานด้านการบริหารและงานห้องสมุดและขยายงานด้านโครงการอาสาสมัครชั้นบัณฑิต รวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาอื่นๆ งบประมาณที่จะใช้จ่ายตามโครงการนี้ ๒๒๒.๒๖ ล้านบาท

๔. มหาวิทยาลัยมหิดล จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานการสอนและวิจัยสาขาการแพทย์และผลิตบัณฑิตระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโท และปริญญาเอกในคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ คณะเภสัชศาสตร์พญาไท คณะทันตแพทยศาสตร์พญาไท คณะแพทยศาสตร์ศิริราช คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี คณะเทคนิคการแพทย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ คณะอายุรศาสตร์เขตร้อน และคณะบัณฑิตวิทยาลัย ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม มีเป้าหมายจะขยายการรับนักศึกษาใหม่ระดับปริญญาตรี และอนุปริญญาจากปีละ ๙๕๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละ ๑,๐๙๐ คน ในปี ๒๕๑๙ ส่วนระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโทและปริญญาเอกจะรับใหม่ปีละประมาณ ๒๕๐ คน และในตอนปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นปีละ ๓๗๐ คน คาดว่าจำนวนนักศึกษาระดับอนุปริญญาและปริญญาตรีจะเพิ่มจาก ๔,๒๘๘ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็น ๕,๓๙๖ คนในปี ๒๕๑๙ ส่วนระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโท และปริญญาเอกจะเพิ่มจาก ๒๕๐ คน เป็นประมาณ ๕๐๐ คนในตอนปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ในระยะของแผนจะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาและปริญญาตรีประมาณ ๗,๕๐๕ คน ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง ปริญญาโท และปริญญาเอกประมาณ ๑,๒๕๗ คน หนึ่งในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม มหาวิทยาลัยมหิดลมีโครงการจะเตรียมการเปิดสอนคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และจะเริ่มจัดทำแผนแม่บทสำหรับที่ตั้งมหาวิทยาลัยแหล่งที่ ๒ ที่ตำบลศาลายา นครปฐม เพื่อเตรียมการย้ายบางส่วนของมหาวิทยาลัยไปอยู่ที่ใหม่ในเนื้อที่

ประมาณ ๑,๒๐๐ ไร่ งบประมาณค่าใช้จ่ายของโครงการมหาวิทยาลัยมหิดลตามโครงการดังกล่าวใน
ระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ประมาณ ๑,๓๖๓.๕๗ ล้านบาท

๕. **มหาวิทยาลัยศิลปากร** จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานการสอน วิจัยและผลิต
บัณฑิตระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาการต่างๆ ทั้งในพระนครและที่พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม
ในคณะจิตรกรรม ภูมิสถาปัตย์ และภาพพิมพ์ คณะอักษรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะ
วิทยาศาสตร์ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ โดยมีเป้าหมายจะขยายการรับนักศึกษาใหม่ระดับ
ปริญญาตรีเพิ่มขึ้นจากปีละประมาณ ๔๕๕ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละ ๗๓๖ คน ในปี ๒๕๑๙ และ
ระดับปริญญาโทในปี ๒๕๑๕ จะรับนักศึกษา ๒๕ คน และจะรับเพิ่มเป็น ๕๐ คน ในปี ๒๕๑๙ ใน
ระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สามจะจัดตั้งคณะศิลปศาสตร์ขึ้นใหม่ กับมีโครงการจัดตั้งสถาบัน
โบราณคดีเพื่อเปิดสอนวิชาโบราณคดีในระดับปริญญาโท และมีการขยายการสอนคณะ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ให้ถึงระดับปริญญาโท และประกาศนียบัตรชั้นสูง นอกจากนี้จะมีการปรับปรุง
งานด้านการบริหารสวัสดิการ และที่พักรักษาตัวของครู อาจารย์ ให้ดีขึ้น งบประมาณค่าใช้จ่าย
โครงการนี้ทั้งสิ้นเป็นจำนวน ๑๕๔.๐๓ ล้านบาท

๖. **มหาวิทยาลัยเชียงใหม่** จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานการสอน วิจัยและ
ผลิตบัณฑิตสาขาวิชาต่างๆ ในระดับปริญญาตรี ในคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์
เกษตรศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ โดยมีเป้าหมายจะขยายการรับ
นักศึกษาใหม่ระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้นจากปีละ ๒,๑๐๕ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละประมาณ ๒,๖๖๐
คน ในปี ๒๕๑๙ ส่วนในระดับปริญญาโทซึ่งมีโครงการจะเปิดสอนในคณะวิทยาศาสตร์ แพทย์-
ศาสตร์ สังคมศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ จะมีโครงการรับนักศึกษาใหม่ปีละประมาณ ๑๐๐ คน
จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรีจะเพิ่มจาก ๗,๐๖๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็น ๑๐,๑๕๒ คน ในปี
๒๕๑๙ และนักศึกษาระดับปริญญาโทจะเพิ่มจาก ๑๐๕ คน เป็น ๒๒๐ คน ในตอนปลายระยะของ
แผน คาดว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ แผนที่สาม จะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีประมาณ
๙,๒๐๐ คน และระดับปริญญาโทประมาณ ๔๓๕ คน หนึ่ง ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ดำริจะจัดทำโครงการขยายงานภาควิชาเภสัชศาสตร์ เทคโนโลยีการแพทย์
ทันตแพทยศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ เพื่อเสนอต่อสภาการศึกษา ขอจัดตั้งเป็นคณะใหม่ต่อไป
งบประมาณค่าใช้จ่ายของโครงการนี้ในช่วงระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ๘๐๑.๑๓ ล้านบาท

๗. **มหาวิทยาลัยขอนแก่น** จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานการสอน วิจัยและ
ผลิตบัณฑิตสาขาวิชาต่างๆ ระดับปริญญาตรี ในคณะเกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์
และคณะศึกษาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายจะขยายการรับนักศึกษาใหม่ระดับปริญญาตรีจากปีละ ๘๔๐
คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละประมาณ ๑,๑๑๐ คน ในปี ๒๕๑๙ จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาตรีจะเพิ่มจาก
๒,๐๗๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นประมาณ ๓,๖๒๐ คน ในปี ๒๕๑๙ และในระยะของแผนพัฒนาฯ ระยะ
ที่สามมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีโครงการจะจัดการสอนวิชาชีพพยาบาลถึงระดับปริญญาตรี เพื่อเป็น

แนวทางการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ในอนาคต นอกจากนี้ ยังมีโครงการจะเปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงทางวิศวกรรมศาสตร์ และปริญญาโททางเกษตรศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ ด้วย คาดว่าในระยะของแผนพัฒนาฯ ระยะที่สาม จะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีประมาณ ๓,๓๕๕ งบประมาณค่าใช้จ่ายของโครงการนี้ในระยะของแผนพัฒนาฯ ระยะที่สาม ประมาณ ๓๘๙.๐๗ ล้านบาท

๘. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานการสอนวิจัย และผลิตบัณฑิตสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับปริญญาตรี ในคณะวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ โดยมีเป้าหมายจะขยายการรับนักศึกษาใหม่เพิ่มขึ้นจากปีละ ๖๘๕ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละประมาณ ๑,๒๗๕ คน ในปี ๒๕๑๙ จำนวนนักศึกษาทั้งสิ้นจะเพิ่มจาก ๑,๓๘๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละประมาณ ๔,๑๐๐ คน ในปีสุดท้ายของแผน คาดว่าในระยะของแผนที่สาม จะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีประมาณ ๒,๑๙๐ คน และในระยะของแผนที่สามมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้วางแผนงานเพื่อการจัดตั้งคณะใหม่เพิ่มขึ้น ได้แก่ คณะเกษตรศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในช่วงระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ๕๕๕.๓๕ ล้านบาท

๙. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานการสอนวิจัยและบัณฑิตระดับปริญญาโทสาขาวิชาต่าง ๆ ในคณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ และคณะสถิติประยุกต์ โดยมีเป้าหมายจะขยายการรับนักศึกษาใหม่ในระดับปริญญาโทเพิ่มขึ้นจากปีละ ๒๐๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละ ๓๑๐ คน ในปี ๒๕๑๙ สำหรับคณะสถิติประยุกต์ซึ่งรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีนั้น จะเลิกดำเนินการสอนปริญญาตรีในปี ๒๕๑๖ จำนวนนักศึกษาระดับปริญญาโท รวมทั้งคณะจะเพิ่มขึ้นจากจำนวน ๕๔๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็น ๗๓๐ คน ในปี ๒๕๑๙ คาดว่าในระยะของแผนจะมีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทประมาณ ๑,๑๕๐ คน งบประมาณค่าใช้จ่ายตามโครงการนี้ ๗๙.๔๓ ล้านบาท

๑๐. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า จะดำเนินการสอน การวิจัย และผลิตบัณฑิตทางด้านเทคโนโลยี และครูปริญญาการอาชีวศึกษา (ทั้งครูทฤษฎีช่างและครูโรงงาน) วิศวกรรมระดับปริญญาในแขนงวิศวกรรมต่าง ๆ รวมทั้งช่างเทคนิคระดับปริญญาและระดับอนุปริญญา และจะขยายการผลิตช่างฝีมือให้แก่วงการอุตสาหกรรม โดยการขยายการดำเนินงานที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าที่ธนบุรี, พระนครเหนือ และนนทบุรี ตามเป้าหมายดังนี้

สถาบันเทคโนโลยีธนบุรี จะรับนักศึกษารุ่นใหม่ระดับปริญญาและอนุปริญญาจำนวน ๕๒๕ คน ในปี ๒๕๑๕ และจะขยายการรับเพิ่มขึ้นเป็นปีละประมาณ ๗๗๐ คน ในปี ๒๕๑๙

สถาบันเทคโนโลยีพระนครเหนือ จะรับนักศึกษารุ่นใหม่ในระดับประกาศนียบัตรปีละ ๔๒๕ คน ในระยะต้นของแผน และจะขยายการรับเพิ่มเป็นปีละ ๔๘๐ คน ในระยะปลายแผนจะรับ

นักศึกษาระดับปริญญาตรีปีละ ๑๔๐ คน ในปี ๒๕๑๕ และจะขยายการรับนักศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นปีละ ๑๙๐ คน ในปี ๒๕๑๙ ส่วนนักศึกษาระดับปริญญาโทซึ่งจะเริ่มสอนในปี ๒๕๑๖ นั้น จะเปิดรับประมาณปีละ ๑๒ คน

สถาบันเทคโนโลยีนนทบุรี ในปี ๒๕๑๕ มีเป้าหมายจะรับนักศึกษาระดับอนุปริญญาปีละ ๓๐๐ คน ระดับปริญญาตรีปีละ ๖๐ คน และจะขยายการรับนักศึกษาในระดับปริญญาตรีเพิ่มเป็นปีละ ๑๓๐ คน ใน ๒๕๑๙ ส่วนนักศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งจะเปิดสอนในปี ๒๕๑๗ นั้น กำหนดจะรับปีละประมาณ ๒๐ คน

จำนวนนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้งสามแห่งจะเพิ่มจากจำนวน ๓,๑๐๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นประมาณ ๓,๘๐๐ คน ในปี ๒๕๑๙ งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการนี้ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม ประมาณ ๑๑๖.๕๐ ล้านบาท

๑๑. มหาวิทยาลัยรามคำแหง จะดำเนินการสอน การวิจัย และผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ โดยเปิดคณะนิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ การดำเนินการสอนจะจัดการศึกษาแบบตลาดวิชา และเปิดรับนักศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวน ในการบริหารงานมหาวิทยาลัยจะเก็บค่าเล่าเรียนให้เพียงพอที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการได้ส่วนหนึ่ง และรัฐบาลจะออกค่าใช้จ่ายสนับสนุนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนี้ ในช่วงระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม เป็นเงินประมาณ ๑๒๕.๐๐ ล้านบาท

๑๒. โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย จะร่วมมือและประสานงานกับมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อจัดการศึกษาระดับปริญญาโทและเอก ในสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และเศรษฐศาสตร์เพื่อผลิตอาจารย์ให้แก่มหาวิทยาลัยต่างๆ คาดว่าในปี ๒๕๑๕ จะมีนักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาต่างๆ รวม ๑๒๑ คน และจะเพิ่มจำนวนเป็นปีละ ๑๓๖ คน ในปี ๒๕๑๙ สำหรับการศึกษาระดับปริญญาเอกนั้นจะจัดส่งนักศึกษาระดับปริญญาโทที่มีความสามารถดีไปศึกษาต่อสาขาละประมาณ ๓ คน (รวม ๑๕ คน ต่อปี) และจะมีผู้สำเร็จการศึกษาในระยะของแผนฯ เพื่อกลับมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยดังนี้

อาจารย์ปริญญาโททางคณิตศาสตร์		๕๐ คน	ปริญญาเอก	๖	คน
-	ฟิสิกส์	๔๘ คน	“	๖	คน
-	เคมี	๗๐ คน	“	๖	คน
-	ชีววิทยา	๘๖ คน	“	๖	คน
-	เศรษฐศาสตร์	๔๐ คน	“	๖	คน

งบประมาณเพื่อใช้จ่ายตามโครงการนี้ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะจำแนกรวมไว้ในงบประมาณของมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้การศึกษาและวิจัย

๑๓. โครงการภาษาอังกฤษ จะประสานงานเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี ในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ประสานงานการฝึกและอบรมภาษาอังกฤษแบบเข้มให้นักศึกษาในโครงการพัฒนามหาวิทยาลัย เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี ประสานงานการสอนภาษาอังกฤษในหน่วยงานต่างๆ โดยเผยแพร่ความรู้และทฤษฎีการสอนใหม่ๆ ตลอดจนจัดทำตำราเรียน ข้อทดสอบ และสร้างอุปกรณ์การสอน และทำการทดลองวิจัยผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศแก่นักศึกษาไทย จำนวนข้าราชการ นักศึกษา และอาจารย์มหาวิทยาลัยที่จะเข้ารับการสอบแบบเข้มในปี ๒๕๑๕ จะมีประมาณ ๓๑๐ คน และเพิ่มเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๔๒๕ คน ในปี ๒๕๑๙ ส่วนอาจารย์ที่เข้ารับการอบรมวิธีการสอนภาษาอังกฤษจะเพิ่มจำนวนมาก ๑๒๕ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็น ๓๐๐ คน ในปี ๒๕๑๙

ตามโครงการ ๑๐ ปี (๒๕๑๒-๒๕๒๑) ศูนย์ภาษาอังกฤษจะอบรมภาษาอังกฤษแบบเข้มให้แก่อาจารย์มหาวิทยาลัยได้ประมาณ ๓,๐๐๐ คน และให้การอบรมวิธีสอนภาษาอังกฤษแก่อาจารย์สอนภาษาอังกฤษได้ประมาณ ๒,๐๐๐ คน คิดเป็นงบประมาณดำเนินการในระยะแผนฯ ที่สามเป็นจำนวนเงิน ๑๕.๔ ล้านบาท (โดยยังไม่รวมค่าก่อสร้างและอื่นๆ)

การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาพิเศษอื่น ๆ

การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียน

เนื่องจากยังมีผู้ใหญ่อีกเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยได้เข้าโรงเรียน และมีเป็นจำนวนมากที่สำเร็จชั้นประถม ๔ แล้วยังอ่านหนังสือไม่ออก เพราะไม่มีโอกาสได้ฝึกฝนเป็นเวลาติดต่อกัน ฉะนั้นถ้าจะให้ประชากรได้พัฒนาศักยภาพของตนโดยเต็มที่แล้ว จะต้องให้ได้รับการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะต้องดำเนินไปตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล ดังนั้น ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จึงได้จัดลำดับความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษานอกโรงเรียนไว้ในอันดับสูง โครงการพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญ คือ

๑. โครงการพัฒนาการศึกษาผู้ใหญ่ของกรมสามัญศึกษา มีเป้าหมายจะลดจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือให้น้อยลง และส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น ตลอดจนแก้ไขการลืมหืมหนังสือของประชากร โดยการปรับปรุงงานการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นต่อเนื่องทั้งสายสามัญและสายอาชีพให้ได้ผลเต็มที่ โดยเฉพาะการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพศึกษาหลักสูตรระยะสั้น จะเน้นใน ๓ สาขา คือ คหกรรมอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยจัดหน่วยอบรมให้สัมพันธ์กับความต้องการของตลาดแรงงานในท้องถิ่น โครงการนี้มีเป้าหมายจะเพิ่มปริมาณนักศึกษาผู้ใหญ่จากปีละ ๔๔,๐๐๐ คนในต้นระยะของแผน เป็นปีละประมาณ ๑๓๐,๘๐๐ คน ในปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม

งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการนี้จำนวนทั้งสิ้น ๒๐๘.๐๐ ล้านบาท นอกจากนี้ จะได้นำผลการผลิตหนังสืออ่านสำหรับผู้ใหญ่ด้วย

๒. **โครงการพัฒนาโรงเรียนหลักสูตรระยะสั้น กรมอาชีวศึกษา** ปัจจุบันมีโครงการปรับปรุงหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ๔๕ แห่ง และโรงเรียนสารพัดช่างที่มีอยู่เดิม ๔ แห่ง ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ทำการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จะจัดตั้งหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่เพิ่มขึ้น โดยคาดว่าจะขอรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา (ยูซอม) ในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ และอุปกรณ์การสอน โครงการนี้มีเป้าหมายจะขยายการรับนักเรียนเพิ่มขึ้นจากปีละ ๔๔,๓๕๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็นปีละประมาณ ๘๙,๕๕๐ คน ในปี ๒๕๑๙ งบประมาณค่าใช้จ่ายของโครงการนี้รวมทั้งสิ้น ๑๖๒.๔๔ ล้านบาท

งานการศึกษาพิเศษและการศึกษาอื่น ๆ

ได้แก่ การปรับปรุงกิจการพลศึกษา การค้นคว้าทางวิชาการ แนะนำและการศึกษานาฏศิลป์และช่างศิลป์ โครงการสำคัญ คือ

๑. **โครงการผลิตครูพลศึกษา** มีเป้าหมายจะขยายการรับนักศึกษาวิชาพลศึกษาระดับปริญญาเพิ่มขึ้น ที่วิทยาลัยวิชาพลศึกษา จังหวัดพระนคร คาดว่าในปีสุดท้ายของแผนจะมีนักศึกษาวิชาพลศึกษาระดับปริญญาจำนวนทั้งสิ้น ๑,๒๐๐ คน ในระยะของแผนกำหนดจะผลิตครูพลศึกษาระดับปริญญาปีละประมาณ ๒๕๐ คน ส่วนการผลิตครูพลศึกษาระดับ ป.กศ. พลศึกษาในส่วนภูมิภาคกำหนดสอนที่วิทยาลัยพลศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ และจะพิจารณาจัดตั้งวิทยาลัยพลศึกษาเพิ่มขึ้นที่จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดยะลา มีเป้าหมายจะขยายการรับนักเรียนฝึกหัดครู ป.กศ. พลศึกษาเพิ่มจาก ๒๑๐ คน ในปี ๒๕๑๕ เป็น ๘๑๐ คน ในปี ๒๕๑๙ งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการนี้เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๖๘.๐๐ ล้านบาท

๒. **โครงการวิจัยและศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมวิชาการ** จะทำการสำรวจและวิจัยหลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การศึกษา และกระบวนการสอนแต่ละเรื่อง โดยจัดเป็นโครงการย่อยๆ ติดต่อกันไป เพื่อนำผลการวิจัยมาประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานการศึกษาทุกระดับ โดยมีเป้าหมายจะจัดสร้างศูนย์เทคโนโลยีขึ้นในปี ๒๕๑๖ เพื่อทำการวิจัยและทดลองและเผยแพร่เทคนิคใหม่ๆ ทางการศึกษา และจะประสานงานกับศูนย์ภูมิภาค INNOTECH ขององค์การ SEAMEO งบประมาณค่าใช้จ่ายในโครงการ ๙.๘๗ ล้านบาท

๓. **โครงการหน่วยบริการและประสานงานแนะแนวกลาง สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ** โครงการนี้มีวัตถุประสงค์จะให้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการทำหน้าที่เป็นศูนย์เผยแพร่และประสานงานแนะแนวการศึกษาและฝึกอาชีพระดับกระทรวงซึ่งปัจจุบันนี้ยังแยกปฏิบัติอยู่หลายหน่วยงานตามกรมต่างๆ จะเป็นศูนย์กำหนดแผนงานอบรมแนะแนวของกรม

และสถาบันต่างๆ ให้สอดคล้องกันทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางจัดการอบรมเจ้าหน้าที่แนะแนวเป็นครั้งคราว งบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการนี้ตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น ๒.๗๙ ล้านบาท

งานพัฒนาและส่งเสริมเยาวชน

โดยเหตุที่ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะเร่งพัฒนาแรงงานและความคิดอ่านของเยาวชน ทั้งในส่วนกลางและภูมิภาคให้สามารถทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้อย่างเต็มที่ ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่สาม จึงถือว่างานพัฒนาและส่งเสริมเยาวชนอันอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมเยาวชนแห่งชาติจะมีบทบาทสำคัญยิ่งขึ้น ตามแนวการดำเนินงานดังนี้

๑. **โครงการพัฒนาเยาวชนชนบทอย่างผสมผสาน** จะขยายและปรับปรุงการดำเนินงานศูนย์ฝึกผู้นำเยาวชนชนบท โดยเน้นหนักในด้านวิชาชีพ ขณะเดียวกันจะให้ความรู้ในด้านหนังสือและการฝึกอบรมระยะสั้นอื่นๆ ที่เหมาะสมแก่สภาพในชนบท การจัดการสื่อสารมวลชนโดยวิธีการต่างๆ เช่น การอบรมวิชาเกษตรกรรมทางภาพยนตร์ การให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาปลอดภัยมั่นคงในส่วนบุคคลและส่วนรวม และเน้นหนักในเรื่องการจัดตั้งสินเชื่อเพื่อเยาวชน ในช่วงระยะในแผนพัฒนาฯ ระยะที่สาม จะพิจารณาจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมเยาวชนชนบทที่ภาคใต้ จังหวัดสตูล และที่จังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกภาคละหนึ่งแห่ง

๒. **โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนในตัวเอง** เป็นโครงการจัดทำขึ้นเพื่อให้ประสานงานกับโครงการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจัดขึ้นโดยคณะนิสิตนักศึกษาและนักเรียนระดับต่างๆ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนในตัวเองซึ่งส่วนหนึ่งขาดการศึกษาขั้นต่อเนื่อง และบางกลุ่มยังขาดอาชีพ ได้มีโอกาสฝึกฝนความรู้ชำนาญในวิชาชีพและมีทัศนคติอันดีงามต่อสังคมและต่อประเทศ งบประมาณทั้งสิ้นตามโครงการทั้งสอง ๖๒.๑๒ ล้านบาท

ตารางที่ ๔
เป้าหมายจำนวนนักเรียนและนักศึกษาตามแผนพัฒนาฯ ระยะที่สาม (พ.ศ.๒๕๑๕-๒๕๑๙) *^๑
(จำนวนนักเรียนและนักศึกษาทุกระดับ)

ระดับการศึกษา	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙
อนุบาลศึกษาและเด็กเล็ก	๑๓๗,๐๐๐	๑๔๘,๐๐๐	๑๖๐,๓๐๐	๑๗๓,๒๐๐	๑๘๙,๐๐๐
กระทรวงศึกษาธิการ	๒๒,๕๐๐	๒๓,๑๐๐	๒๔,๑๐๐	๒๔,๘๐๐	๒๖,๖๐๐
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๑๓,๑๐๐	๑๓,๒๐๐	๑๔,๒๐๐	๑๕,๑๐๐	๑๕,๘๐๐
เทศบาล	๓,๔๐๐	๓,๗๐๐	๔,๐๐๐	๔,๓๐๐	๔,๖๐๐
โรงเรียนราษฎร์	๙๘,๐๐๐	๑๐๘,๐๐๐	๑๑๘,๐๐๐	๑๒๙,๐๐๐	๑๔๒,๐๐๐
ประถมศึกษาตอนต้น	๔,๙๔๘,๙๐๐	๕,๑๒๓,๔๐๐	๕,๓๑๐,๔๐๐	๕,๕๑๒,๕๐๐	๕,๗๐๓,๕๐๐
กระทรวงศึกษาธิการ	๗๙,๙๐๐	๘๒,๔๐๐	๘๓,๔๐๐	๘๔,๕๐๐	๘๕,๕๐๐
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๔,๐๘๕,๐๐๐	๔,๒๒๑,๐๐๐	๔,๓๗๑,๐๐๐	๔,๕๒๒,๐๐๐	๔,๖๖๕,๐๐๐
เทศบาล	๒๓๐,๐๐๐	๒๔๓,๐๐๐	๒๖๑,๐๐๐	๒๘๒,๐๐๐	๓๐๔,๐๐๐
โรงเรียนราษฎร์	๕๕๔,๐๐๐	๕๗๗,๐๐๐	๕๙๕,๐๐๐	๖๒๔,๐๐๐	๖๔๙,๐๐๐
ประถมศึกษาตอนปลาย	๑,๐๑๓,๓๐๐	๑,๑๑๐,๐๐๐	๑,๒๓๒,๐๐๐	๑,๓๗๙,๔๐๐	๑,๕๕๕,๐๐๐
กระทรวงศึกษาธิการ	๑๖๔,๐๐๐	๑๗๓,๐๐๐	๑๗๘,๐๐๐	๑๗๙,๐๐๐	๑๘๑,๐๐๐
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๔๗๙,๐๐๐	๕๖๑,๐๐๐	๖๖๙,๐๐๐	๘๐๖,๐๐๐	๙๗๒,๐๐๐
เทศบาล	๖๔,๓๐๐	๖๖,๙๐๐	๗๐,๐๐๐	๗๓,๔๐๐	๗๗,๐๐๐
โรงเรียนราษฎร์	๓๐๖,๐๐๐	๓๑๐,๐๐๐	๓๑๕,๐๐๐	๓๒๑,๐๐๐	๓๒๕,๐๐๐
มัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ	๕๕๓,๐๐๐	๖๑๑,๐๐๐	๖๖๙,๐๐๐	๗๓๒,๐๐๐	๗๙๘,๐๐๐
รัฐบาล	๓๒๓,๐๐๐	๓๗๐,๐๐๐	๔๑๙,๐๐๐	๔๗๐,๐๐๐	๕๒๓,๐๐๐
ราษฎร์	๒๓๐,๐๐๐	๒๔๑,๐๐๐	๒๕๐,๐๐๐	๒๖๒,๐๐๐	๒๗๕,๐๐๐
มัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ	๗๗,๖๐๐	๘๖,๙๐๐	๙๖,๒๐๐	๑๐๔,๘๐๐	๑๑๑,๙๐๐
รัฐบาล	๔๗,๕๐๐	๕๕,๙๐๐	๖๔,๒๐๐	๗๑,๙๐๐	๗๘,๑๐๐
ราษฎร์	๓๐,๑๐๐	๓๑,๐๐๐	๓๒,๐๐๐	๓๒,๙๐๐	๓๓,๘๐๐

ระดับการศึกษา	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙
มัธยมศึกษาสายอาชีพ *๒/	๖๗,๔๐๐	๖๙,๒๐๐	๗๒,๒๐๐	๗๔,๒๐๐	๗๖,๕๐๐
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓,๑๐๐	๒,๖๐๐	๒,๒๐๐	๑,๙๐๐	๑,๗๐๐
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๖๔,๓๐๐	๖๖,๖๐๐	๗๐,๐๐๐	๗๒,๓๐๐	๗๔,๘๐๐
วิชาชีพชั้นสูง	๑๗,๘๐๐	๒๑,๑๐๐	๒๓,๑๐๐	๒๕,๑๐๐	๒๖,๕๐๐
ระดับเทคนิค	๑๔,๒๐๐	๑๗,๒๐๐	๑๙,๐๐๐	๒๐,๙๐๐	๒๒,๒๐๐
สถาบันพระจอมเกล้า					
ภาคปกติ	๓,๑๐๐	๓,๔๐๐	๓,๖๐๐	๓,๗๐๐	๓,๘๐๐
ภาคสมทบ	๕๐๐	๕๐๐	๕๐๐	๕๐๐	๕๐๐
ฝึกหัดครู	๘๕,๒๐๐	๙๓,๗๐๐	๑๐๑,๐๐๐	๑๐๙,๒๐๐	๑๑๙,๔๐๐
ครูสามัญญะระดับประกาศนียบัตร					
ภาคปกติ	๔๖,๐๐๐	๕๒,๐๐๐	๕๗,๐๐๐	๖๓,๐๐๐	๖๙,๐๐๐
ภาคสมทบ	๒๑,๐๐๐	๒๑,๐๐๐	๒๑,๐๐๐	๒๑,๐๐๐	๒๓,๐๐๐
ระดับปริญญาตรี					
ภาคปกติ	๖,๔๕๐	๗,๔๕๐	๘,๓๗๐	๙,๒๑๐	๑๐,๐๗๐
ภาคสมทบ	๗,๙๐๐	๘,๙๐๐	๙,๙๐๐	๑๐,๙๐๐	๑๑,๙๐๐
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	๕๕๐	๕๖๐	๖๓๐	๗๙๐	๙๓๐
ครูอาชีพศึกษา	๓,๓๐๐	๓,๘๐๐	๔,๑๐๐	๔,๓๐๐	๔,๕๐๐
มหาวิทยาลัย *๓/	๔๘,๓๙๐	๕๑,๔๙๐	๕๕,๓๗๐	๕๙,๓๗๐	๖๓,๗๕๐
ระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี					
มนุษยศาสตร์	๔,๐๔๐	๔,๑๓๐	๔,๓๑๐	๔,๕๙๐	๕,๐๐๐
ศึกษาศาสตร์	๔,๘๘๐	๕,๗๓๐	๖,๓๐๐	๖,๗๖๐	๗,๒๐๐
จิตรศิลป์	๙๒๐	๙๔๐	๑,๐๕๐	๑,๒๓๐	๑,๔๑๐
สังคมศาสตร์และ					
นิติศาสตร์	๑๕,๐๐๐	๑๔,๔๔๐	๑๔,๘๙๐	๑๕,๑๗๐	๑๕,๙๙๐
วิทยาศาสตร์	๒,๙๗๐	๓,๓๙๐	๓,๘๐๐	๔,๐๗๐	๔,๖๘๐
วิศวกรรมศาสตร์	๓,๗๒๐	๔,๒๑๐	๔,๕๙๐	๕,๑๔๐	๕,๖๐๐

ระดับการศึกษา	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙
แพทยศาสตร์	๘,๕๒๐	๙,๒๙๐	๑๐,๒๐๐	๑๑,๓๖๐	๑๒,๔๔๐
เกษตรศาสตร์	๔,๐๓๐	๔,๓๙๐	๔,๖๔๐	๔,๙๕๐	๕,๒๓๐
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี					
รวมทุกสาขา	๔,๓๐๐	๕,๐๐๐	๕,๖๐๐	๕,๙๐๐	๖,๒๐๐
การศึกษาผู้ใหญ่	๕๖,๒๒๐	๖๘,๘๔๐	๘๔,๗๘๐	๑๐๔,๘๑๐	๑๓๐,๘๐๐
อาชีวศึกษาหลักสูตร					
ระยะสั้น	๔๔,๓๕๐	๕๑,๔๕๐	๖๐,๔๕๐	๗๔,๔๕๐	๘๙,๕๐๐
การศึกษาพิเศษ	๙,๕๑๐	๑๐,๓๕๐	๑๑,๒๔๐	๑๒,๐๐๐	๑๒,๕๐๐
พลศึกษา	๑,๓๓๐	๑,๕๗๐	๑,๖๓๐	๑,๗๑๐	๒,๐๐๐
ระดับปริญญา	๑,๑๒๐	๑,๓๖๐	๑,๓๐๐	๑,๒๐๐	๑,๒๐๐
ระดับ ป.กศ. สูง	๒๑๐	๒๑๐	๓๓๐	๕๑๐	๘๐๐
ช่างศิลป์	๔๐๐	๔๖๐	๕๐๐	๕๕๐	๖๐๐
นาฏศิลป์	๑,๕๐๐	๑,๖๓๐	๑,๗๕๐	๑,๙๐๐	๒,๐๐๐
รวมทุกระดับ	๗,๐๖๑,๙๐๐	๗,๔๔๙,๐๙๐	๗,๘๗๙,๙๒๐	๘,๓๖๕,๑๘๐	๘,๘๘๐,๙๕๐

หมายเหตุ *^{๑/} เป้าหมายจำนวนนักเรียนทั้งหมดเป็นเป้าหมายที่คิดตามวงเงินพัฒนาการศึกษา รวมทั้งโครงการที่กำหนดไว้ในงบสำรอง

*^{๒/} คิดเฉพาะเป้าหมายของโรงเรียนรัฐบาล

—*^{๓/} คิดเฉพาะเป้าหมายของมหาวิทยาลัย ๙ แห่ง ไม่รวมมหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งรับนักเรียนไม่จำกัด

ตารางที่ ๕
จำนวนนิสิตนักศึกษาจำแนกตามมหาวิทยาลัย
(พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙)

มหาวิทยาลัย	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๕,๔๘๐	๕,๙๖๐	๖,๔๖๐	๖,๙๖๐	๗,๖๕๐
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	๒,๐๗๐	๒,๖๓๐	๒,๙๐๐	๓,๑๘๐	๓,๓๘๐
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๑๔,๑๖๐	๑๕,๔๓๐	๑๖,๑๘๐	๑๖,๗๕๐	๑๗,๓๓๐
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๗,๑๗๐	๗,๙๗๐	๘,๗๔๐	๙,๖๖๐	๑๐,๓๗๐
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๑๐,๘๖๐	๑๐,๒๐๐	๑๐,๒๔๐	๑๐,๐๘๐	๑๐,๓๗๐
มหาวิทยาลัยมหิดล	๕,๓๐๐	๔,๙๑๐	๕,๒๒๐	๕,๖๒๐	๕,๙๐๐
มหาวิทยาลัยศิลปากร	๑,๓๔๐	๑,๕๙๐	๑,๘๗๐	๒,๑๘๐	๒,๔๙๐
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	๑,๓๘๐	๒,๐๐๐	๒,๖๘๐	๓,๔๕๐	๔,๑๑๐
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร- ศาสตร์	๕๔๐	๖๐๐	๖๕๐	๗๑๐	๗๓๐
คณะแพทยศาสตร์ (มหิดล- เชียงใหม่)*	๙๐	๒๐๐	๔๓๐	๗๘๐	๑,๔๒๐
รวม	๔๘,๓๙๐	๕๑,๔๙๐	๕๕,๓๗๐	๕๙,๓๗๐	๖๓,๗๕๐

หมายเหตุ * จำนวนนิสิตนักศึกษาสาขาแพทย์เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายโครงการขยายการผลิตกำลังคน สาขาแพทย์ในระยะ พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙

ตารางที่ 6
เป้าหมายการรับนักเรียนเข้าใหม่แต่ละปี
(พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙)

ระดับการศึกษา	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙
ประถมศึกษาปีที่ ๑	๑,๕๖๗,๓๐๐	๑,๖๐๒,๓๐๐	๑,๖๓๔,๓๐๐	๑,๖๖๘,๕๐๐	๑,๗๐๘,๗๐๐
กระทรวงศึกษาธิการ	๒๐,๗๐๐	๒๑,๐๐๐	๒๑,๓๐๐	๒๑,๕๐๐	๒๑,๗๐๐
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๑,๒๗๖,๐๐๐	๑,๓๐๔,๐๐๐	๑,๓๒๘,๐๐๐	๑,๓๕๔,๐๐๐	๑,๓๘๖,๐๐๐
เทศบาล	๖๘,๖๐๐	๗๓,๓๐๐	๗๙,๐๐๐	๘๔,๐๐๐	๘๐,๐๐๐
โรงเรียนราษฎร์	๒๐๒,๐๐๐	๒๐๔,๐๐๐	๒๐๖,๐๐๐	๒๐๙,๐๐๐	๒๑๑,๐๐๐
ประถมศึกษาปีที่ ๕ ^{๑/}	๓๙๐,๔๐๐	๔๓๔,๔๐๐	๔๘๖,๓๐๐	๕๔๒,๕๐๐	๖๑๓,๐๐๐
กระทรวงศึกษาธิการ	๕๘,๓๐๐	๕๙,๒๐๐	๖๐,๑๐๐	๖๐,๒๐๐	๖๐,๔๐๐
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	๒๐๑,๐๐๐	๒๔๑,๐๐๐	๒๘๙,๐๐๐	๓๔๑,๐๐๐	๔๐๘,๐๐๐
เทศบาล	๒๓,๐๐๐	๒๔,๒๐๐	๒๕,๒๐๐	๒๖,๓๐๐	๒๗,๖๐๐
โรงเรียนราษฎร์	๑๐๘,๐๐๐	๑๑๐,๐๐๐	๑๑๒,๐๐๐	๑๑๕,๐๐๐	๑๑๗,๐๐๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ^{๒/}	๒๑๑,๐๐๐	๒๓๓,๐๐๐	๒๕๕,๐๐๐	๒๗๔,๐๐๐	๒๙๘,๐๐๐
รัฐบาล	๑๒๖,๐๐๐	๑๔๕,๐๐๐	๑๖๒,๐๐๐	๑๗๗,๐๐๐	๑๙๗,๐๐๐
ราษฎร์	๘๕,๐๐๐	๘๘,๐๐๐	๙๓,๐๐๐	๙๗,๐๐๐	๑๐๑,๐๐๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๔ (สายสามัญ)	๔๖,๕๐๐	๕๐,๘๐๐	๕๕,๗๐๐	๕๙,๔๐๐	๖๒,๖๐๐
รัฐบาล	๒๙,๓๐๐	๓๓,๒๐๐	๓๗,๖๐๐	๔๐,๙๐๐	๔๓,๗๐๐
ราษฎร์	๑๗,๒๐๐	๑๗,๖๐๐	๑๘,๑๐๐	๑๘,๕๐๐	๑๘,๙๐๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๔ (สายอาชีพ)	๒๕,๓๐๐	๒๕,๘๐๐	๒๖,๙๐๐	๒๗,๗๐๐	๒๘,๔๐๐
รัฐบาล	๒๘,๘๗๐	๓๒,๕๔๐	๓๖,๕๔๐	๓๙,๘๓๐	๔๒,๒๖๐
ฝึกหัดครู					
ระดับประกาศนียบัตร ปีที่ ๑	๑๙,๖๐๐	๒๒,๕๐๐	๒๓,๔๐๐	๒๕,๔๐๐	๒๕,๔๐๐

ระดับการศึกษา	๒๕๑๕	๒๕๑๖	๒๕๑๗	๒๕๑๘	๒๕๑๙
ระดับประกาศนียบัตร ชั้นสูงปีที่ ๑	๖,๐๑๐	๖,๐๙๐	๙,๐๐๐	๙,๖๕๐	๑๑,๙๐๐
ระดับปริญญาปีที่ ๑ และปีที่ ๓	๓,๒๖๐	๓,๙๕๐	๔,๑๔๐	๔,๗๘๐	๔,๙๖๐
มหาวิทยาลัย นักศึกษาเข้าใหม่ซึ่งรับ จากผู้สำเร็จ มศ.๕	๑๑,๑๐๐	๑๑,๘๐๐	๑๒,๗๐๐	๑๓,๘๐๐	๑๔,๗๐๐

- หมายเหตุ* ^{๑/} อัตราการเรียนต่อในชั้นประถมปีที่ ๕ ของนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ ๔
ปี ๒๕๑๔/๒๕๑๕ ๒๕๑๕/๒๕๑๖ ๒๕๑๖/๒๕๑๗ ๒๕๑๗/๒๕๑๘ ๒๕๑๘/๒๕๑๙
ร้อยละ ๔๒ ๔๔ ๔๗ ๕๐ ๕๖
- ^{๒/} อัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ของนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๗
ปี ๒๕๑๔/๒๕๑๕ ๒๕๑๕/๒๕๑๖ ๒๕๑๖/๒๕๑๗ ๒๕๑๗/๒๕๑๘ ๒๕๑๘/๒๕๑๙
ร้อยละ ๘๒ ๘๑ ๘๑ ๘๐ ๘๐
- ^{๓/} อัตราการเข้าเรียนต่อในชั้น มศ.๑ ในปีการศึกษา ๒๕๑๕/๒๕๑๖ ต่ำกว่าปีการศึกษา
๒๕๑๔/๒๕๑๕ เนื่องจากฐานของผู้ที่จบ ป.๗ จะขยายกว้างกว่าในระแยะแผนที่ ๒

ตารางที่ ๗
จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับการศึกษา
ตามแผนพัฒนาการศึกษาฯ ระยะที่สาม (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙)

ปีการศึกษา ระดับการศึกษา	๒๕๑๕/๑๖ จำนวนผู้สำเร็จ	๒๕๑๖/๑๗ จำนวนผู้สำเร็จ	๒๕๑๗/๑๘ จำนวน ผู้สำเร็จ	๒๕๑๘/๑๙ จำนวนผู้สำเร็จ	๒๕๑๙/๒๐ จำนวน ผู้สำเร็จ
ระดับประถมศึกษา					
ป.๔	๙๒๒,๐๐๐	๙๖๒,๐๐๐	๑,๐๑๙,๐๐๐	๑,๐๘๓,๐๐๐	๑,๑๔๕,๐๐๐
ป.๗	๒๗๓,๐๐๐	๓๐๐,๐๐๐	๓๒๖,๐๐๐	๓๖๙,๐๐๐	๔๑๘,๐๐๐
ระดับมัธยม					
ม.๓	๑๔๘,๐๐๐	๑๖๕,๐๐๐	๑๘๔,๐๐๐	๒๐๔,๐๐๐	๒๒๘,๐๐๐
มศ.๕	๒๐,๗๐๐	๒๕,๓๐๐	๒๙,๖๐๐	๓๔,๖๐๐	๓๘,๗๐๐
มศ.๖ (สายอาชีพของ โรงเรียนรัฐบาล)	๑๗,๒๐๐	๑๗,๑๐๐	๑๘,๙๐๐	๑๙,๔๐๐	๒๐,๓๐๐
วิชาชีพชั้นสูง	๕,๕๐๐	๗,๒๐๐	๘,๒๐๐	๘,๙๐๐	๙,๘๐๐
ครูอาชีพศึกษา	๑,๒๐๐	๑,๗๐๐	๑,๘๐๐	๑,๘๐๐	๑,๙๐๐
ฝึกหัดครู ป.กศ.	๒๒,๕๐๐	๒๕,๐๐๐	๒๖,๖๐๐	๒๘,๒๐๐	๒๘,๒๐๐
ฝึกหัดครู ป.กศ. สูง	๖,๙๐๐	๘,๔๐๐	๘,๖๐๐	๑๑,๓๐๐	๑๒,๐๐๐
ระดับอุดมศึกษา					
(เฉพาะปริญญาตรี)					
วิทยาลัยวิชาการศึกษา	๓,๔๐๐	๔,๐๐๐	๔,๔๐๐	๔,๔๐๐	๕,๕๐๐
สถาบันเทคโนโลยี	๒๗๐	๓๖๐	๓๙๐	๔๔๐	๔๔๐
พระจอมเกล้า					
มหาวิทยาลัย ๙ แห่ง					
มนุษยศาสตร์	๙๗๐	๙๑๐	๘๗๐	๙๑๐	๑,๐๒๐
ศึกษาศาสตร์	๙๓๐	๑,๐๖๐	๑,๓๒๐	๑,๔๔๐	๑,๕๑๐
วิจิตรศิลป์	๑๗๐	๑๗๐	๑๗๐	๑๘๐	๒๑๐
สังคม นิติศาสตร์	๒,๖๗๐	๒,๗๙๐	๒,๖๙๐	๒,๗๒๐	๒,๘๓๐
วิทยาศาสตร์	๕๓๐	๗๑๐	๗๖๐	๙๐๐	๑,๐๐๐
วิศวกรรมศาสตร์	๖๑๐	๗๔๐	๘๑๐	๙๗๐	๑,๐๙๐
แพทยศาสตร์*	๙๘๐	๑,๐๗๐	๑,๑๕๐	๑,๓๘๐	๑,๕๒๐
เกษตรศาสตร์	๙๗๐	๑,๐๑๐	๑,๑๒๐	๑,๒๖๐	๑,๒๗๐

หมายเหตุ* หมายถึงการศึกษาในสาขาแพทยทุกแขนง รวมพยาบาลศาสตร์ สาขานุเวชศาสตร์ ฯลฯ

ตารางที่ ๘
รายละเอียด งบประมาณการศึกษา
(พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙)

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
ระดับประถมศึกษาและอนุบาล	๑๖,๗๖๔,๕๗	๗๘๑.๖๗	๑๗,๕๔๖.๒๔
กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย	๑๕,๒๘๒,๔๕	๖๐๗.๕๖	๑๕,๘๙๐.๐๑
๑. โครงการต่อเนื่อง			
๑.๑ งานดำเนินการประถมศึกษาตอนต้น	๑๒,๒๙๕.๐๒	๘๐.๐๐	๑๒,๓๗๕.๐๒
๑.๒ งานดำเนินการประถมศึกษาตอนปลาย	๒,๖๘๓.๐๖	๓๕.๒๓	๒,๗๑๘.๒๙
๑.๓ โครงการแก้ไขการขาดแคลนครูในท้องถิ่น กั้นดาร	๒๗.๐๐	-	๒๗.๐๐
๑.๔ โครงการสร้างบ้านพักครูในถิ่นกั้นดาร	๑๔๔.๐๐	๑๐๔.๐๐	๒๔๘.๐๐
๒. โครงการใหม่			
๒.๑ โครงการแจกหนังสือเรียนแก่เด็กยากจน	๑๐๓.๐๐	๔๒.๐๐	๑๔๕.๐๐
๒.๒ โครงการปรับปรุงโรงเรียนให้มีลักษณะเป็น โรงเรียนชุมชน	๗.๖๕	-	๗.๖๕
๒.๓ โครงการปรับปรุงอุปกรณ์การเรียนการสอน	๒๒.๗๒	-	๒๒.๗๒
๒.๔ โครงการจัดตั้งเจ้าหน้าที่ส่วนการศึกษา จังหวัดและหมวดอำเภอ	-	๒๒๒.๒๐	๒๒๒.๒๐

หมายเหตุ งบประมาณสำรอง หมายถึง ค่าใช้จ่ายเพื่อพัฒนาการศึกษาที่มีลำดับความสำคัญรองลงมาเงินค่าใช้จ่ายส่วนนี้อาจจะใช้จากเงินงบประมาณของประเทศส่วนที่เพิ่มเติมรวมทั้งเงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
๒.๕ โครงการฟื้นฟูจัดตั้งสภารัตริศึกษา	-	๘๘.๖๐	๘๘.๖๐
๒.๖ โครงการจัดตั้งผู้ตรวจการศึกษา ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด	-	๓๕.๕๓	๓๕.๕๓
กรมสามัญศึกษา	๑,๔๘๒.๑๒	๑๗๔.๑๑	๑,๖๕๖.๒๓
๑. โครงการต่อเนื่อง			
๑.๑ งานดำเนินการประถมศึกษา	๘๒๗.๘๗	๘.๓๖	๘๓๖.๒๓
๑.๒ งานนิเทศและอบรม	๑๙๘.๑๗	๔๙.๕๐	๒๔๗.๖๗
๑.๓ งานดำเนินการศึกษาสงเคราะห์	๑๕๑.๐๗	๘.๐๐	๑๕๙.๐๗
๑.๔ งานดำเนินการศึกษาอนุบาล	๒๔๙.๗๕	๘๓.๒๕	๓๓๓.๐๐
๑.๕ งานดำเนินการควบคุมมาตรฐาน คั่นคว่ำและส่งเสริมการประถมศึกษา	๕๕.๒๖	๒๕.๐๐	๘๐.๒๖
ระดับมัธยมศึกษา ฝึกหัดครู อาชีวศึกษา และวิชาชีพชั้นสูง	๗,๔๙๐.๗๔	๑๙๑.๕๐	๗,๖๘๒.๒๔
กรมวิสามัญศึกษา	๔,๑๕๔.๘๗	๑๐๗.๐๐	๔,๒๖๑.๘๗
๑. โครงการต่อเนื่อง			
๑.๑ งานดำเนินการโรงเรียนรัฐบาล	๓,๕๙๔.๖๗	๖๙.๐๐	๓,๖๖๓.๖๗
๑.๒ โครงการจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสม	๓๔.๙๐	-	๓๔.๙๐
๑.๓ งานดำเนินการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา	๖๖.๖๐	-	๖๖.๖๐
๑.๔ งานศึกษานิเทศก์และอบรมครู	๖๑.๓๒	-	๖๑.๓๒
๑.๕ งานวัดผลการศึกษา และทุนส่งเสริม การศึกษา	๔๘.๑๗	-	๔๘.๑๗

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
๒. โครงการใหม่			
๒.1 โครงการเปิดโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอ	๒๒๕.๐๐	-	๒๒๕.๐๐
๒.๒ โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมชนบท	๗๒.๐๘	-	๗๒.๐๘
๒.๓ โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมใน ส่วนภูมิภาค (จุดสกัด)	๕๒.๑๓	-	๕๒.๑๓
๒.๔ โครงการวิจัยข้อสอบและผลการสอบ	-	๙.๐๐	๙.๐๐
๒.๕ โครงการพัฒนาการเรียนการสอน	-	๒๙.๐๐	๒๙.๐๐
กรมอาชีวศึกษา	๒,๐๑๙.๔๓	๘๔.๕๐	๒,๑๐๓.๙๓
๑. โครงการต่อเนื่อง			
๑.๑ งานโรงเรียนเกษตรกรรม	๓๔๕.๗๐	-	๓๔๕.๗๐
๑.๒ งานโรงเรียนการช่าง	๗๓๙.๓๖	๔๐.๐๐	๗๗๙.๓๖
๑.๓ งานโรงเรียนพาณิชยและอุตสาหกรรม	๔๒๒.๐๓	๒๒.๕๐	๔๔๔.๕๓
๑.๔ งานโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูง	๔๒๑.๕๘	๒๒.๐๐	๔๔๓.๕๘
๑.๕ โครงการพัฒนาอาชีวศึกษา	๓๔.๑๗	-	๓๔.๑๗
๑.๖ งานศึกษานิเทศก์และอบรมครู	๑๔.๗๑	-	๑๔.๗๑
๑.๗ โครงการศูนย์วิศวะกรรมกรรมการเกษตร	๙.๙๘	-	๙.๙๘
๑.๘ งานกองบริการเครื่องจักรกล	๑๒.๖๐	-	๑๒.๖๐
๑.๙ งานควบคุมทะเบียนนักเรียนและสอบไล่ และตรวจโรงเรียนอาชีวศึกษา	๑๒.๙๕	-	๑๒.๙๕
๑.๑๐ งานออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง	๖.๓๕	-	๖.๓๕

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
กรมการฝึกหัดครู	๑,๓๑๖.๔๔	-	๑,๓๑๖.๔๔
๑. โครงการต่อเนื่อง			
๑.๑ งานผลิตครูประกาศนียบัตรการศึกษา	๑,๒๕๙,๕๕	-	๑,๒๕๙,๕๕
๑.๒ งานนิเทศก์การศึกษา	๒๙.๕๑	-	๒๙.๕๑
๑.๓ งานส่งเสริมวิทยฐานะครู	๑๔.๒๗	-	๑๔.๒๗
๑.๔ งานวิจัยจิตวิทยา	๗.๑๖	-	๗.๑๖
๑.๕ งานทำแบบทดสอบมาตรฐาน	๕.๙๖	-	๕.๙๖
ระดับอุดมศึกษา	๕,๔๕๒.๒๗	๑๙๖.๒๒	๕,๖๓๘.๔๙
มหาวิทยาลัย (งานเดิม รวมกับโครงการใหม่)	๔,๙๓๕.๗๒	๑๙๖.๒๒	๕,๑๓๑.๙๔
๑. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๔๗๙.๔๕	-	๔๗๙.๔๕
๒. มหาวิทยาลัยขอนแก่น	๓๙๙.๐๗	๑๗.๒๒	๔๑๖.๓๐
๓. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	๗๖๖.๔๑	๖๙.๕๐	๘๓๕.๙๑
๔. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๘๐๑.๑๓	๔.๖๓	๘๐๕.๗๖
๕. มหาวิทยาลัยมหิดล	๑,๓๖๓.๕๗	๖.๗๐	๑,๓๗๐.๒๗
๖. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	๕๕๕.๓๕	๗๖.๑๘	๖๓๑.๕๓
๗. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๒๒๒.๒๖	-	๒๒๒.๒๖
๘. มหาวิทยาลัยศิลปากร	๑๔๕.๐๔	๑๗.๘๔	๑๖๒.๘๘
๙. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	๗๙.๔๔	-	๗๙.๔๔
๑๐. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	๑๒๕.๐๐	-	๑๒๕.๐๐
๑๑. โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย* (งานบริหาร)	-	๔.๑๕	๔.๑๕

หมายเหตุ *โครงการพัฒนามหาวิทยาลัยคิดเฉพาะงบบริหารของโครงการที่จัดตั้งไว้ที่สำนักงานสภา
การศึกษาแห่งชาติ ส่วนเงินอุดหนุนการศึกษาชั้นปริญญาเอกได้รวมไว้ในงบมหาวิทยาลัย
ต่างๆ แล้ว

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
การฝึกหัดครู	๔๐๐.๐๕	-	๔๐๐.๐๕
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานผลิตครูชั้นปริญญาวิชาการศึกษา	๔๐๐.๐๕	-	๔๐๐.๐๕
อาชีวศึกษา	๑๑๖.๕๐	-	๑๑๖.๕๐
โครงการใหม่	๑๔.๒๗	-	๑๔.๒๗
๑. โครงการสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า	๑๑๖.๕๐	-	๑๑๖.๕๐
การศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาพิเศษ และ	๑,๕๐๔.๔๒	๗๑.๔๗	๑,๕๗๕.๘๙
การศึกษาอื่น ๆ			
กรมสามัญศึกษา	๒๐๘.๐๐	๒๓.๐๐	๒๓๑.๐๐
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานดำเนินการศึกษาผู้ใหญ่	๒๐๘.๐๐	๒๓.๐	๒๓๑.๐๐
กรมอาชีวศึกษา	๑๖๗.๐๐	๑๘.๐๐	๑๘๕.๐๐
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานโรงเรียนหลักสูตรระยะสั้นและ			
หน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่	๑๖๒.๔๔	๑๘.๐๐	๑๘๐.๔๔
๒. งานฝึกอบรมช่างตามโครงการ			
เร่งรัดพัฒนาชนบท	๔.๕๖	-	๔.๕๖
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมเยาวชน			
แห่งชาติ สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี	๖๒.๑๒	๒.๔๗	๖๔.๕๙
โครงการใหม่			
๑. งานพัฒนาเยาวชนชนบท	}	๒.๔๗	๖๔.๕๙
๒. งานพัฒนาเยาวชนในเมือง			

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
กรมวิสามัญศึกษา	๖๖๒.๐๕	-	๖๖๒.๐๕
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานบริหารและควบคุมโรงเรียนราษฎร์	๖๔๑.๕๐	-	๖๔๑.๕๐
โครงการใหม่			
๑. โครงการสร้างศูนย์อบรมครูโรงเรียนราษฎร์	๕๕		
	๒๐.๑	-	๒๐.๕๕
กรมพลศึกษา	๑๕๒.๐	-	๑๕๒.๐๑
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานผลิตครูพลศึกษา			
๑.๑ ระดับปริญญา	๒๗.๘๓	-	๒๗.๘๓
๑.๒ ระดับประกาศนียบัตร	๔๐.๑๘	-	๔๐.๑๘
๒. งานส่งเสริมกีฬาโรงเรียนและกีฬาประชาชน	๙.๐๐	-	๙.๐๐
๓. งานส่งเสริมพลศึกษา	๒๔.๐๐	-	๒๔.๐๐
๔. งานดำเนินกิจการลูกเสือ	๑๓.๔๐	-	๑๓.๔๐
๕. งานดำเนินกิจการอนุชาชาติ	๔.๖๐	-	๔.๖๐
๖. งานดำเนินกิจการกรีฑาสถานแห่งชาติ	๑๕.๐๐	-	๑๕.๐๐
โครงการใหม่			
๑. โครงการส่งเสริมสุขภาพนักเรียน	๗.๐๐	-	๗.๐๐
๒. งานพัฒนาเยาวชนในเมือง	๖.๐๐	-	๖.๐๐
๓. งานนิเทศก์และอบรม	๕.๐๐	-	๕.๐๐
กรมวิชาการ	๕๖.๕๙	๒๐.๐๐	๗๖.๕๙
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานสร้างหลักสูตรใหม่	๒.๗๓	-	๒.๗๓

(ล้านบาท)

ระดับการศึกษา/ส่วนราชการ/โครงการ	งบประมาณ (๑)	สำรอง (๒)	รวม (๑) + (๒)
๒. งานผลิตและส่งเสริมการผลิตแบบเรียน	๓๐.๘๐	๒๐.๐๐	๕๐.๘๐
๓. งานสำรวจและวิจัยทางการศึกษา	๙.๙๗	-	๙.๙๗
๔. งานศูนย์วัสดุการศึกษา	๖.๒๗	-	๖.๒๗
๕. งานศาลาวันเด็ก	๒.๓๔	-	๒.๓๔
๖. งานห้องฟ้าจำลองและหอดูดาว	๔.๔๘	-	๔.๔๘
กรมศิลปากร	๔๓.๙๐	-	๔๓.๙๐
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานการศึกษาดุริยางค์นาฏศิลป์	๑๗.๔๑	-	๑๗.๔๑
๒. งานการศึกษาช่างศิลป์	๑๐.๑๔	-	๑๐.๑๔
๓. งานการศึกษาดุริยางค์นาฏศิลป์เชียงใหม่	๑๖.๓๕	-	๑๖.๓๕
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	๑๕๒.๗๕	๘.๐๐	๑๖๐.๗๕
โครงการต่อเนื่อง			
๑. งานวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา	๓๐.๐๐	-	๓๐.๐๐
๒. งานร่วมมือกับองค์กรนานาชาติ	๗๓.๔๔	๘.๐๐	๘๑.๔๔
๓. โครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค	๒๖.๘๒	-	๒๖.๘๒
๔. โครงการพัฒนาการศึกษาภาคการศึกษา ๒	๑๐.๗๐	-	๑๐.๗๐
๕. งานวางแผนการศึกษา	๙.๐๐	-	๙.๐๐
โครงการใหม่			
๑. โครงการหน่วยบริการและประสานงาน แนะแนวกลาง	๒.๗๙	-	๒.๗๙
รวมทุกระดับการศึกษา	๓๑,๒๑๒.๐๐	๑,๒๔๐.๘๕	๓๒,๔๕๒.๘๕

.....